

ชีวประวัติย่อของ
นายปรีดี พนมยงค์

นายปรีดี พนมยงค์

สารบัญ

เบิกเรื่อง	๑
ชาติกำเนิด	
๑. นามบิดามารดา	๒
๒. วันเกิดและที่เกิด	๒
- สกุลพนมยงค์	๒
- สกุล ณ ป้อมเพชร์	๑๑
การศึกษา	
๓. การศึกษาในประเทศไทย	๑๓
๔. กิจกรรมพิเศษและรับราชการระหว่างเป็นนักเรียนกฎหมาย	๑๔
- คดี "พลาตัสัย"	๑๔
- การศึกษาในประเทศฝรั่งเศส	๑๖
๖. กิจกรรมพิเศษระหว่างศึกษาในฝรั่งเศส	๑๘
๗. ร่วมกับเพื่อนอีก ๖ คน รวมเป็น ๗ คน ประชุมครั้งแรกก่อตั้งคณะราษฎร	๒๘
- การก่อตั้งคณะราษฎร	๒๘
รับราชการ	
๘. หน้าที่ราชการก่อนการอภิวัฒน์ฯ ๒๔ มิถุนายน	๓๘
๙. กิจกรรมพิเศษก่อนอภิวัฒน์ฯ ๒๔ มิถุนายน	๓๘
การอภิวัฒน์ฯและชีวิตทางการเมือง	
๑๐. ร่วมกับสมาชิกคณะราษฎรที่เป็นทหารบก,ทหารเรือ,พลเรือน, ทำการอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕	๓๙
- รายชื่อคณะราษฎร	๓๙
๑๑. หน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕	๔๕
- รายชื่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ	๔๕
๑๒. เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ	๔๗
๑๓. รัฐบาลมโนห์ ปิตสภานุแทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา พ.ร.บ.คอมมิวนิสต์,เนรเทศนายปรีดี	๔๗
๑๔. การอภิวัฒน์ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖	๔๘

๑๕. ปรีดีฯ กลับสู่สยาม	๔๘
๑๖. เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	๔๙
๑๗. ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง	๕๐
๑๘. เดินทางไปต่างประเทศเจรจาลดดอกเบี้ยเงินกู้ที่รัฐบาลรัชกาลที่ ๖ ได้ทำไว้ และทบทวนรัฐบาลต่างประเทศที่จะแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาค	๕๑
๑๙. การเจรจาให้สยามมีเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์และได้ดินแดนบางส่วน ระหว่างเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	๕๒
- สังขการเจรจาสนธิสัญญาใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗) ชาติไทยได้เอกราชสมบูรณ์	๕๓
๒๐. ปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรม ยกเลิกภาษี "รัชูปการ" (ภาษีส่วย) อาคารানা สถาปนาประมวลรัษฎากรเป็นครั้งแรกในประเทศไทย	๕๕
๒๑. โอนวิสาหกิจยาสูบของบริษัทอังกฤษอเมริกันมาเป็นของรัฐบาลไทยสำเร็จก่อนญี่ปุ่นยึด	๕๖
- การบุกเบิกทางรากฐานธนาคารกลางของชาติไทย	๕๗
๒๒. เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์คนหนึ่งในขณะที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต่อต้านเผด็จการและปฏิบัติการเพื่อให้ชาติไทยได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์กลับคืน	๑๐๙
๒๓. หลักฐานของสัมพันธมิตรรับรองเอกราชอธิปไตยของชาติไทย และรับรองคุณูปการของเสรีไทย และรับรองว่าปรีดีเป็นตัวแทนของชาติไทย	๑๑๔
๒๔. ประกาศสันติภาพ	๑๓๔
๒๕. อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จกลับสยาม เพื่อทรงบริหารราชการแผ่นดินด้วยพระองค์เอง	๑๔๒
๒๖. ประกาศพระบรมราชโองการยกย่องนายปรีดีเป็นรัฐบุรุษอาวุโส	๑๔๓
๒๗. นายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๑ เป็นเวลา ๒ เดือน ๑๐ วัน	๑๔๔
๒๘. นายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ เป็นเวลา ๒ วัน	๑๔๕
๒๙. นายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๓ เป็นเวลา ๒ เดือน ๑๐ วัน	๑๔๕
๓๐. ลี้ภัยรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐	๑๔๖
๓๑. ขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒	๑๔๖

ลี้ภัยในต่างแดน

๓๒. ลี้ภัยในสาธารณรัฐประชาชนจีนภายหลังนำขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ พายแพ้	๑๕๒
๓๓. ถูกใส่ความว่าสมคบการปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘	๑๕๒
๓๔. ตัวการสำคัญที่ปลุกปั่นให้คนเข้าใจผิดว่า นายปรีดีสมคบการปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘	๑๕๘
๓๕. ผู้จ้างหรือวานบุคคลทำการใส่ร้ายปรีดีในกรณีสวรรคตรัชกาลที่ ๘	๑๖๗
๓๖. ต่อสู้เพื่อสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ของชาติไทย	๑๖๘
๓๗. สุนทรพจน์ของปรีดี พนมยงค์ แสดงในสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม และคำกล่าวตอบของประธานสภาผู้แทนราษฎร	๑๗๗

ชีวประวัติย่อของ นายปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์

คณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓)
และในวาระที่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)
ได้มีมติประกาศยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก

ชีวประวัติย่อของ นายปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 974-7834-15-4

พิมพ์ครั้งแรก	: สิงหาคม ๒๕๒๖
พิมพ์ครั้งที่สอง	: พฤศจิกายน ๒๕๓๕
พิมพ์ครั้งที่สาม	: ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔
จำนวน	: ๒,๐๐๐ เล่ม
บรรณาธิการ	: วิษณุ วรรณุญ
กองบรรณาธิการ	: พิภพ ธงไชย วาทะ สายประดิษฐ์ สันติสุข โสภณสิริ
ประสานการผลิต	: กานต์ ธงไชย ทวีฤทธิ์ เกษประไพ สุดใจ พรหมเกิด
ผู้จัดพิมพ์	: คณะอนุกรรมการฝ่ายศึกษาวิจัยและประมวลผลงานของศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์
สนับสนุนทุนในการจัดพิมพ์	: คณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์
ดำเนินการผลิต	: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก ๔๖๐ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๖๗ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทรศัพท์ ๘๘๑-๑๗๓๔ โทรสาร ๔๒๔-๖๒๘๐ E-mail : cpublish@ffc.or.th http://www.ffc.or.th
แบบปกและรูปเล่ม	: อิงค์เฮาส์ กราฟฟิค โทรศัพท์ ๕๒๗-๔๘๗๔
พิมพ์ที่	: เรือนแก้วการพิมพ์ โทรศัพท์ ๔๑๑-๑๕๒๓

คำชี้แจง

หนังสือ *ชีวประวัติของนายปรีดี พนมยงค์* ที่อยู่ในมือของท่านนี้เป็นอัตชีวประวัติที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้เรียบเรียงขึ้นเองโดยลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ตัวท่านจนถึงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

ก่อนหน้าที่นายปรีดี พนมยงค์ จะได้เรียบเรียงชีวประวัติของท่านขึ้นนั้น ได้มีบุคคลหลายท่านได้เขียนชีวประวัติของท่านรัฐบุรุษอาวุโสเพื่อเผยแพร่ในโอกาสต่างๆ กัน บ้างก็สอดแทรกลงในหนังสือวิชาการที่ใช้ประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์ ในสถาบันการศึกษาบางแห่งก็มี ชีวประวัติที่บุคคลต่างๆ ได้แต่งหรือเรียบเรียงขึ้นเกี่ยวกับท่านรัฐบุรุษอาวุโสที่มีหลายชิ้นที่มีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง และโดยที่ประวัติของนายปรีดี พนมยงค์ มีหลายส่วนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การเมืองของไทยอย่างใกล้ชิด ความผิดพลาดดังกล่าวจึงมีผลทำให้เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์การเมืองของไทยผิดพลาดไปด้วยอย่างน่าเสียดาย

นายปรีดี พนมยงค์ให้ความสำคัญกับความถูกต้องในทางประวัติศาสตร์มาก ท่านย้ำอยู่เสมอว่า ให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อเขียนต่างๆ กับเอกสารหลักฐานแท้จริง (Authentic documents) แต่จากข้อเขียนหลายชิ้นของบางท่านที่ปรากฏออกมาต่อสาธารณะ หรือจากคำถามที่มีหลายคนถามท่านเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทย มักแสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับเอกสารหลักฐานแท้จริงน้อยเกินไป โดยมักฟังหรือเชื่อสิ่งที่บอกเล่ากันปากต่อปาก (Oui-dire) ซึ่งบ่อยครั้ง จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม มักห่างไกลจากความเป็นจริงไม่มากนักน้อยเสมอ อนึ่งท่านรัฐบุรุษอาวุโสเคยปรารภให้ฟังว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังชอบสนใจเรื่องประวัติของบุคคลต่าง ๆ ดังนั้น ในโอกาสที่ประธานสภานักเรียนไทยในสหพันธ์รัฐเยอรมนีและประธานสภานักเรียนไทยในฝรั่งเศสขอให้ท่านเรียบเรียงชีวประวัติของท่านเพื่อนำไปเสนอในที่ประชุมนักเรียนไทยในแต่ละประเทศ ในโอกาสที่สภานักเรียนเหล่านั้นจัดงานเฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๕๐ ปีแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕) ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ นั้น ท่านจึงได้เรียบเรียงชีวประวัติย่อเล่มนี้ขึ้น โดยมีเนื้อหาประกอบด้วยหลักฐานเอกสารแท้จริง (Authentic documents) เท่าที่จะหาได้ในเวลานั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ที่สนใจประวัติของท่านได้ศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยผ่านเอกสารประวัติศาสตร์เหล่านี้ไปด้วยในตัว

ในโอกาสที่มีการเฉลิมฉลองวาระครบรอบหนึ่งศตวรรษแห่งชาตกาลของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ทางคณะกรรมการฝ่ายศึกษาวิจัยและประมวลผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ขณะที่ผมเป็นประธานอยู่ ได้รับมอบหมายให้จัดทำหนังสือชีวประวัติของนายปรีดี พนมยงค์ ขึ้น เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณของท่าน ทางคณะกรรมการได้พิจารณาเห็นว่าไม่มีอะไรดีไปกว่านำเอาอัตชีวประวัติที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้เขียนขึ้นเองนี้ พิมพ์เผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง โดยในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้ค้นคว้ารูปภาพและเอกสารหลักฐานมาประกอบเนื้อความชีวประวัติที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้เขียนขึ้น และได้นำเอาเอกสารภาคผนวกมาเรียงเสียใหม่ เพื่อให้เรื่องเดียวกันอยู่ในที่เดียวกัน รวมทั้งได้จัดแบ่งหมวดหมู่เป็นหัวข้อขึ้นใหม่ อันจะสะดวกแก่การทำความเข้าใจ การนำเสนอครั้งนี้ จึงมีรูปแบบต่างไปจากต้นฉบับเดิมที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้เรียบเรียงขึ้น แต่ได้คงเนื้อหาเดิมไว้อย่างเคร่งครัด หวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนตามสมควร

ดร.วิษณุ วรรณุญ

บรรณาธิการ

คำแถลง (พิมพ์ครั้งแรก)

ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผลงานการจัดพิมพ์ฉบับที่ ๓ ของโครงการ “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” ความดำริเริ่มแรกเมื่อครั้งที่โครงการฯ ได้รับต้นฉบับจากนายปรีดี พนมยงค์ นั้น จะจัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสครบรอบ ๕๐ ปี ของวันรัฐธรรมนูญ ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ แต่นายปรีดี พนมยงค์ ปราศจากที่จะเขียนภาคผนวกเพิ่มเติมในเรื่องการเจรจาสนธิสัญญาใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ และการบุกเบิกวางรากฐานธนาคารกลางของชาติไทย ทางโครงการฯ จึงได้รอตต้นฉบับที่สมบูรณ์เพิ่มเติม และได้รับต้นฉบับที่เพิ่มเติมนั้น ภายหลังจากที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้ถึงแก่อสัญกรรม

ดังนั้น การจัดพิมพ์ ชีวประวัติของนายปรีดี พนมยงค์ ในครั้งนี้ ทางโครงการฯ จึงถือเป็นโอกาสที่จัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในวาระครบ ๑๐๐ วัน ของการถึงแก่อสัญกรรมของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจะตรงกับวันที่ ๗ สิงหาคม ศกนี้

อนึ่ง เงินทุนในการจัดพิมพ์หนังสือ ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ ทางโครงการฯ ได้รับการอนุเคราะห์จาก “มูลนิธิโรเบิร์ต ชัยนาม” ทางคณะกรรมการโครงการฯ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแก่ “มูลนิธิโรเบิร์ต ชัยนาม” มา ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะกรรมการโครงการ “ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย”

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่๒

ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ได้เคยจัดพิมพ์ครั้งหนึ่งแล้ว โดยคณะกรรมการโครงการ "ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย" ในวาระครบ ๑๐๐ วัน ของการถึงแก่อสัญกรรมของนายปรีดี พนมยงค์ เมื่อ สิงหาคม ๒๕๒๖

บัดนี้เห็นสมควรจัดพิมพ์หนังสือนี้เป็นครั้งที่ ๒ โดยเพิ่มข้อเขียนของนายปรีดี พนมยงค์ เรื่อง "สกุลพนมยงค์" และ "สกุล ณ ป้อมเพชร์" ไว้ท้ายเล่มด้วย

มูลนิธิปรีดี พนมยงค์

ชีวประวัติย่อของ

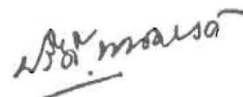
นายปรีดี พนมยงค์

บิกเรื่อง

ข้าพเจ้ากับพูนศุขภรรยาได้ร่วมมือกันรวบรวมหลักฐานเอกสารแท้จริงเพื่ออาศัยเป็นหลักในการเรียบเรียงชีวิตและการทำงานของเรทั้งสอง โดยให้ใช้ชื่อหนังสือเล่มนั้นว่า *ชีวิตและการทำงานของปรีดี-พูนศุข* ในการนั้นจึงต้องใช้เวลายืดเยื้อยาวนาน คือนอกจากเอกสารเกี่ยวกับเรื่องของเรทั้งสองได้กระจัดกระจายเพราะข้าพเจ้ากับภรรยาต้องโยกย้ายสถานที่อยู่หลายแห่ง และอีกประการหนึ่งข้าพเจ้ากับภรรยาได้ทำคำอธิบายประวัติความเป็นมาและเหตุผลประกอบไว้ด้วยจึงเป็นเรื่องยืดยาวซึ่งจะต้องทยอยพิมพ์เป็นตอนๆ ไป ในชั้นเดิมดำริที่จะพิมพ์ตอนที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑ ในโอกาสที่เราทั้งสองได้แต่งงานครบรอบ ๕๐ ปีบริบูรณ์ แต่เนื่องจากข้อเท็จจริงของสถานการณ์หลายประการยังอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลยุติธรรม จึงต้องเลื่อนเวลาพิมพ์หนังสือภาคที่ ๑ ไว้บัดนี้คดีดังกล่าวได้เสร็จสิ้นลงโดยศาลได้พิพากษาให้คดีสิ้นสุดลงตามสัญญาประนีประนอมที่จำเลยได้ยอมรับความคลาดเคลื่อนในหนังสือที่จำเลยได้พิมพ์นั้น และจำเลยได้ขอขมาข้าพเจ้า (ปรีดี พนมยงค์) แล้ว ข้าพเจ้ากับภรรยาก็จะได้เตรียมพิมพ์ตอน ๑ แห่งหนังสือนั้นภายในเวลาไม่ช้านัก และพิจารณาทยอยพิมพ์ตอนอื่นๆ ในโอกาสสมควรต่อไป

เมื่อไม่นานมานี้ คุณสมบัติ เบญจศิริมงคล นายกสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธ์รัฐเยอรมัน และคุณสาวรีย์ ลิ้มมานนท์ ประธานนักเรียนไทยในประเทศฝรั่งเศส ได้ขอให้ข้าพเจ้าเรียบเรียงชีวประวัติย่อของข้าพเจ้าเพื่อจะนำไปเสนอในที่ประชุมนักเรียนไทยในแต่ละประเทศนั้นให้ทราบไว้ก่อนที่จะได้อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตและการทำงานของข้าพเจ้าและภรรยาทุกๆ ตอน ข้าพเจ้ายินดีสนองคำขอร่อนนั้นเพื่อให้ท่านผู้อ่านทราบไว้เป็นเบื้องต้นก่อนดังต่อไปนี้

หมายเหตุ : เพื่อสอดคล้องกับต้นฉบับหนังสือ *ชีวิตและการทำงานของปรีดี-พูนศุข* ฉะนั้นในบทความ “ชีวประวัติย่อ” นี้ ข้าพเจ้าจึงใช้คำว่า *ปรีดี* เป็นคำแทนชื่อข้าพเจ้า และคำว่า *พูนศุข* เป็นคำแทนชื่อภรรยาข้าพเจ้า

ชานกรุงปารีส

๒๘ สิงหาคม ๒๕๒๕

นายเสียงและนางลูกจันทน์ พนมยงค์

ชาติกำเนิด

๑.นามบิดามารดา

นายเสียง กับ นางลูกจันทน์ พนมยงค์

๒.วันเกิดและที่เกิด

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ (ค.ศ. ๑๙๐๐) ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสกรี อำเภอกุรุเงา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สกุลพนมยงค์ *

- ๑ -

ณ บริเวณฝั่งเหนือของคลองห่างจากมุมกำแพงพระราชวังโบราณ (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ด้านตะวันตกประมาณเกือบ ๑ กิโลเมตร มีวัดหนึ่งตั้งอยู่ ผู้เฒ่าได้เล่าสืบทอดต่อกันมาว่า พระนมแห่งพระมหากษัตริย์องค์หนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นผู้สร้างวัดนั้น พระนมนี้มีชื่อว่า ประยงค์ (ตรงกับชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งเรียกตามภาษามอญว่า ปิงยง) ในสมัยนั้นชาวกรุงออกเสียงเรียกพระนมว่า พระนม โดยไม่มี ร กล้า และเขียนโดยไม่ประวิสรรชนีย์เป็น พนม ทำนองเดียวกับใช้คำว่า ขำพะเจ้า แทนคำว่า ขำพระเจ้า และทำนองเดียวกับอีกหลายคำที่ชาวกรุงฯ ไม่ออกเสียง ร กล้า และเขียนโดยไม่ประวิสรรชนีย์ ส่วนบุคคลที่มีชื่อหลายพยางค์นั้นชาวกรุงฯ ก็นิยมเรียกแต่พยางค์ต้นหรือพยางค์ท้าย เช่นเรียกผู้ที่ชื่อ ประยงค์ ว่า ยงค์ พระนมประยงค์จึงเป็นที่รู้จักของชาวกรุงฯ ในนาม พนมยงค์ วัดนั้นจึงมีชื่อตามชื่อของผู้สร้างวัด พนมยงค์ และมีการเรียกชื่อตามอักขรวิธีเช่นนั้นสืบทอดกันมาหลายชั่วคน (เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้มีผู้เขียนชื่อวัดนั้นว่า พนม

ยงค์ ซึ่งมีความหมายแตกต่างกับชื่ออันเป็นประวัติของวัดนั้น)

เมื่อพระนมประยงค์หรือพนมยงค์ได้สร้างวัดนั้นสำเร็จแล้ว ได้ไปนมัสการพระพุทธบาทและพระพุทธฉายแขวงเมืองสระบุรี แล้วได้สถาปนาพระเจดีย์องค์หนึ่งเป็นพุทธบูชาบนยอดเขาหนึ่ง ซึ่งอยู่ทิศใต้ของเขาวัดพระฉายประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ราษฎรจึงเรียกเขาแห่งนี้ว่าเขา พนมยงค์ (กาลล่วงเลยมาช้านานจึงมีบางคนเขียนชื่อเขาแห่งนี้ว่า พนมยงค์)

พระนมประยงค์หรือพนมยงค์ตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ บริเวณฝั่งใต้คลองเมือง ตรงข้ามวัดพนมยงค์ ผู้สืบสายจากท่านก็ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่นั้นและในบริเวณใกล้เคียงวัดนั้น เมื่อกาลล่วงเลยมานาน ผู้สืบสายจากท่านไม่อาจลำดับวงศ์ญาติถอยหลังขึ้นไปหลายชั่วคนได้ แต่มีสิ่งผูกพันอยู่อย่างหนึ่ง คือผู้สืบสายเหล่านั้นนับถือว่าวัดพนมยงค์เป็นวัดของปู่ย่าตายายหรือของบรรพบุรุษ แม้ผู้ที่อพยพไปตั้งภูมิลำเนาห่างไกลก็ได้ทำบุญ ณ วัดนั้นตามโอกาส

โดยเฉพาะที่ดินซึ่งเรือนของพระนมประยงค์ปลูกอยู่นั้นเป็นมรดกตกทอดมาหลายชั่วอายุคนถึง นายเกริ่น ซึ่งเกิด ณ ที่นั้นในระหว่างที่กองทัพแห่งกษัตริย์พม่ารุกรานกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐

บิดาของนายเกริ่น เป็นนายกองคนหนึ่งแห่งกองทัพไทยที่ทำการต่อต้านกองทัพพม่า ณ ตำบลสีกุก และได้สิ้นชีวิตในการต่อสู้ข้าศึก ณ ตำบลนั้น เมื่อมารดานายเกริ่นรู้ข่าวการตายของสามี และการรุกรานของข้าศึกเข้ามาใกล้กรุงฯ ยิ่งขึ้นแล้ว ก็ได้พานายเกริ่นพร้อมด้วยญาติบางคนลงเรือ ฝีพายและพายออกไปทางแม่น้ำป่าสักถึงบ้านญาติ ณ ตำบลท่าหลวง แขวงเมืองสระบุรี ซึ่งคิดจะเนหาห่างไกลจากกรุงฯ อันเป็นเป้าหมายของข้าศึก และได้อาศัยอยู่กับญาติที่นั่น

จนกระทั่งพระเจ้าตากสินได้นำราษฎรขับไล่กองทัพพม่าออกไปจากกรุงศรีอยุธยาแล้ว มารดานายเกริ่นจึงได้พานายเกริ่นกลับมาบ้านหน้าวัดพนมยงค์ ซึ่งถูกข้าศึกทำลายเช่นเดียวกับบ้านของชาวกรุงฯ และวัดต่างๆ ในกรุงนั้น

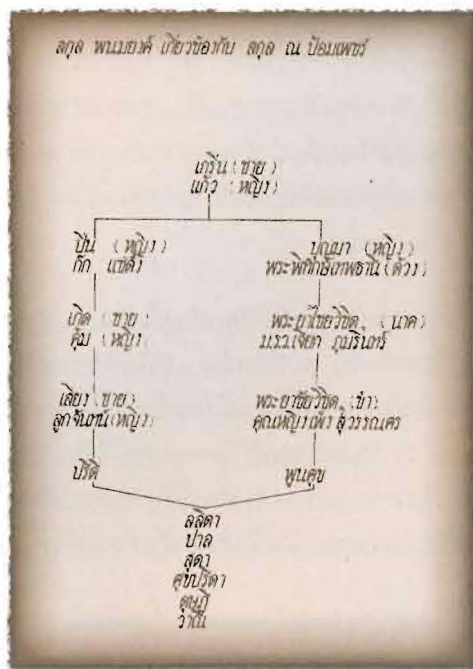
มารดานายเกริ่นได้ปลูกเรือนไม้ไผ่เพื่ออาศัยเป็นการชั่วคราวขึ้น ณ ที่ดินนั้น แล้วได้ทำขนมชนิดต่างๆ จำหน่าย ขนมนี้มีรสโอชะซึ่งเป็นที่รู้จักของชาวกรุงฯ ว่า ขนมบ้านหน้าวัดพนมยงค์ ฝีมือในการทำขนมของมารดานายเกริ่นนั้น ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้สืบสายซึ่งประกอบอาชีพนั้นต่อมาอีกหลายชั่วคน

เนื่องจากครอบครัวของพวกที่อยู่ในบริเวณวัดพนมยงค์มาแต่ก่อนซึ่งหลบภัยจากกองทัพพม่า แล้วได้อพยพกลับมาบ้านเดิมภายหลังที่กองทัพพม่าถูกขับไล่ไปแล้วนั้น จึงเป็นเหตุให้บริเวณใกล้เคียงวัดนั้นกลับฟื้นเป็นย่านตลาดขึ้นอีก มารดานายเกริ่นได้ขยายการค้าดังกล่าวแล้วยิ่งขึ้น จึงสามารถสร้างเรือนฝากระดานขึ้น ณ ที่เดิมและได้เป็นหัวแรงในการออกเงินกับชักชวนญาติมิตรกับผู้มีจิตศรัทธาสถาปนาโบสถ์วัดพนมยงค์ที่ถูกทำลายขึ้นใหม่บนรากฐานของโบสถ์เก่า และสถาปนาศาลาการเปรียญกับกุฏิสงฆ์ขึ้น แล้วนิมนต์พระภิกษุจากวัดอื่นมาอยู่ที่วัดพนมยงค์

เมื่อนายเกริ่นมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ก็ได้อุปสมบทจำพรรษาอยู่ที่วัดนั้นเป็นเวลากว่า ๑๐ พรรษา แล้วได้เป็นสมภารแห่งวัดนั้น แล้วสึกขาบทเป็นฆราวาส

นายเกริ่นลาสิกขาบทแล้วแต่งงานกับ แก้ว บุตรีของหัวหน้าคณะปีพาทย์ตำบลสวนพริก มีบุตร ๔ คนคือ ปิ่น บุญมา ทรัพย์ อัน

ปิ่น แต่งงานกับ ก๊ก แซ่ตั้ง มีบุตรชาย ๒ คน

สายสัมพันธ์สกุล "พนมยงค์" และสกุล "ณ ป้อมเพชร"

คือ เกิด และ ตัว ทายาทสืบต่อมาได้แยกย้ายภูมิลำเนาจากบ้านเดิม จึงมีนามสกุลต่างๆ กันตามที่ทางการตั้งให้ แต่มีทายาทสาขาหนึ่งที่มีนามสกุลว่า “พนมยงค์”

บุญมา แต่งงานกับ พระพิทักษ์เทพธานี (ตัว)
ผู้ช่วยรักษากรุง (สมัยที่ทางกรยังคงถือว่าพระนครศรี
อยุธยาเป็นกรุงเก่าของไทย จึงเรียกตำแหน่งผู้ว่าราช
การจังหวัดนี้ว่า ผู้รักษากรุง) ทายาทสืบต่อมามีนามสกุล
ว่า “ณ ป้อมเพชร”

ทรัพย์สินแต่งงานกับเงินผู้หนึ่ง มีบุตรชาย ๒ คนชื่อ
รีน และ ผิง (ขุนประเสริฐ) มีบุตร ๓ คนชื่อ สุข เปือก
จันทร์ และอื่นๆ ที่ไม่แต่งงาน

- ၆၅ -

นายกิก แซ่ตั้ง ซึ่งเป็นบรรพบุรุษฝ่ายชายของสกุลพนมยงค์นั้นเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๗ ที่หมู่บ้านเอื้องแขวงเทิงไธ้ (แปลว่าทะเลแห่งสันติภาพ) เขตแต้จิ๋ว ประเทศจีน (บรรพบุรุษได้อพยพจากเขตฮกเกี้ยน มาตั้งเป็นหมู่บ้านเอื้องขึ้น หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตำบลไฮฮวง) นายกิกได้เข้ามาพึ่งโพธิสมภารของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕

ตามบันทึกของบรรพบุรุษแซ่ตั้งหมู่บ้านเอ็ดตั้ง
กล่าวว่า ก๊กเป็นลูกของเส็ง เส็งเป็นลูกของเฮง เฮงไป
เมืองไทยเมื่อเส็งยังเล็กอยู่ แม่ของเฮงเป็นอาของ แต่
อ๋อง (จินแต่จีวเรียกพระเจ้ากรุงธนว่า แต่อ๋อง) เฮงช่วย
แต่อ๋องรบพม่าตาย เส็งส่งก๊กลูกชายไปค้าขาย ที่เมือง
ไทย

ตามที่บรรพบุรุษได้เล่าให้ฟังเพิ่มเติมประกอบ
ด้วยอาศัยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ เอง
ปู่ของกักเป็นดังต่อไปนี้

เองได้เข้ามาเมืองไทยในรัชสมัยของพระเจ้าที่นั่งสุริยามรินทร์ได้พักอยู่กับญาติฝ่ายจีนของพระเจ้านครในบริเวณคลองสวนพลู (สมัยนั้นเป็นบริเวณที่ชาวจีนอาศัยอยู่)

เมื่อกษัตริย์พม่าได้ส่งกองทัพมารุกรานอาณาจักรไทย และสามารถทำลายแนวต้านทานที่มีอยู่ประปรายได้แล้วเคลื่อนกำลังเข้ามาใกล้กรุงฯ นั้นพระมหากษัตริย์จึงได้มีพระบัญชาให้เจ้าหน้าที่รวบรวมราษฎรจำนวนหนึ่งเข้าไปรักษาป้องกันกำแพงกรุงฯ โอกาสนั้นมีชาวจีนจำนวนหนึ่งซึ่งรวมทั้งนายเองได้อาสาสมัครเข้าร่วมกับราษฎรไทยในการนั้นด้วยทางการไทยจึงได้มอบเงินเหล่านั้น ให้สังกัดอยู่ในกองที่พระยาตากเป็นผู้บังคับบัญชา

โดยที่ฝ่ายไทยไม่มีหน่วยต้านทานนอกกำแพงกรุงฯ เหลืออยู่เลย กองทัพพม่าจึงสามารถล้อมกรุงฯ ไว้รอบด้าน แล้วใช้ปืนใหญ่ระดมยิงกรุงฯ พระยาตากเห็นว่าตามสภาพเช่นนั้น ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ไม่ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม และอ่อนแอในการป้องกันประเทศชาติ กรุงศรีอยุธยาจะต้องเป็นอันตราย พระยาตากจึงได้ชักชวนทหารไทยจีนภายใต้การบังคับบัญชาของตนฝ่าวงล้อมพม่า เพื่อรวบรวมราษฎรไทยในชนบทและในหัวเมืองตะวันออกจัดตั้งเป็นกองทัพราษฎรขึ้นใหม่เพื่อกอบกู้เอกราชแห่งชาติไทย

ฝ่ายครอบครัวของนายเองในประเทศจีนนั้นไม่ได้รับข่าวคราวจากนายเองเป็นเวลหลายปี เพราะภายหลังกรุงฯ แตกแล้ว การเดินเรือสำเภาระหว่างเขตแดนกับเมืองไทยได้หยุดชะงักไปชั่วคราวหนึ่งต่อมาภายหลังที่พระยาตาก ซึ่งราษฎรไทยยกย่องให้เป็นประมุขแห่งชาติไทย ได้ย้ายเมืองหลวงของชาติไทยไปตั้งอยู่ที่ธนบุรีแล้ว พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงได้

โปรดเกล้าฯ ให้มีการเดินเรือค้าขายติดต่อกับประเทศจีนอีก มารดาของนายเองจึงได้ฝากจดหมายมากับนายเรือ เพื่อมาถวายพระเจ้ากรุงธนบุรีหนึ่ง แสดงความชื่นชมยินดีในการที่ได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แห่งชาติไทย และได้ถามข่าวนายเองด้วย พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดเกล้าฯ ให้ตอบไปว่า นายเองได้สิ้นชีพในการรับใช้พระองค์ต่อสู้อย่างกล้าหาญของชาติไทย และได้พระราชทานเงินพดด้วงจำนวนหนึ่งแก่ครอบครัวของนายเอง

นายเองมีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ เส็ง ซึ่งเกิดในประเทศจีนก่อนที่นายเองเดินทางไปกรุงศรีอยุธยา เพียงไม่กี่เดือน มารดาของนายเองตั้งใจไว้ว่า เมื่อนายเส็งเป็นหนุ่มพอสมควรแล้ว ก็จะให้เดินทางมาประเทศไทยเพื่อรับใช้พระเจ้ากรุงธนบุรี แต่ต่อมาเกิดมีการเปลี่ยนพระราชวงศ์ใหม่ในประเทศไทย นายเส็งจึงมิได้เข้ามาในประเทศไทย โดยทำมาหากินทางกสิกรรมในประเทศจีนต่อไป นายเส็งได้แต่งงานมีบุตรหลายคน คนหนึ่งเป็นชายชื่อ ก๊ก

เมื่อนายก๊กมีอายุ ๒๐ ปีเศษแล้ว การทำมาหากินของบิดามารดาในประเทศจีนฝืดเคืองมาก บิดานายก๊กจึงให้นายก๊กเดินทางเข้ามาพึ่งโพธิสมภารของราษฎรไทย ก่อนออกเดินทาง บิดานายก๊กได้มอบเงินพดด้วง ๑ ตำลึง ดังกล่าวข้างบน ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาให้แก่นายก๊กโดยกำชับว่า จะใช้เงินนั้นได้เฉพาะเป็นการลงทุนในการทำมาหากินเท่านั้น วันหนึ่งของเดือน ๓ (กุมภาพันธ์) ในรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เรือสำเภาที่นายก๊กโดยสารมาจากประเทศจีนได้ถึงกรุงเทพฯ นายก๊กพักอยู่ที่กรุงเทพฯ ไม่นานก็เดินทางไปอยุธยาเพื่อตั้งต้นประกอบอาชีพ ณ ที่นั้น นายก๊กมีความรู้ในการทำแบ่งข้าวหมัก ทำขนมแบบจีน ทำเต้าหู้ และเต้าเจี้ยว จึงได้อำนาจเงินพดด้วง ๑ ตำลึง ที่มีติดตัวมาออกจำหน่ายเพื่อได้เงินและ

เบี้ยที่ใช้กันในสมัยนั้นเป็นทุนในการทำแบ่งข้าวหมัก และทำข้าวหมักจำหน่าย ปรากฏว่า จำหน่ายได้มากขึ้นเป็นลำดับ นายก็กปรารถนาที่จะขยายการค้ากว้างขวางขึ้น จึงได้ขอยืมเงินจำนวนหนึ่งจากญาติสมทบกับเงินที่นายก็กทำมาหาได้ ซื้อมะพร้าวแห้งไปจอบดอยู่ที่บริเวณตลาดใกล้วัดพนมยงค์ แล้วขยายการค้าที่มีอยู่ต่อไปอีก ทั้งได้ทำขนมจีน เต้าหู้ เต้าเจี้ยวเพิ่มขึ้นอีก ในเวลาไม่ช้า นายก็กสามารถชำระหนี้ให้แก่ญาติได้หมดสิ้นแล้ว ยังมีเงินเหลืออยู่ จึงได้อำนาจเงินนั้นให้ผู้อื่นกู้ยืม ฐานะนายก็กจึงเปลี่ยนจากผู้มีทุนน้อยมาเป็นนายทุนขนาดกลางของหัวเมืองนั้น

เมื่อนายก็กมีฐานะเป็นนายทุนขนาดกลางแล้ว ได้แต่งงานกับ ปิ่น บุตรีนายเกริน โดยมีสินสอดทองหมั้นและเงินกองทุน และใช้แพขนานยนต์เป็นแพหอ ดังนั้นนายก็กจึงได้ย้ายแพจากที่เดิมมาจอดที่หน้าบ้านของนายเกรินตรงข้ามวัดพนมยงค์

นายก็ก นางปิ่นได้ร่วมกันขยายการค้า ซึ่งทั้งสองฝ่ายเคยทำมาแต่ก่อนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือมีการทำขนมแบบจีนและแบบไทย อีกทั้งปรุงแต่งขนมขึ้นใหม่อีกหลายแบบ

นายก็กได้ปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของครอบครัวนางปิ่น โดยสวดความเป็นอยู่และวัฒนธรรมจีนที่ไม่ขัดต่อความเป็นอยู่และวัฒนธรรมไทย นายก็กได้มีจิตศรัทธาหนักถือพุทธศาสนาตามแบบไทย เป็นอุปัฏฐากวัดพนมยงค์ นอกจากบำเพ็ญกุศลตามเทศกาลไทยแล้ว นายก็กยังคงทำพิธีกรรมระลึกถึงคุณูปการในเทศกาลตรุษและสารทจีน

แม้ว่านายก็กนางปิ่นจะมีหาบเร่ใช้แรงงานตามสภาพของผู้มีเงินเหลือกินเหลือใช้ในสมัยนั้นก็ดี แต่เนื่องจากเป็นผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนา จึงได้ปลดปล่อย

หาบเร่ให้เป็นไทหลายคน โดยทำการอุปสมบทหาบเร่เหล่านั้นเป็นพระภิกษุ วิธีการปลดปล่อยหาบเร่เช่นนั้น ได้สืบทอดต่อมาจนถึงบุตรหลานของนายก็กนางปิ่นในสมัยที่ระบบหาบเร่ยังมีอยู่

นายก็กได้ถึงแก่กรรมในวัยชรา นางปิ่นจึงได้จัดการฌาปนกิจศพนายก็กตามประเพณีไทย แล้วได้ส่งอัฐิและอังคารมาบรรจุไว้ในสุสานใกล้บ้านของนายก็ก ต่อมาอีกไม่นานนางปิ่นก็ถึงแก่กรรม

นายก็กนางปิ่นมีบุตรชาย ๒ คน คือ นายเกิด กับ นายด้ว

นายเกิดแต่งงานแล้วยังคงอยู่ที่บ้านหน้าวัดพนมยงค์ และรับมรดกที่บ้านนั้นสืบทอดมา ส่วนนายด้วเมื่อแต่งงานแล้ว ได้ย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างจากบ้านหน้าวัดพนมยงค์ประมาณ ๔๐๐ เมตร

นายเกิดได้เกิดในรัชกาลที่ ๓ เมื่อยังเยาว์ขณะที่เพิ่งเริ่มคลานได้ตกจากแพลงไปในคลอง บิดามารดาพร้อมทั้งคนในบ้านได้ช่วยกันงมขึ้นมาได้ นางปิ่นมารดาจึงตั้งชื่อให้บุตรนั้นว่า บุญเกิด ซึ่งหมายถึงบุญกุศลช่วยให้เด็กคนนั้นเกิดมา นายก็กบิดาเห็นชอบด้วยในการตั้งชื่อบุตรเช่นนั้น แต่ต่อมานิยมเรียกชื่อนั้นแต่เพียงคำท้ายว่า เกิด

นายเกิดได้เรียนหนังสือไทยที่กุฏิสมภารวัดพนมยงค์ เมื่อมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ได้อุปสมบทจำพรรษาอยู่วัดพนมยงค์ ๑ พรรษา แล้วลาสิกขาบทเป็นฆราวาสช่วยเหลือบิดามารดาในการทำมาหากินต่อไป

ต่อมา นายเกิด ได้แต่งงานกับ คุ่ม บุตรีของผู้ประกอบการค้าขายที่ตำบลพระงาม แขวงเมืองวิเศษชัยชาญ (บัดนี้เป็นอำเภอวิเศษชัยชาญ)

นายเกิดนางคัมม์รับมฤตกกิจการของนายก๊กนางปัน แล้วได้ขยายกิจการกว้างขวางยิ่งขึ้น ในการนั้นได้ปรับปรุงคุณภาพขนมให้ดีขึ้นหลายอย่าง และได้ปรับปรุงการทำเต้าหู้และเต้าเจี้ยวให้ดีขึ้นโดยจ้างครูจากประเทศจีนมาทำการสอนให้แก่บุตรของนายเกิดนางคัมม์ เต้าเจี้ยวที่ปรับปรุงใหม่นั้นชาวกรุงฯ เรียกกันว่าเต้าเจี้ยวหวาน การทำเต้าเจี้ยวอยุธยาของญาติรุ่นต่อๆ มาบางคนนั้น ได้อาศัยวิธีที่สืบทอดมาจากที่กล่าวนี้ นายเกิดนางคัมม์มีฐานะเป็นนายทุนและเจ้าทาสมาก ยิ่งขึ้นกว่าบิดามารดา

นายเกิดได้สนใจในศิลปดนตรี อันเป็นมฤตกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษฝ่ายมารดา จึงได้มีวงเครื่องสาย ๑ วง และบุตรชายของนายเกิดก็ได้รับการฝึกหัดการดนตรีนั้น

นายเกิดได้ถึงแก่กรรมในวัยชรา เมื่อมาปณิกศพแล้ว นางคัมม์และบุตรได้จัดการสร้างเก๋งจีนเล็กๆ ไว้ที่ข้างกำแพงโบสถ์วัดพนมยงค์ แล้วได้บรรจุอัฐิและอังคารไว้ในเก๋งนั้น

นายเกิดนางคัมม์มีบุตร ๘ คน คือ

๑. นางแพง
๒. นายฮวด
๓. นายซุน
๔. นางสาววัย
๕. นายฉาย
๖. นายฮ้อ
๗. นายเสียง
๘. นางบุญช่วย

บุตรชายนายเกิดนางคัมม์ ซึ่งแต่งงานแล้ว ได้แยกครอบครัวไปตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ ตำบลหรือจังหวัดอื่น คือ นายฮวด ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้วัดเชิง นาย

ซุน ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้วัดสามวิหาร ต่อมาย้ายไปอยู่หน้าวัดมณฑป นายฉาย ย้ายไปอยู่ที่ตำบลปากน้ำบางพุดซา จังหวัดสิงห์บุรี นายฮ้อ ย้ายไปอยู่ที่เกาะลอยใกล้วัดสะพานเกลือ

บุตรหญิงของนายเกิด นางคัมม์ ซึ่งแต่งงานแล้ว มีแพหอซึ่งฝ่ายชายจัดหามา และจอดอยู่ที่บ้านหน้าวัดพนมยงค์ คือ นางแพง ๑ หลัง และ นางบุญช่วย ๑ หลัง

นายเสียง ได้ไปทำป่าไม้และทำนาในอำเภออื่น แต่ครอบครัวยังคงอยู่ที่บ้านเดิม

ส่วน นางสาววัย มิได้แต่งงาน พี่น้องจึงตกลงให้เป็นผู้รับมฤตกที่บ้านร่วมกับนายเสียง และดำเนินวิสาหกิจของบิดามารดาต่อไป

ผู้ที่แต่งงานแยกครอบครัวแล้วนั้น ต่างก็ทำมาหากินตามกำลังทุนที่ได้รับแบ่งจากบิดามารดา บางคนก็พัฒนาทุนต่อไปได้ บางคนทำมาค้าขายไม่ขึ้นจึงทรุดโทรมลงยิ่งกว่าบิดามารดา บางคนร่ำรวยอยู่ชั่วขณะหนึ่งแล้วทรุดโทรม ส่วนกิจการที่นายเกิดนางคัมม์เคยทำอยู่นั้น บุตรไม่สามารถที่จะพัฒนาหรือรักษาไว้ให้คงที่ได้ คือมีแต่ทรุดโทรมลงตามลำดับ เพราะมีผู้อื่นทำการแข่งขันมากขึ้น และบริเวณใกล้วัดพนมยงค์ทั้งหมดสภาพเป็นย่านตลาด เพราะคลองเมืองตื่นขึ้นยิ่งขึ้น ต่อมารัฐบาลได้จัดตั้งศาลารัฐบาลมณฑลขึ้นที่วังจันทร์เกษม และศูนย์การปกครองขึ้นในบริเวณนั้น อีกทั้งได้มีตลาดใหม่ขึ้นที่หัวรอ และโรงบ่อนเบี้ยได้ย้ายจากที่ตั้งเดิมข้างวัดพนมยงค์ไปอยู่ที่ตลาดหัวรอ จึงทำให้บริเวณใกล้วัดพนมยงค์หมดสภาพเป็นย่านตลาดอีกต่อไป การทำมาหากินของผู้ที่ยังอยู่บ้านเดิมนั้นจึงฝืดเคืองยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

สมรส ปรีดี พนมยงค์ และ พูนสุข ณ ป้อมเพชร์
๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๑

- ๓ -

นายเสียง เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙ ได้ศึกษาภาษาไทยกับภาษาบาลีที่วัดศาลาปูน ได้แต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอนสั้นๆ ไว้หลายเรื่อง ได้ฝึกฝนทางดนตรี มีฝีมือพิเศษทางซออู้ ซอด้วง และหีบเพลง

เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเจ้าพรรษาอยู่ ณ วัดพนมยงค์ ๓ พรรษา

เมื่อลาสิกขาบทเป็นฆราวาสแล้ว ได้แต่งงานกับ ลูกจันทน์ บุตรี หลวงพานิชย์พัฒนากร (เบ็ก) และนางพานิชย์พัฒนากร (เล็ก กิจจาทร)

ภายหลังแต่งงานแล้ว มีผู้แนะนำให้นายเสียงสมัครเข้าทำราชการเพราะมีพื้นความรู้ทางหนังสือพอสมควร แต่นายเสียงชอบอาชีพอิสระจึงได้สมัครเรียนการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ ณ สำนักหมออดัมชัน (ซึ่งต่อมามีบรรดาศักดิ์เป็นพระบำบัตสรพรโรค) สอบได้ประกาศนียบัตรแล้วทำการปลูกฝีแก่ราษฎรหลายราย ต่อมาได้ไปทำป่าไม้ในบริเวณพระพุทธรบาท ซึ่งขณะนั้นมีไข้จับสั่นระบาศเป็นประจำ นายเสียงไม่สามารถต้านทานต่อโรคนี้ได้ จึงต้องเลิกกิจการป่าไม้นั้นด้วยการขาดทุนมาก

ต่อมานายเสียงกับนางลูกจันทน์ได้ไปทำนาที่ตำบลท่าหลวง แต่เนื่องจากฝนแล้งติดๆ กัน ๒ ปี การทำนาไม่ได้ผลต้องเป็นลูกหนี้ผู้อื่นจึงเลิกจากการทำนา ณ ที่นั้น

ต่อมานายเสียงได้ทำการหักร้างถางพงที่ว่างเปล่าที่ตำบลอุตะเภา ในสมัยที่ทุ่งบริเวณนั้นมีช้างป่า ก่อนที่ทางราชการจัดตั้งอำเภออุทัยน้อย (ปัจจุบันคืออำเภอวังน้อย) นายเสียงได้ทำนาในที่หักร้างไว้นั้นโดยต้องทำการต่อสู้ช้างที่มารบกวนคอยกินต้นข้าว การทำนาไม่ได้ผล เพราะฝนแล้งบ้าง หรือบางปีมีน้ำท่วม

มากบ้าง อีกทั้งมีเพี้ยคอยรบกวนต้นข้าว ครั้นต่อมา บริษัทชุดคลองคูนาสยาม ซึ่งได้รับสัมปทานจากรัฐบาลทำการชุดคลอง ได้ชุดคลองมาถึงบริเวณที่ดินซึ่งนายเสียงหักร้างไว้ นั้น นายเสียงก็จำต้องจ่ายเงินให้บริษัทเป็นค่าชุดคลองตามอัตรา นายเสียงไม่มีเงินของตนเองจึงจำต้องยืมเงินผู้อื่นมาจ่ายให้บริษัท ซึ่งทำให้นายเสียงมีหนี้สินที่มีอยู่แล้ว เนื่องจากการทำนาไม่ได้ผล ฐานะของนายเสียงได้เปลี่ยนจากนายทุนน้อยในเมือง มาเป็นชาวนาผู้มีหนี้สินในชนบทที่กำลังอดคัตขัดสนมีหนี้สินยิ่งขึ้น นายเสียงต้องต่อสู้กับการอดคัตมาเป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งโครงการชลประทานป่าสักใต้ของรัฐบาลได้ขยายไปถึงบริเวณที่นาของนายเสียง จึงช่วยให้นายเสียงกลับพื้นเป็นชาวนา นายทุนน้อยแห่งชนบท

ในระหว่างอยู่ที่ชนบทนั้น นายเสียงได้มีภรรยาอีกคนหนึ่งชื่อ ปุ้ย

นายเสียงมีบุตรกับนางลูกจันทร์ ๖ คน คือ

- ๑.นางธราทรพิทักษ์ (เก็บ)
- ๒.นายปรีดี
- ๓.นายหลุย
- ๔.นางนิติทัตต์ประภาส (ขึ้น)
- ๕.นางเนื่อง ลิมปินันท์
- ๖.นายถนอม

นายเสียงมีบุตรกับนางปุ้ย ๒ คนคือ

- ๑.นายอรรถกิตติกำจร (กลิ้ง)
- ๒.นางน้อม ตามสกุล

- ๕ -

ภายหลังที่นายเกิดกับนางคุ่มได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ๓๐ ปีเศษ จึงได้มีประกาศพระราชบัญญัติ

ชานานามสกุล พ.ศ. ๒๔๕๖ สมัยนั้นราษฎรส่วนมากในหัวเมืองและชนบทไม่สนใจมากนักในการขอจดทะเบียนของตนภายในกำหนด กรมการอำเภอจึงคิดและแต่งตั้งจดทะเบียนให้ตามความสะดวกของกรมการอำเภอ

เนื่องจากบุตรชายหลายคนของนายเกิดได้แยกย้ายจากบ้านเดิมไปอยู่ตำบลอื่นหรือจังหวัดอื่น ฉะนั้นกรมการอำเภอจึงแต่งตั้งนามสกุลให้ตามตำบลที่ผู้นั้นตั้งบ้านเรือนอยู่ และหลานของนายเกิดบางคนที่กำลังรับราชการทหาร ก็ได้รับการแต่งตั้งนามสกุลจากผู้บังคับบัญชา

ส่วนนายเสียงได้รับทราบจากผู้ใหญ่บ้านว่า กรมการอำเภอคิดตั้งนามสกุลให้ นายเสียงเห็นว่านามสกุลนั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษเลย จึงได้ไปนมัสการท่านเจ้าคณะเมือง (จังหวัด) ขณะนั้น คือ พระสุวรรณวิมลศีล เพื่อขอให้ท่านตั้งนามสกุลที่เหมาะสมให้ และขอให้ท่านแนะนำคนหนึ่งของท่านซึ่งเป็นผู้คิดนามสกุลประจำอำเภอรอบกรุง (ปัจจุบันคืออำเภอพระนครศรีอยุธยา) ให้ช่วยแก้ไขนามสกุลที่ตั้งไว้เดิมนั้น ท่านเจ้าคณะเมืององค์นั้นรู้เรื่องราวของบรรพบุรุษนายเสียงเป็นอย่างดี ท่านจึงได้บอกนายเสียงว่าสมควรใช้นามสกุลว่า พนมยงค์ ครั้นแล้วท่านได้ให้คนไปตามศิษย์ของท่านมาจากอำเภอยฯ แล้วท่านแจ้งแก่ผู้นั้นว่า ให้แนะนำกรมการอำเภอแต่งตั้งนามสกุลให้แก่ นายเสียงว่า พนมยงค์ ผู้นั้นเห็นชอบด้วย จึงจัดการให้กรมการอำเภอแต่งตั้งนามสกุลให้แก่ นายเสียงว่า พนมยงค์

หมายเหตุ : งานชิ้นนี้ นายปรีดี พนมยงค์ เขียนขึ้นสมัยเมื่อท่านก้อยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน

* จาก "ภาคผนวก" ชีวิตประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒

-บรรณาธิการ-

โดยเสด็จ

ขอให้กรมสรรพากรส่งหมายเรียก
(ทั้ง) ตามที่โฉมหน้า "ณ ป้อมเพชร"
(เขียนเพิ่มเติมอักษรโรมันว่า "Na Pom Phet")
อันเงินมรดกของ

ขอให้ส่ง ณ ป้อมเพชร สักวัน
แจ้งผู้รับเรื่องมาติดต่อ อยู่ ในกรุงเทพมหานคร
ก็ขอว่า

อ่องศิลา

คืนวัน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

การพระราชทานนามสกุล ณ ป้อมเพชร์ *

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุลแก่ พระสมุทบุรานุรักษ์ (ข้า) (ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวรุณฤทธิ์ศรีสมุทปรางกร, พระยาเพชรขงูา, พระยาชัยวิชิตวิศิษฎ์ธรรมธาดา ตามลำดับ) ขณะประทับแรมที่พลับพลาอ่างศิลาในเขตจังหวัดชลบุรีระหว่างมิถุนายน - กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ต่อมาทางการได้รวมหลาย ๆ นามสกุลที่ได้รับพระราชทานประกาศในราชกิจจานุเบกษา ว่าด้วยพระราชทานนามสกุลครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

ท่านเจ้าคุณผู้รับพระราชทานนามสกุลได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เสด็จประทับแรมที่อ่างศิลานั้น ท่านเจ้าคุณขณะนั้นเป็นผู้ว่าราชการเมือง (ต่อมาเปลี่ยนเรียกว่าจังหวัด) สมุทรปราการซึ่งเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดชลบุรีได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยยังมีได้คิดขอพระราชทานนามสกุล เพราะเรื่องนี่ยังมิได้ปรึกษานิติที่สืบจากบรรพบุรุษเดียวกัน แต่เมื่อได้เข้าเฝ้าถวายบังคมแล้วพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงมีพระราชกระแสขึ้นก่อนว่า “ถ้าจะมาขอนามสกุลละกระมัง” (ระหว่างนั้นกำลังทรงพระสำราญในการทรงพระราชดำเนินนามสกุลของข้าราชบริพารที่ใกล้ชิด) ท่านเจ้าคุณฯ ก็เลยกราบบังคมทูลสนองพระราชกระแสรับสั่ง ครั้นแล้วพระองค์ก็ทรงปรารภในท่ามกลางผู้เข้าเฝ้าหลายคนอาทิ พระยาโบราณราชธานินทร์ สมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอยุธยา) ถึงการที่ทรงทราบประวัติบรรพบุรุษของ พระสมุทบุรานุรักษ์ (ข้า) (พระองค์ทรงคุ้นเคยกับ พระยาไชยวิชิตสิทธิสาตรา (นาค) อดีตผู้รักษากรุงฯ บิดาของพระสมุทฯ และเสด็จพระราชดำเนินไปทรงรับบิณฑบาตที่บ้านท่านผู้นี้ขณะที่พระองค์ดำรงอิสริยยศมกุฎราชกุมารทรงผนวชที่วัดบวรนิเวศน์ และทรงคุ้นเคยกับ ท่านผู้หญิง

ยมราช (ดลัน สุขุม) พี่สาวของพระสมุทฯ ขณะที่พระองค์ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ) พระองค์ทรงปรารภว่า บรรพบุรุษของพระสมุทฯ เป็นคนในบ้านสมเด็จพระปฐมฯ (พระราชบิดารัชกาลที่ ๑) ตั้งบ้านอยู่บริเวณป้อมเพชร์ รัชกาลที่ ๑ ได้ทรงอุทิศที่ส่วนใหญ่สร้างเป็นวัดสุวรรณดาราราม ที่เหลืออยู่ก็ให้ข้าหลวงเดิม ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณป้อมเพชร์ต่อกันมา และตั้งลูกหลานเป็นผู้ช่วยผู้รักษากรุงฯ บ้างผู้รักษากรุงฯ บ้างต่อๆ มาหลายชั่วคน แล้วรับสั่งว่า “จะให้ว่า ณ อยุธยาไม่ได้เพราะอยุธยาเป็นของฉันท” คือทรงหมายถึงพระองค์เคยทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น กรมหลวงเทพทวาราวดีศรีอยุธยา (ควรสังเกตว่าขณะแรกมี พ.ร.บ. นามสกุลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ นั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้นำบุคคลที่สืบสายจากราชสกุลนั้นใช้คำว่า ณ กรุงฯ ต่อท้าย ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเป็น ณ อยุธยา เริ่มใช้ตั้งแต่วันมหาจักรีที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ครั้นแล้วมีพระราชดำรัสให้ราชเลขาณูการที่ตามเสด็จเขียนบันทึกตั้งนามสกุลโดยพระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธย วชิราวุธ ป.ร. พระราชทานแก่ พระสมุทบุรานุรักษ์ (ข้า) ว่า ณ ป้อมเพชร์ เขียนเป็นอักษรโรมันว่า Na Pombejra

พระสมุทฯ จึงได้แจ้งให้ญาติที่สืบสายจากบรรพบุรุษทราบตามความสมัครใจของผู้ที่ประสงค์ใช้นามสกุลนี้ แต่ก็มีบางสายที่ได้รับพระราชทานนามสกุลอย่างอื่น

ต่อมาประมาณเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ระหว่างเสด็จเปลี่ยนพระราชอิริยาบถที่พระราชวังบางปะอิน ได้มีพระราชกระแสรับสั่งว่า จะเสด็จไปประทับพักแรมที่ป้อมเพชร์ ทางราชการมณฑลกรุงเก่าจึงสร้างพลับพลาที่ป้อมเพชร์นั้นและทรงประทับแรม ๑ ราตรี โปรดเกล้าฯ ให้ผู้สืบสกุล

พ.ศ. ๒๔๖๒ เนติบัณฑิตสยาม
จากโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม

การศึกษา

๓. การศึกษาในประเทศ

๑. เริ่มศึกษาหนังสือไทยที่บ้านครูแสง ตำบลท่าवासูกรี แล้วย้ายไปศึกษาต่อที่บ้าน หลวงปราณี (เปี่ยม) อำเภอกำแพง

๒. อ่านออกเขียนได้แล้วเข้าศึกษาที่โรงเรียนวัดรวก ซึ่งสมัยนั้นเป็นโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอกำแพง สอบไล่ได้ชั้น ๑ แห่งประโยค ๑ (ตามหลักสูตรกระทรวงธรรมการสมัยนั้นที่จำแนกการศึกษาสามัญออกเป็น ๓ ประโยคๆ ละ ๔ ชั้น ยังมีได้จำแนกเป็นชั้นมูล, ประถม, มัธยม)

๓. ต่อมากระทรวงธรรมการจัดหลักสูตรใหม่ จำแนกเป็นชั้นมูล, ประถม, มัธยม จึงย้ายไปศึกษาที่โรงเรียนวัดศาลาปูน อำเภอกำแพง สอบไล่ได้ประถม บริบูรณ์ตามหลักสูตรใหม่แล้ว ย้ายไปศึกษาชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร แล้วย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเทพ จนสอบไล่ได้ชั้นมัธยม ๖ (ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดสำหรับหัวเมือง) แล้วไปศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบอีก ๖ เดือน จึงลาออกเพื่อกลับไปช่วยบิดาทำนา ซึ่งได้รับความรู้ทางปฏิบัติเป็นอันมากจากชาวนา

๔. ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ เข้าศึกษาที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม และศึกษาภาษาฝรั่งเศสที่เนติบัณฑิตยสภาโดยอาจารย์เลเดแกร์ (E.LADEKER) ที่ปรึกษาศาลต่างประเทศเป็นผู้สอน

๕. พ.ศ. ๒๔๖๒ สอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตได้ แต่ตามข้อบังคับสมัยนั้นยังเป็นเนติบัณฑิตไม่ได้เพราะมีอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ต้องรอจนถึงมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๓ จึงได้เป็นสมาชิกสามัญแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ณ บ่อมเพชร เข้าเฝ้า ทรงถือว่าเป็นลูกหลานของข้าหลวงเดิม พระราชทานเข็ม วิหขารูป ป.ร. แก่ผู้เข้าเฝ้าตามควรแก่ฐานะ

สมควรสังเกตไว้ว่าสมัยนั้นมีผู้ใช้คำ ณ นำหน้านามสกุลโดยมิได้ขอพระบรมราชานุญาต จึงได้มีประกาศพระบรมราชโองการซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่ง พ.ร.บ. ขนานนามสกุล พ.ศ. ๒๔๕๖ ไว้ดังต่อไปนี้

“ได้มีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ สั่งว่า ห้ามมิให้ใช้ ณ นำหน้านามสกุล ผู้ใดใช้ไปก่อนประกาศนี้ให้ถอน ณ ออกเสีย ถ้าผู้ใดมีความประสงค์จะใช้ให้ทำเรื่องขอพระบรมราชานุญาตเสียก่อน”

เนื่องจากท่านเจ้าคุณฯ มีบรรดาศักดิ์หลายพระยาซึ่งชนรุ่นใหม่นี้ปัจจุบันนี้อาจสนใจการตั้งบรรดาศักดิ์สมัยเก่าอยู่บ้าง ข้าพเจ้าจึงขอล่าวเพิ่มเติมไว้ด้วยว่า นามบรรดาศักดิ์นั้น เดิมทีปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวงว่าด้วยศักดินาทหารและศักดินาพลเรือน คือผู้ใดครองตำแหน่งราชการส่วนใดก็ได้บรรดาศักดิ์ตามตำแหน่งนั้น แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงพระบรมเดชานุภาพที่จะคิดตั้งชื่อบรรดาศักดิ์ขึ้นใหม่ให้เฉพาะบุคคล และตามกรณีที่คุณนั้นทำความชอบ ต่อมาภายหลังที่ราชการได้ขยายมากขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ชื่อบรรดาศักดิ์ตามทำเนียบเก่าไม่พอเพียงจึง ได้พระราชทานชื่อบรรดาศักดิ์ตามตำแหน่งที่เพิ่มขึ้นจากเก่ามากมาย

โดยเฉพาะตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองสมุทรปราการนั้น ตามทำเนียบเก่าผู้ว่าราชการที่มีความชอบสมควร เลื่อนจากพระเป็นพระยาที่จะต้องเป็นพระยาสมุทรบุรานุรักษ์ แต่พระสมุทฯ (ข้า) มีกรณีพิเศษที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงดำริชื่อบรรดาศักดิ์ขึ้นใหม่ เพื่อเลื่อนพระสมุทฯ (ข้า) เป็นพระยารุณฤทธิ์ศรีสมุทรปราการ ข้าพเจ้าได้เคยเขียนเรื่องนี้ได้ในคำนำหนังสือแฉ่งงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณชัยวิชิต (ข้า) ครั้งหนึ่งแล้ว ใจความ

ตามที่จำได้จากคำเล่าของท่านเจ้าคุณฯ มีว่า ในราว พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เสด็จมาประทับที่พลับพลาสมุทรปราการ (เวลานั้นยังไม่มีสถานที่ตากอากาศที่หัวหิน, บางแสน, พัทยา ฯลฯ) บังเอิญมีพายุลูกตกลงมาอย่างหนัก พระสมุทฯ จึงอำนวยการฝ่าพายุลูกพร้อมกับข้าราชการแห่งเมืองนั้น ลงมือลงแรงด้วยตนเองป้องกันมิให้ฝนสาดไปถึงข้างในพลับพลาได้ พระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทอดพระเนตรการทำงานอย่างแข็งขันของพระสมุทฯ โดยตลอด ด้วยความพอพระราชหฤทัย รุ่งขึ้นจึงรับสั่งให้พระสมุทฯ เข้าเฝ้ารับพระราชทานบรรดาศักดิ์ที่พระองค์ทรงคิดขึ้นใหม่นอกทำเนียบเก่าว่า พระยารุณฤทธิ์ศรีสมุทรปราการ แปลว่า ผู้มีฤทธิ์ดังฝนเป็นศรีแก่เมืองสมุทรปราการ ต่อมาบรรดาศักดิ์นี้ได้พระราชทานแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการคนต่อมาด้วย

เมื่อพระยารุณ (ข้า) จะย้ายไปดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์นั้น ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ใหม่ว่า พระยาเพชรชฎา อันเป็นบรรดาศักดิ์ตามทำเนียบเก่า สำหรับกรมพระนครบาลสมัยโบราณ และท่านบิดาของพระยาชัยวิชิต (ข้า) ได้เคยมีบรรดาศักดิ์นี้ ก่อนที่จะได้เป็น พระยาไชยวิชิตสิทธิสาตราผู้รักษากรุงฯ

เมื่อกรมราชทัณฑ์ย้ายจากสังกัดกระทรวงนครบาลไปขึ้นกระทรวงยุติธรรมนั้น ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ใหม่ โดยเอาบรรดาศักดิ์ของท่านบิดาเจ้าคุณฯ ขึ้นต้น ต่อท้ายด้วยบรรดาศักดิ์ที่เหมาะสมแก่กระทรวงยุติธรรม

หมายเหตุ งานชิ้นนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนไว้ในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ นายเข็ม ณ บ่อมเพชร เมื่อ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

จาก “ภาคผนวก” ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒

-บรรณาธิการ-

ถ่ายภาพกับนายเทอด บุนนาค (ซ้าย) พ.ศ. ๒๔๖๕
เมื่อครั้งได้รับคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรม
ไปเรียนกฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส

๔. กิจกรรมพิเศษและรับราชการ ระหว่างเป็นนักเรียนกฎหมาย

๑. พ.ศ. ๒๔๖๐ - ๒๔๖๑ เป็นเสมียนสำนักงานทนายความพระวิจิตรมนตรี(สุด กุณฑลจินดา) อดีตอธิบดีศาลมณฑลชุมพร และอดีตผู้ช่วยเจ้ากรมพระธรรมนูญทหารบก

๒. พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๖๓ เป็นเสมียนโทกรมราชทัณฑ์

๓. เคยได้รับอนุญาตพิเศษเป็นทนายความบางคดี

คดี “พลาตีสัย” * (ภัยนอกอำนาจ)

คดี “พลาตีสัย” ในปี ๒๔๖๓ เมื่ออายุได้ ๑๙ ปี ซึ่งคดีนี้มีเรื่องราว เรือโป๊ะของนายลิ่มชุ่นหงวน จำเลย ถูกพายุพัดไปโดนพลับพลาของในหลวงรัชกาลที่ ๖ จนเสียหาย การสู้คดีในศาลชั้นต้น อัยการโจทก์เป็นผู้ชนะคดี จากนั้นนายปรีดีจึงได้ไปค้นคว้ากฎหมายเก่าตั้งแต่สมัยอยุธยา เรื่อง ภัยนอกอำนาจ ซึ่งเป็นภัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ มาสู้คดีในศาลชั้นอุทธรณ์และฎีกา โดยให้เหตุผลว่า นายลิ่มชุ่นหงวนไม่ได้ตั้งใจให้เรือโป๊ะไปโดนพลับพลา แต่เป็นเพราะเกิดพายุซึ่งไม่อาจควบคุมได้ จนชนะคดีในที่สุด

คำพิพากษาที่ ๑๑๕ พ.ศ. ๒๔๖๓

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กรรมการตรวจฎีกาโจทก์อุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ

อัยการสมุทราปรการ

โจทก์

คดีระหว่าง

นายลิขิตหนองวน

จำเลย

คดีนี้โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๑ เวลากลางวัน เรือโป๊ะชื่อตงหลินนำเบอร์ ๓๘ ของจำเลย ซึ่งจอดอยู่ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ได้โดนพลับพลาสถานที่ของรัฐบาลซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งลำน้ำเสียหายเป็นราคา ๖๐๐ บาท โดยความประมาทของผู้เดินเรือ จำเลย จึงขอให้จำเลยใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน ๖๐๐ บาท

จำเลยให้การต่อสู้ว่า การที่เรือตงหลินโดนพลับพลานั้น ด้วยถูกลมพายุใหญ่พัดมา ทำให้เป็นเหตุเพราะมีความประมาทไม่

ศาลจังหวัดสมุทรปราการพิจารณาแล้ว ลงความเห็นเห็นว่า เหตุที่ตงหลินของจำเลยโดนสถานที่ของรัฐบาลนั้น ได้ความว่า โดนเพราะเหตุจำเป็นบังเกิดขึ้น เป็นการหลีกเลี่ยงที่จำเลยผูกพันของจำเลยจะป้องกันไม่ให้เกิดเป็นขึ้นได้ เพราะเกิดโดยลมพายุพัดพัดพร้อมทั้งฝนตกด้วย เรือก็ได้ทอดสมอยู่ก่อนมีลมพายุพัดมา แลที่ตรงนั้นก็เป็นท่าจำเป็นจะต้องจอดเรือให้เจ้าพนักงานด้านตรวจ ทั้งเรือก็จอดห่างตลิ่งถึง ๒ เส้นเศษ เป็นการสมควรอยู่เวลาพายุห่มคนเรือของจำเลยก็ได้ส่งสมออีกตัวหนึ่ง แต่ไม่อยู่ สมอ ๒ ตัว ทนแรงพายุหาได้ไม่ สมอได้เกาเข้ามาทางท้ายเรือตงหลิน จึงได้กระแทกถูกสถานที่ของรัฐบาลหักพังไป คดีไม่มีทางที่จะเห็นได้ว่า คนของจำเลยได้กระทำไปโดยความประมาท เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็สมควรที่จะยกฎณา แลผ่อนผันค่าเสียหายกับจำเลยให้น้อยลงอีกบ้าง จึงพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายให้โจทก์เป็นเงิน ๒๐๐ บาท

จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่เรือของจำเลยโดนพลับพลานั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความแกล้งถูความเลินเล่อของจำเลย ตามกฎหมาย จำเลยไม่มีความผิด แลไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์ จึงกลับคำพิพากษาศาลเดิมแลให้ยกฟ้องโจทก์เสีย

โจทก์ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา

กรรมการศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนแลฎีกาคดีนี้ ซึ่งศาลล่างทั้ง ๒ ชี้ขาดว่า กิริยาที่เรือตงหลินโดนพลับพลานั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความแกล้งถูความประมาทแห่งคนเดินเรือของจำเลยนั้น ชอบด้วยรูปความแล้ว แต่ที่ศาลเดิมบังคับให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแม้แต่เพียงเล็กน้อยก็ยังไมชอบด้วยทำนองคลองวินิจัย เพราะจำเลยหาความผิดมิได้ด้วยการเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์นับว่าเป็นภัยนอกอำนาจ ด้วยเกิดจากลมพายุพัดพัดมาซึ่งพ้นวิสัยคิดว่าจะมีขึ้นส่วนพวกคนเรือของจำเลยก็ได้ช่วยแก้ไขจนเต็มความสามารถแล้ว มิได้มีกิริยาที่จะเห็นว่าแกล้งถูความประมาทแต่อย่างใดอีกเลย ตามกฎหมาย จำเลยจึงไม่มีความผิดอันต้องรับผิดชอบแห่งผลที่เกิดเสียหายขึ้น ซึ่งศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ พิจารณาให้ยกฟ้องโจทก์นั้น ศาลฎีกาเห็นชอบด้วย จึงพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ ให้โจทก์เสียค่าธรรมเนียมแทนจำเลย แลค่าทนายแทนจำเลยรวม ๓ ศาล เป็นเงิน ๑๐๐ บาทด้วยอีก

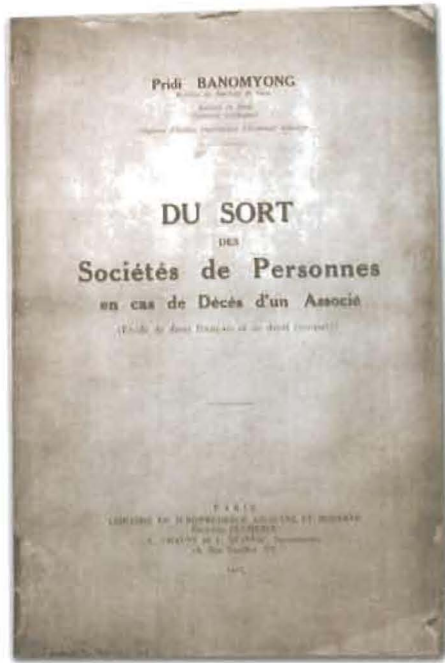
วันที่ ๑๕ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๓

พระยาศรีสังกร

พระยาพิพากษาสดยาธิบดี

พระยาเทพวิฑูร

*บางตอนจาก "นายปรีดี พนมยงค์ หนวยความ "พลาติลย" คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕ พ.ศ. ๒๔๖๓", ดร. ปรีชา สุวรรณทัต, รัฐสภาสาร ฉบับพิเศษ คนดีศรีศตวรรษ เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี รัฐบาลอานูโส ปรีดี พนมยงค์ -บรรณาธิการ-

วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตกฏหมาย
ของนายปรีดี พนมยงค์
แปลเป็นไทยว่า "ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งถึงแก่ความตาย
ฐานะของหุ้นส่วนจะเป็นอย่างไร"

๕. การศึกษาในประเทศฝรั่งเศส

(๑) สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้รับการคัดเลือกจาก
กระทรวงยุติธรรมให้ทุนไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศ
ฝรั่งเศส

(๒) ศึกษาภาษาฝรั่งเศสและความรู้ทั่วไปที่
วิทยาลัย (Lycee) กอง (Caen) และศึกษาพิเศษจากอาจารย์
เลอบอนนัวส์ (LEBONNOIS) ซึ่งเป็นเลขาธิการสถาบัน
คุรุศาสตร์ระหว่างประเทศ (Institut Pédagogique Interna-
tional)

(๓) ศึกษากฎหมายที่มหาวิทยาลัยกอง (Caen)
สอบไล่ได้ปริญญารัฐเป็น บาเชอลิเออร์ กฎหมาย (Bachelier
en Droit) และสอบไล่ได้ปริญญารัฐเป็น ลิซองซีเอ กฎหมาย
(Licencié en Droit)

(๔) ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยปารีส สอบไล่ได้
ปริญญารัฐเป็น ดุษฎีบัณฑิตกฏหมาย (Docteur en Droit)
ฝ่ายนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) และสอบไล่ได้ประกาศ
นียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Dipôme d'Etudes
Supérieures d'Economie Politique) ตามเอกสารหลักฐานดัง
ต่อไปนี้

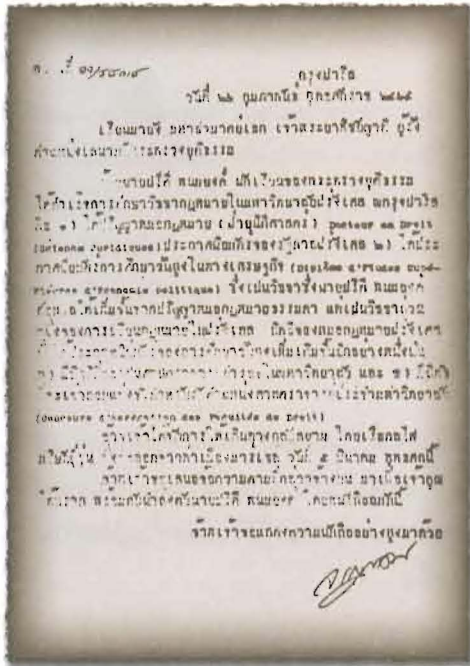
กรุงปารีส

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๕

เรียนมายัง มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพิชัยญาติ
ผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

ด้วยนายปรีดี พนมยงค์ นักเรียนของกระทรวง
ยุติธรรม ได้สำเร็จการศึกษาวิชากฎหมายใน
มหาวิทยาลัยฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส คือ

๑). ได้ปริญญาหมอกฎหมาย (ฝ่ายนิติศาสตร์)
Docteur en Droit (Sciences Jiridiques) ประกาศ
นียบัตรของรัฐบาลฝรั่งเศส

๒) ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Dipôme d'Études Supérieures d'Économie Politique) ซึ่งเป็นวิชาซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ สอบไล่ได้เพิ่มขึ้นจากปริญญาหมอกฎหมายธรรมดา แต่เป็นวิชาส่วนหนึ่งของการเรียนกฎหมายในฝรั่งเศส สิทธิของหมอกฎหมายฝรั่งเศสซึ่งได้ประกาศนียบัตรของการศึกษาชั้นสูงเพิ่มเติมขึ้นอีกอย่างหนึ่งนี้

ก) มีสิทธิที่จะเป็นศาสตราจารย์สำรองในมหาวิทยาลัย และ

ข) มีสิทธิที่จะเข้าสอบแข่งขันสำหรับรับตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัย (Concours d'agrégation des Facultés de Droit)

ข้าพเจ้าได้จัดการให้เดินทางกลับสยามโดยเรือรถไฟบริษัทญี่ปุ่น ซึ่งจะออกจากท่าเมืองมาเซส์ วันที่ ๕ มีนาคม พุทธศกนี้

ข้าพเจ้าขอเสนอข้อความที่กล่าวข้างบนมาเพื่อเจ้าคุณได้ทราบ พร้อมกับนำส่งตัวนายปรีดี พนมยงค์ โดยหนังสือฉบับนี้

ข้าพเจ้าขอแสดงความนับถืออย่างสูงมาด้วย

(ลงพระนามพระองค์เจ้าจุรุษย์มงคล)

อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส

สมัยศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส
ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๗๐

กับเพื่อนนักเรียนฝรั่งเศส
(ปรีดีคนกลาง)

๖. กิจกรรมพิเศษระหว่างศึกษาในฝรั่งเศส

๑. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๔ - ๑๙๒๕) ร่วมกับนักเรียนไทยในฝรั่งเศสกับสวิตเซอร์แลนด์และนักเรียนไทยในประเทศอื่นส่วนที่ขึ้นต่อสถานทูตสยามกรุงปารีส ตั้งเป็นสมาคมอันหนึ่งอันเดียวกันเรียกชื่อว่า สามัคยานุเคราะห์สมาคม อักษรย่อ ส.ย.ว.ม. เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า "Association Siamoise d'Intellectualité et d'Assistance Mutuelle" อักษรย่อ "S.I.A.M"

๒. ได้รับเลือกตั้งเป็นเลขาธิการสมาคมคนแรกแล้วใน พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕) ได้รับเลือกตั้งเป็นสภานายกสมาคม และในพ.ศ. ๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖) ได้รับเลือกตั้งเป็นสภานายกสมาคมอีกครั้งหนึ่ง

๓. ริเริ่มที่จะแปลงสมาคมฯ ให้เป็นสหภาพแรงงาน และการต่อสู้ทำนอกราชทูตสยามสมัยนั้นซึ่งเป็นตัวแทนระบบสมบูรณาญาฯ ดังต่อไปนี้

การประชุมประจำปีระหว่างหยุดฤดูร้อนประจำปีค.ศ. ๑๙๒๖ ได้มีขึ้นในเดือนกรกฎาคมกับต้นสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๒๖ (พ.ศ. ๒๔๖๘) ที่คฤหาสน์ ณ ตำบลชาเตรตต์ และมีกิจกรรมพื้นฐานเช่นเดียวกับการประชุมเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๕

ปรีดีเห็นว่า ผลสรุปที่ได้จากการประชุมเมื่อปีที่แล้วนั้น

กับเพื่อนนักเรียนที่ประเทศฝรั่งเศส
(แถวยืนคนที่สอง จากขวา)

กับนายควง อภัยวงศ์ และนายชม จารุรัตน์
ขณะศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส

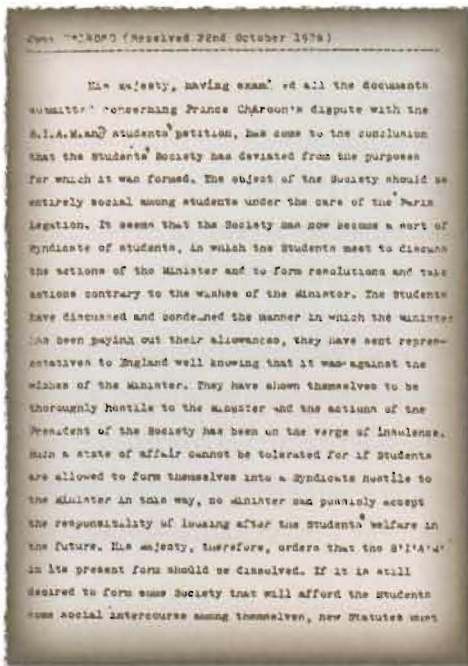
ในชุดครุยดุษฎีบัณฑิตกฎหมายฝรั่งเศส

แสดงว่า เพื่อนนักเรียนส่วนมากได้ก้าวเข้าสู่แนวทางสมาคม
การเมืองเพื่อระบบประชาธิปไตย ฉะนั้นในการประชุมประจำปี
ครั้งที่ ๓ สำหรับ ค.ศ. ๑๙๒๖ นั้น คณะกรรมการสมาคมฯ จึงได้
จัดให้มีปาฐกถาการเมืองมากขึ้นกว่าปีที่แล้ว เพื่อปรารถนาให้
สมาคมก้าวไปอีกก้าวหนึ่งในการร่วมกันต่อสู้ท่านอัครราช
ทูตซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาล (สมบูรณาญา) เพราะท่านปฏิบัติ
การไม่เหมาะสมหลายประการ

ปรีดีจึงเสนอให้ที่ประชุมอภิปรายถึงกิจกรรมของท่าน
อัครราชทูตที่เพื่อนนักเรียนเห็นได้ว่าไม่เหมาะสมอย่างไรบ้าง
ครั้นแล้วปรีดีจึงให้มีการอภิปรายถึงวิธีจ่ายเงินกระเป๋ Pocket
Money และเงินค่าใช้จ่ายสำหรับความเป็นอยู่ที่นักเรียนส่วน
มากไม่ได้รับเท่าที่ควร เพราะเงินแฟรงค์มีค่าตกต่ำอยู่เรื่อยๆ

นักเรียนส่วนมากทราบอยู่แล้วว่า ขณะนั้นสถานทูตให้
ปรีดีเป็นนักเรียนชั้น *อวูโสสูง* (Super Senior) ที่ได้เงินเดือน
จากสถานทูตมากกว่านักเรียนอวูโสธรรมดา และการศึกษา
ของปรีดีก็จะสำเร็จชั้นปริญญาเอกภายในเวลาอีกไม่กี่เดือน
ฉะนั้นปรีดีก็จึงไม่มีเหตุเฉพาะตัวที่จะก่อเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์
ส่วนตน หากปรีดีมีความเห็นแก่ความเป็นอยู่ของนักเรียน
ส่วนมากที่จะต้องเรียนอยู่ในฝรั่งเศสต่อไป ปรีดีจึงเสนอที่
ประชุมสมาคมทำหนังสือยืนยันต่อท่านอัครราชทูตเพื่อขอให้
พิจารณาเพิ่มเติมเงินค่าใช้จ่ายให้แก่นักเรียนที่ได้เงินกระเป๋
หรือเงินเดือนน้อย และขอให้จ่ายเป็นเงินปอนด์ตามงบ
ประมาณที่สถานทูตได้รับจากกรุงเทพฯ ท่านอัครราชทูตจึงได้
โทรเลขด่วนถึงกระทรวงการต่างประเทศ ขอให้ทำความกราบ
บังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ขอส่งตัวปรีดีกลับสยาม
โดยด่วน ตามเหตุผลที่ท่านอัครราชทูตกล่าวหาว่า ปรีดีทำการ
ประจักษ์เป็นหัวหน้าสหภาพแรงงาน โดยยุยงให้นักเรียนเรียก
ร้องเงินกระเป๋หรือเงินเดือนเพิ่มขึ้น อีกทั้งปรีดีได้ปฏิบัติการ
โดยขัดคำสั่งท่านอัครราชทูต ฯลฯ ฝ่ายปรีดีกับสมาชิกแห่ง
สมาคมฯ ก็ได้ถวายฎีกากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปก
เกล้าฯ โต้แย้งคำกล่าวหาของท่านอัครราชทูต

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรงมีพระบรมราช
วินิจฉัยถูกต้องแล้วว่า ปรีดีต้องรับผิดชอบในการที่จะแผลง

สำเนาโทรเลขจากเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ
ถึงอัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส
ฉบับลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๖ (พ.ศ. ๒๔๖๙)

สมาคมของนักศึกษาให้มีสภาพเป็นสหภาพแรงงาน (Syndicate) ดังปรากฏตามเอกสารที่ลงพิมพ์เปิดเผยแล้วในหนังสือของข้าพเจ้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ ดังต่อไปนี้

(ก) สำเนาโทรเลขเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศถึงอัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส ฉบับลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๖ (พ.ศ. ๒๔๖๙)

Copy No 14080 (Received 22 October 1926)

His Majesty, having examined all the documents submitted concerning Prince Charoon's dispute with the S.I.A.M and students' petition, has come to the conclusion that the Students' Society has deviated from the purposes for which it was formed. The object of the Society should be entirely social among students under the care*of the Paris Legation. It seems that the Society has now become a sort of Syndicate of students, in which the Students meet to discuss the actions of the Minister and to form resolutions and take actions contrary to the wishes of the Minister. The Students have discussed and condemned the manner in which the Minister has been paying out their allowances, they have sent representatives to England well knowing that it was against the wishes of the Minister. They have shown themselves to be thoroughly hostile to the Minister and the actions of the President of the Society has been on the verge of insolence. Such a state of affair cannot be tolerated for if Students are allowed to form themselves into a Syndicate hostile to the Minister in this way, no Minister can possibly accept the responsibility of looking after the Students' welfare in the future.

be framed in which the Students will be allowed to have free hand as to social arrangements but otherwise must be under the strict control of the Legation. Moreover junior students of the Preparatory and Public School class should not be full members and have votes. They can join the Holiday Camp under the special care of a person or persons chosen by the Minister. They should live as far as possible apart from the elder students while joining in some of the sports and entertainments. His Majesty considers that Nai Pridi Panomyong must be held chiefly responsible for the Society's deviation from its original purpose and for inciting a feeling of indiscipline and mistrust of the Minister among the Students. His Majesty, therefore, commands that Nai Pridi Panomyong be immediately recalled.

As to the second part of the Students' petition asking for their allowances to be paid in pounds instead of francs, His Majesty is willing to consider the matter after having received explanations from the Minister. If it has not already been done so, a copy of the petition should be supplied to Prince Charoon and Prince Charoon is requested to submit explanations with reference to the said petition concerning allowances.

His Majesty deeply regrets to learn of disciplinary feelings among students and wishes to call them to their sense of duty.

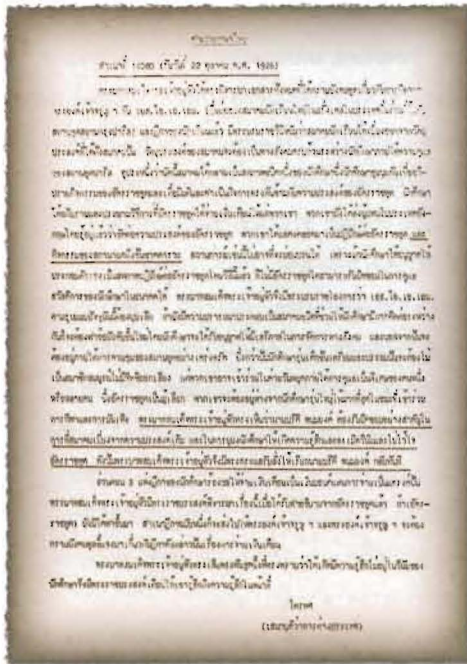
Sd/TRIDOS

His Majesty, therefore, orders that the S.I.A.M in its present form should be dissolved. If it is still desired to form some Society that will afford the Students some social intercourse among themselves, new Statute must be framed in which the Students will be allowed to have free hand as to social arrangements but otherwise must be under the strict control of the Legation. Moreover junior students of the Preparatory and Public School class should not be full members and have votes. They can join the Holiday Camp under the special care of a person or persons chosen by the Minister. They should live as much as possible apart from the elder students while joining in some of sports and entertainments. His Majesty considers that Nai Pridi Panomyong must be held chiefly responsible for the Society's deviation from its original purpose and for inciting a feeling of indiscipline and mistrust of the Minister among the Students. His Majesty, therefore, commands that Nai pridi panomyong be immediately recalled.

As to the second part of the Students' petition asking for their allowances to be paid in pounds instead of francs, His Majesty is willing to consider the matter after having received explanation from the Minister. If it has not already been done so, a copy of the petition should be supplied to Prince Charoon and Price Charoon is requested to submit explanation with reference to the said petition concerning allowances.

His Majesty deeply regrets to learn of disciplinary feelings among students and wishes to call them to their sense of duty'

.....Sd/TRIDOS

สำเนาแปลเป็นภาษาไทย

โทรเลขจากเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ

ถึงอัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส

ณ บัดลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๖ (พ.ศ. ๒๔๖๙)

คำแปลภาษาไทย

สำเนาที่ ๑๔๐๘๐ (รับวันที่ ๒๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๖)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพิจารณาเอกสารทั้งหมดที่ได้กราบบังคมทูลเกี่ยวกับการพิพาทพระองค์เจ้าจรัญฯ กับ เอส.ไอ.เอ.เอ็ม. (ชื่อย่อของสมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสในประเทศ ซึ่งส่วนนี้ขึ้นกับสถานทูตสยามกรุงปารีส) และฎีกาของนักเรียนแล้ว มีพระบรมราชวินิจฉัยว่า สมาคมนักเรียนได้เปี่ยงออกจากวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งสมาคมขึ้น วัตถุประสงค์ของสมาคมจะต้องเป็นทางสังคมครบถ้วนระหว่างนักศึกษาภายใต้ความดูแลของสถานทูตปารีส ดูประหนึ่งว่าบัดนี้สมาคมได้กลายเป็นสหภาพชนิดหนึ่งของนักศึกษา ซึ่งนักศึกษาชุมนุมกันเพื่ออภิปรายกิจกรรมของอัครราชทูต และเพื่อมีมติและดำเนินกิจการตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของอัครราชทูต นักศึกษาได้อภิปรายและประณามวิธีการที่อัครราชทูตได้จ่ายเงินเดือนให้แก่พวกเขา พวกเขาได้ส่งผู้แทนไปประเทศอังกฤษโดยรู้อยู่แล้วว่าขัดต่อความประสงค์ของอัครราชทูต พวกเขาได้แสดงตลอดมาเป็นผู้ปฏิบัติต่ออัครราชทูต และกิจกรรมของสถานทูตถึงขั้นขนาดการระงับการณเเช่นนี้ไม่อาจผ่อนปรนได้ เพราะถ้านักศึกษาได้อนุญาตให้ประกอบตัวเองเป็นสหภาพปฏิบัติต่ออัครราชทูตโดยวิธีนี้แล้ว ก็ไม่มีอัครราชทูตใดสามารถรับผิดชอบในการดูแลสวัสดิการของนักศึกษาในอนาคตได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการว่า เอส.ไอ.เอ.เอ็ม. ตามรูปแบบปัจจุบันนี้ต้องยุบเลิก ถ้ายังมีความปรารถนาประกอบเป็นสมาคมชนิดที่ช่วยให้นักศึกษามีการติดต่อระหว่างกัน ก็จะต้องทำข้อบังคับขึ้นใหม่ โดยนักศึกษาจะได้รับอนุญาตให้มีเสรีภาพในการจัดการทางสังคม และนอกจากนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสถานทูตอย่างเคร่งครัด ยิ่งกว่านั้น นักศึกษารุ่นเด็กชั้นเตรียมและประถมนั้น จะต้องไม่

เป็นสมาชิกสมบูรณ ไม่มีสิทธิออกเสียง แต่พวกเขาอาจเข้าร่วมค่ายวันหยุดภายใต้การดูแลเป็นพิเศษของคนหนึ่งหรือหลายคนซึ่งอัครราชทูตเป็นผู้เลือก พวกเขาจะต้องอยู่ห่างจากนักศึกษาชั้นใหญ่ให้มากที่สุดในขณะที่เข้าร่วมการกีฬาและการบันเทิง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ต้องรับผิดชอบอย่างสำคัญในการที่สมาคมเบี่ยงจากความประสงค์เดิม และในการยุยงนักศึกษาให้เกิดความรู้สึก และละเมิดวินัย และไม่ไว้อัครราชทูต ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระกระแสรับสั่งให้เรียกนายปรีดี พนมยงค์ กลับทันที

ส่วนตอนที่ ๒ แห่งฎีกาของนักศึกษาร้องขอให้จ่ายเงินเดือนเป็นเงินปอนด์แทนการจ่ายเป็นแฟรงค์ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์พิจารณาเรื่องนี้เมื่อได้รับคำอธิบายจากอัครราชทูตแล้ว ถ้า (อัครราชทูต) ยังมิได้ทำขึ้นมา สำเนาฎีกาฉบับหนึ่งก็จะส่งไปให้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ และพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะต้องกราบบังคมทูลชี้แจงมาเกี่ยวกับฎีกาดังกล่าวเรื่องการจ่ายเงินเดือน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสียพระทัยสุดซึ่งที่ทราบว่าได้เกิดมีความรู้สึกไม่อยู่ในวินัยของนักศึกษา จึงมีพระราชกระแสเตือนให้เขารู้สึกถึงความรู้สึกในหน้าที่

ไทรทศ

(เสนาบดีว่าการต่างประเทศ)

(ข) สำเนาโทรเลขจากเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศที่กรุงเทพฯ ถึงอัครราชทูตสยามที่ปารีส โทรเลขส่งจากกรุงเทพฯ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๒๖ ได้รับที่ปารีสในวันรุ่งขึ้น

Div. A / Copy of telegram from H.H. the Minister for Foreign Affairs in Sect. 1/ Bangkok to H.H. the Siamese Minister in Paris. Despatched from

No 3002/ Bangkok on the 25th November 1926. Received in Paris on the next day.

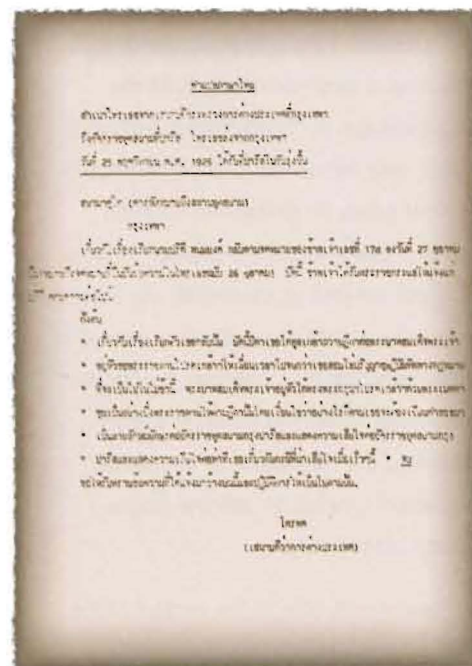
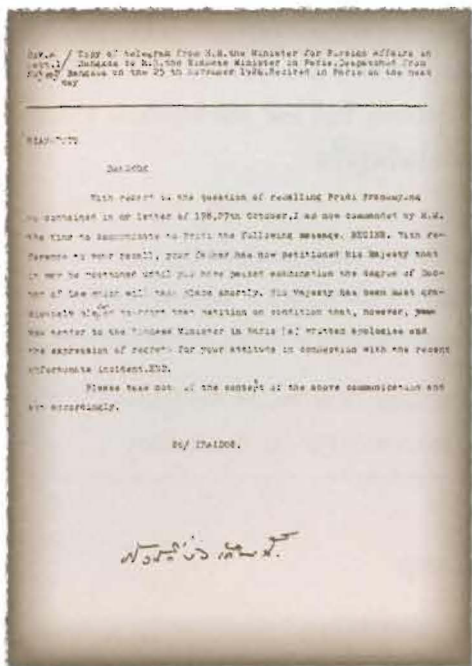
SIYADUTO

BANGKOK

With regard to the question of recalling Pridi Pranomyong as contained in my letter of 178, 27th October, I am now commanded by H.M. the King to communicate to Pridi the following message. BEGINS. With reference to your recall, your father has now petitioned His Majesty that it may be postponed until you have passed examination the degree of Doctor of Law which will take place shortly. His Majesty has been most graciously pleased to grant that petition on condition that, however, you tender to the Siamese Minister in Paris (a) written apologies and the expression of regrets for your attitude in connection with the recent unfortunate incident. END.

Please take note of the content of the above communication and act accordingly.

Sd/TRAIDOS

สำเนาโทรเลข

จากเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศที่กรุงเทพฯ

ถึงอัครราชทูตสยามที่ปารีส

โทรเลขส่งจากกรุงเทพฯ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๒
ได้รับที่ปารีสในวันรุ่งขึ้น

คำแปลภาษาไทย

สยามทูโต (คำระหัสหมายถึงสถานทูตสยาม)

กรุงเทพฯ

เกี่ยวกับเรื่องเรียกนายปรีดี พนมยงค์ กลับ ตาม
จดหมายของข้าพเจ้าเลขที่ ๑๙๘ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม
นั้น (หมายถึงจดหมายที่ยืนยันข้อความในโทรเลข
ฉบับ ๒๖ ตุลาคม) บัดนี้ ข้าพเจ้าได้รับพระราชกระแส
ให้แจ้งแก่นายปรีดี ตามข้อความต่อไปนี้

ตั้งต้น

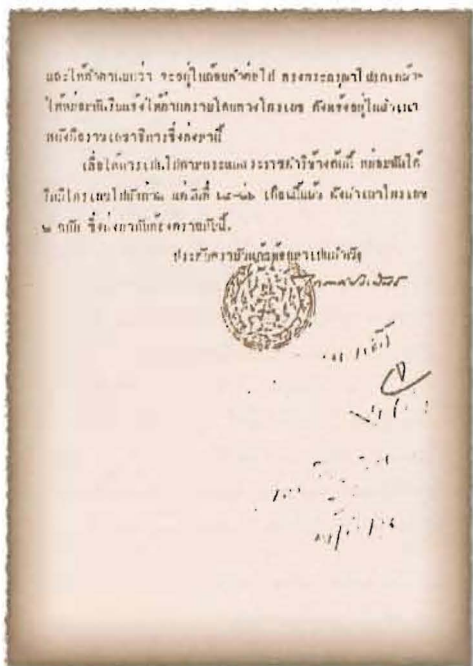
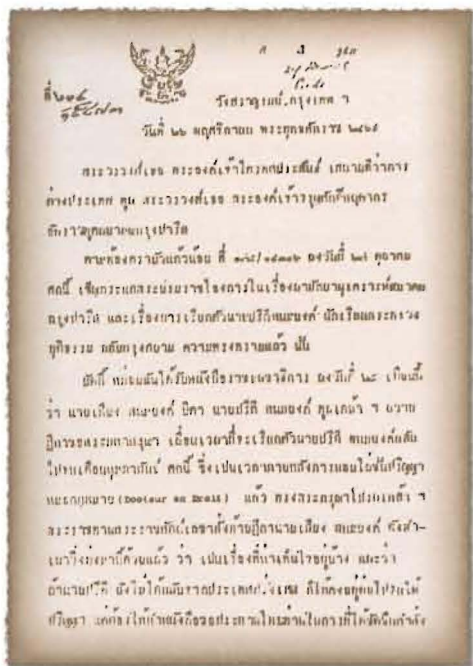
"เกี่ยวกับเรื่องเรียกตัวเธอกลับนั้น บัดนี้มีดาเธอได้ทูล
เกล้าถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอ
พระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเวลาไปจนกว่าเธอ
สอบไล่ปริญญาตรีบัณฑิตทางกฎหมายที่จะเป็นไป
ในไม่ช้านี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ด้วยพระเมตตาคุณเป็นอย่างยิ่ง
พระราชทานให้ตามฎีกานั้นโดยเงื่อนไขว่า อย่างไรก็
ตามเธอจะต้องเขียนคำขอขมาเป็นลายลักษณ์อักษร
ต่ออัครราชทูตสยามกรุงปารีส และแสดงความเสียใจ
ต่ออัครราชทูตสยามกรุงปารีส และแสดงความเสียใจ
ต่อท่าที่เธอเกี่ยวกับกรณีที่น่าเสียใจเมื่อเร็ว ๆ นี้"

จบ

ขอให้รับทราบข้อความที่ได้แจ้งมาข้างบนนี้
และปฏิบัติตามนั้น

ไทรทศ

(เสนาบดีว่าการต่างประเทศ)

(ค) ตามวิธีปกติธรรมดาที่นักเรียนทุนรัฐบาล
ที่ศึกษาในต่างประเทศกระทำความผิด กระทรวงเจ้าสังกัดก็
เพียงแต่ส่งโทรเลขหรือหนังสือราชการธรรมดาถึงสถานทูต
ให้ส่งตัวนักเรียนคนนั้นๆ กลับสู่สยาม

แต่ในกรณีความขัดแย้งระหว่างท่านอัครราชทูต
สยามประจำกรุงปารีสกับสามัคยานุเคราะห์สมาคมซึ่งปรีดี
ต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นสภานายกสมาคมนั้น ทางรัฐบาล
สยามสมัยนั้นเห็นว่าเป็นเรื่องวิสามัญเรื่องหนึ่ง ฉะนั้นนอก
จากกระทรวงการต่างประเทศได้ส่งโทรเลขถึงท่านอัครราชทูต
ตั้งที่ข้าพเจ้าได้ลงพิมพ์ไว้ใน (ก) และ (ข) แล้ว กระทรวง
การต่างประเทศได้ทำหนังสือราชการขึ้น *สารตราบัวแก้วน้อย*
(นักอักษรศาสตร์สมัยนั้นทราบระเบียบหนังสือราชการแล้วว่า
สารตรา มีน้ำหนักกว่าหนังสือราชการธรรมดา) ถึงท่านอัคร
ราชทูตสยามยืนยันโทรเลขที่กระทรวงฯ ส่งมา พร้อมทั้งส่ง
สำเนาพระราชหัตถเลขา และหนังสือของราชเลขาธิการด้วย
ตั้งที่ข้าพเจ้าได้นำภาพถ่ายลงพิมพ์ไว้ต่อไปนี้

ที่ ๒๑๔/๑๕๘๗/๓

วังสราญรมย์ กรุงเทพฯ

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๙

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์
เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ทูลพระวรวงศ์เธอ พระ
องค์เจ้าจุญศักดิ์กฤดากร อัครราชทูตสยาม ณ กรุง
ปารีส

ตามท้องตราบัวแก้วน้อย ที่ ๑๗๘/๑๔๓๑๖
ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ศกนี้ เชิญกระแสพระบรมราช
โองการในเรื่องสามัคยานุเคราะห์สมาคม กรุงปารีส
และเรื่องการเรียกตัวนายปรีดี พนมยงค์ นักเรียน
กระทรวงยุติธรรม กลับกรุงสยามความทรงทราบ
แล้วนั้น

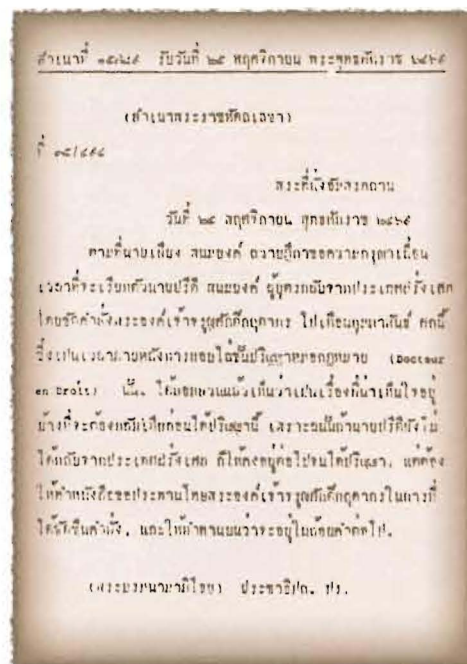
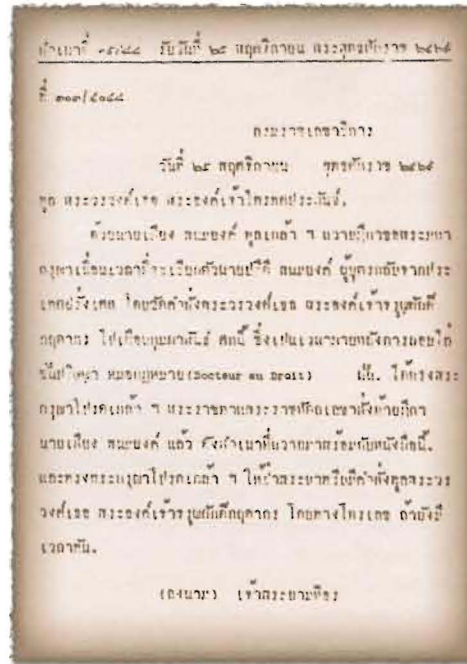
บัดนี้ หม่อมฉันได้รับหนังสือราชการลง

วันที่ ๒๕ เดือนนี้ ว่า นายเสียง พนมยงค์ บิดา นายปรีดี พนมยงค์ ทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาขอพระมหากรุณาเลื่อนเวลาที่จะเรียกตัวนายปรีดี พนมยงค์ กลับไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ศกนี้ ซึ่งเป็นเวลาภายหลังการสอบไล่ชั้นปริญญาหมอกฎหมาย (Docteur en Droit) แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชหัตถเลขาสั่งทำฎีกานายเสียง พนมยงค์ ดังสำเนาซึ่งส่งมานี้ด้วยแล้ว ว่า เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจอยู่บ้าง และว่า ถ้านายปรีดียังไม่ได้กลับจากประเทศฝรั่งเศส ก็ให้คงอยู่ต่อไปจนได้ปริญญา แต่ต้องให้ทำหนังสือขอประทานโทษท่านในการที่ได้ขัดขึ้นคำสั่งและให้ทำทานบนว่าจะอยู่ในถ้อยคำต่อไป ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หม่อมจันธิเบตแจ้งให้ท่านทราบโดยทางโทรเลข ดังแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือราชเลขาธิการซึ่งส่งมานี้

เพื่อให้การเป็นไปตามกระแสพระราชดำริข้างต้นนี้ หม่อมจันธิเบตได้รับมีโทรเลขไปยังท่าน เมื่อวันที่ ๒๕ - ๒๖ เดือนนี้แล้ว ดังสำเนาโทรเลข ๒ ฉบับ ซึ่งส่งมากับท้องตราฉบับนี้

ประทับตราบัวแก้วน้อยมาเป็นสำคัญ

ตราและลายพระหัตถ์

สำเนาที่ ๑๕๗๘๘ รับวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน
พระพุทศักราช ๒๕๖๙

ที่ ๓๐๓/๔๐๔๘

กรมราชเลขาธิการ

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๙

ทูล พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์

ด้วยนายเสียง พนมยงค์ ทูลเกล้าฯ ขวดย
ฎีกาขอพระมหากรุณาเลื่อนเวลาที่จะเรียกตัวนายปรีดี
พนมยงค์ ผู้บุตร กลับจากประเทศฝรั่งเศส โดยขัดคำสั่ง
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลธวัชศักดิ์กฤดากร ไป
เดือนกุมภาพันธ์ ศกนี้ ซึ่งเป็นเวลาภายหลังการสอบไล่
ชั้นปริญญาหมอกฎหมาย (Docteur en Droit) นั้น
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราช
หัตถเลขาสั่งท้ายฎีกานายเสียง พนมยงค์ แล้ว
ตั้งสำเนาที่ถวายมาพร้อมกับหนังสือนี้ และทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฝ่าพระบาทรับมีคำสั่งทูล
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลธวัชศักดิ์กฤดากร โดย
ทางโทรเลข ถ้ายังมีเวลาทัน

(ลงนาม) เจ้าพระยามหิธร

สำเนาที่ ๑๕๗๘๙ รับวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน
พระพุทศักราช ๒๕๖๙

(สำเนาพระราชหัตถเลขา)

ที่ ๓๕/๔๙๔

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๙

ตามที่นายเสียง พนมยงค์ ขวดยฎีกาขอความ
กรุณาเลื่อนเวลาที่จะเรียกตัวนายปรีดี พนมยงค์
ผู้บุตร กลับจากประเทศฝรั่งเศสโดยขัดคำสั่งพระองค์
เจ้าจุลธวัชศักดิ์กฤดากร ไปเดือนกุมภาพันธ์ ศกนี้ ซึ่ง
เป็นเวลาภายหลังการสอบไล่ชั้นปริญญาหมอกฎหมาย
(Docteur en Droit) นั้น ได้สอบสวนแล้วเห็นว่า
เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจอยู่บ้างที่จะต้องกลับเสียก่อนได้ปริญญา
เพราะฉะนั้นถ้านายปรีดียังไม่ได้กลับจากประเทศฝรั่งเศส
ก็ให้คงอยู่ต่อไปจนได้ปริญญา, แต่ต้องให้ทำหนังสือ
ขอประทานโทษพระองค์เจ้าจุลธวัชศักดิ์กฤดากรในการที่
ได้ขัดขึ้นคำสั่ง และให้ทำทาบับว่าจะอยู่ในถ้อยคำ
ต่อไป

(พระบรมนามาภิไธย) ประชาธิปก. ปร.

๗. ร่วมกับเพื่อนอีก ๖ คน รวมเป็น ๗ คน
ประชุมครั้งแรกก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุง
ปารีส เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗
(ปฏิทินไทยขณะนั้นยังเป็น พ.ศ. ๒๔๖๙ ปฏิทินไทย
ปัจจุบันเป็น พ.ศ. ๒๔๗๐)

ผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งแรกคือ

๑. ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี (นายทหารกองหนุน)

๒. ร.ท. แปลก ขิตตะสัจจะ (นักศึกษาโรงเรียนนาย
ทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส)

๓. ร.ต. ทศนัย มิตระภักดิ์ (นักศึกษาโรงเรียนนาย
ทหารม้าฝรั่งเศส)

๔. นายตั้ว ลพานุกรม (เดิมศึกษาในเยอรมนีสมัย
พระเจ้าโคเซอร์วิลเลียมที่ ๒ ต่อมาเมื่อสยามประกาศ
สงครามกับเยอรมัน นายตั้วฯ ถูกรัฐบาลเยอรมันจับไปเป็น
เชลยศึก ต่อมาเยอรมันทำสัญญาหยุดยิง (Armistice)
กับสัมพันธมิตร นายตั้วฯ ได้รับการปลดปล่อยตัว แล้วเดินทาง
มาฝรั่งเศส สมัครเป็นทหารอาสาไทย ได้รับยศเป็นจำ
นายสิบ เสร็จสงครามแล้วไปศึกษาปริญญาเอกทางวิทยา
ศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยในสวิตเซอร์แลนด์)

๕. หลวงสิริราชไมตรีนามเดิม จรูญ สิงหนเสนี (อดีต
นายสิบตรีกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑) ผู้ช่วย
สถานทูตสยามประจำกรุงปารีส

๖. นายแนบ พหลโยธิน (เนติบัณฑิตอังกฤษ หลาน
อาร์พระยาพหลพลพยุหเสนา-พจน์)

๗. นายปรีดี พนมยงค์

การก่อตั้งคณะราษฎร*

๑. การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะ
ราษฎรมีขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ ที่หอ
พักแห่งหนึ่ง ณ "RUE DU SOMMERARD" ซึ่งเรา
เข้าห้องใหญ่ไว้เฉพาะการประชุมนั้น ผู้ร่วมประชุมมี
๗ คน คือ

(๑) ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกอง
หนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษา
พระองค์รัชการที่ ๖

(๒) ร.ท. แปลก ขิตตะสัจจะ สำเร็จวิชาจาก
โรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วมาศึกษาที่
โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส

(๓) ร.ต. ทศนัย มิตระภักดิ์ นายทหารกองหนุน
เคยเป็นผู้บังคับหมวดกรมการทหารม้าที่ ๕ นคร
ราชสีมา แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส

(๔) นายตั้ว ลพานุกรม นักศึกษาวิทยา
ศาสตร์ในสวิตเซอร์แลนด์ เคยเป็นจำนายสิบในกอง
ทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑

(๕) หลวงสิริราชไมตรี นามเดิม จรูญ นาม
สกุลสิงหนเสนี ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส
เคยเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม และเป็น
นายสิบตรีในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑

(๖) นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ

(๗) ข้าพเจ้า

ที่ประชุมมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าเป็น
ประธาน และเป็นหัวหน้าคณะราษฎรจนกว่าจะมีบุคคล
ที่เหมาะสมเป็นหัวหน้าคณะราษฎรในกาลต่อไป

การประชุมดำเนินไปเป็นเวลาประมาณ ๕ วัน
ซึ่งได้ตกลงสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก.วัตถุประสงค์ของคณะราษฎรคือ เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีศัพท์สมัยใหม่ ว่า “ปฏิวัติ” หรือ “อภิวัฒน์” เพื่อถ่ายทอดคำฝรั่งเศส อังกฤษ REVOLUTION ดังนั้นเราจึงใช้ศัพท์ธรรมดาว่า “เปลี่ยนการปกครองของกษัตริย์เหนือกฎหมาย มาเป็นการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย” และการดำเนินเพื่อให้สยามบรรลุหลัก ๖ ประการ คือ

(๑) รักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

(๒) รักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มาก

(๓) บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอติยา

(๔) ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

(๕) ให้ราษฎรมีเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการ ดังกล่าวแล้ว

(๖) ให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ข.โดยคำนึงถึงสภาพของสยามที่ถูกแวดล้อมโดยอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งชาติทั้งสองนี้มีข้อตกลงกันถือเอาสยามเป็นประเทศกันชน แต่เขาอาจพร้อมกันยกกำลังทหารเข้ามายึดครองแล้วแบ่งดินแดนสยามไปเป็นเมืองขึ้น หรืออยู่ใต้อำนาจอิทธิพลของประเทศทั้งสอง ดังนั้นเราจึงเห็นว่า วิธีเปลี่ยนการปกครองดังกล่าวจะต้องกระทำโดยวิธี COUP D'ETAT ซึ่งเราเรียกกันด้วยคำไทยธรรมดาว่า การยึดอำนาจโดยฉับพลัน เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีผู้ใดตั้งศัพท์ไทย

ว่า “รัฐประหาร” เพื่อถ่ายทอดศัพท์ฝรั่งเศสดังกล่าว นั้น ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันการแทรกแซงของมหาอำนาจ เพราะเมื่อคณะราษฎรได้อำนาจโดยฉับพลันแล้ว มหาอำนาจก็ต้องเผชิญต่อสถานการณ์ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า FAIT ACCOMPLI คือเหตุการณ์ที่สำเร็จไปแล้ว

ค. ผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเป็นกรรมการกลางของคณะราษฎรไปล่วงหน้าก่อน กรรมการแต่ละคนเป็นหัวหน้าแต่ละสายที่จะต้องเลือกเฟ้นผู้ที่ไว้วางใจได้ตามระเบียบพิจารณาตัวบุคคล แล้วนำมาเสนอกรรมการกลางของคณะราษฎร ซึ่งจะรับเข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎรได้โดยมติเป็นเอกฉันท์เท่านั้น

ในขั้นแรกให้หัวหน้าสายหาสมาชิกเพิ่มเติมเพียงสายละ ๒ คนก่อน แล้วก็แยกเป็นหัวหน้าสายย่อยใหญ่ย่อยแตกกิ่งก้านสาขาออกไป

ง. การเลือกเฟ้นสมาชิกคณะราษฎรเพิ่มเติม นั้น ต้องคำนึงถึงความเสถียรเพื่อชาติ อย่างแท้จริง ความกล้าหาญ ความสามารถในการรักษาความลับ ดังนั้นจึงได้แบ่งบุคคลที่ต้องการเปลี่ยนระบบปกครองดังกล่าวออกเป็น ๓ ประเภท คือ

ดี ๑. ได้แก่บุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรก่อนวันลงมือยึดอำนาจรัฐ แต่บุคคลประเภทนี้ก็ต้องแยกแยะออกไปอีกว่า ผู้ใดควรได้รับคำชักชวนไว้ตั้งแต่เนิ่นๆ หรือชวนต่อเมื่อใกล้เวลาที่จะลงมือทำการยึดอำนาจ มิให้ถือเพียงแต่ว่า บุคคลใดเป็นเพื่อนที่ช่วยด้วยกัน กินด้วยกัน แล้วก็จะชวนเข้าเป็นสมาชิกในคณะราษฎรได้ทุกคนในทันทีทันใด ถ้าเพื่อนคนนั้นชอบพูดตลกเกินไป ก็ยอมเอาเรื่องจริงบ้างไม่จริงบ้างมาพูดเพียงแต่จะให้ผู้ฟังขบขันเป็นการตลก และอาจเอาเรื่องลับของคณะไปแฉมพรายเพื่อเป็นการตลก เพื่อนบางคนมีลักษณะดีหลายอย่าง แต่เวลาใกล้เข้าไปแล้วกลับสติไว้ไม่อยู่

แล้วพูดเลอะเทอะ ก็อาจปลั่งพลาดเอาเรื่องของคุณะ ไปพูดในเวลาเมา จึงมิได้ชวนเข้าร่วมในคณะราษฎร ก่อนลงมือยึดอำนาจ แต่เมื่อยึดอำนาจได้ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน แล้ว ไม่มีความลับที่จะปิดบังจึงชวนให้ร่วมมือได้

ดี ๒. ได้แต่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนต่อเมื่อ ได้ลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจแล้ว ซึ่งเขาขอมมีบทบาทเป็นกำลังให้คณะราษฎรได้

ดี ๓. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนในวันลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจนั่นเอง แต่ภายหลังที่การยึดอำนาจได้มีที่ท่าแสดงว่าจะจะเป็นผลสำเร็จมากกว่าความไม่สำเร็จ

จ. นโยบายที่จะดำเนินภายหลังที่คณะราษฎร ได้อำนาจรัฐแล้ว ที่ประชุมได้มอบให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ชี้แจง และเห็นชอบตามหลัก ๖ ประการ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้เสนอ รวมทั้งหลักการทั่วไปในเค้าโครงการเศรษฐกิจ และได้มอบให้ข้าพเจ้าเตรียมร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจในโอกาสต่อไป

ฉ. ที่ประชุมได้พิจารณาเพื่อไว้ว่า ถ้าการกระทำของคณะราษฎรต้องถูกปราบปรามหรือฟ่ายแพ้ ก็ให้มีเพื่อนหัวหน้าสายคนหนึ่งที่เราคุ้นไว้มิให้แสดงออกนอกหน้าว่าเป็นสมาชิกคณะราษฎร โดยไม่ต้องมาประชุมคณะกรรมการหัวหน้าสายบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะมีในฝรั่งเศสหรือเมื่อกลับสยามแล้ว โดยบำเพ็ญตนประดุจเป็นคนอยู่ในบ้านอย่างสงบเรียบร้อย ผู้นี้มีหน้าที่ดำเนินการของคณะราษฎรที่อาจถูกปราบปรามหรือฟ่ายแพ้ นั้นต่อไปให้สำเร็จ พร้อมทั้งให้มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือครอบครัวของเพื่อนที่ถูกติดตามหรือถึงแก่ความตาย ที่ประชุมเห็นพ้องกันมอบหน้าที่นี้ให้แก่นายแนบ พหลโยธิน ซึ่งเป็นผู้มีทรัพย์สินมากโดยได้รับมรดกจากบิดา

เมื่อเสร็จการประชุมก่อตั้งคณะราษฎรแล้ว

ข้าพเจ้ากลับสยามในเดือนมีนาคมปีนั้น แล้วเพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสเลือกเฟ้นผู้ที่สมควรชวนร่วมคณะราษฎรต่อไป อีกประมาณ ๒-๓ เดือน เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสได้ชวนนายทวี บุญยเกตุ นักศึกษาวิชาเกษตร และนายบรรจง ศรีเจริญ ไทยมุสลิมจากอียิปต์ที่มาเยือนปารีส ซึ่งรับภาระจัดตั้งไทยมุสลิมต่อไป อาทิ นายแฉ่ม มุสตาฟา (บุตรหัวหน้าศาสนาอิสลามในไทยที่รู้จักกันในนามว่า “ครูฟา” ต่อมานายแฉ่มเปลี่ยนนามสกุลว่า “พรหมยงค์” คล้ายๆนามสกุลข้าพเจ้า) ต่อมาได้ชวน ร.ต. สินธุ์ กมลนาวิน ร.น. นักศึกษาวิชาทหารเรือ เเดนมาร์คที่มาเยือนปารีส ต่อมาพระยาทรงสุรเดชได้มาดูงานในฝรั่งเศส เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสจึงลงทาบถามว่ามีความรู้สึกอย่างไรต่อระบบสมบูรณาญา ก็ได้ความว่าไม่พอใจระบบนั้น แต่ยังมีได้ถูกชวนเข้าร่วมในคณะราษฎร ต่อจากนั้นเพื่อนที่ก่อตั้งคณะราษฎรที่ปารีสก็ทยอยกันกลับสยาม ค่อยๆ ชวนเพื่อนนักศึกษาที่เคยสังกัดไว้ในกาสนทนากันเพียงคร่าวๆ มิได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาในฝรั่งเศสเท่านั้น ฉะนั้นต่อมาในสยาม จึงได้ชวน ม.ล.อุดม สนิทวงศ์ นักศึกษาจากสวีตเซอร์แลนด์ ม.ล.กรี เดชาดิวงศ์ นายสพรั่ง เทพหัสดินทร ฤณ อยุธยา และนายเล็ง ศรีสมวงศ์ นักศึกษาจากอังกฤษ ฯลฯ และเพื่อนทหารบก ทหารเรือ พลเรือนคนอื่นๆ ในสยาม ในปลาย พ.ศ. ๒๔๗๔ จึงได้ชวนพระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ และมอบให้พระยาพหลฯ เป็นหัวหน้าคณะราษฎร

๒. การที่คณะราษฎรเรียกสมาชิกประเภท ดี ๑ ว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” หรือโดยย่อว่า “ผู้ก่อการ” นั้น ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่าบุคคลประเภทนี้เป็นเพียง “กองหน้า” (Vanguard) ของมวลราษฎรที่มีความต้องการเสรีภาพและความเสมอภาค ยิ่งกว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมาชิกประเภท ดี ๒ และ ดี ๓ เป็นกำลังหนุนตามลำดับ แต่พลัง

มหาศาลที่ช่วยให้คณะราษฎรทำการได้สำเร็จนั้น คือมวลราษฎรที่ให้ความสนับสนุนทั้งทางตรงและทางปริยาย

ผู้ถือทฤษฎีตามพลังเก่าบางคนกล่าวว่า คณะราษฎรอ้างราษฎรโดยราษฎรไม่รู้เป็นตัวแทน ก็เนื่องจากผู้ที่ถูกกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวตามทฤษฎีและจุดยืนหยุดในชนชั้นวรรณะของเขาที่เขาไม่ประนีประนอมหรือนิยมชมชอบอยู่

วิทยาศาสตร์ทางสังคมที่ก้าวหน้าได้จำแนกบุคคลในสังคมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

(๑) พวกปฏิกิริยา (Reactionaries) ซึ่งต้องการเห็นยวาระระบบสังคมเก่าให้คงอยู่กับที่หรือให้ถอยหลังยิ่งขึ้นไปอีก

(๒) บุคคลอื่นๆ นอกจากเป็นพวกปฏิกิริยาเป็น People ซึ่งเราแปลว่า “ราษฎร” พลเมืองสยามส่วนมากซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองสมัยนั้น เรียกตัวเองว่า “ราษฎร” เช่น นายอำเภอเกณฑ์พลเมืองทำงานโยธา ก็เรียกกันว่าเกณฑ์ราษฎร หรือราษฎรรำพึงกันถึงความทุกข์ยากก็พูดว่า “ราษฎรเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า” คือแสดงถึงลักษณะของพลเมืองส่วนที่ถูกปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ความต้องการของมวลราษฎรไทยที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น มิใช่คณะราษฎรเป็นคนแรกที่ต้องการเช่นนั้น ผู้สนใจในวิทยาศาสตร์สังคมอันแท้จริงย่อมได้ศึกษามาก่อนแล้วถึงปรัชญาทางสังคมว่าทฤษฎีทางสังคมของมนุษย์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร แล้วนำมาประยุกต์กับข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นในสยาม ตั้งแต่สมัยที่สยามจำต้องทำสนธิสัญญากับประเทศทุนนิยมต่างๆ ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา

ก. ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้บ้างแล้วในหนังสือความเป็นอนิจจังของสังคม สรุปโดยย่อคือ เมื่อเครื่องมือการผลิตชีวปัจจัยของมนุษย์สังคมได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ซึ่งเป็นผู้ทำและใช้เครื่องมือการผลิตนั้นก็ต้องพัฒนาไปตามจึงจะเป็นพลังการผลิตที่ทำให้การผลิตชีวปัจจัยอุดมสมบูรณ์ขึ้น ครั้งแล้วความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของมนุษย์ในสังคมก็ต้องเปลี่ยนไปตามจึงจะไม่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ แล้วเมื่อระบบเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานของสังคมได้เปลี่ยนไปแล้ว ระบบการเมืองของสังคมก็จำต้องเปลี่ยนไปตาม มิฉะนั้นก็เกิดความขัดแย้งกับระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐาน และก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีทางสังคมของมนุษย์ก็เกิดขึ้นเป็นหลักฐานให้มนุษย์มีการเคลื่อนไหว เพื่อจะได้มาซึ่งสิ่งอันจำเป็นแก่ระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาขึ้นใหม่ ในหนังสือของข้าพเจ้าเล่มที่อ้างนั้นได้กล่าวถึงกำเนิดแห่งทฤษฎีทางสังคมที่พัฒนาจากระบบปฐมสหการมาเป็นระบบทาส จากระบบทาสมาเป็นระบบศักดินาหรือส่วย FEUDALISM และจากระบบนี้ในตอนปลายทฤษฎีทางสังคมเพื่อระบบทุนนิยมก็เกิดขึ้น และก็มีทฤษฎีอื่นๆ ที่ก้าวหน้าเกิดขึ้นในระยะต่อไป

ณ ที่นี้ข้าพเจ้าขอกล่าวโดยย่อ ถึงกำเนิดของทฤษฎีสังคมที่ต้องการเลิกระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นระบบศักดินานี้ว่ามีได้เกิดขึ้นด้วยเจ้าศักดินาในยุโรป แต่เกิดขึ้นจากรากฐานที่ในยุโรปตะวันตกเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ได้มีผู้คิดเครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำอันเป็นการปฏิวัติใหญ่แห่งเครื่องมือการผลิต และก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกกันว่า “การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม” (INDUSTRIAL REVOLUTION) ความจำเป็นจึงเกิดขึ้นที่จะต้องพัฒนามนุษย์ให้สามารถทำและใช้เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่ดังกล่าวนี้ เพราะการที่จะใช้ไฟฟ้าเข้าแผ่นดินที่ชานาญอยู่แต่การใช้สัตว์พาหนะเป็นกำลังลากจูงได้

หรือใช้เครื่องมือหัตถกรรม ก็ไม่อาจที่จะทำและใช้เครื่องมือผลิตสมัยใหม่นั้นให้เกิดสมรรถภาพได้ ดังนั้นนายทุนสมัยใหม่ที่เป็นเจ้าของวิสาหกิจใช้เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่นั้น จึงจำเป็นต้องใช้คนงานสมัยใหม่ที่มีความรู้ความสามารถกว่าคนงานตามระบบศักดินาเก่า และต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของวิสาหกิจกับคนงานมาเป็นความสัมพันธ์ชนิดใหม่ คือชนิตระหว่างระบบทุนสมัยใหม่ ซึ่งให้คนงานเป็นลูกจ้างสมัยใหม่ที่มีเสรีภาพยิ่งขึ้นกว่าไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินตามระบบศักดินาเก่าที่ถูกบังคับให้ทำงานโดยไม่มีกำลังใจเพียงพอที่จะเอาใจใส่ต่อเครื่องมือสมัยใหม่ที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนั้นพวกนายทุนสมัยใหม่นั้นเอง จึงต้องการเปลี่ยนระบบการเมืองศักดินาให้สอดคล้องกับระบบทุนสมัยใหม่ที่กำลังพัฒนา ฉะนั้นทรศนะทางสังคมแห่งระบบทุนที่เกิดขึ้นใหม่จึงเกิดขึ้นที่ต้องการเปลี่ยนระบบการเมืองศักดินาเพื่อให้ราษฎรมีเสรีภาพและมีสิทธิประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ความคิดและทรศนะที่เรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรปในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จึงแพร่หลายมาก ส่วนเจ้าศักดินาก็พยายามเหนี่ยวรั้งระบบที่ฝ่ายตนได้ประโยชน์มากที่สุดไว้ และพยายามเอาทรศนะเก่าตามระบบศักดินาของตนมาโต้แย้งทรศนะใหม่ที่ก้าวหน้า ความขัดแย้งระหว่างระบบเก่าและทรศนะเก่าฝ่ายหนึ่งกับระบบใหม่และความคิดใหม่อีกฝ่ายหนึ่งจึงเกิดขึ้นอย่างรุนแรง

เมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตกแล้วก็ได้พัฒนาเป็นทุนใหญ่มหาศาลยิ่งขึ้นเป็นบรรณานุกรมภาพหรือจักรวรรดินิยมที่ได้แผ่อำนาจมาในสยามและประเทศด้อยพัฒนาอื่นๆ สยามก็ได้ถูกบังคับให้จำต้องทำสนธิสัญญากับประเทศทุนนิยมต่างๆ อันเป็นผลให้สยามจำต้องรับเอาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้ามาคู่เคียงกับระบบเศรษฐกิจศักดินาสมัยเก่า ดังนั้นทรศนะอันเกิดจากระบบทุนสมัยใหม่ใน

ยุโรปจึงได้ตามเข้ามาในสยามด้วย ซึ่งมีเสียงเรียกร้องภายในสยามเอง และจากผู้ที่เคยศึกษาในยุโรปอเมริกา ที่มีเชื้อหวัดต่อหัวรั้นของระบบศักดินาที่ล้าหลังจนเกินไป ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น แต่เสียงเรียกร้องนั้นมียุทธวิธีต่างกัน บางพวกขอเอาแต่บ่อยๆ บางพวกก็ขอให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญครบถ้วนตามหลักประชาธิปไตยสมบูรณ์ สุดแต่บุคคลใดจะจำกัดทรศนะของตนเองเพียงใด

ข. กฎวิทยาศาสตร์แห่งปฏิกิริยาจิตสำนึกของมนุษย์มีอยู่ว่า “ความเป็นอยู่เป็นสิ่งที่กำหนดจิตสำนึกของมนุษย์” ดังนั้นผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างเจ้าศักดินาหรือเจ้าส่วยย่อมมีจิตสำนึกที่จะรักษาระบบนั้นไว้ แต่ข้อยกเว้นมิได้ตั้งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มที่อ้างนั้นว่า

เมื่อกล่าวถึง “พลังตกค้าง” แห่งระบบเก่า เราจำต้องทำความเข้าใจว่า พลังตกค้างนั้นมีใช้บุคคลในวรรณะเก่าเสมอไป เพราะบุคคลในวรรณะเก่าบางคนเป็นผู้ก้าวหน้า ที่มองเห็นกฎแห่งอนิจจัง ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมของสังคมเหนือกว่าประโยชน์ของวรรณะ โดยเฉพาะเป็นผู้ที่มีศีลสัตย์ซึ่งสมควรได้รับความสรรเสริญ นักปราชญ์ซึ่งเป็นต้นฉบับแห่งวิทยาศาสตร์ทางสังคมใหม่กล่าวไว้ตามรูปธรรมที่เห็นจริงว่า

“ในที่สุด ขณะที่การต่อสู้ของวรรณะจนจะถึงคราวเด็ดขาด ความเสื่อมสลายกำลังดำเนินไปภายในวรรณะปกครอง ที่จริงนั่นคือภายในสังคมเก่า ทั้งกระบวนการตั้งว่านั่นรุนแรงและเกรี้ยวกราด จึงมีชนในวรรณะปกครองส่วนน้อยแผนกหนึ่งละทิ้งวรรณะของตน และเข้าร่วมในวรรณะอภิวัฒน์ ซึ่งเป็นวรรณะที่กุมอนาคตไว้ในมือ ดังเช่นเดียวกับในสมัยก่อน ซึ่งส่วนหนึ่งของวรรณะขุนนางได้ไปเข้ากับวรรณะเจ้า

๑. ภายในพลงกำแพงสยาม เคยมีบุคคล
ส่วนหนึ่งที่ก้าวหน้ากว่าผู้ที่เกาะแน่นอยู่ในความคิดเก่า
คือปรากฏว่า เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ได้มีพระเจ้า
นั่งยาเธอ ๓ พระองค์ คือ กรมหมื่นนเรศวร พระองค์
เจ้าโสณบัณฑิต (ต่อมาเป็นกรมขุนพิทยลาภ) พระองค์
เจ้าสวัสดิโสภณ (ต่อมาเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
และข้าราชการสถานทูตสยามกรุงลอนดอน อาทิ
หลวงวิเศษสาส์ (นาค ณ ป้อมเพชร์ ต่อมาเป็นพระยา
ไชยวิชิตสิทธิศาสตรา ผู้รักษากรุงเก่า) สับเลฟท์เทอ
แนนท์ สอาด (สกุล "สิงห์เสนี" ต่อมาเป็นนายพลตรี
พระยาประสิทธิศัลยการ อัครราชทูตสยามประจำกรุง
ลอนดอน แล้วได้เป็นพระยาสิงห์เสนี สมุหเทศาภิบาล
มณฑลนครราชสีมา) ฯลฯ ได้เคยทำหนังสือกราบ
บังคมทูลรัชกาลที่ ๕ ขอให้ทรงปรับปรุงการปกครอง
ประเทศให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ท่านเหล่านั้นมีลักษณะก้าว
หน้า แต่ท่านมีทรรศนะไม่ไกลถึงขนาดขอให้สยามมี
ระบอบรัฐสภาที่ราษฎรมีส่วนในการเลือกตั้งผู้แทน และ
ถึงขนาดที่เสนาบัตติต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้
แทนราษฎร แต่ก็นับว่าท่านเหล่านั้นมีความกล้าหาญ
มากในการกราบบังคมทูล ปัญหาขณะนี้ปัจจุบันที่เป็น
พลงใหม่แท้จริงไม่ควรสะดุดอยู่เพียงแต่เห็นว่าเคยมี
พระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าวแล้วได้มีความคิดก้าวหน้า

เท่านั้น ขอให้ติดตามค้นคว้าต่อไปให้สิ้นกระแสความว่าพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงตอบคำกราบบังคมทูลนั้นว่ากระไร และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาว่ากระไรในเรื่องการปกครองโดยระบบรัฐสภา และมีพระราชหัตถเลขาถึงพระราชธิดาองค์หนึ่งในหนังสือ *ไกลบ้าน* ตอนที่เสด็จจรเวียรว่ากระไรซึ่งข้าพเจ้าได้เชิญพระราชหัตถเลขามากกล่าวไว้ใน *คำอธิบายกฎหมายปกครอง* ที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔

ผู้สนใจในประวัติศาสตร์แห่งความคิดประชาธิปไตยของคนไทยควรค้นคว้าต่อไปว่า ท่านที่ได้กราบบังคมทูลพระพุทธเจ้าหลวงดังกล่าวนั้น เมื่อท่านกลับสยามแล้ว ท่านเองได้มีการปฏิบัติหรือมีการแสดงความเห็นประชาธิปไตยไว้ในที่ใดเมื่อใดบ้าง ข้าพเจ้าเคยเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมในสมัยที่ **สมเด็จพระเจ้าสุวัชรวิบูลย์** เป็นอธิบดีศาลฎีกา จึงมีโอกาสศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่พระองค์ทรงวางบรรทัดฐานไว้ แสดงให้เห็นถึงทรงคณะประชาธิปไตยในทางศาล อาทิ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๖/๒๔๕๕ มีความตอนหนึ่งว่า

“.....ในคดีที่เป็นอุกฤษฏ์โทษถึงตาย ถ้าการพิจารณายังมีกระจ่าง จะพึงเอาพิรุธนายถมยา ลงโทษถึงตายนี้ยังหมิ่นหมิ่นยังมีบั้งควร และทรงหมายคิดว่าไว้ว่า คดีเมื่อมีเหตุเคลือบแคลงสงสัย แม้จะปล่อยผู้ผิดเสียสัก ๑๐ คน ก็ยังจะดีกว่าลงโทษคนที่หาผิดมิได้คนหนึ่งดังนี้”

บรรทัดฐานประชาธิปไตยทางศาลที่พระองค์ได้ทรงวางไว้นั้น ตุลาการในสมัยนั้นและสมัยต่อมาก็ได้ปฏิบัติตามอยู่อีกหลายปี จนกระทั่งซากเก่าแห่งความยุติธรรมตามระบบศักดินาโบราณได้ฟื้นขึ้นมาอีก จึงมีตุลาการบางคนที่ดีอกหักทรงคณะเก่าได้ละทิ้ง

ธรรมเนียมที่เป็นรากฐานแห่งทรงคณะประชาธิปไตยในทางศาลดังกล่าวแล้ว

นักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมสมัยนั้น จำต้องศึกษาพระราชบัญญัติใหญ่ๆน้อยๆ ดังนั้นคนรุ่นนั้นจึงยังพอจำกันได้ถึงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๖๐ ประวัติของเรื่องมีอยู่ว่า กระทรวงธรรมการสมัยนั้นกราบบังคมทูลรัชกาลที่ ๖ เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อกวาดล้างโรงเรียนราษฎร ที่สมัยก่อนเอกชนตั้งขึ้นได้โดยไม่ต้องขออนุญาตรัฐบาล กระทรวงธรรมการต้องการให้การตั้งโรงเรียนราษฎร ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลก่อน อีกทั้งมีข้อบังคับควบคุมโรงเรียนราษฎรอย่างกวาดล้าง รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงส่งร่างพระราชบัญญัติของกระทรวงธรรมการมาให้คณะกรรมการร่างกฎหมาย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าสุวัชรวิบูลย์เป็นกรมหลวงทรงเป็นประธานยก ท่านผู้นี้ได้ตรวจร่างแล้วทรงร่างขึ้นใหม่ด้วยพระองค์เองตามทรงคณะประชาธิปไตยของพระองค์ที่ต้องการให้บุคคลมีเสรีภาพในการให้การศึกษา และให้พลเมืองได้มีการศึกษาอย่างแพร่หลาย เหตุฉะนั้นพระองค์จึงได้ร่างบทบัญญัติไว้ตอนหนึ่งที่มีความว่า ถ้าผู้ขอตั้งโรงเรียนราษฎรได้ยื่นคำขอต่อกระทรวงธรรมการแล้ว กระทรวงนี้ไม่ตอบอนุญาตภายในกำหนดเวลาที่กล่าวไว้ ก็ให้ถือว่าเป็นการให้อนุญาตแล้ว รัชกาลที่ ๖ ทรงเห็นชอบด้วย จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรฉบับดังกล่าวแล้ว ซึ่งทำให้กระทรวงธรรมการไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง และพยายามแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ ทั้งนี้ย่อมแสดงว่า สมเด็จพระเจ้าสุวัชรวิบูลย์ ในขณะยังทรงรับราชการอยู่นั้นมีทรงคณะประชาธิปไตยอยู่บ้างดังกล่าวมาแล้ว

(๒) ผู้ที่เป็นพลังใหม่แท้จริงจะต้องไม่ดูหมิ่นคนธรรมดาสามัญว่าไม่มีความคิดที่จะเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญา

เมื่อครั้งข้าพเจ้าเรียนในชั้นมัธยมเบื้องต้นสมัย ๖๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว เคยได้ยิน และได้อ่าน และได้พบคนธรรมดาสามัญที่มีอายุชราแล้ว ๒ คน คือ ก.ส.ร. กุหลาบ ที่ออกนิตยสาร *สยามประเภท* ที่แค่ไ้ระบบปกครองสมบูรณ์ฯ จนมีผู้ใส่ความว่าผู้นี้มีจิตฟุ้งซ่าน แต่เมื่อข้าพเจ้าไปพบก็ไม่เห็นว่าท่านฟุ้งซ่าน อีกคนหนึ่งคือ “เทียนวรรณ” ซึ่งมีฉายาว่า “วรรณโก” ท่านผู้นี้มีคติประชาธิปไตยมาก ขณะนั้นท่านหนวดขาวแล้ว ประมาณว่าขณะนั้นมีอายุเกือบ ๗๐ ปี ข้าพเจ้าพบที่ตึกแถวใกล้วัดบวรนิเวศน์ ท่านผู้นี้เคยติดคุก เพราะเขียนหนังสือและโฆษณาที่ขัดแย้งระบบสมบูรณ์ฯ ท่านเห็นว่าท่านไม่ผิดกฎหมาย กรณีของท่านจึงเข้าลักษณะคำพิพากษาโบราณที่ว่า “กฎหมายสู้กฎหมายไม่ได้” ซึ่งแสดงถึงการเล่นพวกของตุลาการสมัยโบราณ แต่ท่านเทียนวรรณที่ถูกติดคุกได้กล่าววลีเต็มอกรวมเป็นดังนี้ “กฎหมาย สู้กฎหมายไม่ได้ กฎหมายก็ยังไม่สู้กตาคอไม่ได้ กตาคอก็ยังไม่สู้เจ้าหักคอไม่ได้” นี่ก็แสดงถึงทรรศนะที่ท่านเทียนวรรณมีต่อระบบสมบูรณ์ฯ ชนรุ่นใหม่หลายคนในสมัยนั้นที่ได้อ่านและสนทนากับท่านเทียนวรรณยังพอจำกันได้ถึงวลีของท่านดังกล่าวนี้ แต่ท่านเป็นคนธรรมดาสามัญจึงไม่ได้รับความสนใจจากผู้ที่ถือทรรศตามพลังเก่า และดูเหมือนคนพลังเก่าไม่ยอมกล่าวถึง ก.ส.ร. กุหลาบและเทียนวรรณ ซึ่งขณะนั้นเป็นหนุ่มเมื่อ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว ได้แสดงการเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณ์ฯ

(๓) ชนรุ่นเรียนหนังสือไทยจากหนังสือ *มูลบทบรรพกิจ* ก่อนสมัยมี แบบเรียนเร็ว นั่นก็ดี สมัยมีแบบเรียนเร็วแล้วแต่ได้ยินชนรุ่นก่อนๆ กล่าวถึงก็ดี ย่อมจำหรือระลึกได้ว่า เริ่มอ่านตั้งแต่แม่ ก กา ก็ได้รับคำสอนแสดงถึงความเสื่อมโทรมในระบบสมบูรณ์ฯ ซึ่งพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้ประพันธ์รับทอาณไว้ โดยสมมติถึงความเสื่อมใน

อาณาจักร “สวัสดี” มีความเท่าที่ข้าพเจ้าพอจำได้บ้างดังนี้

“สาธุสะจะขอไหว้พระศรีไตรสระณะ พ่อแม่ แลครุบา เทวดาในราศี.....อยู่มาหมู่ข้าเฝ้า ก็หาเยวนารี ที่หน้าตาดีๆ ทามโหรที่เคหา คำเข้าเฝ้าสีขอ เข้าแต่หอล่อกลามา.....หาได้ให้ภริยา โลโกพาให้บำใจ.....ถือน้ำร่ำเข้าไป แต่น้ำใจไม่นำพาหาได้ใครหาเอา ไพรฟ้าเศวราในอุรา.....”

ในแม่กมั้น มีความที่มีผู้พื้นเอาจกกล่าวกันมากในรัชกาลที่ ๖ เจ้านายบางองค์ที่ปารีสเคยเตือนให้ข้าพเจ้าระลึกความตอนหนึ่งของแม่กมที่มีว่า

“ขึ้นกมสมเด็จพระจอมอารย ผู้ผ่านภาราสาวัดดี เชือกกลหลังเล่ห์เสนีย์ กลอกกลับอัปรีย์ บุรีจึงล่มไป.....”

ฉะนั้น ย่อมเห็นได้ว่า ชนรุ่นที่เรียนหนังสือไทยจาก *มูลบทบรรพกิจ* หรือคนรุ่นต่อมาที่ได้อ่านชนรุ่นเก่าท่องให้ฟังแล้วก็เกิดสำนึกกันทั่วไปถึงความเสื่อมในระบบสมบูรณ์ฯ หรือระบบศักดินาที่ล้าหลัง ข้าพเจ้าขอน้อมสักการะพระพุทธรูปเจ้าหลวงที่ทรงมีพระทัยกว้างหน้ากว่าผู้ล้าหลังมาก คือแม่หนังสือ *มูลบทบรรพกิจ* จะแต่งขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ แต่พระองค์ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นักเรียนใช้เป็นตำราเรียนได้ เพื่อจะได้เกิดจิตสำนึกช่วยพระองค์กำจัดข้าราชการที่ทุจริต และหน้าไหว้หลังหลอก เอาความเท็จมากrabบังคมทูล และผู้ที่ทำตนเป็นคนนิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดี

(๔) ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณ์ฯ ในหนังสือพิมพ์และนิตยสารใหญ่ๆน้อยมากมาย ได้มีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในสยามหลายฉบับที่แสดงทรรศนะกล้าหาญ หนังสือพิมพ์เหล่านี้คงหาอ่านยากในปัจจุบันนี้ แต่ถ้า

ผู้สนใจค่อนข้างเอาใจจริงเอาใจง้อหาได้บ้าง พรรคคณะที่แสดงออกในสยามนี้ ช่วยให้ชาวสยามบางส่วนตื่นตัวขึ้นทีละน้อยๆ จนถึงมีผู้คิดใช้กำลังยึดอำนาจรัฐที่มีฉายาว่า คณะ ร.ศ. ๑๓๐

ต่อจากนั้นมาก็มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับแม้ภายใต้ระบบสมบูรณาญา ได้กล่าวหาญเสียงแก่คุกตะราง เขียนข้อความเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญา บางฉบับถูกปิด บรรณาธิการหลายคนถูกจำคุก แต่ก็มีผู้ออกหนังสือพิมพ์และนิตยสารปลุกย่อยมากมาย

(๕) เมื่อข้าพเจ้ากลับประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๗๐ ภายหลังที่ไปอยู่ในฝรั่งเศสเกือบ ๗ ปีนั้นแล้ว ปรากฏว่า ชนรุ่นหนุ่มสมัยนั้นชนิดที่ไม่เคยไปเห็นระบบประชาธิปไตยในต่างประเทศแต่ก็มีความตื่นตัวที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา ทั้งนี้ก็แสดงถึงว่า ผู้ที่มีได้มีความเป็นอยู่อย่างระบบศักดินาเกิดจิตสำนึกที่เขาประสบแก่ตนเองถึงความไม่เหมาะสมของระบบนั้น และอิทธิพลที่เขาได้รับจากสื่อมวลชนที่มีลักษณะก้าวหน้าในสมัยนั้นที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบบศักดินามาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เพราะเหตุนี้พวกข้าพเจ้าจำนวนน้อยที่กลับมาจากยุโรปจึงไม่มีความลำบากมากนักในการชวนผู้ตื่นตัวในเมืองไทยให้เข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎร เพราะเขามีพื้นฐานแห่งความต้องการนั้นอยู่แล้ว การที่ชวนเป็นสมาชิกประเภทที่ ๑ เพียง ๑๐๐ คนเศษ ก็จำนวนนั้นเป็นการเพียงพอที่จะลงมือทำการเป็นกองหน้าของราษฎร และเพื่อรักษาความลับในวงจำกัด แต่เมื่อเราได้ยึดอำนาจรัฐในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ได้แล้ว ก็ได้รับความสนับสนุนจากราษฎรจำนวนมหาศาล ทั้งที่มาแสดงความยินดีด้วยตนเองที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการคณะราษฎร และทางจดหมายกับโทรเลข ประจักษ์พยานยังมีอยู่อีกคือ คณะได้มอบให้นายทวี บุณยเกตุ เป็นผู้รับสมัครผู้ที่ขอเข้าร่วมในคณะราษฎรที่สวนสราญรมย์ มีผู้ต้องการสมัคร

มากมายจนถึงกับเรามีใบสมัครเตรียมไว้ไม่พอแจก จึงแย่งกันที่จะได้ใบสมัคร

ดังนั้น เราจึงถือว่าเราเป็น คณะราษฎร เพราะเราทำตรงกับความต้องการของราษฎร People ไม่ใช่ตามความประสงค์ของ Reactionaries

ง. นับตั้งแต่มีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญปรากฏในเอกสารต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็เป็นเวลาล่วงเลยมาหลายสิบปี จึงเป็นธรรมดาที่กฎแห่งวิทยาศาสตร์สังคมซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหนังสือ *ความเป็นอนิจจังของสังคม* จะต้องประจักษ์ขึ้น ข้าพเจ้าขอตัดความตอนนั้นมากล่าวไว้ดังต่อไปนี้

“ตามกฎหมายธรรมชาตินั้น กายาพยพ (ระบบการเมือง) ต้องสมานกับสสาร (ระบบเศรษฐกิจ) ดังนั้น ถ้ากายาพยพของสังคมเปลี่ยนล้ำช้ากว่าความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมจนเนิ่นนานเกินสมควรแล้ว ธรรมชาติก็บังคับให้กายาพยพจำต้องสมานกับสสารจนได้ คือเมื่อไม่เป็นไปตามวิถีวิวัฒนาการก็ต้องเป็นไปตามวิถีถดถอย เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ต้องเป็นไปเช่นนั้น เพราะกายาพยพของสังคมเปลี่ยนแปลงล้ำช้าเกินสมควรกว่าการเปลี่ยนแปลงทางชีวปัจจัยของสังคม การเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งต้องเป็นไปโดยวิถีถดถอยก็เพราะกายาพยพของศักดินาไม่ยอมเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒนาการให้สมานกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยที่ก้าวหน้าไปมาก”

๓. มีผู้เข้าใจผิดว่า ผู้ก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุง

ปารีสไม่พอใจอิครราชทูตสยามสมัยนั้นที่จ่ายเงินเดือนให้ไม่พอใช้ จึงคิดเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ขึ้น ความเข้าใจผิดนี้แพร่หลายยิ่งขึ้น ภายหลังที่นายคอง อภัยวงศ์ ที่เคยเป็นสมาชิกคณะราษฎรเมื่อก่อนวันอภิวัฒน์เพียงประมาณ ๓ เดือน จึงไม่รู้เรื่องความจริงที่ผู้ก่อตั้งคณะราษฎรได้ริเริ่มมาอย่างไร และมีทรรณะทางสังคมเกิดขึ้นอย่างใดก่อนนั้น ได้ไปพูดที่คุรุสภา เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ เพื่อปลุกตัวออกจากความรับผิดชอบของคณะราษฎร โดยกล่าวข้อความคลาดเคลื่อนหลายประการ เพื่อแสดงว่าตนเป็นคนที่มีเงินใช้ส่วนตัวมากมาย เพื่อให้เห็นว่าตนอยู่ในชนชั้นวรรณะของเจ้าศักดินาและเจ้าสมบัติซึ่งต่างกับนักศึกษาส่วนอื่นๆ ที่ได้ร่วมกันต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมสมัยนั้น โดยเจาะจงมายังข้าพเจ้ากับ ร.ท. แปลก ที่ได้เงินเดือนไม่พอใช้ แพ้เรื่องการจ่ายเงินเดือนว่าใครได้เท่าใดแม้จะเป็นลูกของคนเศรษฐี ที่อิครราชทูตสยามกวาดขันเหมือนกันนั้น ยังคงมีอยู่ที่สถานทูตไทย ณ กรุงปารีส ซึ่งข้าพเจ้าจะได้ชี้แจงในโอกาสอันควรต่อไป

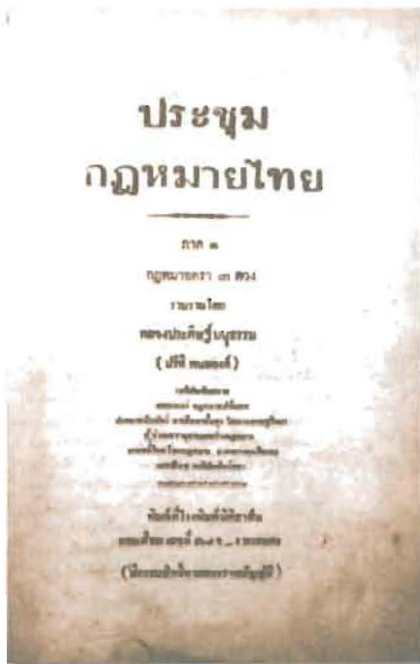
ณ ที่นี้ ขอล่าว่า ข้าพเจ้ากับเพื่อนอีก ๖ คน ที่ก่อตั้งคณะราษฎรขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ นั้น ได้มีจิตสำนึกที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา มาก่อนแล้ว ตามกฎและข้อเท็จจริงแห่งการกำเนิดของทรรณะทางสังคมที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา ดังกล่าวในข้อ ๒ แต่พ้นจากระดับนี้ไปแล้วยังมีความต้องการพัฒนาสังคมตามวิถีทางและขั้นแห่งการพัฒนาต่างกันไปตามระดับจิตสำนึกของแต่ละคนได้ ซึ่งเป็นเหตุให้มีความขัดแย้งระหว่างกัน ภายหลังได้อ่านาจารแล้ว

โดยเฉพาะการตัดสินใจที่จะทำการกันอย่างเอาจริงเอาจังในการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา นั้น ในสยามก็มีคนรุ่นหนุ่มจำนวนหนึ่งได้ตกลงกันไว้แล้ว ร่วมสมทบเข้าอยู่ในคณะราษฎรภายหลังที่ข้าพเจ้า

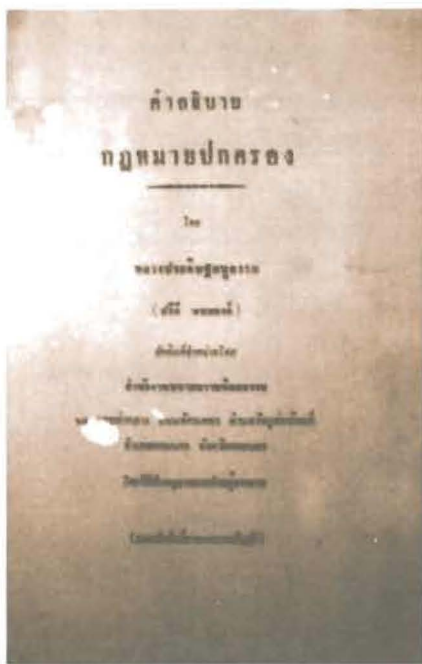
กับเพื่อนก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุงปารีสได้กลับสยามแล้ว ส่วนข้าพเจ้ากับเพื่อนที่อยู่ในกรุงปารีสนั้น ได้มีการทาบถามกันมาก่อนหลายปีแล้ว ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๒๕ ปลายรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งราษฎรสมัยนั้นที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งเจ้านายบางองค์ที่ทรงถือสัจจะตามพุทธทระนะ "สัจจังเว อมตา วาจา" คงเล่าให้ฟังว่า เสียงเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา ในสยามมีมากถึงขนาดไหน ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี ที่เคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์และมหาดเล็กเคยรับใช้ใกล้ชิดรัชกาลที่ ๖ นั้น เมื่อมาถึงปารีสใน ค.ศ. ๑๙๒๕ และได้พบข้าพเจ้า ก็ได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังถึงความเสื่อมโทรมของระบบสมบูรณาญา และเสียงเรียกร้องของราษฎรในสยามที่ต้องการให้เปลี่ยนระบบนั้น ฉะนั้นใน ค.ศ. ๑๙๒๕ นั้นเอง ภายหลังที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับ ร.ท. ประยูรฯ หลายครั้งแล้ว จึงได้ชวนเขาไปเดินเล่นที่ถนน Henri Martin ประรารภกันว่า ได้ยินผู้ที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา มามากมายหลายคนแล้ว แต่ยังไม่มีความจริงจังเอาจริง ฉะนั้นเราจะไม่พูดแต่ปากก็จะต้องทำจริง จากนั้นก็ไปสู่มาก แล้ววางวิธีการชวนเพื่อนที่ไว้วางใจได้ร่วมเป็นหน่วยแรกขึ้น ต่อมาจึงชวน ร.ท. แปลก ร.ต. ทศนัย ซึ่งย้ายจากบ้านพักเดิมไปอยู่ถิ่นเดียวกับข้าพเจ้าที่ Quartier-Latin จึงได้สนทนากันแทบทุกวัน แล้วก็ชวนเพื่อนอื่นๆ ให้ร่วมด้วย

หมายเหตุ บางตอนจากบทความเรื่อง "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย"

-บรรณาธิการ-

ตำรากฎหมายเขียนโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม
สำหรับใช้สอนในโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม

รับราชการ

๘. หน้าที่ราชการก่อนอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน

๑. ผู้พิพากษาประจำกระทรวงยุติธรรม
 - (๑) ฝึกหัดอัยการศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศเป็นเวลา ๖ เดือน
 - (๒) ทำบันทึกกระทรวงแถลงสำนวนคดีฎีกาประจำศาลฎีกาเป็นเวลา ๖ เดือน
๒. เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย
๓. ผู้สอน ณ โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม
 - (๑) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๓ ตอนว่าด้วย ห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม
 - (๒) กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล
 - (๓) ผู้สอนคนแรกวิชา กฎหมายปกครอง (Droit Administratif)

๙. กิจกรรมพิเศษก่อนอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน

๑. อาศัยการสอนที่โรงเรียนกฎหมายฯ ปลุกจิตสำนึกนักศึกษาให้สนใจเป็นขั้นๆ ไปถึงความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา เป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินประชาธิปไตย
๒. เปิดการอบรมทบทวนวิชากฎหมายที่บ้านถนนสีลม โดยไม่คิดค่าสอนแก่นักเรียนกฎหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์กับนักเรียนฯ ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จึงมีนักเรียนกฎหมายหลายคนเข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรประเภทที่ ๑. และเป็นผู้สนับสนุนคณะราษฎรประเภทที่ ๒. และ ที่ ๓.

“หมุดอภิวัดน์” เป็นจุดที่หัวหน้าคณะราษฎร
ยืนอ่านแถลงการณ์ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ปัจจุบันฝังอยู่ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า ร.๕
เบื้องซ้ายของพระรูป หน้าประตูสนามเสือป่า

การอภิวัดน์ และชีวิตทางการเมือง

๑๐. ร่วมกับสมาชิกคณะราษฎรที่เป็น
ทหารบก ทหารเรือ พลเรือน ทำการ
อภิวัดน์ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

(รายละเอียดชีวิตยาวจะได้กล่าวไว้โดยเฉพาะใน
อีกบทความหนึ่ง)

รายชื่อคณะราษฎร*

เวลาย่ำรุ่งของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕
ตรงกับวันศุกร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๗ ปีวอก จุลศักราช
๑๒๙๔ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
อานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร เป็นปีที่ ๘ ใน
รัชกาลนั้น และนับเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๗ ใน
พระราชวงศ์จักรี มีบุคคลคณะหนึ่งประกอบด้วยข้าราชการ
ฝ่ายทหารบก ทหารเรือ พลเรือน และราษฎร
ซึ่งใช้นามว่า คณะราษฎร ได้ร่วมทำการยึดอำนาจ

คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
สายทหารเรือ

ส่วนหนึ่งของทหารเรือที่มาชุมนุม ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า ร.๕ ในวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การปกครองประเทศเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ บุคคลคณะนี้มีจำนวน ๙๙ นาย ประกอบด้วยผู้มีรายชื่อดังต่อไปนี้

สายทหารบก

๑. นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) หัวหน้าสายทหารบก
๒. นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน)
๓. นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ)
๔. นายพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น)
๕. นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ขีตตะสังคะ)

๖. นายพันตรี หลวงสฤษฏียุทธศิลป์ (เพียร พิริยะโยธิน)
๗. นายพันตรี หลวงอำนาจสงคราม (ถม เกษะโกมล)
๘. นายร้อยเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์ (เชย รมะนันท์)
๙. นายร้อยเอก หลวงกาจสงคราม (เทียน เก่งระดมยิง)
๑๐. นายร้อยเอก หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต (ถ้วน จินตะคุณ)
๑๑. นายร้อยเอก หลวงชาญสงคราม (พาน ชาลีจันทร์)
๑๒. นายร้อยเอก หลวงเชวงศักดิ์สงคราม (ช่วง ขวัญเขต)
๑๓. นายร้อยเอก หลวงทัศนัยนิยมศึก (ทัศนัย มิตรภักดี)

๑๔. นายร้อยเอก หลวงพรหมโยธี
(มังกร ผลชีวิน)	๒๒. นายร้อยโท ขุนพิพัฒนสรการ
(เท้ง พัฒนศิริ)
๑๕. นายร้อยเอก หลวงรณสิทธิพิชัย
(เจือ กาญจนพิณทุ)	๒๓. นายร้อยโท ขุนปลดประภักษ์
(ปลด ภาณุสวะ)
๑๖. นายร้อยเอก หลวงสวัสดิ์ธรรงค์
(สวัสดิ์ ดาระสวัสดิ์)	๒๔. นายร้อยโท ขุนเรืองวิริยฤทธิ์
(บุญเรือง วีระหงส์)
๑๗. นายร้อยเอก หลวงเสรีเริงฤทธิ์
(จรูญ รัตนกุล)	๒๕. นายร้อยโท ขุนวิมลสรกิจ
(วิมล เก่งเรียน)
๑๘. นายร้อยเอก หลวงอดุลเดชจรัส
(บัตร พึ่งพระคุณ)	๒๖. นายร้อยโท ขุนศรีศรากร
(ชลอ ศรีศรากร)
๑๙. นายร้อยโท ขุนสุจริตรณการ
(ผ่อง นาคะนุช)	๒๗. นายร้อยโท ไชย ประทีปะเสน
๒๐. นายร้อยโท ขุนจำนงภูมิเวท
(จำนง ศิวะแพทย์)	๒๘. นายร้อยโท ทวน วิชัยขัทคะ
๒๑. นายร้อยโท ขุนนรินทร์ชัย
(สเหวก นิลัญชัย)	๒๙. นายร้อยโท น้อม เกตุนิติ
	๓๐. นายร้อยตรี จำรูญ จิตรลักษณ์

คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองสายทหารบก

ทหารเรือหมู่หนึ่ง
ซึ่งเข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ณ บริเวณถนนราชดำเนิน

๓๑. นายร้อยตรี สมาน เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๓๒. นายร้อยตรี อุดม พุทธิเกษมทรีน

สายทหารเรือ

๑. นายนาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย
(สินธุ์ กมลนาวิน) หัวหน้าสายทหารเรือ

๒. นายนาวาตรี หลวงศุภชลาศัย
(บุ่ง ศุภชลาศัย)

๓. นายพันตรี หลวงวิจิตรกลยุทธ
(เศียร สู่ศิลป์)

๔. นายเรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์
(ถวัลย์ ธารีสวัสดิ์)

๕. นายเรือเอก หลวงนาวาวิจิต
(ผั่น อำไภวัลย์)

๖. นายเรือเอก หลวงนิเทศกลกิจ
(กลาง โรจนเสนา)

๗. นายเรือเอก หลวงสังวรยุทธกิจ
(สังวรณ สุวรรณชีพ)

๘. นายเรือเอก สงบ จรูญพร

๙. นายเรือเอก ชลิต กุลกำมัชร

๑๐. นายเรือเอก สงวน รุจิราภา

๑๑. นายเรือโท จิบ ศิริไพบุลย์

๑๒. นายเรือโท ทองหล่อ ขำศิริณ

๑๓. นายเรือโท ทิพย์ ประสานสุข

๑๔. นายเรือโท ประเสริฐ สุขสมัย

๑๕. นายเรือโท วัน รุยาพร

๑๖. นายเรือโท หลี สินธุโสภณ

๑๗. นายเรือตรี ฤทธิลาภ กาญจนสกุล

๑๘. นายเรือตรี ชื่น รัชมิตต์

๑๙. นายเรือตรี ทองดี ระงับภัย

๒๐. นายวนิช ปานะนนท์

๒๑. นายจรัส สุวรรณชีพ

สายพลเรือน

๑. อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐ์มนูธรรม
(ปรีดี พนมยงค์) หัวหน้าสายพลเรือน

๒. อำมาตย์ตรี หลวงศิริราชไมตรี
(จรรยา สิงหเสนี)

๓. รองอำมาตย์เอก หลวงโกวิทอภัยวงศ์
(ควง อภัยวงศ์)

๔. เสวกตรี หลวงนฤเบศร์มานิตย์
(สงวน จูฑะเดมีย์)

๕. รองอำมาตย์เอก หลวงชำนาญนิติเกษตร
(อุทัย แสงมณี)

๖. รองอำมาตย์เอก หลวงอรรถสารประสิทธิ์
(ทองเย็น หัสละเมียร)

๗. รองอำมาตย์เอก หลวงอรรถกิติกำจร
(กลิ้ง พนมยงค์)

๘. รองอำมาตย์เอก หลวงสุนทรเทพหัตถิน
(สพรั่ง เทพหัตถิน ณ อยุธยา)

๙. รองอำมาตย์เอก หลวงเดชาติวงศ์ราวีวัฒน์
(ม.ล.กรี เดชาติวงศ์)

๑๐. รองอำมาตย์เอก ตั้ว ลพานุกรม

๑๑. รองอำมาตย์เอก ประจวบ บุนนาค

พระที่นั่งอนันตสมาคม
วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕
เต็มไปด้วยคณะราษฎรฝ่ายทหาร
ที่เข้ามารักษาความสงบ

๑๒. รองอำมาตย์เอก ม.ล.อุดม สนิทวงศ์

๑๓. นายแนบ พหลโยธิน

๑๔. รองอำมาตย์โท ทวี บุญยกฤต

๑๕. นายร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี

๑๖. นายวิลาศ โอสถานนท์

๑๗. รองอำมาตย์โท จรูญ สืบแสง

๑๘. นายเล้ง ศรีสมวงศ์

๑๙. นายติเรก ชัยนาม

๒๐. นายวิเชียร สุวรรณทัต

๒๑. รองอำมาตย์โท ชูณหะ พิณพานนท์

๒๒. นายสวัสดิ์ โสตกิต

๒๓. นายจิตตะเสน ปัญจะ

๒๔. นายยงก์ เฮอร์เกนส์

๒๕. นายเอก สุภโปฏก

๒๖. นายสุรินทร์ ชีโนทัย

๒๗. นายศิริ ชาตินันท์

๒๘. นายเฉลียว ปทุมรส

๒๙. นายบรรจง ศรีจรรยา

๓๐. นายประเสริฐ ศรีจรรยา

๓๑. นายเข้ม มุสตาฟา

๓๒. นายการิม ศรีจรรยา

๓๓. นายสงวน ตุลารักษ์

๓๔. นายхим วีระไวทยะ

๓๕. นายหงวน ทองประเสริฐ

๓๖. นายบุญล้อม พึ่งสุนทร

๓๗. นายเจริญ ปัทมโร

๓๘. นายทองเปลว ชลภูมิ

๓๙. นายบุญจือ อังศุวัฒน์

๔๐. นายชุบ ศาลยาชีวิน

๔๑. นายกลั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๔๒. นายสอน บุญจุง

๔๓. นายยล สมานนท์

๔๔. นายอิน สมานนท์

๔๕. นายร้อยตำรวจโท เขย กลัญชัย

๔๖. นายร้อยตรี เทียง เฉลิมศักดิ์

*หมายเหตุ รายชื่อผู้ก่อการนี้ ได้ตรวจและรับรองโดยผู้
ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี ๒๔๗๕ เก็บ
อยู่ ณ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
จากหนังสือ รัฐสภาไทยในรอบยี่สิบสองปี (๒๔๗๕-๒๕๑๗),
ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์

-บรรณาธิการ-

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗
พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร
วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

๑๑.หน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครอง แผ่นดินชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. ได้รับแต่งตั้งจากผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

๒. ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นเลขาธิการ (คนแรก) ของสภาฯ นั้น

๓. ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นอนุกรรมการคนหนึ่ง ในจำนวน ๙ คน มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินถาวร ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อว่า รัฐธรรมนูญ โดยร่วมมือกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สภาฯ ได้ลงมติเห็นชอบด้วยแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศเป็นรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

๔. ได้รับเลือกตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็น กรรมการราษฎร คนหนึ่งในจำนวน ๑๕ คน ซึ่งทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินร่วมกับ เสนาบดี พระยามโนปกรณีย์ เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว คณะกรรมการราษฎรและเสนาบดีได้เลิกไปโดยมี คณะรัฐมนตรี ขึ้นแทน ปรีดีได้รับแต่งตั้งเป็น รัฐมนตรี ประเภทไม่ดำรงกระทรวงใดที่เรียกว่า รัฐมนตรีลอย พระยามโนปกรณีย์ เป็นนายกรัฐมนตรี

รายชื่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ*

๑. พระยามโนปกรณีย์นิติธาดา
๒. พระยาเทพวิฑูร
๓. พระยามานวราชเสวี

[illegible][illegible][illegible]

ಪುನಃಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ೨

[illegible]

សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ អំពីស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច ១

๕ปีศ๑๑๒๓๔๕๖๗๘๙

[illegible]

၇၆၆၉၆၂၃၅၁၄၀

၇၆၆

ଉ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ ସମ୍ମାନ ସହିତ ଗୃହୀତବ୍ୟ

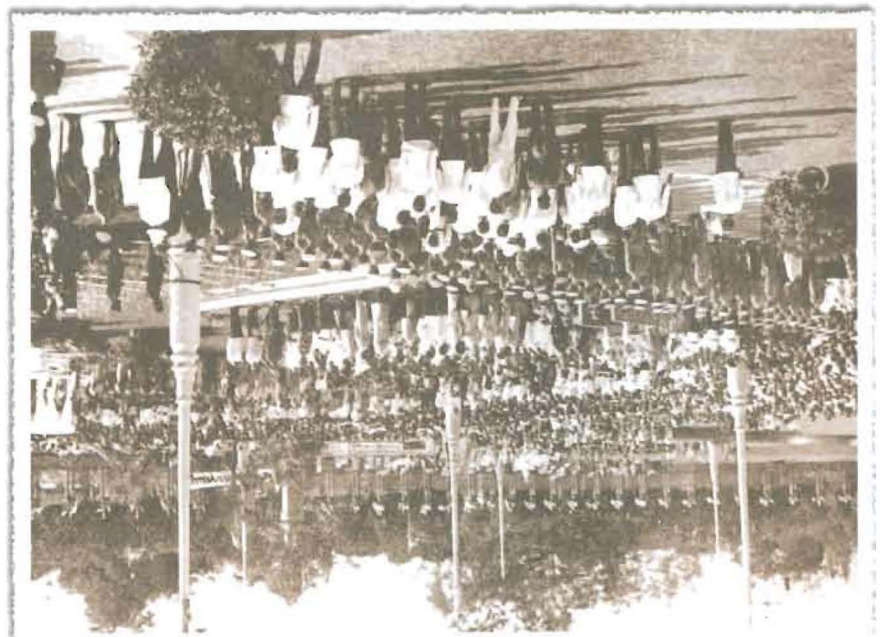
ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ

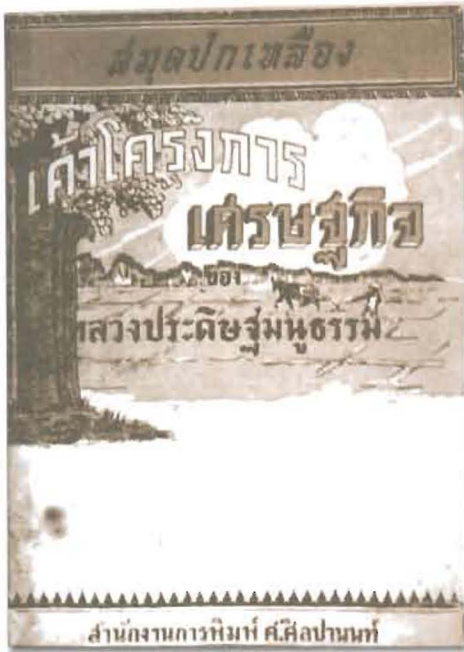
[illegible]

រូបករណ៍ស្រីក្រសួង ៥

ମୂଲ୍ୟ ୧୫୦ ଟଙ୍କା

ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ೦೦ ಮಹಾಶಿವ
ಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೇ

เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกของสยาม
พ.ศ. ๒๔๗๖

๑๒. เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ

เสียงเรียกร้องจากราษฎรและผู้แทนราษฎรให้รัฐบาลกำหนดโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติตามที่แถลงต่อราษฎรไว้ โดยประกาศของคณะราษฎรฉบับ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลจึงมีมติมอบหมายให้ปรีดีเป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจเสนอรัฐบาล

ปรีดีเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจต่อรัฐบาลฯ ตั้งอนุกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น อนุกรรมการส่วนข้างมากเห็นชอบด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ ที่ปรีดีเสนอ แต่อนุกรรมการส่วนข้างน้อย อาทิ พระยามโนฯ พระยาศรีวิสารฯ พระยาทรงสุรเดช นายประยูร ภมรมนตรีไม่เห็นด้วย ครั้นแล้วอนุกรรมการฯ นำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีส่วนมากไม่เห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น แต่รัฐมนตรีส่วนน้อยเห็นชอบด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น ปรีดีจึงแถลงต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า เมื่อปรีดีเป็นฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อยในคณะรัฐมนตรี ปรีดีก็ขอลาออกจากคณะรัฐมนตรีตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยจะนำเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นเสนอต่อราษฎรในการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๑ ซึ่งปรีดีจะสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

๑๓. รัฐบาลมโนฯ ปิดสภาผู้แทนราษฎร และ งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา, พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์, เนรเทศนายปรีดี

แต่รัฐบาลมิได้ปฏิบัติตามวิถีทางประชาธิปไตยที่จะให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ตามรัฐธรรมนูญ หากรัฐบาลใช้วิธีเผด็จการ คือ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐมนตรีส่วนหนึ่งภายใต้การนำของพระยามโนฯ ได้นำความกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ให้ลงพระปรมาภิไธย ในพระราชกฤษฎีกา ปิดสภาผู้แทนราษฎร และ งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา คือ คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย

กับ พูนศุข พนมยงค์
กรุงปารีส ปี พ.ศ. ๒๔๗๖

พร้อมกันนั้นรัฐบาลก็ได้ออกกฎหมายเรียกว่า พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ ๒๔๗๖ และออกแถลงการณ์ประณามปรีดีว่าเป็น คอมมิวนิสต์ และบังคับให้ปรีดีกับภรรยาต้องเดินทางออกจากประเทศไทยไปอาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศส

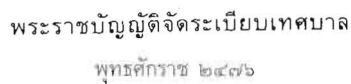
๑๔. การอภิวัฒน์ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖

เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เป็นหัวหน้านำทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนยึดอำนาจการปกครองประเทศ และนำความกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ถึงความประสงค์ที่จะให้เปิดสภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมกัน ๒๖ คน ได้ยื่นคำร้องขอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรให้นำความกราบบังคมทูลเรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ ประธานสภาฯ จึงได้นำความกราบบังคมทูล ครั้นแล้วพระมหากษัตริย์ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดประชุมสภาฯ ได้ตั้งแต่วันที่ ๒๑ เดือนเดียวกันนั้น และโปรดเกล้าฯ ให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคมต่อไป

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่แทนรัฐบาลพระยามโนฯ ที่ลาออกไป

๑๕. ปรีดีฯ กลับสู่สยาม

หนังสือพิมพ์หลายฉบับถามรัฐบาลพระยาพหลฯ ว่าทางจะให้หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี) เดินทางกลับสยามหรือไม่ พระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรีตอบว่าได้ติดต่อกับหลวงประดิษฐ์ฯ เพื่อให้เดินทางกลับแล้ว ได้รับตอบว่ายินดีกลับสยาม แต่ขอให้รัฐบาลนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาเสียก่อน นายกรัฐมนตรีจึงนำความกราบบังคมทูลและโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ หลวงประดิษฐ์ฯ (ปรีดี) จึงเดินทางกลับสยาม

ผู้ประศาสน์การคนแรกและคนเดียว
ของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
(พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๙๕)

หลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้ประศาสน์การฯ
มอบเสื้อครุยศาสตราจารย์สามัญ
แด่พลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี

๑๗. ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

เสนอรัฐบาลให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเพื่อให้เป็นตลาดวิชาอำนวยการศึกษาวิชากฎหมาย วิชาเศรษฐกิจ และวิชาการอื่นๆ อันเกี่ยวกับธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อส่งเสริมให้ข้าราชการและประชาชนมีโอกาสศึกษาได้อย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นการเผยแพร่และปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยให้รู้หน้าที่การปกครองบ้านเมืองในระบบนี้ รัฐบาลเห็นชอบด้วย จึงมอบให้หลวงประดิษฐ (ปรีดี) เป็นผู้ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๖ เพื่อเสนอสภาผู้แทนราษฎร สภาฯ เห็นชอบด้วย และอนุมัติให้เป็นกฎหมายได้เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ (ตามปฏิทินเดิม)

ครั้นแล้วรัฐบาลได้เสนอขอความเห็นชอบจากสภาฯ เพื่อนำความกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์แต่งตั้งให้ปรีดีเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ปรีดีดำรงตำแหน่งนี้เป็นเวลา ๑๘ ปี จึงพ้นจากตำแหน่งนั้นเนื่องจากรัฐบาลที่สืบทอดจากคณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ ได้เสนอร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นใหม่ในวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ยุบตำแหน่งผู้ประศาสน์การ

ในระหว่างที่ปรีดีเป็นผู้ประศาสน์การนั้น ได้ปฏิบัติการเพื่อให้ศึกษานิยมระบบประชาธิปไตย ตัวที่นักศึกษาส่วนมากของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองทราบอยู่แล้ว

ต้นฉบับหนังสือสนธิสัญญาทางไมตรีและพาณิชย์ ฉบับที่ทำขึ้นใหม่ ๑๓ ฉบับ ระหว่างประเทศไทยกับนานาชาติ ๑๓ ประเทศ
ซึ่งทำให้ประเทศไทยไม่เสียเอกราชทางเศรษฐกิจและทางศาล

๑๘. เดินทางไปต่างประเทศเจรจา ลดดอกเบี้ยเงินกู้ที่รัฐบาลรัชกาลที่ ๖ ได้ทำไว้ และทบทวนรัฐบาลต่างประเทศที่จะแก้ไข สนธิสัญญาไม่เสมอภาค

ครั้งรัชกาลที่ ๖ รัฐบาลได้กู้เงินจากธนาคารอังกฤษ เพื่อนำมาใช้ก่อสร้างสาธารณูปโภค ต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ ๖ ต่อปี ฉะนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ รัฐบาลพระยาพหลุข จึงมอบหมายให้ปรีดีเดินทางไปกรุงลอนดอนเพื่อเจรจาแปลงดอกเบี้ยเงินกู้ให้ลดลงมา ปรีดีได้เจรจากับธนาคารอังกฤษ ลดดอกเบี้ยเงินกู้จากร้อยละ ๖ เป็นร้อยละ ๔ ต่อปี ซึ่งเป็นผลให้ชาติไทยได้ลดดอกเบี้ยเป็นเงินจำนวนมาก

ในคราวเดียวกันนั้น ปรีดีได้เดินทางไปประเทศมหาอำนาจเพื่อทบทวนถึงการที่รัฐบาลสยามจะเปิดเจรจาใหม่เพื่อเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศนั้นๆ

๑๔. การเจรจาให้สยามมีเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ และได้ดินแดนบางส่วนระหว่างเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ และดำรงตำแหน่งนั้นจนถึง ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้ปฏิบัติภารกิจที่สำคัญคือ

(๑) ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สยามถูกจักรวรรดินิยม (Imperialism) หลายประเทศบังคับให้จำต้องทำสัญญาไม่เสมอภาค โดยยอมให้หลายประเทศจักรวรรดินิยมมีสิทธิพิเศษเหนือประเทศไทยหลายประการ อาทิ คนในบังคับต่างประเทศเหล่านั้นทำผิดในดินแดนไทย แต่ศาลไทยไม่มีอำนาจตัดสิน หากรัฐบาลไทยต้องส่งตัวคนต่างประเทศที่ทำผิดนั้นไปให้ศาลกงสุลของต่างประเทศชำระคดี แม้ต่อมาบางประเทศ อาทิ อังกฤษและฝรั่งเศสยอมผ่อนผันให้ไทยตั้งศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาไทยและที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปร่วมกันพิจารณาพิพากษาคดีคนในอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นก็ตาม แต่ในสนธิสัญญาก็ได้กำหนดไว้อีกว่า ถ้าความเห็นของผู้พิพากษาไทยขัดแย้งกับที่ปรึกษาชาวยุโรป ก็ให้ถือเอาความเห็นของที่ปรึกษาชาวยุโรปนั้นเป็นใหญ่กว่าความเห็นของผู้พิพากษาไทย โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้พิพากษาไทยมีจำนวนมากกว่าชาวยุโรป แม้กระนั้นในสนธิสัญญาก็ยังได้กำหนดไว้อีกว่า คดีที่อยู่ในศาลต่างประเทศนั้น กงสุลอังกฤษก็ยังมีอำนาจที่จะถอนคดีไปชำระที่ศาลกงสุลอังกฤษได้ สถานกงสุลของหลายประเทศมีศาลและมีลูกสำหรับคนในบังคับของตนโดยเฉพาะ และมีสิทธิพิเศษอื่นๆ ที่เรียกตามศัพท์กฎหมายระหว่างประเทศว่า “สภาพนอกอาณาเขต” (Extraterritoriality)

กล่าวมีสิทธิพิเศษตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาค คือ ประเทศไทยถูกบังคับให้เก็บภาษีขาเข้าได้เท่าที่สนธิสัญญากำหนดไว้ คือเดิมเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงร้อยละ ๓ ของราคาสินค้าขาเข้า แม้รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้แก้ไขสนธิสัญญาให้สยามมีสิทธิมากขึ้นบ้าง แต่ก็ยังมีข้อกำหนดอัตราภาษีศุลกากรไว้อีกหลายประการ อีกทั้งจักรวรรดินิยมทั้งหลายประเทศได้มีสิทธิพิเศษอื่นๆ อีก อาทิ ได้สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ การเดินเรือ ฯลฯ และมีอำนาจกับอิทธิพลในทางการเมืองเหนือประเทศไทย

เมื่อปรีดีได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลพระยาพหลฯ แล้ว พระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรี จึงมอบหน้าที่ให้ปรีดีเป็นผู้ปฏิบัติการเพื่อเจรจาสนธิสัญญานับใหม่กับนานาประเทศ เพื่อให้สยามมีเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ ปรีดีจึงใช้ยุทธวิธีบอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศจักรวรรดินิยมต่างๆ นั้น และได้ยื่นร่างสนธิสัญญานับใหม่ที่สยามได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์นั้นแก่ประเทศจักรวรรดินิยมพิจารณา ปรีดีได้ใช้ความอุตสาหะพยายามเจรจาโดยอาศัยหลัก คุณภาพแห่งอำนาจ ซึ่งทำให้จักรวรรดินิยมแต่ละประเทศนั้นๆ ยอมทำสนธิสัญญานับใหม่ที่สยามได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ ในที่สุดจักรวรรดินิยมทุกประเทศก็ได้ยอมทำสนธิสัญญานับใหม่ที่สยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ ทั้งเอกราชในทางการเมือง ในทางศาลและในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ

(๒) ได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้อินดินแดนของสยามส่วนหนึ่งที่อังกฤษได้ไปจากสยามตามสนธิสัญญานับปักปันเขตแดนระหว่างกับอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๖๘ (สมัยรัชกาลที่ ๔) ที่ปากน้ำจันทน์ระหว่างจังหวัดระนองกับวัดตอเรือพอยท์ของอังกฤษซึ่งมีดินนอกทางฝั่งไทย และอีกแห่งหนึ่งที่มีดินแดนริมฝั่งไทยด้านริมแม่น้ำสาย จังหวัดเชียงราย รัฐบาลอังกฤษได้ตกลงยินยอมให้ดินแดนที่ออกจากฝั่งไทยนั้นเป็นดินแดนของไทย

ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้น ประเทศจักรวรรดินิยมตั้ง

ฯลฯ

ฯลฯ

ฯลฯ

การลงนามแก้ไขสนธิสัญญาไมเสมอภาค
กับอัครราชทูตนานาชาติ
ขณะดำรงตำแหน่ง รมต. ว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ

ภาพการลงนามแก้ไข
สนธิสัญญาระหว่างไทยกับอิตาลี

สังเขปการเจรจาสนธิสัญญาใหม่ พ.ศ. ๒๔๘๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗) * ชาติไทยได้เอกราชสมบูรณ์

๑. ประวัติศาสตร์สังเขปเกี่ยวกับ
อำนาจพิเศษของจักรวรรดินิยมเหนือ
สยาม

(๑.๑) ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงต้น
สงครามโลกครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๕๗ (ค.ศ. ๑๙๑๔)

(๑)

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๘ (ค.ศ. ๑๘๕๕) ซึ่งเป็นสมัย
รัชกาลที่ ๔ ถึงต้นสงครามโลกครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๕๗
(ค.ศ. ๑๙๑๔) นั้น ประเทศจักรวรรดินิยมหลาย
ประเทศบังคับรัฐบาลสยามโดยตรงและโดยปริยายให้
จำต้องทำ สัญญาไมเสมอภาค (Inequal Treaties)
ที่ยอมให้ประเทศจักรวรรดินิยมเหล่านั้นมีอำนาจ
เหนือสยามในทางการเมือง การเศรษฐกิจ การศาล

ฯลฯ หลายประการ ซึ่งปรีดีได้เคยชี้แจงไว้บ้างแล้วใน
ชีวประวัติย่อๆ ข้อ ๑๙ ดังต่อไปนี้

".....คนในบังคับต่างประเทศ
เหล่านั้นทำผิดในดินแดนไทยแต่ศาลไทยไม่มี
อำนาจตัดสิน หากรัฐบาลไทยต้องส่งตัวคน
ต่างประเทศที่ทำผิดนั้นไปให้ศาลกงสุลของ
ต่างประเทศชำระคดี แม้อต่อมาบางประเทศ
อาทิ อังกฤษและฝรั่งเศสยอมผ่อนผันให้
ไทยตั้งศาลต่างประเทศและศาลคดีต่าง
ประเทศ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาไทยและ
ที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปร่วมกันพิจารณา
พิพากษาคดีคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศส
นั้นก็ตาม แต่ในสนธิสัญญาก็ได้กำหนดไว้
อีกว่า ถ้าความเห็นของผู้พิพากษาไทยขัดแย้ง
กับที่ปรึกษา ชาวยุโรป ก็ให้ถือเอาความเห็น
ของที่ปรึกษาชาวยุโรปนั้นเป็นใหญ่กว่าความ

เห็นของผู้พิพากษาไทย โดยไม่ต้องคำนึงว่า ผู้พิพากษาไทยมีจำนวนมากกว่าที่ปรึกษาชาวยุโรป แม้กระนั้นในสนธิสัญญาก็กังได้กำหนดไว้อีกว่า คดีที่อยู่ในศาลต่างประเทศนั้น กองศาลของประเทศดังกล่าวก็ยังมีอำนาจที่จะถอนคดีไปชำระที่ศาลกงสุลของตนได้ สถานกงสุลของหลายประเทศมีศาลและมีคุกสำหรับคนในบังคับของตนโดยเฉพาะ และมีสิทธิพิเศษอื่น ๆ ที่เรียกตามศัพท์กฎหมายระหว่างประเทศว่า “สภาพนอกอาณาเขต” (Extraterritoriality)

ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้น ประเทศจักรวรรดินิยมดังกล่าวมีสิทธิพิเศษตามสัญญาไม่เสมอภาค คือ ประเทศไทยถูกบังคับให้เก็บภาษีขาเข้าได้เท่าที่สนธิสัญญากำหนดไว้ คือ เดิมเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงร้อยละ ๓ ของราคาสินค้าขาเข้า แม้รัฐบาลสมบูรณ์ฯได้แก้ไขสนธิสัญญาให้สยามมีสิทธิมากขึ้นบ้าง แต่ก็ยังมีข้อกำหนดอัตราภาษีศุลกากรไว้อีกหลายประการ อีกทั้งจักรวรรดินิยมหลายประเทศได้มีสิทธิพิเศษอื่น ๆ อีก อาทิ ได้สัมปทานป่าไม้ให้เมืองแร่การเดินเรือ ฯลฯ และมีอำนาจกับอิทธิพลในทางการเมืองเหนือประเทศไทย”

นอกจากสิทธิพิเศษดังกล่าวแล้ว จักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสมีอำนาจเศรษฐกิจและการเมืองเหนือประเทศไทยโดยตรงบ้างและโดยทางปริยายบ้าง สยามเคยถูกอังกฤษและฝรั่งเศสบังคับให้จำต้องโอนดินแดนหลายส่วนไปเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมดังกล่าว อีกทั้งยังถูกคุกคามจากอังกฤษและฝรั่งเศสที่จะพร้อมใจกันยึดเอชยามไปเป็นอาณานิคมของ ๒ ประเทศนั้นในแหลมอินโดจีน ปรากฏตามข้อตกลงระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส

ฉบับ ค.ศ. ๑๘๙๖ (พ.ศ. ๒๔๓๙) ซึ่งอังกฤษและฝรั่งเศสยินยอมให้สยามเป็นเอกราชเพื่อเป็น “ประเทศกันชน” (Buffer State) ระหว่างอาณานิคมของ ๒ ประเทศ ในแหลมอินโดจีน โดยกำหนดเงื่อนไขไว้ในข้อตกลงว่า ข้อตกลงนั้นไม่ตัดสิทธิที่ ๒ ประเทศ จะยกกองกำลังมายึดเอชยามไปเป็นอาณานิคมของแต่ละประเทศนั้นได้

คนไทยที่เคยอยู่หรือเคยรับราชการในจังหวัดริมแม่น้ำโขงสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๘๐ (ก่อนสนธิสัญญาใหม่ พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งรัฐบาลคณะราษฎรได้ทำกับหลายประเทศทุนนิยม) ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ และยังมีความทรงจำติดอยู่นั้นก็ระลึกได้ว่า แม้นดินแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นส่วนหนึ่งของประเทศสยามก็ดี แต่สยามไม่มีอธิปไตยที่จะตั้งด่านศุลกากรในท้องที่ภายในเขต ๒๕ กิโลเมตร จากฝั่งขวาของแม่น้ำโขงบริเวณนั้นจึงมีสินค้าจากอินโดจีนฝรั่งเศสเข้ามาขายได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องเสียภาษีศุลกากร ทั้งนี้เป็นไปตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่สยามจำต้องทำไว้กับฝรั่งเศสเมื่อ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖)

(๒)

ควรทราบไว้ด้วยว่า แม้อังกฤษและฝรั่งเศสมิได้ตั้งเจ้าหน้าที่ไปปกครองสยามเหมือนดังอาณานิคมของเขาก็ตาม แต่เขาก็มีข้อตกลงโดยตรงกับสยาม ให้สยามจำต้องจ้างคนสัญชาติจักรวรรดินิยมเป็นที่ปรึกษาแต่มิใช่เป็นที่ปรึกษาที่ให้ความเห็นตามธรรมดา หากเป็นที่ปรึกษาชนิดที่มีอำนาจเหนือราชการไทย เช่น กรณีที่ปรีดีได้กล่าวไว้แล้วถึงที่ปรึกษาชาวยุโรปที่สยามจ้างมาประจำศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศนั้น

นอกจากสยามจำต้องทำสัญญาโดยตรงกับ

อังกฤษและฝรั่งเศสเพื่อจ้างที่ปรึกษาที่มีอำนาจพิเศษ ดังกล่าวในวรรคก่อนแล้ว สยามก็ยังคงจ้างที่ปรึกษา ชนิดที่มีอิทธิพล (Influence) ทั้งนี้สืบมาจากสยามถูก คุกคามที่จะตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและฝรั่งเศส ตามข้อตกลงระหว่าง ๒ ประเทศนั้น ฉบับ ค.ศ. ๑๘๙๖ (พ.ศ. ๒๔๓๙) ฉะนั้นรัฐบาลสยามจึงต้องมี "ความเข้าใจต่อกัน" (understanding) ที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยตรงกับอังกฤษและฝรั่งเศส หากต้องปฏิบัติเพื่อ มีให้กระทบผลประโยชน์ของประเทศทั้งสองในทาง การเมืองและเศรษฐกิจ ในการนั้นรัฐบาลสยามจึงต้อง จ้างคนอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นที่ปรึกษาที่มี "อิทธิพล" เกี่ยวกับราชการส่วนที่ประเทศนั้น ๆ มีผลประโยชน์ อาทิ การคลัง (Finance) รวมทั้งการธนาคารนั้น ซึ่ง เป็นกฎหมายสำคัญทางเศรษฐกิจ สยามจำต้องจ้างชาว อังกฤษเป็น "ที่ปรึกษาการคลังของรัฐบาลสยาม" เรียกชื่อตำแหน่งเป็นภาษาอังกฤษว่า "Financial Adviser to the Government of Siam" ซึ่งมีฐานะสูงกว่าที่ ปรึกษากระทรวงที่ขึ้นต่อเสนาบดีกระทรวงนั้น แต่ที่ ปรึกษาของรัฐบาลสยามมีฐานะถวายความเห็นตรง ต่อพระมหากษัตริย์ได้ เพราะตามระบบสมบูรณาฯ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของรัฐและ พระประมุขของรัฐบาล

(๑.๒) ๓ จักรวรรดิ (Empire) หมดอำนาจ พิเศษเหนือสยามระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น ๓ จักร วรรดิ (Empire) หมดอำนาจพิเศษเหนือสยามดังต่อไปนี้

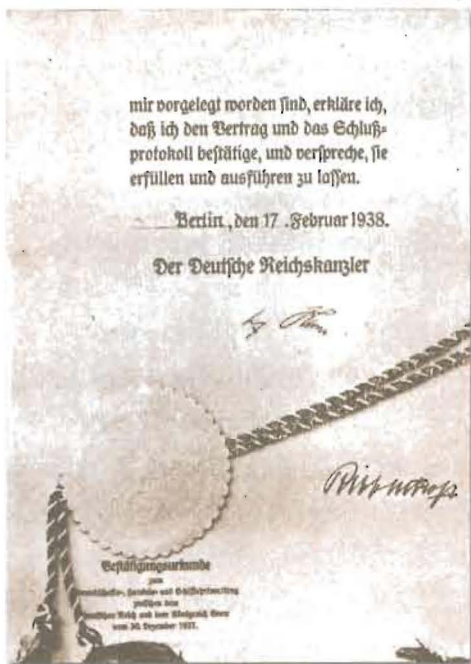
๑. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ (ค.ศ. ๑๙๑๗) สยาม ประกาศสงครามต่อจักรวรรดิเยอรมันและต่อจักร วรรดิออสเตรีย-ฮังการี ฉะนั้นสนธิสัญญาและข้อตกลง ทุกฉบับระหว่างสยามกับประเทศทั้ง ๒ นั้น จึงสิ้นสุด ลงตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

๒. ในพ.ศ. ๒๔๖๐ นั้นเอง จักรวรรดิรัสเซีย ที่เคยมีอำนาจพิเศษเหนือสยามนั้น ได้มีการปฏิวัติ ๒ ครั้ง คือ ครั้งแรกในเดือนกุมภาพันธ์เป็นการปฏิวัติ "ประชาธิปไตยเจ้าสมบัติ" (Bourgeois Democratic Revolution) ซึ่งพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๒ ต้องสละราชสมบัติ แต่ยังไม่ทันที่รัฐบาลสยามจะตกลงใจรับรองรัฐบาล ใหม่หรือไม่ ก็เกิดการปฏิวัติใหญ่แห่งเดือนตุลาคม (October Revolution ตามปฏิทินแห่งรัสเซียซึ่งตรงกับ วันที่ ๗ พฤศจิกายน แห่งปฏิทิน "เกรโกเรียน" ที่ใช้ใน หลายประเทศปัจจุบัน) ที่เปลี่ยนระบบเก่าโดยสิ้นเชิง โดยสถาปนาระบบโซเวียตขึ้นมาแทนที่ ซึ่งพัฒนาเป็น สหภาพโซเวียต รัฐบาลสยามไม่รับรอง "รัฐ" (State) และ "รัฐบาล" (Government) ใหม่ของรัสเซีย ฉะนั้นสนธิ สัญญาและข้อตกลงใด ๆ ที่สยามทำไว้กับจักรวรรดิ รัสเซียจึงสิ้นสุดไป

(๑.๓.) ๑๒ ประเทศจักรวรรดินิยมที่ยังมี อำนาจพิเศษเหนือสยามภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑

๑๒ ประเทศจักรวรรดินิยมที่ยังมีอำนาจพิเศษ เหนือสยามภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ คือ

- (๑) อังกฤษ
- (๒) ฝรั่งเศส
- (๓) สหรัฐอเมริกา
- (๔) อิตาลี
- (๕) ญี่ปุ่น
- (๖) เนเธอร์แลนด์
- (๗) เบลเยียม
- (๘) เดนมาร์ก
- (๙) สวีเดน
- (๑๐) นอร์เวย์
- (๑๑) สเปน
- (๑๒) ปอร์ตุเกส

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับไรชเยอรมัน

๒. ความพยายามของรัฐบาลสยาม สมัยสมบูรณาญา ในรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาค

ปรีดีขอสรเสรีญรัฐบาลสมัยสมบูรณฯ ร.๖ และ ๗ ที่ได้พยายามภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาซึ่งสยามถูกผูกมัดไว้ ตั้งแต่สมัยก่อน ๆ ส่วนผลสำเร็จมีมากน้อยเพียงใดนั้น ก็จะต้องพิจารณาจากหลักฐานแท้จริง คือตัวบทสนธิสัญญากับข้อตกลงและเอกสารประกอบหลักฐานเหล่านั้นที่ได้ตกลงกับหลายประเทศในสมัยสมบูรณาญา ในรัชกาลที่ ๖ และในรัชกาลที่ ๗ นั้น

(๒.๑) หลักฐานแท้จริงโต้แย้งคำโฆษณาชวนเชื่อ

(๑)

ปรีดีขอชมเชยคณะอนุกรรมการจัดกิจการของกระทรวงยุติธรรมที่แสดงนิทรรศการในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ที่ได้แสดงเอกสารหลักฐานให้มหาชนทราบความจริงถึงผลแห่งการเจรจาสนธิสัญญากับนานาประเทศ อันเป็นประวัติศาสตร์สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของชาติไทย

ท่านที่ปรารถนาจะจะได้พิจารณาเอกสารหลักฐานเหล่านั้นก็วินิจฉัยได้ว่า คำบอกเล่า (Hearsay) และสิ่งที่ถือกันว่าเป็น "Oral history" แปลเป็นไทยว่า "ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า" เกี่ยวกับการเจรจาสนธิสัญญานั้น มีข้อความหลายประการที่ฝ่าฝืนความจริง ซึ่งมีผู้นำไปโฆษณาเผยแพร่เพื่อจูงใจให้มีคนเข้าใจผิด ซึ่งปรีดีจะได้แสดงอุทธรณ์ไว้ในข้อ ๒.๒., ๒.๓. และ ๒.๔.

ลงนามแก้ไข
สนธิสัญญาระหว่างไทยกับโรซเซอร์มัน

(๒)

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศสมัยนั้นได้เรียบเรียงหนังสือชื่อ *ประวัติการทูตของไทย* พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าดิศลภฤทธิ กฤดากร อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ปีนั้น หนังสือเล่มนั้นมี ๖๙ หน้า ซึ่งพรรณนาโดยสังเขปถึงประวัติความสัมพันธ์ของการทูตระหว่างไทยกับนานาประเทศ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ (ค.ศ. ๑๙๔๓) หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวสังเขปตามหลักฐานความจริงว่า การเจรจาสนธิสัญญากับนานาประเทศในสมัยรัชกาลที่ ๖ นั้น สยามยังไม่ได้เอกราชสมบูรณ์ ดังนั้น คำโฆษณาชวนเชื่อเรื่อง "อภินิหาร ดร.แชรร์" ว่าเป็นผู้มีบุญคุณต่อชาติไทยในการที่ทำให้ชาติไทยมีเอกราชสมบูรณ์นั้น จึงเป็นเพียง "นิทาน" หรือ "นวนิยาย"

แม้ว่าในขณะพิมพ์หนังสือเล่มที่อ้างในวรรคก่อนนั้น ปรีดีกำลังลี้ภัยอยู่ในประเทศจีน และถูกใส่ร้ายว่าเป็นผู้สมคบปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘

และถูกใส่ร้ายว่าเป็นคอมมิวนิสต์ก็ตาม แต่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนในการเรียบเรียงและพิมพ์กับแจกหนังสือเล่มนั้น ก็มีความกล้าหาญเพื่อสัจจะ มิได้ละเว้นในการเขียนตามความจริงว่า สยามได้เอกราชสมบูรณ์ในการเจรจาสนธิสัญญาใหม่ ภายหลังที่สยามได้มีระบบปกครองตามรัฐธรรมนูญแล้ว และได้ระบุปีของสนธิสัญญาใหม่ซึ่งตรงกับปีซึ่งปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ปรีดีจึงขอขอบคุณข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนในการเรียบเรียงการพิมพ์และการแจกหนังสือเล่มนั้นไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ปรีดีขอเสนอท่านที่ปรารถนาจะซึ่งยังไม่มีเวลาพอพิจารณาต้นฉบับสนธิสัญญาและเอกสารอื่น ๆ ที่คณะอนุกรรมการฯ ของกระทรวงยุติธรรมได้แสดงไว้ นั้น โปรดอ่าน *ประวัติการทูตของไทย* เล่มที่อ้างถึงข้างบนนั้น ท่านก็จะทราบใจความของสัจจะแห่งผลการเจรจาสนธิสัญญาฯ สมัยรัชการที่ ๖ และสมัยรัฐบาลของคณะราษฎร

(๒.๒) หลักฐานโต้แย้งนวนิยายเรื่องสยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์โดยสัญญาสันติภาพฉบับแวร์ไซส์ พ.ศ. ๒๔๖๒

(๑)

สัญญาสันติภาพเลิกสงครามโลกครั้งที่ ๑ ระหว่างสยามกับประเทศศัตรูมี ๓ ฉบับ คือ ฉบับแวร์ไซส์ ฉบับแซงต์-แยร์แมงฯ และฉบับตริอานอง

บางคนนำเอาคำบอกเล่า (Hearsay) ที่พูดกันต่อๆ มานั้น ไปโฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงบ้าง ทางซีดเขียนบทความบ้าง ใจความว่า โดยเหตุที่สยามเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรในการทำสงครามกับเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี ฉะนั้นสยามจึงได้เอกราชอธิปไตยโดยสัญญาแวร์ไซส์ (Versailles) ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๒ ตรงกับ ค.ศ. ๑๙๑๙ บุคคลที่บอกเล่าอ้างแต่สัญญาแวร์ไซส์ฉบับเดียว แต่อันที่จริงสัญญาแวร์ไซส์เกี่ยวกับสถานะสงครามระหว่างสัมพันธมิตรกับเยอรมนี ส่วนสัญญาสันติภาพกับจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีนั้นแยกออกเป็น ๒ ฉบับคือ ฉบับแซงต์-แยร์แมง-อองเลย์ (Saint-Germain-En Laye) สำหรับออสเตรีย และฉบับ “ตริอานอง”(Trianon) สำหรับฮังการี เพราะเมื่อปลายสงครามโลกครั้งที่ ๑ จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีได้สลายลงโดยแตกแยกออกเป็น ๒ รัฐ

(๒)

ข้อพิสูจน์ว่าสยามมิได้มีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์จากสัญญาแวร์ไซส์และแซงต์-แยร์แมงฯ

ข้อพิสูจน์ที่ ๑

สัญญาสันติภาพแวร์ไซส์และฉบับแซงต์-แยร์

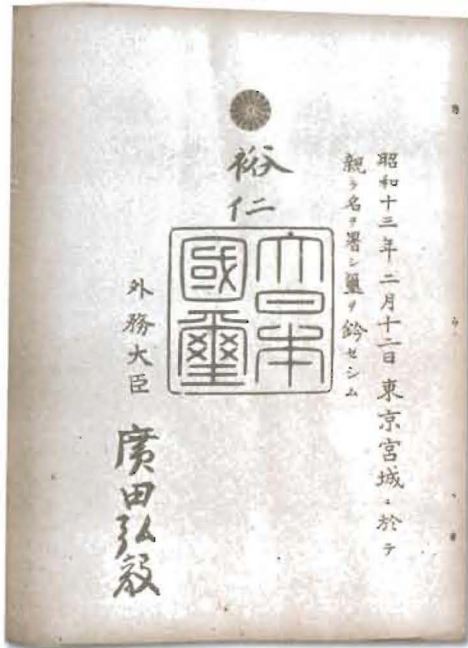
แมงฯ ไม่มีข้อความใด ๆ เลยว่า สัมพันธมิตรตกลงให้สยามมีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์

ทั้งนี้มิใช่ว่ารัฐบาลสยามละเลยที่จะหาทางได้ประโยชน์จากสัมพันธมิตร หากรัฐบาลสยามได้พยายามทาบตามขอให้มีหาประเทศที่เป็นฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยกันกับสยามนั้น เดิมข้อความในสัญญาแวร์ไซส์และสัญญาแซงต์-แยร์แมงฯ ที่ให้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์แก่บรรดาประเทศที่เป็นสัมพันธมิตรซึ่งรวมทั้งสยามด้วย แต่หาประเทศไม่เห็นด้วยโดยอ้างว่า สัญญาแวร์ไซส์และสัญญาแซงต์-แยร์แมงฯ เป็นเรื่องสัญญาสันติภาพระหว่างสัมพันธมิตรกับฝ่ายศัตรู ฉะนั้นการแก้ไขสนธิสัญญาระหว่างสัมพันธมิตรด้วยกันจึงต้องทำต่างหาก

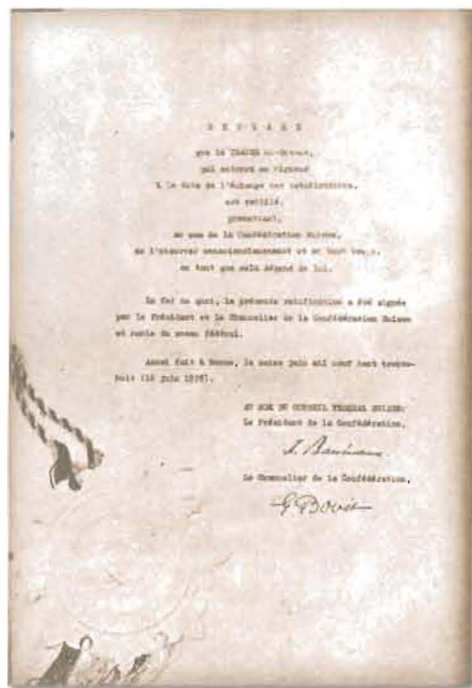
ข้อพิสูจน์ที่ ๒

แม้ไม่ต้องอ่านสัญญาสันติภาพ ๒ ฉบับนั้น แต่ถ้าอ่านสารบัญของปีที่รัฐบาลสมบูรณาฯ สมัยรัชการที่ ๖ และรัชการที่ ๗ ได้ทำสนธิสัญญา (Treaties) ใหม่ฯ กับนานาประเทศจักรวรรดินิยม ๑๒ ประเทศ ก็ะสังเกตได้ว่า สยามต้องใช้เวลาประมาณ ๗ ปี นับตั้งแต่ประกาศใช้สัญญาสันติภาพ ๒ ฉบับ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ นั้น จนกว่าจะลงนามกับทุก ๆ ประเทศ ได้ครบถ้วนใน พ.ศ. ๒๔๖๙ ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (๑) สนธิสัญญากับส.ร.อ. ใน พ.ศ. ๒๔๖๓
- (๒) สนธิสัญญากับญี่ปุ่น ใน พ.ศ. ๒๔๖๖
- (๓) สนธิสัญญากับฝรั่งเศส ใน พ.ศ. ๒๔๖๗
- (๔) สนธิสัญญากับเดนมาร์ก ใน พ.ศ. ๒๔๖๙
- (๕) สนธิสัญญากับอังกฤษ ใน พ.ศ. ๒๔๖๙
- (๖) สนธิสัญญากับสเปน (เขียนชื่อตามสมัยนั้น) ใน พ.ศ. ๒๔๖๙
- (๗) สนธิสัญญากับโปรตุเกส ใน พ.ศ. ๒๔๖๙

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับสวิตเซอร์แลนด์

- (๘) สนธิสัญญากับเนเธอร์แลนด์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๙
- (๙) สนธิสัญญากับสเวเดน (เขียนชื่อตามสมัยนั้น) ใน พ.ศ. ๒๔๖๙
- (๑๐) สนธิสัญญากับนอร์เวย์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๙
- (๑๑) สนธิสัญญากับเบลเยียม-ลักเซมบูร์ก ใน พ.ศ. ๒๔๖๙

ทั้งนี้แสดงว่า ประเทศทุนนิยมต่าง ๆ เหล่านั้นได้เห็นวรั้งไว้อย่างเหนียวแน่นที่จะรักษาอำนาจและสิทธิพิเศษของตนที่มีอยู่เหนือสยาม โดยผ่อนผันลดน้อยลงบ้างเท่านั้น แต่ยังไม่จกัดเอกราชอธิปไตยของสยามไว้อีกหลายประการ ซึ่งปรีดีจะได้แสดงหลักฐานในข้อ ๒.๓ ต่อไปนี้

(๒.๓) อำนาจและสิทธิพิเศษของประเทศจักรวรรดินิยมที่ยังมีอยู่เหนือสยามภายหลังการแก้ไขสนธิสัญญาสมัยสมบูรณาญา ในรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๑๙-๑๙๒๖)

หนังสือประวัติการทูตของไทยเรียบเรียงโดยข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ เล่มที่อ้างชื่อไว้แล้วในข้อ ๒.๑ (๒) กับได้สรุปผลที่ได้รับจากการแก้ไขสนธิสัญญาสมัยสมบูรณาญา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๙ ไว้ ๒ ตอน ที่จะต้องอ่านประกอบกัน และจะต้องอ่านด้วยบทสนธิสัญญาประกอบด้วยดังต่อไปนี้

(๑)

หน้า ๕๔-๕๖ ในหัวเรื่อง "การแก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติ พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๑๙-๑๙๒๖) มีความตามที่ได้ถ่ายภาพจากต้นฉบับหนังสือเล่มที่อ้างชื่อนั้น ดังต่อไปนี้

๕. การแก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติ

พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๑๙ - ๑๙๒๒)

ประเทศไทยได้จัดระเบียบการปกครองภายในประเทศตามแผนปัจจุบันแล้ว เหตุที่ได้เกิดมีระบบสภาพนอกอาณาเขตขึ้นในประเทศไทย ก็ย่อมหมดสิ้นไป ฉะนั้น ถ้าจะพูดกันโดยความเป็นธรรมแล้ว นานาชาติที่เกี่ยวข้อง ก็ควรยอมยกเลิกสภาพนอกอาณาเขตเสีย

สภาพนอกอาณาเขตมีอุปสรรคใหญ่อยู่ ๒ ประการ คือ ๑. อำนาจศาลกงสุลและ ๒. การจำกัดอัตราศุลกากรเป็นการตายตัว เช่น อัตราศุลกากรสินค้าขาเข้า ไทยจะเก็บเกินอัตราร้อยละ ๓ ของราคาไม่ได้ ซึ่งเป็นอัตราต่ำมากทีเดียว เพราะในขณะนั้นตรรกของมีระบบสภาพนอกอาณาเขตอยู่เหมือนกัน ก็ได้รับความยินยอมให้เก็บร้อยละ ๓๓

ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า สนธิสัญญาที่ตั้งสภาพนอกอาณาเขตขึ้นนั้น มีข้อบัญญัติไว้ว่า จะแก้ไขเพิ่มเติมได้ก็ด้วยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย คือ จะบอกเลิกไม่ได้ ประเทศไทยจึงต้องทำการเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญากับทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง และได้เริ่มการเจรจาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๒ (ค.ศ. ๑๙๑๙) แต่การเจรจากินเวลาหลายปี จึงเป็นที่ตกลงกันได้ เพราะเมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ซึ่งชาติต่างประเทศมีอยู่แล้ว การที่จะให้ยอมสละผลประโยชน์นั้น ก็มีไร้ง่าย และผลที่ตกลงกันก็เป็นการประนีประนอมกันเป็นธรรมดา

๔. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับเนเธอร์แลนด์ พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๕)

๕. สนธิสัญญาทั่วไปว่าด้วยทางไมตรีกับประเทศอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๕)

๖. สนธิสัญญาทางพาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๕)

๗. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศสเปน พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๕)

๘. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศโปรตุเกส พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๕)

๙. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศเดนมาร์ก พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๕)

๑๐. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศสวีเดน พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๕)

๑๑. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศอิตาลี พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๖)

๑๒. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับสหภาพเศรษฐกิจ เบลโก-ลักเซมเบิร์ก พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๖)

๑๓. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศนอร์เวย์ พ.ศ. ๒๔๖๔ (ก.ศ. ๓๘๒๖)

๔. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับเนเธอร์แลนด์ พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)

๕. ด่านขี้ดัญญาทั่วไปว่าด้วยทางไมตรีกับประเทศอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)

๖. ด่านขี้ดัญญาทางพานิชย์ และการเดินเรือกับประเทศอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)

๗. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับประเทศสเปน พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)

๘. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับประเทศโปรตุเกส พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)

๙. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับประเทศเดนมาร์ก พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)

๑๐. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับประเทศสวีเดน พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)

๑๑. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับประเทศอิตาลี พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๖)

๑๒. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับสหภาพเศรษฐกิจ เบดโก-ลูกเซมเบอร์ก พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๖)

๑๓. ด่านขี้ดัญญาทางไมตรี พานิชย์ และการเดินเรือกับประเทศนอร์เวย์ พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๖)

ความตอนนี้อยู่ไม่สมบูรณ์พอ เพราะยังมีอำนาจและสิทธิพิเศษของประเทศจักรวรรดินิยมที่ตกค้างอยู่อีกหลายประการที่รัฐบาลคณะราษฎรได้เจรจาให้สยามได้เอกราชสมบูรณ์ ซึ่งหนังสือที่อ้างชื่อถึงไว้แล้วนั้น ได้กล่าวไว้ในหมวดที่ ๖ หน้า ๕๕-๖๒ มีความตามที่ถ่ายภาพจากต้นฉบับหนังสือเล่มที่อ้างชื่อนั้น ดังต่อไปนี้

หมวด ๖

เอกราชสมบูรณ์

๑. พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๐ (ค.ศ. ๑๙๓๒-๑๙๓๗)

ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๙๓๒) ประเทศไทยได้เปลี่ยนระบอบการปกครองจากแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นแบบรัฐธรรมนูญ และในหลัก ๖ ประการ^๑ จักรวรรดิเป็นหลักมโนนโยบาย ที่มีหลักเอกราชเป็นหลักที่ ๓ คือ จะต้องจัดการเอาอำนาจอธิปไตยกลับคืนมาให้ได้เต็มที่ และจะต้องปลดปล่อยข้อผูกพันอันเป็นอุปสรรคต่อทางก้าวหน้าของชาติ

อุปสรรคเหล่านี้ ได้แก่ ๑. ความไม่สมบูรณ์ในอำนาจอธิปไตยของไทยบางประการ ซึ่งยังมีอยู่ชั่วคราว ๒. ข้อผูกมัดที่ไม่เสมอภาคบางประการ และ ๓. ข้อถ้อยทีถ้อยยอมผ่อนบางประการ ซึ่งมีผลจำกัดเสรีภาพของไทยในการวางนโยบายแห่งชาติเกินสมควรไป

๑. ในเรื่องอำนาจศาล ประเทศส่วนมากยังมีสิทธิถอนคดีที่

คนชาติของเราเป็นจำเลยไปจากศาลไทย นอกจากศาลฎีกา เพื่อเอาไปพิจารณาพิพากษาในศาลกงสุลได้ ทั้งนี้ จนกว่าจะได้ประกาศและใช้ประมวลกฎหมายครอบครัวแล้วและต่อไปอีกห้าปี และในเรื่องพิกัต อัคราศุฉากร ก็มีข้อจำกัดการเก็บอากรดินค้าเราบ้างอย่าง เช่น ผ้าย และวัตถุทำด้วยผ้าย เหล็ก กบวัตถุทำด้วยเหล็ก รถยนต์ เครื่องจักร หมวก นมขี้ผึ้ง และเหล้า ทั้งนี้ มีกำหนด ๑๐ ปี ซึ่งจะยุติลงดังกล่าใน พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๖)

๒. ไทยถูกผูกมัดฝ่ายเดียวในเรื่อง ก. การคืนอากรกระดอบบ้าน ข. สิทธิเก็บศุลกากรในเขต ๒๕ กิโลเมตรทางชายแดนแม่น้ำโขง ค. การให้ผลประโยชน์อย่างคนชาติพื้นเมืองในเรื่องอสังหาริมทรัพย์ และ ง. การยอมรับสัญชาติต่างประเทศของคนบางประเภท ซึ่งเกิดในประเทศไทย และ

๓. ไทยตั้งการผูกขาด หรือเรียกเกณฑ์เพื่อการทหารไม่ได้

ประเทศไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ได้รับจัดการออกประมวลกฎหมายให้ครบถ้วน คือ ได้ออกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และ บรรพ ๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล ซึ่งได้ประกาศและใช้เป็นอันครบถ้วนใน พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) ฉะนั้น สิทธิของนักค้าจะยุติลงดังกล่าใน พ.ศ. ๒๔๘๓

(ก.ศ. ๑๙๔๐)

เพื่อปลดปล่อยอุปสรรคกีดขวางแล้วข้างนี้ รัฐบาลในระบบ
รัฐธรรมนูญได้ดำเนินการเจรจาข้อสนธิสัญญาใหม่กับนานาประเทศ
เพื่อให้สนธิสัญญาใหม่เป็นแบบเดียวกับที่อารยประเทศทำต่อกัน คือ
แบบสนธิสัญญาเสมอภาค โดยถือหลักการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน
หลักความเป็นธรรม และหลักคุณประโยชน์แก่กันและกันเป็นเกณฑ์
กล่าวคือให้ผลปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์ที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งในเรื่องการพาณิชย์
และการเดินเรือ และให้ผลปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์พื้นเมืองในเรื่องภาษีอากร
สนธิสัญญาเหล่านี้กำหนดอายุ ๕ ปี และต่อจากนั้น ก็บอกเลิกได้ เมื่อ
ว่าถ้ามีข้อความใดยังไม่สะดวกในทางปฏิบัติ จะได้ทำการแก้ไขใหม่ได้
สนธิสัญญาที่ทำกันใหม่นี้ มีดังต่อไปนี้

๑. สนธิสัญญาทางไมตรี และพาณิชย์กับสวีต พ.ศ. ๒๔๗๐

(ก.ศ. ๑๙๓๗)

๒. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับสหภาพ
เศรษฐกิจ เบลโก-ดุกเซมเบอร์ก พ.ศ. ๒๔๗๐ (ก.ศ. ๑๙๓๗)

๓. สนธิสัญญาการค้ากับประเทศเบลเยียม พ.ศ. ๒๔๗๐
(ก.ศ. ๑๙๓๗)

๔. สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
เดนมาร์ก พ.ศ. ๒๔๗๐ (ก.ศ. ๑๙๓๗)

๕. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
สวีเดน พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๖. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับสหรัฐ-
อเมริกา พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๗. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
นอร์เวย์ พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๘. สันติสัญญาการพาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศอังกฤษ
พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๙. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
อิตาลี พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๑๐. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๑๑. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
ญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๑๒. ข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรกับประเทศฝรั่งเศส เกี่ยว
กับอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๑๓. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
เยอรมัน พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗)

๑๔. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับ

เนเธอร์แลนด์ พ.ศ. ๒๕๑๐ (ค.ศ. ๑๙๖๗)

๑๕. สันติสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศ
โปรตุเกส พ.ศ. ๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๗๐)

โดยสันติสัญญาเหล่านี้ ประเทศไทยได้อิสรภาพในเรื่องอำนาจ
ศาลและการภาษีอากรกีดกันมาโดยเต็มที่ ศาสดาธรรมของไทย
ข้าราชการต่างประเทศได้เหมือนฉบับคนไทย ส่วนศุลกากรและภาษีอากร
อย่างอื่น ก็เก็บได้ตามที่เห็นสมควร อนึ่ง จะเรียกเกณฑ์เพื่อการทหาร
และตั้งการผูกขาดก็ได้ จะเอาบุคคลทั้งปวงที่เกิดในประเทศไทยไว้
เป็นคนชาติไทยก็ได้ และจะส่งวันที่คนดำรงณสมบัติของแผ่นดินที่ยัง
ไม่มีเจ้าของไว้ให้แก่คนชาติไทยก็ได้ ประเทศไทยกีดกันเป็นเอกราช
โดยสมบูรณ์แล้ว

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า อำนาจและสิทธิพิเศษที่ตกค้างมาจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประการ ซึ่งหนังสือเล่มที่อ้างอิงไว้นั้น ได้นำมากล่าวไว้ในบทที่ ๖ นี้คือ

๑. ในเรื่องอำนาจศาลต่างประเทศ ส่วนมากยังมีสิทธิถอนคดีที่คนชาติของเขาเป็นจำเลยไปจากศาลฝ่ายไทย นอกจากศาลฎีกา เพื่อเอาไปพิจารณาพิพากษาในศาลกงสุลได้ ทั้งนี้จนกว่าจะได้ประกาศเป็นประมวลกฎหมายครบถ้วนไปแล้วเป็นเวลา ๕ ปี และในเรื่องพิกัตอัตราศาลการก็มีข้อจำกัดการเก็บอากรสินค้าเข้าบางอย่าง เช่น ฝ่ายและกับวัตถุกระดามเหล็กกับวัตถุทำด้วยเหล็ก รถยนต์ เครื่องจักร หมวกนมขันและเหล้า ทั้งนี้มีกำหนด ๑๐ ปี ซึ่งจะสิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๒๔๗๙ (ค.ศ. ๑๙๓๖)

๒. ไทยถูกผูกมัดฝ่ายเดียวในเรื่อง

(ก) การคืนอากรกระสอบป่าน

(ข) สิทธิการเก็บภาษีอากรในเขต ๒๕ กิโลเมตร ทางชายแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง

(ค) การให้ผลประโยชน์อย่างคนชาติพื้นเมืองในเรื่องอสังหาริมทรัพย์

(ง) การยอมรับสัญชาติต่างประเทศของคนบางประเภทซึ่งเกิดในประเทศไทย

๓. ไทยตั้งการผูกขาดหรือเรียกเกณฑ์คนในบังคับต่างประเทศเพื่อแรงงานไม่ได้

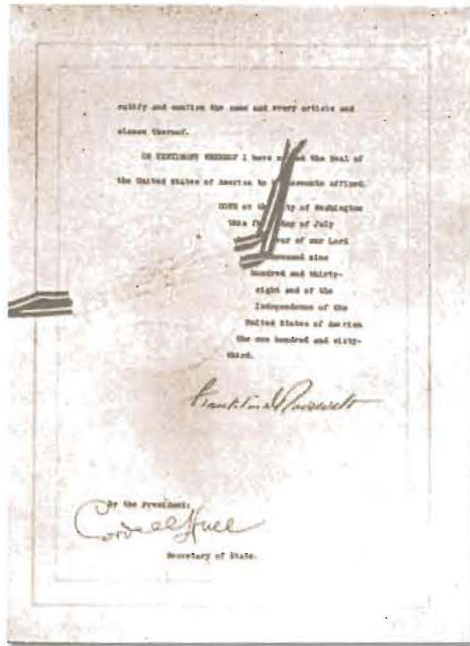
๔. ต้องอ่านตัวสัญญาและโปรโตคอลต่อท้ายสัญญาที่แนบมาพร้อมบันทึกนี้เพื่อเป็นอุทธาหรณ์ คือ

(๔. ก) โปรโตคอลว่าด้วยอำนาจศาลสำหรับใช้แก่คนอเมริกันและคนอื่น ๆ ที่สมควรอยู่ในป้องกันอเมริกันในกรุงสยาม

ปรีดีขอให้ท่านที่ปรารถนาจะอ่านบทความต่อท้ายสัญญาโปรโตคอลว่าด้วยอำนาจศาลสำหรับใช้กับคนอเมริกันทุกตัวอักษร ก็จะได้เห็นว่า ถ้าอ่านเฉพาะความข้อ ๑ นั้นแล้ว ก็จะเห็นว่า รัฐบาลอเมริกันเป็นผู้ยกเลิกอำนาจศาลของตนเหนือสยามภายหลังวันแลกเปลี่ยนสัตยาบันสัญญานั้น แต่ถ้าอ่านความในข้อ ๒ ด้วยแล้วก็จะพบว่า อำนาจพิเศษในทางศาลของอเมริกันมิได้สิ้นสุดลงโดยเด็ดขาดในวันที่แลกเปลี่ยนสัตยาบันสัญญานั้น และแม้จะกล่าวไว้ว่าฝ่ายอเมริกันจะไม่ถอนคดีจากศาลสยามไปชำระที่ศาลกงสุลภายหลังที่สยามได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายครบถ้วนแล้ว ๕ ปี ก็ตาม แต่เขามีข้อจำกัดไว้ในข้อ ๓ วรรคสุดท้ายมีความดังต่อไปนี้

“ถ้าสหปาลีสหรัฐอเมริกาได้เห็นภายในเวลาอันสมควรตั้งแต่วันประกาศใช้ประมวลกฎหมายทั้งหลายที่กล่าวแล้ว ว่ามีข้อรังเกียจอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง และการค้าขาย ประมวลกฎหมายกระบวนการพิจารณา และพระธรรมนูญศาลทั้งหลายนี้แล้ว รัฐบาลสยามจะพยายามที่จะแก้ไขข้อรังเกียจเช่นนี้ด้วย”

ทั้งนี้ผู้อ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ก็จะเห็นได้ชัดว่าฝ่ายสยามต้องเสียอธิปไตยให้แก่อเมริกันคือ จำต้องแก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้มีอยู่แล้วนั้นให้เป็นไปตามที่ฝ่ายอเมริกันเสนอ ส่วนในทางปฏิบัติสยามก็ได้ปฏิบัติตามคำเรียกร้องของอเมริกันและประเทศจักรวรรดินิยมดังกล่าวนั้น คือเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๖ สยามได้ประกาศใช้ประมวล

สนธิสัญญา และการลงนามแก้ไขสนธิสัญญา
ระหว่างไทยกับสหปาลีรัฐอเมริกา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ และ ๒ โดยให้ใช้
บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๖๗ แต่รัฐบาลของ
ประเทศจักรวรรดินิยมได้ตั้งข้อรังเกียจบทบัญญัติหลาย
มาตรา สยามจึงต้องจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ บรรพ ๑-๒ ขึ้นใหม่ โดยประกาศเมื่อวันที่
๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๗ และให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑
มกราคม ๒๔๖๘ ก็ต้องยกเลิกและจัดทำขึ้น
ใหม่ และประกาศเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๗๑ ให้ใช้
บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๗๒ ซึ่งแสดงถึง
ว่า สยามเสียอธิปไตยสมบูรณ์ที่จำต้องทำประมวล
กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์บรรพ ๑-๒ และ ๓
เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของฝ่ายอเมริกัน
และประเทศจักรวรรดินิยมอื่น ๆ (น่าเสียดายที่การ
สอนกฎหมายและรัฐบาล รวมทั้งการทูตในมหา
วิทยาลัยสยามปัจจุบันนี้ มิได้สอนความจริงให้นิสิต
นักศึกษาทราบเรื่องนี้เลย ทั้ง ๆ ที่มีตัวบทชัดเจนอยู่)

ข้อความต่อท้ายสัญญา

โปรดเกล้าด้วยอำนาจศาลสำหรับใช้แก่คนอเมริกัน และคนอื่น ๆ ที่สมควรอยู่ในบ่อนักอเมริกันในกรุงสยาม

ในขณะเมื่อจะลงชื่อกันวันนี้ ในหนังสือสัญญาใหม่ว่าด้วยทางพระราชไมตรี, การค้าขาย และการเดินเรือ ในระหว่างกรุงสยามกับสหปาลีรัฐอเมริกันนี้ ผู้มีอำนาจเต็มของประเทศที่ทำสัญญากันนี้ได้อนุญาตตกลงกันดังต่อไปนี้:

ข้อ ๑

วิธีอำนาจศาลซึ่งได้ตั้งไว้ในกรุงสยามแต่ก่อนมาจนบัดนี้ สำหรับใช้ต่อคนชาวเมืองสหปาลีรัฐอเมริกาก็ดี กับทั้งอำนาจและความยกเว้นซึ่งคนชาวเมืองสหปาลีรัฐอเมริกาเคยได้มีอยู่บัดนี้ว่า เป็นส่วนๆเป็นของสำหรับกับวิธีอำนาจศาลที่กล่าวนั้น ต้องเป็นอันเลิกขาดและสิ้นสุดลง ณ วันที่ได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันของสัญญาที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ตั้งแต่นั้นสืบไป บรรดาคนชาวเมืองสหปาลีรัฐอเมริกาก็ดี บริษัทๆพวกหุ้นส่วนๆสมาคมทั้งหลายก็ดี ซึ่งสมควรอยู่ในความบ่อนักของอเมริกันในกรุงสยามนั้น ต้องอยู่ในอำนาจศาลฝ่ายสยาม.

ข้อ ๒

ตั้งแต่นั้นไปจนเวลาที่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายฝ่ายสยามทั้งหลาย กล่าวคือประมวลกฎหมายอาญา, ประมวลกฎหมายแพ่งกับการค้าขาย, ประมวลกฎหมายกระบวนพิจารณากับพระธรรมนูญศาลทั้งหลายนี้ กับมีกำหนดไม่เกินกว่าห้าปีภายหลังประกาศนั้น ฝ่ายสหปาลีรัฐถ้าเห็นสมควรที่จะกระทำเพื่อประโยชน์ในการยุติธรรมเมื่อใด ก็ให้ทูตๆกงสุลเขียนเป็นหนังสือถึงผู้พิพากษาแห่งซึ่งพิจารณาความค้างอยู่ยังไม่แล้วในคดีที่คนชาวเมืองอเมริกัน ฤ็บริษัท ฤ็พวกหุ้นส่วน ฤ็สมาคมที่สมควรอยู่ในบ่อนักของอเมริกันเป็นจำเลย ฤ็ผู้ต้องหา นั้น ตอนคดีที่ชำระค้างอยู่ในศาลสยามใด ๆ ก็ได้ ยกไว้แต่ศาลฎีกาจึงถอนไม่ได้.

คดีเช่นนั้นเมื่อถอนแล้วจะได้ย้ายมาให้พนักงานทูตๆกงสุลพิจารณาตัดสิน อำนาจศาลฝ่ายสยามในคดีเช่นนั้น จะไม่มีแต่ขณะนั้นไป คดีใด ๆ ที่ได้ถอนแล้วดังนี้ พนักงานทูตและ

กงสุลจะได้ว่ากล่าวให้สำเร็จไปตามกฎหมายอเมริกันที่สมควรจะใช้ได้ ยกไว้แต่ก็ความนั้นจะมีข้อบังคับไว้อยู่ในประมวลกฎหมายทั้งหลายของกรุงสยามซึ่งได้ประกาศใช้แล้ว และเพื่อความในบทกฎหมายนั้นได้แจ้งความให้สถานทูตอเมริกา ณ กรุงเพททราบแล้ว อำนาจฎการมสิทธิที่ความจะได้ฤจะเสีย นั้น จะต้องเป็นไปตามกฎหมายไทย.

เพื่อประโยชน์ที่จะชำระคดีเช่นนั้น กับทั้งที่จะบังคับตามคำพิพากษาซึ่งได้มีในคดีเช่นนั้น อำนาจศาลของทุกฎการมอเมริกันในกรุงสยามจะคงมีอยู่ต่อไป.

ถ้าสหปาส์รัฐอเมริกาคิดเห็นภายในเวลาอันสมควรทั้งแต่วันประกาศใช้ประมวลกฎหมายทั้งหลายที่กล่าวแล้ว ว่ามีข้อรังเกียจอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา, ประมวลกฎหมายแพ่ง และการค้าขาย, ประมวลกฎหมายกระบวนพิจารณา และพระธรรมนูญศาลทั้งหลายนี้แล้ว รัฐบาลสยามจะพยายามที่จะแก้ไขข้อรังเกียจเช่นนั้นด้วย.

ข้อ ๓

คนชาวเมืองสหปาส์รัฐอเมริกา ฎการบริษัท ฎการพวกหุ้นส่วน ฎการสมาคมซึ่งสมควรอยู่ในบ้องกันของอเมริกันที่เป็นคู่ความนั้น จะร้องอุทธรณ์ คดีคำพิพากษาของศาลซึ่งพิจารณาคดีชั้นแรกแล้ว ศาลอุทธรณ์ ณ กรุงเพททรา จะต้องพิจารณาพิพากษาคดีนั้น.

การอุทธรณ์ในบ้นฎการมไทยนั้น จะต้องร้องอุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา.

คนชาวเมืองสหปาส์รัฐอเมริกา ฎการบริษัท ฎการพวกหุ้นส่วน ฎการสมาคมซึ่งสมควรอยู่ในบ้องกันของอเมริกันที่เป็นจำเลย ฎการผู้ต้องหาในคดีที่เกิดขึ้นในหัวเมืองทั้งหลายนั้น จะร้องขอย้ายศาลก็ได้ ถ้าศาลเห็นว่าควรย้ายแล้ว การพิจารณาคดีนั้นต้องชำระ ณ กรุงเพททรา ฎการให้ผู้พิพากษาแห่งศาลในกรุงเพททรา ชำระคดีนั้น.

ข้อ ๔

ในการที่จะบ้องกันความยากลำบากอันจะเกิดขึ้นได้ในการเปลี่ยนแปลงย้ายอำนาจศาลตามความที่คิดไว้ในสัญญาโปรโตคอลนี้ ได้ยินยอมตกลงกันแล้วว่า :

ประการที่ ๑ บรรดาคดีทั้งหลายที่ฟ้องหากันภายหลังวันแลกเปลี่ยนสัตยาบันแห่งหนังสือสัญญาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะต้องยื่นฟ้องและพิพากษาในศาลสยาม ไม่เลือกว่าเหตุที่เกิดขึ้นนั้นจะมีขึ้นก่อนฎการภายหลังวันแลกเปลี่ยนสัตยาบันที่ว่ามาแล้ว.

ประการที่ ๒ บรรดาผู้ที่หลายซึ่งชำระค้างอยู่ในศาลทูตอังกฤษอเมริกันในกรุงเทพฯ เมื่อ ณ วันแรกเปลี่ยนศักราชบันทึกแล้วจะคงชำระในศาลนั้นอีกต่อไปจนคดีเช่นนั้นจะไต่ว่ากล่าวให้แล้วกันที่สุดในที่สุด และอำนาจศาลของทูตและกงสุลอเมริกันต้องมีอยู่เต็มที่เพื่อประโยชน์นี้.

ในการที่เกี่ยวกับศาลทูตอังกฤษอเมริกันต้องชำระตามความในประการที่ ๒ ของข้อ ๔ นี้ก็ดี กฎในคดีที่พนักงานอเมริกันพึงได้ถอนตามความที่กล่าวไว้ในข้อ ๒ ก็ดี ถ้าพนักงานทูตอังกฤษจะขอแล้ว เจ้าพนักงานฝ่ายสยามจะต้องช่วยในการทุกอย่างที่เกี่ยวกับคดีนี้.

ในการที่จะกระทำให้เป็นหลักฐานมั่นคง ผู้มีอำนาจเต็มทั้ง ๒ ฝ่ายได้ลงชื่อและประทับตราหนังสือไว้เป็นสำคัญ ณ วันที่ ๑๖ ธันวาคม พระพุทธศักราช สองพันสี่ร้อยหกสิบสาม ตรงกับวันที่ ๑๖ ดีเซมเบอร์ ฤศศักราช พันเก้าร้อยยี่สิบ.

(ประทับตราและลงชื่อ) **ประภากรวงศ์**

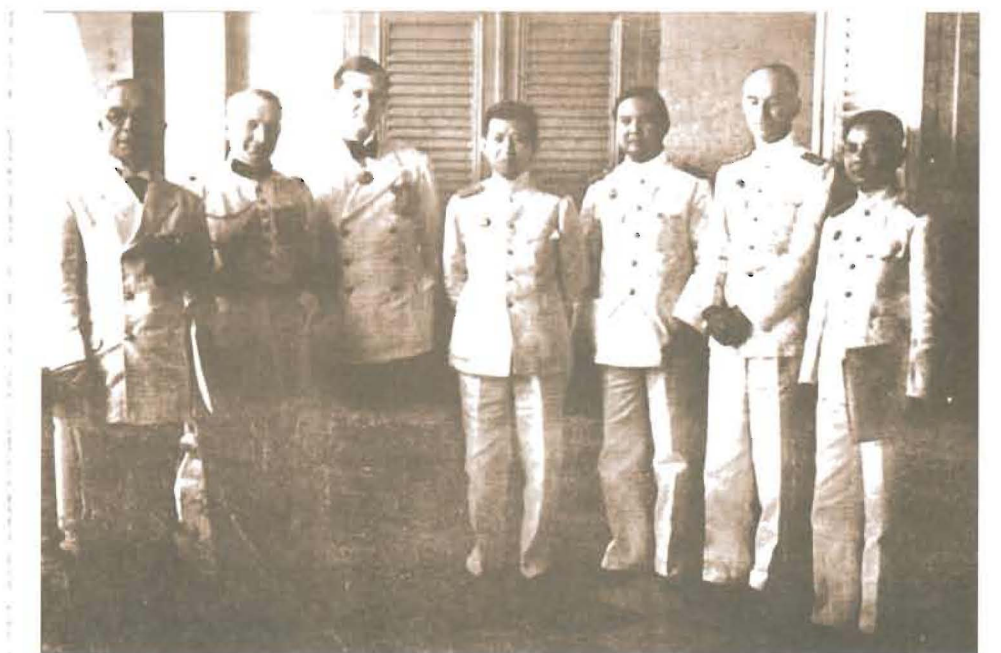
(ประทับตราและลงชื่อ) **นอร์มัน เอช. คาวิต**

สนธิสัญญา และภายหลังการลงนามแก้ไขสนธิสัญญา
ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

(๔. ข) โปรโตคลว่าด้วยอำนาจศาลอันจะพึงใช้แก่คนสังกัดชาติฝรั่งเศส (พลเมืองและคนในบังคับและคนในอารักขา) ในพระราชอาณาจักรสยามติดท้ายหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าขาย และการเดินเรือ ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๕

ขอให้ท่านที่ปรารถนาจะอ่านตัวบทโปรโตคลกับฝรั่งเศสฉบับ ค.ศ. ๑๙๒๕ นั้นให้ละเอียดทุกข้อ ก็จะเห็นว่าอำนาจและสิทธิพิเศษของฝรั่งเศสนั้นมีหลายอย่างที่แปลกกว่าโปรโตคลที่สยามได้ตกลงกับฝ่ายอเมริกัน คือ ฝรั่งเศสเรียกร้องผลประโยชน์พิเศษที่เขามีอยู่เหนือสยามโดยเฉพาะ จึงมีหลายข้อที่ยังคงอำนาจอธิปไตยเหนือสยาม

โปรโตคอล

ว่าด้วยอำนาจศาลอันจะพึงใช้แก่คนสังกัดชาติฝรั่งเศส

(พลเมืองและคนในบังคับ และคนในอารักขา)

ในพระราชอาณาจักรสยามคิดทำหนังสือสัญญา
ทางพระราชไมตรี และการค้าขาย และการเครื่อ

ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๔

ในขณะที่กำลังจะลงนามกันวันนี้ ในหนังสือสัญญาดังกล่าวไว้ว่าด้วยทางพระราชไมตรี และการค้าขาย และการเครื่อ ซึ่งทำกันในระหว่างพระราชอาณาจักรสยามกับเรปูบลิกฝรั่งเศสนี้ ผู้มีอำนาจเต็มของอัครราชทูตแห่งสัญญาทั้งสองฝ่าย โดยประสงค์จะระงับปัญหาเรื่องอำนาจศาลอันจะพึงใช้แก่คนสังกัดชาติฝรั่งเศส (พลเมือง และคนในบังคับ และคนในอารักขา) ในพระราชอาณาจักรสยามให้สิ้นเชิง และให้เป็นที่ยพอใจแก่กันและกันทั้งสองประเทศ จึงตกลงกันดังต่อไปนี้.

ข้อ ๑.

จนกระทั่งถึงวันที่บันทึกประมวลกฎหมายสยาม คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกระบวนพิจารณาความแพ่ง ประมวลกระบวนพิจารณาความอาญา กับพระธรรมนูญศาลจะได้เป็นอันเริ่มใช้แล้วทั้งหมดนั้น พลเมืองฝรั่งเศสตลอดทั่วพระราชอาณาจักรสยาม จะต้องอยู่ใต้อำนาจศาลพิเศษอันชื่อว่า ศาลต่างประเทศซึ่งได้มีระเบียบตั้งขึ้นแล้วแต่ก่อนนั้นตามบทบัญญัติซึ่งวางไว้ในข้อ ๔ แห่งโปรโตคอลฉบับนี้.

ภายหลังวันที่ว่านั้น คนเหล่านี้จะต้องอยู่ใต้อำนาจศาลสยามธรรมดา หากแต่มีข้อสงสัยอันใดในอันที่พนักงานทูตและพนักงานกงสุลฝรั่งเศสในกรุงสยามจะคำเนรสิทธิอนาคคิซึ่งก็มีกำหนดไว้ในข้อ ๔ แห่งโปรโตคอลฉบับนี้ชั่วคราวเป็นเวลา ๕ ปี นับตั้งแต่วันที่ว่านั้นอันกันไป.

ข้อ ๒.

จนกระทั่งวันที่บันดาประมวลกฎหมายสยามซึ่งจารนัยไว้ข้างบนนี้จะได้เป็นอันเริ่มใช้แล้วทั้งหมด ชาวเอเชียในบังคับและในอารักขาฝรั่งเศส ที่สำนักอาศัยอยู่ในมณฑลอุดรและอิสาน แม้จะได้จดทะเบียนที่สถานกงสุลฝรั่งเศสในกรุงสยามเมื่อวันเดือนปีใด ๆ ก็ดี กับทั้งชาวเอเชียในบังคับและในอารักขาฝรั่งเศสที่สำนักอาศัยอยู่นอกมณฑลที่วานั้น และได้จดทะเบียนที่สถานกงสุลฝรั่งเศสในกรุงสยาม ก่อนวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๑๙๐๗ อันเป็นวันที่ได้ลงนามกันในหนังสือสัญญาฉบับท้าย ที่ได้ทำกันในระวางฝรั่งเศสกับสยามมาแล้วนั้น จะต้องอยู่ใต้อำนาจศาลต่างประเทศภายในบังคับแห่งข้อ ๕ ซึ่งมีกำหนดไว้ในข้อ ๔ แห่งโปรโตคอลฉบับนี้.

ภายหลังวันที่กล่าวข้างต้นนี้ คนเหล่านั้นจะต้องอยู่ใต้อำนาจศาลสยามธรรมดา.

ข้อ ๓.

ชาวเอเชียในบังคับและในอารักขาฝรั่งเศสที่สำนักอาศัยอยู่นอกมณฑลอุดรและอิสาน และได้จดทะเบียนที่สถานกงสุลฝรั่งเศสในกรุงสยาม ภายหลังวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๑๙๐๗ กับทั้งคนในบังคับและในอารักขาฝรั่งเศสที่ไม่ใช่ชาวเอเชีย นั้น จะต้องอยู่ใต้อำนาจศาลสยามธรรมดา และจะดำเนินสิทธิถอนคดีทั้งที่มีกำหนดไว้ในข้อ ๕ แห่งโปรโตคอลฉบับนี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่คนเหล่านั้นหาได้ไม่.

ข้อ ๔.

ศาลต่างประเทศ ซึ่งจะต้องตั้งขึ้นในทำเลทุกแห่ง ที่ตามทางการยุติธรรมอย่างใดบังเกิดความจำเป็นขึ้น หากให้อัครราชทูตแห่งเรปบลิกฝรั่งเศสและกรุงเทพ ฯ กับเสนาคีว่าการต่างประเทศแห่งกรุงสยามทำความตกลงกันเสียก่อนจึงค่อยตั้งขึ้นนั้น มีอำนาจศาลอื่นจะต้องใช้และดำเนินการ ดังต่อไปนี้คือ.

๑. ศาลต่างประเทศภายในบังคับแห่งข้อ ๕ อันกำหนดไว้ในข้อ ๑ และข้อ ๒ มีอำนาจในส่วนแบ่งครอบคลุมไปถึงคดีแห่ง ฤๅพาณิชย์ใด ๆ ที่คนสังกัดชาติฝรั่งเศสเป็นคู่ความฐานเป็นโจทก์ ฤๅเป็นจำเลยก็ดี และในส่วนอาญาครอบคลุมไปถึงความผิดทุกชนิดที่คนสังกัดชาติฝรั่งเศสเป็นผู้กระทำผิด ฤๅเป็นเจ้าทุกข์.

๒. ในศาลชั้นต้นนั้น กงสุลฝรั่งเศสและกรุงเทพฯ ฎากงสุล ฎาไวศกงสุลฝรั่งเศส ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสำนักอาศัยอยู่ตามหัวเมืองภายในพระราชอาณาจักนั้น จะต้องมิตินธิที่จะเข้าไปอยู่ด้วยในเวลาพิจารณาคดีใด ๆ ที่คนสังกัดชาติฝรั่งเศสเป็นคู่ความอยู่นั้นฎาจะแต่งตั้งผู้แทนที่ได้รับอำนาจโดยถูกต้องให้เข้าไปอยู่แทนก็ได้และมีสิทธิที่จะแสดงความเห็นทุกประการ ที่เห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แก่ความยุติธรรมนั้นด้วย.

๓. คดีอุทธรณ์คำตัดสินของศาลต่างประเทศนั้น จะต้องนำยื่นต่อศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ.

จนกว่าจะได้ลงมือใช้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งได้จากรายไว้ข้างบนนี้ ข้อ ๕ แห่งโปรโตคอลระหว่างฝรั่งเศสกับสยามลงวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๑๙๐๗ นั้น จะต้องเป็นอันคงอยู่ก่อนและจะต้องใช้ไปก่อน สำหรับพลเมืองฝรั่งเศสเช่นอย่างที่ใช้สำหรับคนในบังคับและคนในอารักขาฝรั่งเศสเหมือนกัน.

๔. ในคดีชั้นต้นทุกเรื่องที่อยู่ใต้อำนาจศาลต่างประเทศซึ่งจำเลยฎาผู้ต้องหาเป็นคนสังกัดชาติฝรั่งเศสนั้น พนักงานทูลและพนักงานกงสุลฝรั่งเศสพึงคำเนรสิทธิถอนคดีได้ กงที่มีกำหนดไว้ในข้อ ๕ แห่งโปรโตคอลฉบับนี้.

๕. ในคดีใด ๆ ที่ศาลต่างประเทศได้พิจารณาคัดสินในชั้นต้น และได้อุทธรณ์ขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์ กรุงเทพฯ นั้น จะต้องเปิดโอกาสให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์นั้นขึ้นไปยังชั้นฎีกาได้. ในชั้นนี้ฟังอุทธรณ์ได้ในปัญหาว่าด้วยศาลไร้อำนาจพิจารณาและศาลใช้อำนาจผิด และโดยนัยทั่วไปในข้อบัญญัติกฎหมายทุกสถาน การอุทธรณ์ชั้นนี้ จะต้องพิจารณาพิพากษาในศาลสยามอันสูงสุด ฎาที่ชื่อว่าศาลฎีกานั้น.

ข้อ ๕.

สิทธิถอนคดีซึ่งมีสงวนไว้สำหรับพนักงานทูลและพนักงานกงสุลฝรั่งเศส ในคดีที่อยู่ใต้อำนาจศาลต่างประเทศ ตามความในวรรคที่ ๔ ของข้อ ๔ ก็นั้น ฎาในคดีที่อยู่ใต้อำนาจศาลอุทธรณ์ตามความในข้อ ๑ แห่งโปรโตคอลฉบับนี้ ก็นั้น จะต้องคำเนรโดยนัยคงต่อไปนี้ คือ.

๑. ในคดีแพ่งฎาอาญาใด ๆ ในศาลชั้นต้น ซึ่งจำเลยฎาผู้ต้องหาเป็นพลเมือง ฎาในบังคับ ฎากันในอารักขาฝรั่งเศสนั้นอัครราชทูตฎาอุปทูตฝรั่งเศสในกรุงเทพฯ เมื่อได้

รับแจ้งความโดยถูกต้อง ในข้อที่ว่าคดีได้ดำเนินไปอย่างไรแล้ว ถ้าและเห็นเป็นการสมควร เพื่อประโยชน์แก่ความยุติธรรมไว้ พึงให้กงสุลฝรั่งเศสในกรุงเทพฯ ฤากงสุล ฤาไวศกงสุล ฝรั่งเศสตามหัวเมืองภายในพระราชอาณาจักนั้น ดำเนินการถอนคดีนั้นๆ ได้ ไม่ว่ากระบวน คดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ทั้งนี้ คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาในศาลก็จะต้องมีคำขอร้องแปลง ลายลักษณ์อักษรไปถึงศาลนั้น.

๒. คดีใดๆ ที่ถอนมาดังกล่าวข้างบนนี้ จะต้องโอนให้แก่ทางการยุติธรรมฝ่าย กงสุลฝรั่งเศส และนับตั้งแต่วันที่ได้นำคำขอร้องให้แล้วนั้น ทางการยุติธรรมฝ่ายกงสุลนั้น จะต้องทรงอำนาจพิจารณาแต่ฝ่ายเดียว และเจ้าหน้าที่ฝ่ายสยามจำเป็นจะต้องให้อุปการไมตรี ในการนี้ด้วย.

คดีเช่นนี้จะต้องพิจารณาคัดสินตามกฎหมายฝรั่งเศส แต่ทว่ากฎหมายไทยยังจะ ต้องเป็นอันพึงใช้อยู่ ในกรณีและเท่าที่ความในคดีนั้นจะได้เป็นวัตถุมีบทบังคับแล้วใน ประมวลกฎหมาย ฤากฎหมาย ฤาข้อบังคับสยามอันได้ประกาศแล้วตามระเบียบและได้ลงมือ ใช้ และได้ส่งไปให้สถานทูตฝรั่งเศส ณกรุงเทพฯ ทราบโดยถูกต้องแล้วด้วย.

ข้อ ๖.

จนกระทั่งถึงวันที่สิ้นเขตการดำเนินคดีถอนคดี กล่าวคือ ๕ ปีภายหลังเมื่อได้เริ่มใช้ บัญชาประมวลกฎหมายสยามซึ่งจารนัยไว้ข้างบนนี้ คนสังกัดชาติฝรั่งเศสใดๆ ที่ปรากฏเป็น จำเลยฤาเป็นผู้ต้องหาในคดีที่ได้เริ่มฟ้องในมณฑลชนบทนั้น พึงร้องขอได้เสมอ เพื่อให้ย้าย คดีไปจากศาลอันทรงอำนาจในคดีนั้น ถ้าและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการในท้องที่ยอมอนุมัติให้ แล้ว คดีนั้นจะต้องพิจารณาคัดสิน ณกรุงเทพฯ ฤา ณที่ใดที่ตนเอง โดยให้ผู้พิพากษา เฉพาะคนที่เป้นคณะของศาลซึ่งจักทรงอำนาจพิจารณาคดีนั้นณกรุงเทพฯ นั้น เป็นผู้พิพากษา คำขอร้องเช่นนี้จะต้องแจ้งไปให้กงสุล ฤาไวศกงสุลฝรั่งเศสทราบด้วย.

ข้อ ๗.

แม้มีคดีแพ่ง ฤาคดีอาชญาขึ้นฟ้องต่อศาลใดๆ ก็ดี เมื่อจะแย้งในข้อที่ว่าศาลให้อำนาจพิจารณาโดยสันนิษฐานจากบันทึกฐานที่วางไว้ในโปรโตคอลฉบับนี้แล้ว จะต้องนำขึ้น กล่าวก่อนเจตนาความใดๆ ที่เป็นการแก้มูลกระทำแห่งคดีนั้นทั้งสิ้น.

ข้อ ๘.

จนกระทั่งถึงวันที่ธนาคารประมวลกฎหมายสยามที่จารึนัยไว้ข้างบนนี้เป็นอันใช้ได้แล้ว
ทั้งหมด รัฐบาลสยามยังจะต้องส่งบทกฎหมาย และบทข้อบังคับทั้งปวงที่ได้ประกาศใหม่นั้น
ไปให้สถานทูตฝรั่งเศสในกรุงสยามทราบ และจะต้องพยายามที่จะคำนึงถึงความเห็นต่าง ๆ
ในเรื่องบทกฎหมายและบทข้อบังคับนั้น ๆ ซึ่งสถานทูตที่ว่านั้น จะได้เสนอมาภายในเวลาอัน
สมควร.

ข้อ ๙.

บทบัญญัติในโปรโตคอลฉบับนี้ ใช้ได้สำหรับบุคลธรรมดาและทั้งบุคลนิติสมมติ
และคณะ และบริษัท และสมาคม ซึ่งได้ตั้งขึ้นโดยถูกระเบียบตามกฎหมายฝรั่งเศส.

ข้อ ๑๐.

เพื่อให้เป็นความสทวในการที่จะใช้โปรโตคอลฉบับนี้ จะต้องถือตามข้อความ
ชั่วคราวระวางหัวข้อ ดังต่อไปนี้ คือ.

๑. คติใด ๆ ที่อยู่ใต้อำนาจของศาลต่างประเทศ ฤศาลสยามธรรมดา โดยอำนาจ
บทสัญญาแห่งโปรโตคอลฉบับนี้ เมื่อคดีนั้น ๆ ยังไม่ได้ฟ้องร้องก่อนวันที่เริ่มใช้โปรโตคอล
ฉบับนี้ใช้ จะต้องยื่นฟ้องต่อศาลต่างประเทศ ฤศาลสยามธรรมดานั้น ๆ แม้ถึงว่าเหตุการณ์
ซึ่งเป็นกรณีแห่งคดีนั้นจะได้เกิดขึ้นก่อนวันที่ว่า.

๒. คติใด ๆ ที่ยังค้างอยู่ในระวางพิจารณาในทางายุติธรรมของฝ่ายกงสุลฝรั่งเศส
ในวันทีวานั้น จะต้องคงอยู่ใต้อำนาจของทางายุติธรรมทีวานั้น ซึ่งทางายุติธรรมนี้จะต้อง
มีหน้าที่ปฏิบัติไปจนกว่าคดีจะดำเนินถึงที่สุด และเจ้าหน้าที่ฝ่ายสยามยังจะต้องให้ความช่วย
เหลือต่อไป แต่การที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำตัดสิน ฤคำพิพากษาซึ่งจะพึงมีในคดีนั้น ๆ
จะต้องร้องให้ศาลต่างประเทศ ฤศาลสยามธรรมคาบังคับแล้วแต่กรณี.

ข้อ ๑๑.

โปรโตคอลฉบับนี้เป็นอันเริ่มใช้ได้ตั้งแต่วันแลกเปลี่ยนสัตยาบันหนังสือสัญญาซึ่งโปร-
โตคอลฉบับนี้จัดทำอยู่นั้นเป็นต้นไป.

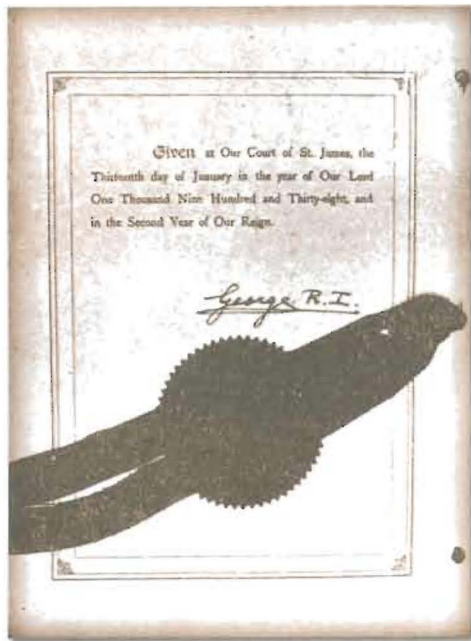

เพื่อเป็นพยานหลักฐานแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มแต่ละฝ่ายได้ลงนามและประทับตรา
ลงไว้ในโปรโตคอลฉบับนี้เป็นสำคัญ.

ทำคู่กันเป็นสองฉบับเป็นภาษาฝรั่งเศสและกรุงปารีส เมื่อวันที่ ๑๔ เดือนกุมภาพันธ์
คริสต์ศักราช พันเก้าร้อยยี่สิบห้า ตรงกับวันที่ ๑๔ ของเดือนที่ ๑๑ พระพุทธศักราช
สองพันสี่ร้อยหกสิบเจ็ด.

(ลงพระนาม) จรูญ ๖

(ลงนาม) เอริโซต์

สนธิสัญญา และการลงนามแก้ไขสนธิสัญญา
ระหว่างไทยกับอังกฤษ

(๔.ค) ข้อความติดท้ายโปรโตคอลว่าด้วย
อำนาจศาลสำหรับใช้แก่คนในบังคับอังกฤษ
และคนอื่น ๆ ที่สมควรอยู่ในอารักขาอังกฤษใน
กรุงสยาม

ขอให้ท่านที่ปรารถนาจะพิจารณาโปรโตคอล
กับอังกฤษ ซึ่งอีกหลายประเทศจักรวรรดินิยมได้มี
ข้อตกลงทำนองเดียวกันนั้นก็จะเห็นได้ว่า สยามต้อง
เสียอธิปไตยขนาดไหน อาทิ ประเทศจักรวรรดินิยมมี
อำนาจและสิทธิพิเศษในการถอนคดีจากศาลสยาม
ไปชำระที่ศาลกงสุลได้และในการที่สยามต้องแก้ไข
ประมวลกฎหมายตามความต้องการของประเทศ
จักรวรรดินิยมเหล่านั้น

ข้อความพิทักษ์

โปรโตคอลว่าด้วยอำนาจศาล สำหรับใช้แก่คนในบังคับอังกฤษและคนอื่น ๆ ที่สมควร อยู่ในอารักขาอังกฤษในกรุงสยาม

ในขณะเมื่อจะลงนามกันวันนี้ ในหนังสือสัญญาการทั่วไปซึ่งทำกันระหว่างสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม กับ สมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษนี้ ผู้มีอำนาจเต็มของอัครราชทูตแห่งสัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันดังต่อไปนี้.

ข้อ ๑.

วิธีอำนาจศาลซึ่งได้ตั้งไว้ในกรุงสยามแต่ก่อนมานับนั้น สำหรับใช้ต่อกันในบังคับอังกฤษกับทั้งเอกสิทธิและความยกเว้นและความคุ้มกันต่าง ๆ ซึ่งคนในบังคับอังกฤษในกรุงสยามมีอยู่บัดนี้เป็นส่วนๆไปของสำหรับกับวิธีอำนาจศาลที่กล่าวนั้น ต้องเป็นอันเลิกขาด และสิ้นสุดลงในวันที่ได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันของสัญญาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และทั้งแก่นนี้สืบไป บ้านคาคนในบังคับอังกฤษ และองค์คณะ และบริษัท และสมาคมอังกฤษ และบุคคลทั้งหลายในอารักขาของอังกฤษในกรุงสยามนั้น จะต้องขึ้นอยู่ในอำนาจศาลฝ่ายสยาม.

ข้อ ๒.

จนกระทั่งถึงเวลาที่จะได้ประกาศและเป็นอันเริ่มใช้ประมวลกฎหมายสยามทั้งหมด คือ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายกระบวนพิจารณา กับพระธรรมนูญศาล ก็มีกำหนดก่อนนั้นไปอีกห้าปี แต่ไม่เกินกว่าห้าปี ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ ถ้าเห็นสมควรที่จะกระทำเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเมื่อจะให้พนักงานทูตและกงสุลของพระองค์ในกรุงสยามทำคำขอเป็นหนังสือถึงผู้พิพากษาแห่งศาลซึ่งพิจารณาความค้างอยู่ยังไม่แล้วในคดีที่คนในบังคับอังกฤษ ฎาองค์คณะ ฎาบริษัท ฎาสมาคมอังกฤษ ฎาบุคคลในอารักขาอังกฤษ เป็นจำเลย ฎาผู้ต้องหา นั้น เพื่อดอนคดีที่ชำระค้างอยู่ในศาลสยามใด ๆ ก็ได้ เว้นแต่ศาลสูงสุดฎาศาลฎีกาดอนไม่ได้.

คดีเช่นนี้ เมื่อถอนแล้วจะต้องโอนมาให้พนักงานทูตอังกฤษตัดสินพิจารณาตัดสิน และอำนาจศาลสยามในคดีเช่นนี้จะไม่มีแก่ขณะนั้นไปคดีใด ๆ ที่ได้ถอนแล้วครั้งนี้ พนักงานทูตอังกฤษตัดสินจะได้กล่าวให้สำเร็จไปตามกฎหมายอังกฤษ ยกไว้แต่คดีความนั้นจะมี ข้อบังคับไว้ในประมวลกฎหมายกฎหมายทั้งหลายของกรุงสยาม ซึ่งได้ประกาศและใช้ แล้วตามระเบียบ และเนื้อความในบทกฎหมายนั้น ๆ ได้แจ้งความให้สถานทูตอังกฤษ ณ กรุงเพท ฯ ทราบแล้ว ฉะนั้น อำนาจตุลาการที่คู่ความจะได้ฤจะเสีย นั้น จะต้องเป็น ไปตามกฎหมายสยาม.

เพื่อประโยชน์ที่จะชำระคดีเช่นว่านี้ กับทั้งที่จะบังคับตามคำพิพากษาซึ่งได้มีในคดี เช่นนี้ อำนาจศาลของพนักงานทูตอังกฤษในกรุงสยามที่ว่ามาแล้วนั้น เป็นอันคงมีอยู่ต่อไป.

ถ้าสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษทรงเห็นภายในเวลาอันสมควรทั้งแต่วันประกาศประมวล กฎหมายทั้งหลายที่กล่าวแล้ว ว่ามีข้อรังเกียจอยู่ในประมวลกฎหมายนั้น ๆ คือประมวล กฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายกระบวนพิจารณา และ พระธรรมนูญศาลทั้งหลายนี้แล้ว รัฐบาลสยามจะพยายามที่จะเอาข้อรังเกียจนั้นไว้เป็นข้อคำนึง.

ข้อ ๓.

คดีอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในชั้นศาลคดีที่คนในบังคับอังกฤษ ฤของคณะ ฤาบริษัท ฤาสมาคมอังกฤษ ฤาบุคคลในอารักขาอังกฤษเป็นคู่ความนั้น ศาลอุทธรณ์ใน กรุงเพท ฯ จะต้องพิจารณาพิพากษา.

การอุทธรณ์ในปัญหากฎหมายนั้น จะต้องอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ กรุงเพท ฯ ได้ต่อศาลสูงสุด ฤศาลฎีกา.

คนในบังคับอังกฤษ ฤของคณะ ฤาบริษัท ฤาสมาคมอังกฤษ ฤาบุคคลในอารักขา อังกฤษ ที่เป็นจำเลย ฤผู้ต้องหาในคดีใด ๆ ที่เกิดขึ้นในมณฑลชนบทนั้น จะร้องขอย้าย ศาลก็ได้ และถ้าศาลเห็นว่าควรย้ายแล้ว การพิจารณาคดีนั้น ต้องพิจารณา ณ กรุงเพท ฯ ฤต่อหน้าผู้พิพากษาแห่งศาล ซึ่งหากจักพิจารณาคดีนั้นในกรุงเพท ฯ.

บทบัญญัติในข้อนี้ นั้น จะต้องเป็นอันใช้ได้ตลอดเวลาที่สิทธิสำหรับดอนคดีจะยังคง มีอยู่ตามความในข้อ ๒.

ข้อ ๔.

เพื่อป้องกันความยากลำบากอันจะพึงเกิดขึ้นได้ในการเปลี่ยนแปลงย้ายอำนาจศาลตามความที่หมายไว้ในโปรโตคอลฉบับนี้จึงได้อนุญาตตกลงกันดังต่อไปนี้.

- (ก) บันฑาคติทั้งหลายที่ยื่นภายหลังวันแลกเปลี่ยนสัตยาบันแห่งหนังสือสัญญาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะต้องยื่นฟ้องและพิพากษาในศาลสยามไม่เลือกว่าเหตุที่เกิดเป็นคดีนั้นจะมีขึ้นก่อนฤกษ์หลังวันที่แลกเปลี่ยนสัตยาบันที่วันนั้น.
- (ข) บันฑาคติทั้งหลายที่ชำระค้างอยู่ต่อหน้าพนักงานทูตฤกษ์สูงสุดของสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษในกรุงสยามเมื่อ ณ วันที่กล่าวแล้วนั้น เปนอันให้กองชำระต่อหน้าพนักงานนั้น ๆ ต่อไป จนคดีเหล่านั้นจะได้ว่ากล่าวให้แล้วเสร็จถึงที่สุด และอำนาจของพนักงานทูตฤกษ์สูงสุดที่วันนั้นจะยังมีอยู่เต็มที่เพื่อประโยชน์นี้.

ในการที่เกี่ยวกับคดีใด ๆ ที่พนักงานทูตฤกษ์สูงสุดที่เข้ามาแล้วต้องพิจารณาตามความในวรรค (ข) ของข้อนี้ก็ดี ฤกษ์ในคดีใด ๆ ที่พนักงานที่วันนั้นจะพึงถอนไปตามความที่กล่าวไว้ในข้อ ๒ ก็ดี ถ้าพนักงานทูตฤกษ์สูงสุดเหล่านั้นร้องขอแล้ว เจ้าพนักงานฝ่ายสยามจะต้องช่วยเหลือในการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องแก่คดีนั้น ๆ.

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ผู้มีอำนาจเต็มที่มีนามข้างล่างนี้ได้ลงนามและประทับตราลงไว้ในโปรโตคอลฉบับนี้เป็นสำคัญ.

(ลงนามและประทับตรา) **ประกาศรวงศ์**

(ลงนามและประทับตรา) **ออสเคิน เซมเบอร์เลน**

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับโปรตุเกส

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับเดนมาร์ก

๕. ปรีดีขอถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระมหาเวทวงศ์ยุโรปการและกรมหมื่นเทววงศ์โรทัย อดีตเสนาบดีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมัยรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ ซึ่งทรงมีวิริยะอุตสาหะแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศระหว่างเวลา ๗ ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๖๙) อันเป็นผลทำให้นานาประเทศลดหย่อนผ่อนอำนาจและสิทธิพิเศษหลายประการที่มีอยู่เหนือสยาม และปรีดีขอความเป็นธรรมให้แก่พระยาภิรมย์ภักดีคนแรก ซึ่งมีนามว่า “เวสเทินการ์ด” ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ

(๕.๑) คำบอกเล่า (Hearsay) เรื่อง ดร. แชร์เป็นผู้แก้ไขสนธิสัญญาเลิกสิทธินอกอาณาเขตของนานาประเทศเหนือสยาม

ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ (ค.ศ. ๑๙๔๗) ปรีดีต้องลี้ภัยจากประเทศไทยไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลา ๓๖ ปีนั้น ได้มีบุคคลโฆษณาในสถานศึกษาและในหลายวงการว่า ดร.แชร์ซึ่งได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระยาภิรมย์ภักดี เป็นผู้มียุทธคุณสำคัญแก่ชาติไทยในการแก้ไขสนธิสัญญาเลิกสภาพสิทธินอกอาณาเขตที่นานาประเทศมีอยู่เหนือประเทศนั้นให้หมดสิ้นไป ผู้สอนบางสถาบันได้ชักจูงให้นักเรียนรำลึกถึงบุญคุณของท่านเจ้าคุณคนนั้น

ปรีดีขอชี้แจงว่า ปรีดีมีมิตรภาพอันดีกับ ดร.แชร์ ตั้งแต่ปรีดีพบท่านที่กรุงวอชิงตัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ คือ ปรีดีได้ไปพบ มร.คอเดิลล์ฮัล รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ส.ร.อ. (เรียกชื่อตำแหน่งเป็นภาษาอังกฤษว่า “Secretary of State”) เพื่อขอทราบถึงความปรารถนาของรัฐบาลสยามที่จะทำสนธิสัญญาใหม่ เพื่อยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาค

ร.ม.ด.ว่าการต่างประเทศอเมริกันจึงมอบให้ ดร.แซร์ ขณะนั้นเป็น “ผู้ช่วยปลัดกระทรวงการต่างประเทศ” เป็นผู้ติดต่อกับปรีดีถึงหลักการในการเจรจานั้น ดร.แซร์ ได้รับข้อเสนอของปรีดีที่ขอให้ ส.ร.อ. ยอมตกลงทำสนธิสัญญาใหม่เพื่อให้สยามได้คืนความเป็นเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ ที่ถูกจำกัดตามสนธิสัญญาฉบับที่ทำไว้กับ ส.ร.อ. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ รายละเอียดปรากฏในโทรเลขของปรีดีส่งจากวอชิงตัน รายงานพระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรี ปรีดีจึงขอให้ท่านผู้ปรารถนาดีจะสังเกตว่า ถ้าสยามได้เอกราชสมบูรณ์แล้วตามสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๓ ดร.แซร์ ก็คงปฏิเสธข้อเสนอของปรีดีแต่ท่านได้รับข้อเสนอของปรีดีไว้พิจารณาด้วยดี พร้อมทั้งให้คำแนะนำบางประการ ปรีดีจึงขอชี้แจงต่อท่านที่ปรารถนาดีจะดังต่อไปนี้

๑. ที่ปรึกษาชาวอเมริกันซึ่งเป็นที่ปรึกษากระทรวงต่างประเทศได้รับพระราชทานสัญญาบัตร “พระยาภิรมย์ภักดี” นั้นมี ๒ คน คือ

(ก) คนแรกชื่อ “Westengard” (เวสเดนการ์ด) ได้เข้ามารับราชการในรัชกาลที่ ๕ และรับราชการต่อมาในรัชกาลที่ ๖ จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒) จึงกราบถวายบังคมลาออกจากราชการกลับไป ส.ร.อ.

ท่านผู้นี้ได้มีความชอบในราชการในฐานะที่ท่านรับราชการนาน และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่านก็ได้ช่วยให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลสยามในการประกาศสงครามกับจักรวรรดิเยอรมนีและจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี ตลอดจนวิธีการยึดทรัพย์สินเชลย รวมทั้งการยึดเรือเดินทะเลของจักรวรรดิทั้งสองที่ได้หลบเข้ามาจอดอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนที่สยามประกาศสงครามกับจักรวรรดิทั้งสองดังกล่าวนี้

ท่านผู้นี้มีความรู้ในกฎหมายระหว่างประเทศอย่างลึกซึ้ง เช่น ท่านได้แต่งเรื่องกฎหมายทะเลลงพิมพ์ในนิตยสารชื่อ สมุทสาร ซึ่งรัชกาลที่ ๖ ได้โปรดเกล้าฯ จัดให้มีขึ้น (ในขณะที่ปรีดีเป็นนักเรียนกฎหมายที่กระทรวงยุติธรรมก็ได้ศึกษาบทความเรื่องกฎหมายทะเลของท่านผู้นั้น) เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๑ แล้ว ท่านก็ได้ช่วยสมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ เสร็จจากแก้ไขสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๐) และได้ช่วยกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ (พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์) รักษาการแทนเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศในการเตรียมแก้ไขสนธิสัญญากับญี่ปุ่น

รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาภิรมย์ภักดี” คนแรก ฉะนั้นถ้าจะถือว่า สนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๐) เป็นตัวอย่างแห่งการที่จักรวรรดินิยมยกเลิกอำนาจและสิทธิพิเศษเหนือสยามแล้ว พระยาภิรมย์ภักดีคนแรก (มร.เวสเดนการ์ด) ก็มีความชอบในฐานะที่ปรึกษาเสนาบดี มิใช่ ดร.แซร์ ซึ่งเป็นพระยาภิรมย์ภักดีคนที่สอง เพราะคนหลังนี้เพิ่งเข้ามารับราชการสยามเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๓ (พ.ศ. ๒๔๖๖) ถึง ค.ศ. ๑๙๓๐ (พ.ศ. ๒๔๗๓) ดังปรากฏหลักฐานจากหนังสือ สารานุกรม (Webster's Biographical Dictionary) หน้า ๑๓๑๔ ที่ถ่ายภาพลงพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้

Sayf'-al-Daw'lah (sī'fōod·dou'lā). 915?-967 A.D.

Shiite sovereign in northern Syria; established himself in Aleppo (944); patron of learning. During his reign Aleppo reached its peak of culture and prosperity.

Sayre (sār), Francis Bowes. 1885- . American lawyer and administrator, b. South Bethlehem, Pa.; A.B., Williams (1909), LL.B., Harvard (1912); m. (1st) Jessie Woodrow Wilson (1913; d. 1933), dau. of President Wilson, (2d) Elizabeth Evans Graves (1937); adviser to Siamese government (1923-30); U.S. asst. secretary of state (1933-39); U.S. high commissioner to Philippines (1939-42); deputy director (1943) and diplomatic adviser (from 1944) of foreign relief.

Sayre, Lewis Albert. 1820-1900. American surgeon; aided in organizing Bellevue Hospital Med. Coll. (1861); and professor of orthopedic surgery there (1861-98), the first such professor in U.S. Renowned as orthopedic surgeon; first American surgeon to perform a resection of the hip for hip-joint disease; developed original treatment of lateral curvature of the spine.

ฉะนั้น ปรีดีจึงขอให้ท่านผู้มีใจเป็นธรรม โปรดให้ความเป็นธรรมแก่พระยาภิรมย์ภักดีคนแรก (เวสเดนการ์ด) ซึ่งเป็นผู้เบิกทางก่อนที่ ดร. แชร จะเข้ามารับราชการในสยาม

๒. ปรีดีขอให้ท่านผู้มีใจเป็นธรรมโปรดถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการและกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ อดีตเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ สมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗

ท่านผู้มีใจเป็นธรรมเมื่อได้ทราบความจริงที่ปรีดีได้เสนอข้างต้นนั้นแล้วถึงความชอบของ มร.

เวสเดนการ์ด ซึ่งเป็นพระยาภิรมย์ภักดีคนแรกก็ขอให้ถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ ซึ่งเป็นเสนาบดีการต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๕ จนกระทั่งสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งเป็นประวัติการณ์ที่ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศเป็นเวลาถึง ๓๗ ปี ซึ่งทรงรอบรู้ในวิชาการระหว่างประเทศ และทรงชำนาญการระหว่างประเทศเป็นเวลาช้านานนั้น ก็ย่อมจะมีความรู้ความชำนาญสูงหรือเหนือกว่า ดร. แชร มาก ส่วนกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ (พระองค์ไทรทศประพันธ์) ก็ได้ทรงมีความรู้ในวิชารัฐศาสตร์ทางการทูต และเคยเป็นอัครราชทูต อีกทั้งดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ แล้วทรง

ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศสืบต่อสมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ

ส่วน ดร.แซร์ นั้นได้ปริญญาตรีกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัย Harvard ซึ่งมีชื่อเสียงก้องไกล แต่เสนาบดีไทยทั้งสองพระองค์นั้น ก็ทรงมีความรู้ความชำนาญไม่น้อยกว่า ดร. แซร์ แต่ ดร. แซร์ อาจมีอิทธิพลในรัฐบาลอยู่บ้าง เพราะเป็นลูกเขย (ชามาตา) ของอดีตประธานาธิบดีวิลสัน แต่ในขณะที่รัฐบาลสยามจ้าง ดร. แซร์เป็นที่ปรึกษานั้น ประธานาธิบดีวิลสันได้พ้นตำแหน่งไปแล้ว

อย่างไรก็ตามผู้ที่มิใช่เป็นธรรมไม่ควรยกให้ ดร. แซร์ มีความชอบยิ่งกว่าเสนาบดีสองพระองค์ของสยามดังที่ปริทัศน์ได้อ้างพระนามของพระองค์ไว้ข้างต้นนั้นเพราะเหตุดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑

แม้สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นสมัยสมบูรณ์ฯ ซึ่งมีกระทรวง ทบวง กรมสืบมาจากการปรับปรุงระเบียบราชการบริหารแต่ละกระทรวงก็ดำเนินตามหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของอารยประเทศ คือมี "เสนาบดี" เป็นผู้รับผิดชอบเช่นเดียวกับ "รัฐมนตรีว่าการกระทรวง" ตามระบบรัฐธรรมนูญ ที่ปรึกษาเป็นแต่เพียงบุคคลที่ให้ความเห็นแก่เสนาบดีหรือแก่รัฐมนตรี คำวินิจฉัยสุดท้ายของงานกระทรวงนั้นอยู่ที่เสนาบดีหรือรัฐมนตรีซึ่งต้องรับทั้ง "ชอบ" และทั้ง "ผิด" ส่วนที่ปรึกษานั้น "ไม่ต้องรับผิดชอบ" แต่ "มีความชอบ" ในกรณีที่เสนาบดีหรือรัฐมนตรีสั่งให้ปฏิบัติตามความเห็นที่ปรึกษาซึ่งได้ผลดีและถูกต้อง ความชอบของที่ปรึกษาซึ่งไม่มีความรับผิดชอบนั้นจึงไม่อาจอยู่เหนือเสนาบดีหรือรัฐมนตรี

ฉะนั้น การที่ผู้แต่งเรื่องอภินิหารของ ดร. แซร์

ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งกว่าเสนาบดี ๒ พระองค์นั้น จึงเป็นการกระทำผิดต่อหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของอารยประเทศรวมทั้งของสยามด้วย

ประการที่ ๒

ข้อเท็จจริงปรากฏตามหลักฐานว่า เมื่อได้ประกาศใช้สัญญาสันติภาพฉบับแวร์ซายส์และฉบับแซงต์-แยร์แมงฯ ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ (ค.ศ. ๑๙๒๐) แล้ว สมเด็จพระยาเทววงศ์ฯ เสนาบดีว่าการต่างประเทศสมัยนั้น ก็ได้เจรจาทำสนธิสัญญาใหม่กับรัฐบาล ส.ร.อ. โดยไม่ชักช้า อันเป็นผลสำเร็จ ใน พ.ศ. ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๑) ก่อนที่ ดร. แซร์ จะเดินทางเข้าไปรับราชการเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลสยาม

เสร็จจากสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับนั้น สมเด็จพระเจ้าก็ได้ทรงเริ่มเจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นไปได้มากแล้ว พระองค์ก็สิ้นพระชนม์ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ครั้นแล้วพระองค์เจ้าไตรทศ (ต่อมาทรงพระอิสริยยศ "กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ") ได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดี ว่าการต่างประเทศสืบต่อมา พระองค์ก็ได้ทรงเจรจาสนธิสัญญาใหม่กับญี่ปุ่น จนลงพระนามได้ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

ส่วนสนธิสัญญากับประเทศอื่นๆ ที่ทำได้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๙ นั้น กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการทรงอำนวยการรับผิดชอบในฐานะเสนาบดี ดร.แซร์ มีความดีความชอบเพียงในฐานะที่ปรึกษา

(๕.๒.) พระยาภิธานไตรคณที่หนึ่งที่เป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๓ ก็ดี สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ เสนาบดีสยามในรัชกาลที่ ๖ ก็ดี และกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ เสนาบดีในรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ ก็ดี

มิได้อ้าง หรือทรงอ้างว่าได้แก้ไขสนธิสัญญาให้สยามมีเอกราชสมบูรณ์เพราะขัดกับเอกสารหลักฐานซึ่งปรีดีได้เสนอไว้ในข้อ ๑. และ ๒. แล้ว

ส่วน ดร.แชร์ก็คงไม่กล้าอ้างการกระทำของท่านที่ขัดต่อเอกสารหลักดังกล่าว เพราะการแก้ไขสนธิสัญญาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๓ นั้น สยามยังไม่ได้มีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์

๖. การเจรจาทำสนธิสัญญาใหม่เพื่อให้สยามมีเอกราชสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐

ยุทธวิธี (Tactics) เจรจาท่าสนธิสัญญาดังกล่าวนั้น จะเสนอท่านผู้อ่านในหนังสือ *ชีวิตและการงานของปรีดี - พูนสุข* บทที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นโดยเฉพาะ

แต่เพื่อความสะดวกของท่านผู้อ่านที่สนใจการต่อสู้แย่งชิงจากจักรวรรดินิยม ปรีดีขอชี้แจงโดยสังเขปเรื่องผลการทำสนธิสัญญาใหม่ฯ ซึ่งเป็นการต่อสู้โดยสันติวิธีกับมหาอำนาจทุนนิยม (จักรวรรดินิยม) เพื่อท่านผู้สนใจทราบไว้เป็นเบื้องต้นก่อน ในบทความ *ชีวประวัติย่อฯ* พิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ ดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑

ปรีดีได้อ้างไว้แล้วในข้อ ๒.๓. (๒) ก. ถึงเอกสารหลักฐาน คือ ตัวยุทธและสนธิสัญญากับข้อตกลงนานาชาติ และหลักฐานของอนุกรรมการจัดกิจกรรมของกระทรวงยุติธรรม แสดงนิทรรศการในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี (สภาพนอกอาณาเขต) ในทางศาล และอำนาจอิทธิพลอีกหลายประการ

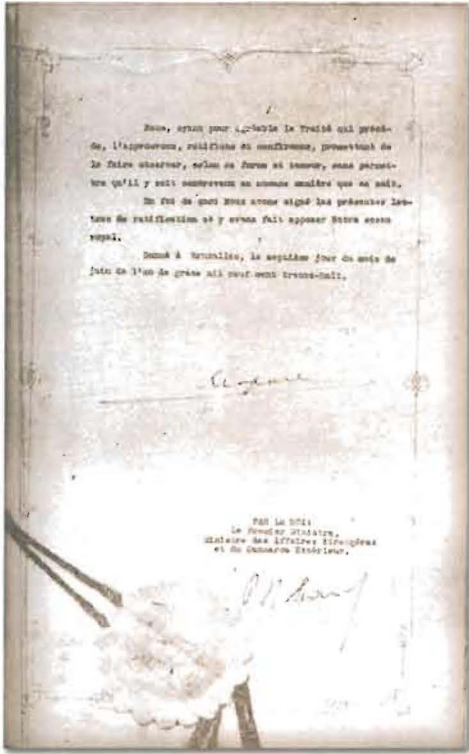
ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และราษฎรที่เป็นคู่ความกับคนในบังคับต่างประเทศสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๘๐ คือก่อนที่รัฐบาลคณะราษฎรได้ทำสนธิสัญญาใหม่ฯ กับนานาชาติประเทศนั้น ที่เคยไปยังอาคารศาลสถิตยยุติธรรม ซึ่งมีศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศตั้งอยู่ในอาคารนั้น ก็ยังคงจำได้ว่า ที่ปรึกษาชาวยุโรปสวมครุยปริญญาหลากสีแห่งชาติของเขานั่งบัลลังก์พิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาไทย ผู้ที่เคยว่าความ ณ ศาลอุทธรณ์ ก็จะมีผู้พิพากษาชาวยุโรปนั่งบัลลังก์พิจารณาคดีดังกล่าว ส่วนผู้ศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาบรรทัดฐานนั้น ก็จะพบว่า มีหลายคำพิพากษาซึ่งที่ปรึกษาชาวยุโรปได้ลงนามด้วย

ความรู้สึกของคนไทยผู้รักชาติสมัยนั้นที่ได้จากการประสบพบเห็นแก่ตนเอง จึงต่างกับผู้โฆษณาชวนเชื่อให้คนรุ่นหลังเข้าใจผิด

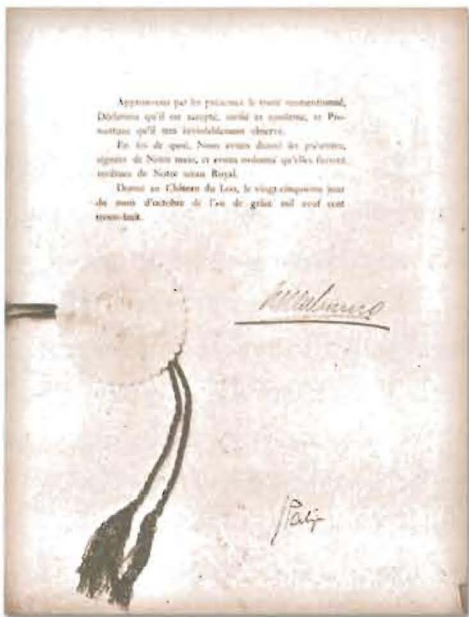
ประการที่ ๒

ท่านเจ้าคุณดร.แชร์ได้ปรารภกับปรีดีว่า ท่านเสียใจมากที่ไม่อาจเจรจาให้ฝรั่งเศสยอมยกเลิกข้อผูกมัดมิให้สยามเก็บภาษีศุลกากรในเขต ๒๕ กิโลเมตร ตามชายแดนแม่น้ำโขงฝั่งขวาที่เป็นดินแดนของสยาม ซึ่งเป็นการจำกัด "อำนาจอธิปไตย" ของสยามในดินแดนของสยามเอง

ข้าราชการ ผู้แทนราษฎร และราษฎรในเขตฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ ก็คงจำความที่ประสบพบเห็นถึงการที่สยามไม่มีเอกราชสมบูรณ์นั้น ต่อมารัฐบาลคณะราษฎรทำสนธิสัญญาใหม่ฯ กับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสแล้ว สยามจึงได้อธิปไตยสมบูรณ์ในดินแดนของสยาม

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับเบลเยียม

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับเนเธอร์แลนด์

ประการที่ ๓

สิทธิในการมือสังหาริมทรัพย์

ตามสนธิสัญญาที่ท่านเจ้าคุณ ดร. แชรไว้ได้เจรจาแทนรัฐบาลสยามสมัยรัชกาล ๖ นั้น คนในบังคับจักรวรรดินิยมมีกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ในสยามได้เท่าเทียมกับคนไทย และให้คนไทยมีกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ในประเทศจักรวรรดินิยมได้

ปรีดีเห็นว่าถ้าดูผิวเผินตามตัวหนังสือแล้วก็แสดงว่า สยามกับประเทศจักรวรรดินิยมมีสิทธิเสมอกัน แต่ในทางปฏิบัติมิได้เป็นเช่นนั้น ดังที่ปรีดีได้แถลงไว้ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“คนไทยเราที่จะไปอยู่นานาประเทศนั้นน้อยกว่าที่คนต่างประเทศที่จะเข้ามาในสยาม เพราะฉะนั้นในการเจรจากราวนี้เราจึงได้ปลดเปลื้องมิให้มิข้อที่ถ้าพูดตามหลักการแล้วตามตัวหนังสือก็มีสิทธิเสมอภาคกัน แต่ในทางปฏิบัติไม่มีสิทธิเสมอภาค เราจึงได้แก้สัญญาเสียใหม่ไปทำนองที่ว่า อสังหาริมทรัพย์อันจัดว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น เราจะสงวนไว้ให้แก่คนไทย ก็แปลว่าเราได้ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่งที่เราจะได้สงวนทรัพย์สินอันสำคัญไว้ให้แก่คนไทยของเรา และเพื่อจะได้สงวนทรัพย์สินสมบัติอันนี้ไว้ให้แก่ลูกหลานในภายหน้าด้วย”

ประการที่ ๔

หน้าที่ช่วยราชการ

สยามได้มีกฎหมายเกณฑ์แรงงานและเกณฑ์จ้างราษฎรช่วยป้องกันภัยธรรมชาติและสาธารณูปการ แต่ตามสนธิสัญญาฯ สมัยรัชกาลที่ ๖ คนในบังคับชาติจักรวรรดินิยมได้รับการยกเว้นช่วยราชการ จึงมีแต่ราษฎรไทยเท่านั้นที่จะต้องรับภาระออกแรงงานต่อสู้ภัยธรรมชาติและสาธารณูปการ

ฉะนั้นรัฐบาลของคณะราษฎรจึงเจรจาให้คนในบังคับชาติจักรวรรดินิยมต้องปฏิบัติหน้าที่ช่วยราชการเสมอภาคกับคนไทย

ประการที่ ๕

รัฐบาลสยามไม่มีสิทธิผูกขาด (MONO-POLY) บุหรี่ชิกาแรต

ในโปรโตคอลหรือข้อตกลงต่อท้ายสนธิสัญญาได้กำหนดไว้ว่า ถ้ารัฐบาลสยามจะทำการผูกขาดบุหรี่ชิกาแรตซึ่งบริษัทบริติช-อเมริกันดำเนินอยู่นั้น รัฐบาลสยามก็ต้องจ่ายเงินค่าทดแทน คือ นอกจากราคาโรงงานแล้ว ก็ต้องจ่ายเงินที่บริษัทขาดกำไรที่ควรจะได้อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งผลในทางปฏิบัติก็คือ สยามไม่อาจซื้อกิจการนั้นได้ด้วยราคาที่ เป็นธรรม บริษัทจะได้ดำเนินการค้าบุหรี่ต่อไป อันเป็นการ “ผูกขาดทางพฤตินัย” (Monopoly de facto) ของบริษัทนั้น ซึ่งนำกำไรมาสู่บริษัท นั้นปีละมากๆ

ปรีดีจึงเจรจาตามความเสมอภาคด้วยความ เป็นธรรมอันเป็นผลว่า ถ้าสยามทำการผูกขาดยาสูบ และต้องซื้อโรงงานทำบุหรี่ชิกาแรตแล้ว สยามก็จะชำระเพียงราคาตามความเป็นธรรม แต่ไม่ต้องให้ค่า

ทดแทนกำไรที่บริษัทใด ๆ ควรได้ในอนาคต

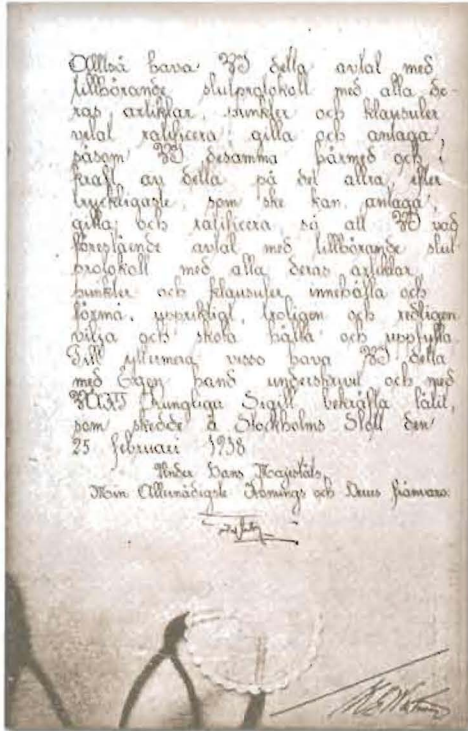
ดังนั้นเมื่อใช้สนธิสัญญาใหม่ฯ แล้ว ปรีดี ย้ายจากกระทรวงการต่างประเทศไปดำรงตำแหน่ง ร.ม.ต. คลังนั้น ปรีดีจึงเจรจาซื้อโรงงานยาสูบของ บริษัทบริติช-อเมริกัน โดยจ่ายเพียงราคาโรงงานเท่านั้น (การซื้อโรงงานนั้นมาเป็นของรัฐบาลได้ทำสำเร็จ ไปก่อนญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย มิฉะนั้นญี่ปุ่นก็จะยึดโรงงานนั้น และทำการผูกขาดบุหรี่ชิกาแรตตลอดสงครามโลกครั้งที่ ๒)

ปรีดีภูมิใจที่ปัจจุบันนี้โรงงานยาสูบไทยได้ทำ รายได้สำคัญให้แก่ชาติไทย และช่วยให้ชาวไร่มีรายได้จากการขายใบยาสูบให้โรงงาน

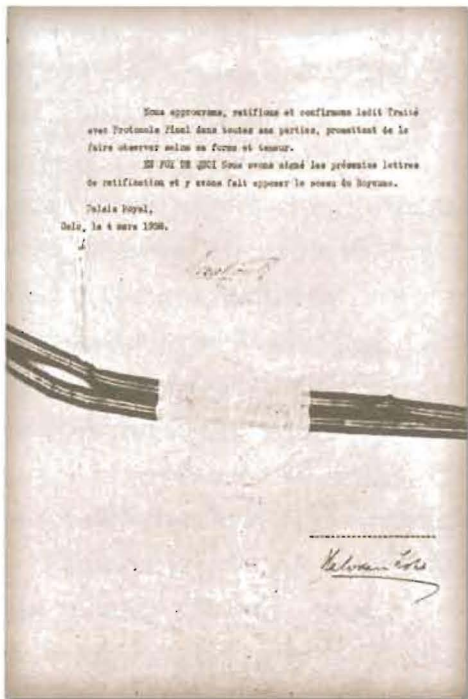
ประการที่ ๖

สยามไม่อาจตั้งโรงงานทอกระสอบปอ

แม้สยามมีสิทธิตามตัวบทสนธิสัญญาที่จะ กำหนดอัตราศุลกากรได้ แต่ก็มีโปรโตคอล หรือข้อ ตกลงพิเศษต่อท้ายสนธิสัญญาที่สยามถูกจำกัด อัตราศุลกากรไว้ อาทิ กระสอบปอ (สำหรับบรรจุ ข้าวสาร) ซึ่งสมัยนั้นสยามต้องซื้อจากอินเดียของ อังกฤษ สยามถูกจำกัดให้เก็บภาษีขาเข้ากระสอบ ปอได้ไม่เกินอัตราร้อยละ ๑๐ ของราคา (ad valorem) กระสอบปอตามข้อจำกัดอัตราศุลกากรดังกล่าว จึงเป็นผลให้สยามไม่อาจตั้งโรงงานทอกระสอบใน ประเทศไทยได้เอง เพราะกระสอบปอจากอินเดีย เข้ามาครองตลาด และการปลูกปอในประเทศไทยก็ ไม่เจริญขึ้นได้ ฉะนั้นปรีดีจึงเจรจายกเลิกข้อจำกัด ของจักรวรรดินิยมดังกล่าว อันเป็นผลให้สยามตั้งโรง งานทอกระสอบปอ และชาวนาชาวไร่ไทยก็สามารถ ปลูกปอเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานทอกระสอบปอไทย

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับสวีเดน

สนธิสัญญาระหว่างไทยกับนอร์เวย์

ปรีดีมีความภูมิใจที่ได้ช่วยชาวนาชาวไร่ปลูก
ปอ และสยามมีโรงงานทอกระสอบปอซึ่งเป็น
ประโยชน์ส่วนรวมในทางเศรษฐกิจและการคลังของ
ชาติ

ประการที่ ๗

สยามไม่อาจตั้งโรงงานทอผ้าที่ใช้เครื่อง
จักรทันสมัย

สนธิสัญญาสมัยรัชกาลที่ ๖ มีโปรโตคอลหรือ
ข้อตกลงพิเศษต่อท้ายที่จำกัดอัตราภาษีศุลกากร
เข้าสำหรับสินค้าผ้า ดังนั้นสินค้าผ้าของจักรวรรดิ
นิยมจึงเข้ามาครองตลาดในสยาม สยามจึงไม่อาจตั้ง
โรงงานทอผ้าที่ใช้เครื่องจักรกลทันสมัยแข่งขันกับผ้า
ของประเทศจักรวรรดินิยมได้

ปรีดีมีความภูมิใจที่ได้เจรจาสนธิสัญญาใหม่
ให้สยามมีสิทธิสมบูรณ์ กำหนดอัตราภาษีศุลกากร
ป้องกันไม่ให้สินค้าผ้าของจักรวรรดินิยมเข้ามาแข่งขัน
กับโรงงานทอผ้าที่ใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ที่จะตั้ง
ขึ้นในสยาม

ประการที่ ๘

สัญญาติของลูกและหลานคนในบังคับ
ประเทศจักรวรรดินิยม

สมัยที่จักรวรรดินิยมหลายประเทศมีสิทธิ
พิเศษ อำนาจอิทธิพลเหนือสยามนั้น คนในบังคับ
ประเทศจักรวรรดินิยมมีจำนวนหลายหมื่นคน ซึ่งมี
ทั้งคนในบังคับฯ แท้จริงเพราะมีกำเนิดในดินแดน
หรือในอาณานิคมของประเทศจักรวรรดินิยม และมี
คนในบังคับฯ ปลอม ๆ ที่ใช้เอกสารปลอมแสดงว่าตน
เกิดที่อาณานิคมนั้นๆ ลงทะเบียนเป็นคนในบังคับ

จักรวรรดินิยมที่เป็นเจ้าของอาณานิคมนั้นๆ

ตามสนธิสัญญาฯ สมัยรัชกาลที่ ๖ ที่ใช้อยู่ต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ นั้น ลูกและหลานของคนในบังคับประเทศจักรวรรดินิยมที่เกิดในสยามก็มีสัญชาติตามบิดาต่อไปตามที่เป็นอยู่ก่อนนั้น ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และไม่เป็นที่รับรองโดยสยามที่เป็นดินแดนที่บุคคลดังกล่าวอาศัยเกิดอย่างแท้จริง

คนในบังคับต่างประเทศปลอมๆ จำนวนไม่น้อยได้รับกวนความสงบเรียบร้อยของสยาม อาทิ เป็นอั้งยี่ทำการขู่เข็ญบุคคลให้จ่ายทรัพย์สิน การพนัน ค้าฝิ่นเถื่อน ค้าเหล้าเถื่อน และค้าของเถื่อนอื่น ๆ ฯลฯ เพราะได้รับความคุ้มครองที่ไม่ต้องขึ้นศาลไทยธรรมดาที่มีผู้พิพากษาไทยเป็นผู้ชำระคดี และหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติหน้าที่เหมือนดังคนไทยทั้งหลาย

ฉะนั้นปรีดีจึงเจรจากับประเทศจักรวรรดินิยมให้ตกลงถือตามกฎหมายระหว่างประเทศว่า ลูกและหลานของคนในบังคับฯ ที่เกิดในสยามให้ถือว่าเป็นสัญชาติไทย และมีสิทธิทำหน้าที่อย่างคนไทยทุกประการ

ฝ่ายอังกฤษเสนอว่า ผู้ที่จดทะเบียนเป็นคนในบังคับอังกฤษอยู่ก่อนวันใช้สนธิสัญญานับใหม่ฯ นั้น ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับราชการทหาร ปรีดีเห็นว่า การรับราชการทหารนั้น ต้องสวามิภักดิ์ต่อชาติไทยอย่างจริงจัง ฉะนั้นเมื่อคนในบังคับจำพวกที่อังกฤษยกเว้น ซึ่งแสดงว่ามีได้สวามิภักดิ์ต่อชาติไทย ปรีดีจึงได้รับอนุมัติจากรัฐบาลให้ตกลงยกเว้นได้

ฝ่ายฝรั่งเศสเสนอว่า ตราบใดที่คนไทยซึ่งเกิดในประเทศฝรั่งเศสเลือกเป็นคนไทยได้ ก็ขอให้รัฐบาลสยามพิจารณาด้วยดีในคำขอของสัญชาติ

ของคนชาติฝรั่งเศสที่เกิดในสยาม เพื่อเป็นการถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติเสมอภาคกัน รัฐบาลอนุมัติให้ปรีดีตกลงตามที่ฝรั่งเศสเสนอมานั้นได้

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

(๒) ประวัติการณ์ที่อังกฤษนำสละอำนาจถอนคดีจากศาลสยามก่อนมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน (Exchange of ratifications) สนธิสัญญานับใหม่

ตามปกติสนธิสัญญาจะใช้บังคับได้ก็เมื่อได้แลกเปลี่ยนสัตยาบัน (exchange of ratifications) ระหว่างประเทศคู่สัญญาแล้ว

ก. แต่เกิดประวัติการณ์ขึ้นในสยามที่ก่อนจะได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสนธิสัญญาใหม่กับอังกฤษนั้น เซอร์โจไซ ครอสบี้ (Josiah Crosby) อัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ได้ไปพบปรีดีที่กระทรวงการต่างประเทศ แจ้งว่า ได้รับคำสั่งจากรัฐบาลอังกฤษให้เสนอปรีดีว่า รัฐบาลอังกฤษคำนึงถึงมิตรภาพอันดีระหว่างอังกฤษกับสยาม และโดยเฉพาะรัฐบาลสยามประชาธิปไตยซึ่งปรีดีในฐานะ ร.ม.ต.การต่างประเทศเป็นตัวแทน ได้ส่งเสริมมิตรภาพระหว่าง ๒ ประเทศ ให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นนั้น รัฐบาลอังกฤษจึงให้อัครราชทูตนำของขวัญที่ปรีดีอาจคาดคิดไม่ถึง (Surprise) มามอบให้สยาม ของขวัญนั้นคืออังกฤษสละอำนาจถอนคดีจากศาลสยามไปชำระที่ศาลกงสุลนั้นตั้งแต่วันที่อัครราชทูตฯ ไปพบปรีดีที่กระทรวงฯ แจ้งเรื่องนั้นเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๐ โดยไม่ต้องรอคอยการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสนธิสัญญานับใหม่ ซึ่งจะต้องใช้เวลาอีกหลายเดือน เพราะจะต้องได้รับอนุมัติจาก

รัฐสภาของ ๒ ประเทศ อัครราชทูตอังกฤษกับปรีดี
จึงลงนามในข้อตกลงที่อังกฤษสละอำนาจอ่อนคดี
จากศาลของสยามทันทีในวันนั้น

ข. เมื่อ มร. ยอร์ช ปีโกต์ อุปทูตฝรั่งเศสซึ่ง
เป็นผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสในการเจรจาสนธิสัญญา
ฉบับใหม่ทราบเรื่องดังกล่าวในข้อ ก. ข้างบนนั้น ได้
รายงานรัฐบาลฝรั่งเศสโดยด่วน รัฐบาลฝรั่งเศสจึง
อนุมัติให้อุปทูตฝรั่งเศสลงนามในข้อตกลงขอสละ
อำนาจอ่อนคดีจากศาลสยามก่อนมีการแลกเปลี่ยน
สัตยาบันสนธิสัญญาฉบับใหม่

ค. ต่อจากนั้นประเทศจักรวรรดินิยมอื่นๆ ก็
ปฏิบัติตามองอังกฤษและฝรั่งเศส

(๓) ครั้นถึงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๐
รัฐบาลได้นำสนธิสัญญาที่ได้ลงนามแล้วกับ ๑๓
ประเทศ เสนอสภาผู้แทนราษฎรเพื่อขอความเห็น
ชอบที่จะให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาใหม่ฯ ซึ่งสยาม
ได้เป็นเอกราชสมบูรณ์ทุกประการนั้น

สภาฯ ได้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ ๑๑ นาย
เพื่อพิจารณาสนธิสัญญาฯ เหล่านั้น แล้วรายงาน
ต่อสภาฯ

เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐ สภาฯ ได้
พิจารณาสนธิสัญญาฯ เหล่านั้น แล้วลงมติเห็นชอบใน
สนธิสัญญาฯ เหล่านั้นทุกฉบับ

ครั้นแล้วปรากฏตามรายงานของสภาผู้แทน
ราษฎรปี ๒๔๘๐ (สามัญ ครั้งที่ ๑๘ หน้า ๑๐๗๓
ดังต่อไปนี้

“นายกิมเส็ง สินธุเสก ผู้แทนราษฎร
จังหวัดราชบุรี (ประเภทที่ ๑ ซึ่งราษฎรเป็นผู้

เลือกตั้ง) ได้เสนอญัตติต่อสภาฯ ขอให้ลงมติ
ขอบคุณรัฐบาลที่ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิ
สัญญากับนานาชาติประเทศ จนทำให้สยาม
ได้เอกราชในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ และ
ทางการเมืองเท่าเทียมกับนานาชาติประเทศที่
เป็นเอกราชทั้งหลาย”

ที่ประชุมสภาฯ ได้ลงมติเห็นชอบด้วย
และแสดงความขอบคุณด้วยการปรบมือ

หมายเหตุ

๑๓ ประเทศที่ตกลงทำสนธิสัญญาใหม่ฯ กับสยามคือ
(๑) อังกฤษ (๒) สวิตเซอร์แลนด์ (๓) สวีเดน (๔) เดนมาร์ก
(๕) สหรัฐอเมริกา (๖) นอร์เวย์ (๗) เบลเยียม (๘) อิตาลี
(๙) ฝรั่งเศส (๑๐) ญี่ปุ่น (๑๑) เยอรมนี (๑๒) เนเธอร์แลนด์
(๑๓) โปรตุเกส

ส่วนสเปนกำลังยุ่งกับสถานการณ์ภายในประเทศ จึงมิ
ได้ขอเจรจาทำสนธิสัญญาใหม่ฯ กับสยาม ฉะนั้นสเปนจึงไม่
มีความสัมพันธ์โดยสนธิสัญญากับสยาม

-ปรีดี พนมยงค์-

ก่อนใช้ ประมวลกฎหมาย

ภายหลังใช้ ประมวลกฎหมาย

กรรมกรซึ่งมีรายได้ต่ำกว่าปีละ ๖๐๐ บาท ได้เงินรัชูปการปีละ ๕ บาท (ปีละ ๓๐๐ บาทไทยเก่านั้น)	กรรมกรซึ่งมีรายได้ต่ำกว่าปีละ ๖๐๐ บาท ไม่เสียเงินรัชูปการ แต่เสียเงินช่วย การประถมศึกษาปีละ ๑ บาท
ชาวทมิฬ ๔๐ ไร่ ราคาไร่ละ ๖ บาท มีเงินได้สุทธิหรือกำไรจากการ ทำนาต่ำกว่าปีละ ๖๐๐ บาท เสียเงินรัชูปการปีละ ๕ บาท เสียอากรค่าน้ำปีละ ๔ บาท รวม ๑๓ บาท	ชาวทมิฬ ๔๐ ไร่ ราคาปานกลางไร่ละ ๖ บาท มีเงินได้สุทธิหรือกำไร จากการทำนาต่ำกว่าปีละ ๖๐๐ บาท ไม่เสียเงินรัชูปการ แต่เสียเงิน ช่วยการประถมศึกษาปีละ ๑ บาท ไม่เสียอากรค่าน้ำ แต่เสียเงิน ช่วยบำรุงท้องที่ปีละ ๔ บาท รวม ๕ บาท
ชาวสวนมีสวนทุเรียนรวม ๑ ไร่ เป็นเนื้อที่ ๑ ไร่ อยู่ในเขตเทศบาล ราคารวมทั้งบ้าน ๓๐,๐๐๐ บาท มีเงินได้สุทธิหรือกำไรจาก การทำสวนต่ำกว่าปีละ ๖๐๐ บาท เสียเงินรัชูปการปีละ ๕ บาท เสียอากรค่าน้ำปีละ ๔ บาท รวม ๑๓ บาท	ชาวสวนมีสวนทุเรียนรวม ๑ ไร่ เป็นเนื้อที่ ๑ ไร่ อยู่ในเขตเทศบาล ราคารวมทั้งบ้าน ๓๐,๐๐๐ บาท มีเงินได้สุทธิหรือกำไรจาก การทำสวนต่ำกว่าปีละ ๖๐๐ บาท ไม่เสียเงินรัชูปการ แต่เสียเงิน ช่วยการประถมศึกษาปีละ ๑ บาท ไม่เสียอากรค่าน้ำ แต่เสียเงิน ช่วยบำรุงท้องที่ปีละ ๑ บาท ๑๓ บาท รวม ๒ บาท ๑๓ บาท
คนชั้นกลางมีรายได้น้อยกว่าปีละ ๓,๐๐๐ บาท มีบ้านอยู่ ๑ ไร่ อยู่ในเขตเทศบาล ราคารวมทั้งบ้าน ๓๐,๐๐๐ บาท มีรถยนต์ยี่ห้อฮอลิสตัน ๗ แรงม้า ๑ คัน มีภรรยาและบุตร ๔ คน ภาษีเงินได้ (๑) ภาษีเงินได้ ปีละ ๒๕ บาท (๒) ภาษีรถยนต์ ปีละ ๓๐ บาท (๓) ภาษีเงินได้ ปีละ ๕ บาท รวม ๖๐ บาท	คนชั้นกลางมีรายได้น้อยกว่าปีละ ๓,๐๐๐ บาท มีบ้านอยู่ ๑ ไร่ อยู่ในเขตเทศบาล ราคารวมทั้งบ้าน ๓๐,๐๐๐ บาท มีรถยนต์ยี่ห้อฮอลิสตัน ๗ แรงม้า ๑ คัน มีภรรยาและบุตร ๔ คน เงินที่จะมีเงินตามประมวลกฎหมาย (๑) ภาษีเงินได้ ปีละ ๑๕ บาท (๒) ภาษีรถยนต์ ปีละ ๑๕ บาท (๓) ภาษีเงินได้ ปีละ ๑๕ บาท (๔) เงินช่วยเหลือท้องที่ปีละ ๑๕ บาท รวม ๕๐ บาท
คนมีเงินมีรายได้จากค่าเช่าในกรณีเช่าโรงเรือนปีละ ๒๔,๐๐๐ บาท มีบ้านอยู่ ๒ ไร่ อยู่ในเขตเทศบาล ราคารวมทั้งบ้าน ๓๐,๐๐๐ บาท มีรถยนต์ยี่ห้อ เมอร์เซเดส เบนซ์เกียร์ ๑ คัน มีภรรยาและบุตร ๔ คน ภาษีเงินได้ (๑) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓๐๐ บาท (๒) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓๐๐ บาท (๓) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓๐๐ บาท (๔) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓๐๐ บาท รวม ๑,๒๐๐ บาท	คนมีเงินมีรายได้จากค่าเช่าในกรณีเช่าโรงเรือนปีละ ๒๔,๐๐๐ บาท มีบ้านอยู่ ๒ ไร่ อยู่ในเขตเทศบาล ราคารวมทั้งบ้าน ๓๐,๐๐๐ บาท มีรถยนต์ยี่ห้อ เมอร์เซเดส เบนซ์เกียร์ ๑ คัน มีภรรยาและบุตร ๔ คน เงินที่จะมีเงินตามประมวลกฎหมาย (๑) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓,๐๐๐ บาท (๒) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓,๐๐๐ บาท (๓) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓,๐๐๐ บาท (๔) ภาษีเงินได้ ปีละ ๓,๐๐๐ บาท รวม ๑๒,๐๐๐ บาท

ตัวอย่างเปรียบเทียบการเสียภาษีอากร ก่อนและหลังการใช้ "ประมวลกฎหมาย" จาก สมุดไทยในสมัยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๒

หลวงประดิษฐมนูธรรมแจกหนังสือ ชาวโฆษณาการฉบับพิเศษ ซึ่งลงคำชี้แจงเรื่อง "ประมวลรัษฎากร" แก่ราษฎรที่ไปชุมนุม ในการพิธีชดคลองสรรพสามิตต์ เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๘๒

๒๐. ปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรม ยกเลิกภาษี "รัชูปการ" (ภาษีส่วย) อากรค่านา สถาปนาประมวลรัษฎากรเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ และดำรงตำแหน่งนี้ จนถึง ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ในระหว่างดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีการคลังนั้น ได้ปฏิบัติการกิจเกี่ยวกับความเป็นธรรมทางสังคมหลายประการ อาทิ

(๑) ยกเลิกเงินภาษีรัชูปการซึ่งเป็นซากตกค้างจาก เงินส่วย ซึ่งราษฎรที่เป็นไพร่ของเจ้าศักดินาต้องเสียให้เจ้าศักดินา

(๒) ยกเลิกอากรค่านาที่เป็นซากของการบรรณาการ ซึ่งราษฎรที่ทำนาต้องส่งบรรณาการให้แก่เจ้าศักดินาสูงสุดที่ถือว่า ที่ดินทั้งหลายทั่วราชอาณาจักรเป็นของประมุขของสังคม

(๓) ปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรมแก่สังคม คือ ผู้ใดมีรายได้ก็เสียภาษีมาก ผู้ใดบริโภคฟุ่มเฟือยมากก็เสียภาษีทางอ้อมมาก และถ้าผู้ใดบริโภคเครื่องบริโภคที่ไม่จำเป็นแก่การดำรงชีพก็ต้องเสียภาษีอากรมากตามลำดับ

(๔) สถาปนา *ประมวลรัษฎากร* เป็นแบบฉบับครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรงที่เป็นธรรมแก่สังคม

(๕) เมื่อสงครามใหญ่ได้เริ่มขึ้นในยุโรปก่อนที่จะลุกลามไปทั่วโลกนั้น บริติชได้จัดการป้องกันทรัพย์สินของชาติไทยซึ่งมีอยู่ในต่างประเทศนั้นได้ทันทั่วทั้งที่ คือ

เมื่อครั้งระบบสมบูรณาญา ได้ใช้วิธีมีเงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็นทุนสำรองเงินตราฝากธนาคารอังกฤษไว้ใน

หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
แสดงทองคำแท่งที่รัฐบาลได้ซื้อไว้ให้ผู้แทนหนังสือพิมพ์ต่างๆชม

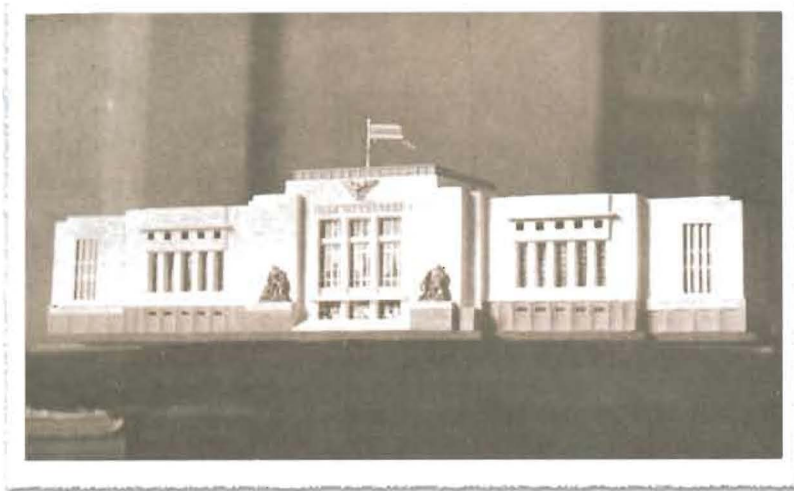
ประเทศอังกฤษ ปรีดีคาดคะเนว่า เงินปอนด์สเตอร์ลิงจะต้องลดค่าลงตามลำดับ ฉะนั้นจึงได้จัดการเอาเงินปอนด์ที่เป็นเงินทุนสำรองเงินตราจำนวนหนึ่งซื้อทองคำเป็นจำนวนน้ำหนักประมาณ ๑ ล้านเอานซ์ (๓๕ ล้านกรัม) ในราคาประมาณเอานซ์ละ ๓๕ เหรียญสหรัฐอเมริกา และได้นำทองคำนั้นมาเก็บไว้ในห้องนิรภัยกระทรวงการคลังซึ่งยังคงรักษาไว้เป็นทุนสำรองเงินบาทอยู่จนทุกวันนี้ บัดนี้ทองคำในตลาดโลกมีราคาประมาณเอานซ์ละ ๓๕๐ เหรียญสหรัฐ ฉะนั้นต้นทุนที่ปรีดีในฐานะรัฐมนตรีคลังได้ใช้จ่ายเพื่อซื้อทองคำเข้ามาเก็บในห้องนิรภัยของกระทรวงการคลังเป็นราคา ๓๕ ล้านเหรียญสหรัฐ นั่น บัดนี้ทองคำดังกล่าวของชาติไทยมีค่า ๓๕๐ ล้านเหรียญสหรัฐ

(นอกจากนี้ยังมีทองคำที่ปรีดีได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นนำทองคำมาแลกกับเงินตราไทยอีกจำนวนหนึ่งก่อนที่ญี่ปุ่นจะเปิดฉากสงครามมหาเอเชียบูรพา และทองคำอีกจำนวนหนึ่งที่ปรีดีฯ ในฐานะหัวหน้าเสรีไทย ได้เรียกร้องให้รัฐบาลควงฯ ที่จะให้เงินญี่ปุ่นกู้ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้นต้องเอาทองคำของญี่ปุ่นที่ธนาคารชาติญี่ปุ่นกันไว้ว่าเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลไทย ซึ่งสัมพันธมิตรได้มอบให้รัฐบาลไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒)

๒๑. โอนวิสาหกิจยาสูบของบริษัทอังกฤษอเมริกันมาเป็นของรัฐบาลไทยสำเร็จก่อนญี่ปุ่นยึด

ตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับอังกฤษและอเมริกันนั้น บริษัทอังกฤษอเมริกันใช้สิทธิพิเศษทำการผูกขาดการทำบุหรี่กาดำจำหน่ายในประเทศไทย

เมื่อปรีดีทำสัญญาใหม่กับนานาประเทศยกเลิกสิทธิพิเศษต่างๆ แล้ว ปรีดีได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง ได้จัดการปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรมและประกาศประมวลรัษฎากรแล้ว ปรีดีได้เสนอรัฐบาลให้เสนอ พ.ร.บ. ยาสูบต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ พ.ร.บ. นั้นได้ประกาศใช้แล้ว ปรีดีได้จัดการโอนกิจการของบริษัทอังกฤษอเมริกันเข้ามาเป็นของรัฐบาลไทย การนั้นได้สำเร็จลงเมื่อประมาณ ๖ เดือน ก่อนที่ญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย ถ้าสมมุติกิจการนั้นบริษัทอังกฤษอเมริกันยังเป็นเจ้าของอยู่ ญี่ปุ่นผู้รุกรานก็คงยึดเอาไปเป็นทรัพย์สินเชลยของญี่ปุ่นซึ่งญี่ปุ่นจะผลิดยาสูบจำหน่ายในประเทศไทยตลอดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นก็จะได้เงินกำไรหลายพันล้านบาท

รูปแบบอาคารที่จะสร้างธนาคารชาติไทย ณ ถนนราชดำเนิน พ.ศ. ๒๔๘๓
จากหนังสือ สมุดไทยในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๔๘๓

การบุกเบิกทางรากฐานธนาคารกลาง ของชาติไทย

๑. คำเสนอของผู้ปรารภนาสัจจะ
และคำสนองของปรีดี

๑.๑ คำเสนอของผู้ปรารภนาสัจจะ

ภายหลังที่ปรีดีได้พิมพ์ชีวประวัติย่อครั้งที่ ๑ เมื่อสิงหาคม ๒๔๒๕ แล้ว ก็มีหลายท่านซึ่งเคยรับราชการที่กระทรวงการคลังขอทราบ ว่า เหตุใดปรีดีจึงไม่กล่าวถึงเรื่องที่เอกสารหลักฐานทางราชการได้ประกาศชัดแจ้งว่า ปรีดีได้ต่อสู้อุปสรรคนานาประการเพื่อบุกเบิกวางรากฐานธนาคารกลางของชาติไทยจนกระทั่งประสบความสำเร็จ แล้วได้วางรากฐานก่อตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ซึ่งทำหน้าที่ธนาคารกลางระหว่างเตรียมการจัดตั้งธนาคารชาติไทย เมื่อรากฐานมั่นคง ประกอบด้วยการเงินตราก็มีเสถียรภาพมั่นคงแล้ว สำนักงานธนาคารชาติไทยก็พัฒนาเป็นธนาคารแห่ง

ประเทศไทย ตั้งอยู่บนรากฐานที่มั่นคงซึ่งได้วางไว้ก่อนแล้วนั้น

ผู้ปรารภนาสัจจะจึงเรียกร้องให้ปรีดีชี้แจงให้ประชาชนไทยทราบความจริงโดยไม่ชักช้า เพราะระหว่างนี้ วิธีสอนโดยอาศัยคำบอกเล่าที่บิดเบือนประวัติศาสตร์กำลังระบาดแพร่ไปยังหลายสาขาวิชา และลุกลามมาถึงประวัติแท้จริงของธนาคารแห่งประเทศไทย

อดีตข้าราชการคลังอาวุโสที่ได้ไปร่วมพิธีเปิดธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๕ (ณ ที่ตั้งเดิมของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ถนนสี่พระยา ซึ่งตกอยู่ในความควบคุมของคณะกรรมการจัดการทรัพย์สินของคนต่างด้าวที่เป็นคู่สงครามกับประเทศไทยขณะนั้น) ได้ส่งหลักฐานมาให้ปรีดี อาทิ สำเนาเอกสารหลักฐานสมัยนั้นที่ใช้อักษรวิธิตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับ ๒๗ พฤษภาคม

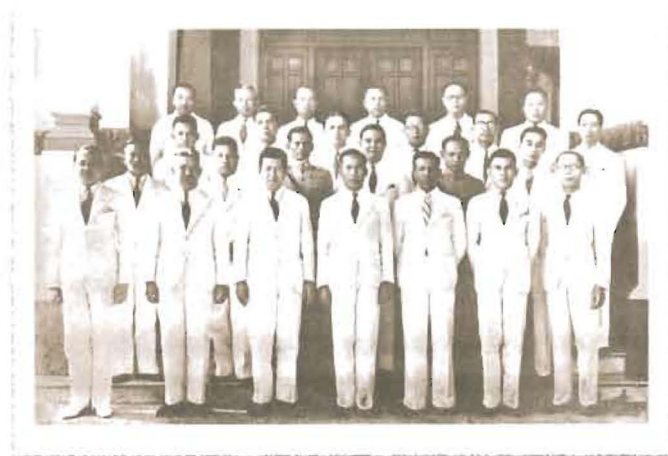
ธนบัตรในสมัยรัชกาลที่ ๘
มีลายมือชื่อหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)
ในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง

๒๔๘๕ เรื่อง "การปรับปรุงอักษรไทยให้กระทัดรัด
จะได้ใช้เล่าเรียนได้ง่ายขึ้น" ซึ่งให้เลิกใช้ตัวอักษร "ข
ค ฅ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ศ ษ พ ฤ ภา ญ ภา ญ ใ"
และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับ ๒๒ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๘๕ ที่ให้ใช้คำแทนชื่อตนเองว่า "ฉัน" ฯลฯ
คือ

(๑)

รายงานในนาม "ธนาคารแห่งประเทศไทย"
โดยพลตรี เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ
ร.ม.ต.คลัง พ.ศ. ๒๔๘๕

ม.จ.วิวัฒน์ฯ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
ไทยขณะนั้น ทรงเป็นผู้ร่างรายงานด้วยความเห็น
ชอบของพนักงานธนาคารฯ แล้วนำเสนอพลตรี
บริภัณฑ์ฯ ร.ม.ต. คลัง ซึ่งได้นำไปอ่าน "ในนาม
ธนาคารแห่งประเทศไทย" รายงานต่อจอมพล ป.
พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ต่อหน้าผู้ร่วมพิธีเปิด
ธนาคารฯ นั้น มีข้อความตรงกับฉบับที่หนังสือของ
ธนาคารแห่งประเทศไทยชื่อ ที่ระลึกในการเปิด
อาคารสำนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย ๑๒
กรกฎาคม ๒๔๒๕ ได้ลงพิมพ์ไว้ในหน้า ๗๙-๘๐
ตามภาพถ่ายต่อไปนี้

คณะรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓
หลวงประดิษฐมนูธรรม
เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

พนะท่านผู้เป็นประธาน

ในนามของธนาคารแห่งประเทศไทย ฉันขอขอบคุณพนะท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติสแก่ธนาคาร โดยได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดธนาคารในวันนี้

การตั้งธนาคารกลางขึ้นในประเทศไทย เป็นความสำคัญที่รัฐบาลของพนะท่านได้มีมาแล้วช้านาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ พนะท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงได้วางรากฐานลงไว้ โดยจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย เป็นทบวงการเมืองสังกัดขึ้นอยู่ในกระทรวงการคลัง เพื่อประกอบธุรกิจอันอยู่ในหน้าที่ของธนาคารกลางไปก่อนบางประเภท และเตรียมการจัดตั้งธนาคารกลางขึ้นต่อไป การงานของสำนักงานธนาคารชาติไทยได้เจริญมาเป็นลำดับ ด้วยอาศัยประสิทธิภาพของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังผู้เป็นเป็นลำดับความมุ่งหวังของพนะท่านที่จะให้มีธนาคารกลางในประเทศไทย เพื่อประกอบธุรกิจอันเป็นสาธารณะประโยชน์นั้นก็จักได้สำเร็จรูปในวันวัดอันบุญนี้

ธนาคารแห่งประเทศไทยที่จะทำพิธีเปิดในวันนี้ มีฐานะเป็นองค์การอิสระ และมีหน้าที่ต้องด้วยลักษณะเป็นธนาคารกลาง อันได้แก่การดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งเงินตรา เพื่อประโยชน์ของปวงชนชาวไทย การค้าพาณิชจะได้อาศัยหลักที่มั่นคงยั่งยืนสืบไปชั่วกาลนาน กิจการของธนาคารเป็นงานสาธารณะประโยชน์ที่ไม่แสวงผลกำไร

ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ ธนาคารจะประกอบธุรกิจต่าง ๆ อันจัดได้เป็นองค์สาม คือ ออกบัตรธนาคารเป็นวัตถุเครื่องหมายแทนเงิน แต่ผู้เดียว ทำการเป็นธนาคารของรัฐบาลและเป็นธนาคารของธนาคารอื่น ๆ ทั้งหลาย ดังปรากฏในพระราชกฤษฎีกา กำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทยไว้แล้ว อนึ่ง ในระหว่างที่ประเทศไทยอยู่ในภาวะกับขัน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะได้ร่วมวิวัฒนาการกับกระทรวงการคลัง ดำเนินงานในวิวัฒนาการอันจะดำรงไว้ซึ่งความเชื่อถือในระบบการเงินไทย

ประวัติศาสตร์ของโลกเป็นพยานอันประจักษ์แจ้งว่า ความเชื่อถือในความมั่นคงของประเทศใดจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยความมั่นคงแห่งระบบการเงินของประเทศนั้น คณะกรรมการและพนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมอบหมายให้ฉันได้รับคำรับรองต่อหน้าท่านผู้เกียรติทั้งหลายซึ่งมาประชุมพร้อมกัน ณ ที่นี้ ว่าจะปฏิบัติการในหน้าที่ให้เต็มปัญญาสามารถ เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติของเราสืบไป

บัดนี้ได้ฤกษ์มงคลฤกษ์ที่จะเปิดธนาคารแห่งประเทศไทย ฉันจึงขอเชิญพนะท่านผู้เป็นประธานกระทำพิธีเปิดธนาคาร โดยการไขกุญแจเปิดประตูอาคารหลังนี้เพื่อเป็นสิริมงคลสืบไป."

พันธบัตรรัฐบาลซึ่งออกในสมัยปรีดีเป็น ร.ม.ต. กระทรวงการคลัง
เพื่อให้ราษฎรช่วยซื้อในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำปี พ.ศ. ๒๔๘๔
ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ลูกกลมเข้าสู่ประเทศไทย

(๒)

บันทึกสุนทรพจน์ของจอมพลพิบูลฯ
นายกรัฐมนตรี ตอบ ร.ม.ต.คลัง

จอมพลพิบูลฯ นายกรัฐมนตรี ได้แสดง
สุนทรพจน์ตอบ ร.ม.ต.คลัง ในพิธีดังกล่าว มีสาระ
สำคัญว่าเห็นพ้องด้วยกับรายงานของ ร.ม.ต. คลัง
 และได้กล่าวขอใจปรีดีซึ่งพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรี
ไปก่อนแล้วว่า “ฉันจึงขอขอบคุณท่านรัฐมนตรี
คนก่อน ที่ได้จัดวางรากฐานแห่งธนาคารกลางไว้
เป็นอย่างดี”

แล้วได้กล่าวขอใจเจ้าหน้าที่กระทรวงการ
คลังที่ได้สร้างต่อจากรากฐานที่ปรีดีได้วางไว้ว่า
ขอขอใจเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังที่ได้ทำการก่อ
สร้างต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านรัฐมนตรีคลังปัจจุ
บัน (หมายถึงพลตรี ปรีดิพันธ์ฯ) และ ม.จ.วิวัฒนไชย
ไชยันต์”

อนึ่ง นายฯ ประณาม “ผู้ทำลายชาติ” ไว้ด้วย
ถ้อยคำว่า คนก่อนวางแนวไว้อย่างไร ถ้าไม่มี
ความจำเป็นแล้ว ผู้ที่มาทำหน้าที่ใหม่ต้องเดิน
ตามรับช่วงกัน ไม่ใช่ตรงข้ามกัน คนก่อนทำ
อะไรไว้ คนหลังมารับหน้าที่ก็รื้อทิ้ง สร้างขึ้น
ใหม่หมด หย่างนี้เป็นการทำลายงานของ
ชาติหย่างยิ่ง

บันทึกสุนทรพจน์ทั้งฉบับ ตรงกับที่หนังสือ
ของธนาคารแห่งประเทศไทยชื่อ ที่ระลึกในการเปิด
อาคารสำนักงานใหญ่..... เล่มที่อ้างแล้วใน ก.
นั้น ได้ลงพิมพ์ตามภาพถ่ายต่อไปนี้

ท่านรัฐมนตรี

ฉันมีความยินดีมาในงานของธนาคารแห่งประเทศไทยในวันนี้ ซึ่งเป็นสภามงคลवारของปวงชนชาวไทย เหมาะสมที่จะอาศัยเป็นวันพิธีเปิดธนาคาร อันจะประกอบกิจการเพื่อประโยชน์ของสาธารณะโดยไม่มุ่งหวังจะแสวงหาผลกำไร

ฉันเห็นพ้องด้วยกับท่านรัฐมนตรีว่า ความเชื่อถือในความมั่นคงของประเทศนี้จะตั้งอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยความมั่นคงแห่งระบบการเงิน ธนาคารกลางมีหน้าที่ดำรงรักษาความเชื่อนั้นไว้ให้ยั่งยืนนาน จึงเป็นความปรารถนาของรัฐบาลที่จะจัดตั้งขึ้นเพื่อประเทศไทย เมื่อความปรารถนานั้นได้ลุถึงซึ่งผลสำเร็จบัดนี้ ก็เป็นที่น่าปิติยินดีอย่างยิ่ง ฉันจึงขอขอบคุณท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังคนก่อน ที่ได้จัดวางรากฐานแห่งธนาคารกลางไว้เป็นอย่างดี และขอขอบใจเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังที่ได้ทำการก่อสร้างต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านรัฐมนตรีคลังปัจจุบัน และ ม.จ. วิวัธน์ไชย ไชยันต์ ซึ่งได้เหน็ดเหนื่อยในงานนี้มาก การทำงานส่วนรวมของชาติ ย่อมเป็นงานใหญ่กว้างขวางมากยากที่จะสำเร็จลงได้ในระยะเวลาเร็ววัน ต้องอาศัยความมานะอดทนและที่สำคัญยิ่ง การส่งและรับงานทำต่อ ๆ กันไป คนก่อนวางแผนไว้อย่างไร ถ้าไม่มีความจำเป็นแล้วผู้ที่มารับหน้าที่ใหม่ต้องเดินตามรับช่วงกัน ไม่ใช่ตรงข้ามกัน คนก่อนทำอะไรไว้คนหลังมารับหน้าที่ก็หรือทั้งสร้างชิ้นใหม่หมด อย่างนี้เป็นการทำลายงานของชาติเป็นอย่างยิ่ง เท่ากับตนไม่ยอมรับมรดก ซึ่งในสมัยอะไรก็ตามกันนี้ ฉันเห็นสมควรจะเลิกเสียอย่างเด็ดขาด ด้วยผลแห่งการทำต่อกันเป็นช่วงนี้เอง เป็นผลให้ได้เปิดธนาคารแห่งประเทศไทยในวันนี้ได้ด้วยดี อนึ่ง ฉันมีความยินดีที่ได้ฟังคำรับรองของคณะกรรมการและพนักงานธนาคาร ที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่โดยเต็มปัญญาสามารถ จึงขอตอบสนองคำรับรองว่าจะสนับสนุนธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ทุกวิถีทางที่ชอบที่ควน ร่วมใจร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อประเทศไทย

๑.๒ คำสอนของปรีดี

๑.๒.๑ ขอเวลาสำรวจว่า คำโฆษณาของ
เกจิอาจารย์ที่ตรงข้ามกับเอกสารหลักฐาน
ทางราชการนั้น ตรงกับพระประสงค์แท้จริงของ
พระองค์เจ้าวิวัฒนฯหรือไม่

(๑)

จำเป็นต้องขอเวลาสำรวจ

ก.คำโฆษณาชวนเชื่อของเกจิอาจารย์

ก่อนที่ปรีดีจะเสนอคำเสนอของผู้ปรารถนา
สัจจะ ปรีดีขอเวลาสำรวจคำโฆษณาของเกจิ
อาจารย์ที่เผยแพร่ตรงกันข้ามกับเอกสารหลักฐานทางราช
การ ถึงขนาดที่คำโบราณของไทยเรียกว่า “กลับหน้า
มือเป็นหลังมือ” คือ

ภายหลังที่จอมพล ปิบูลฯ ต้องพ้นจาก
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยการรัฐประหาร นำโดย
จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน
๒๕๐๐ แล้ว ก็ได้มีเกจิอาจารย์ทำการ “ลบ” ประวัติ
ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลปิบูลฯ ได้บันทึก
เป็นหลักฐานไว้ตามที่ได้กล่าวแล้วในข้อ ๑.๑ โดย
เกจิอาจารย์โฆษณาจงใจให้คนหลงเชื่อว่า ธนาคาร
แห่งประเทศไทยมิได้สืบมาจากสำนักงานธนาคาร
ชาติไทย เพราะใช้ชื่อต่างกัน ธนาคารแห่งประเทศไทย
จึงก่อตั้งขึ้นโดยพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ทรงเป็น
บุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่ได้วางรากฐานธนาคารฯ
นั้นไว้อย่างมั่นคง และอ้างว่า พระองค์ได้ทรงเจร
จากญี่ปุ่นเป็นผลสำเร็จให้ญี่ปุ่นยอมปล่อยให้ฝ่าย
ไทยตั้งธนาคารฯ ได้โดยไม่ต้องใช้ที่ปรึกษาและหัว
หน้าหน่วยงานเป็นชาวญี่ปุ่น ฯลฯ

ข. ปรีดีสรรเสริญพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ตามรูปธรรมที่พระองค์ทรงปฏิบัติเพื่อชาติ

ปรีดีมิได้ลบหลู่พระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ปรีดีเคย
ร่วมรับราชการกับพระองค์ตั้งแต่ปรีดีเข้ารับตำแหน่ง
ร.ม.ต. คลัง เมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ ขณะนั้น
พระองค์ทรงพระอิสริยยศ “หม่อมเจ้า” ดำรงตำแหน่ง
“อธิบดีกรมศุลกากร” ปรีดีเห็นความสามารถของ
พระองค์ จึงได้ขออนุมัติคณะรัฐมนตรีย้ายพระองค์
จากอธิบดีกรมฯ นั้น ไปดำรงตำแหน่ง “ที่ปรึกษากระ
ทรวงการคลัง (ฝ่ายไทย)” ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ปรีดีขอ
อนุมัติรัฐบาลตั้งขึ้นใหม่เพื่อทดแทนอิทธิพลของ
“ที่ปรึกษากระทรวงการคลัง (ชาวอังกฤษ)” ที่รัฐบาล
จำต้องจ้างโดยเหตุพิเศษทางการเมืองและเศรษฐกิจ
(สาธุศิษย์ของเกจิอาจารย์บางคนเข้าใจผิดว่า
พระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ทรงดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา
กระทรวงการคลังก่อนที่ปรีดีดำรงตำแหน่ง ร.ม.ต.
คลัง)

พระองค์ได้ทรงช่วยเหลือปรีดีเกี่ยวกับ
ราชการของกระทรวงการคลัง ปรีดีได้ขอบพระทัย
และสรรเสริญพระองค์ตามรูปธรรมที่พระองค์ทรง
ปฏิบัติเพื่อชาติหลายประการ

โดยเฉพาะกรณีที่พระองค์ได้ร่วมกับที่
ปรึกษาคนอื่น ๆ ช่วยเหลือปรีดีในการก่อตั้งสำนักงาน
ธนาคารชาติไทยนั้น ปรีดีได้อ้างความดีความชอบ
ของพระองค์ไว้พร้อมกับที่ปรึกษาคณะอื่น ๆ ในสุนทร
พจน์เปิดสำนักงานฯ นั้น เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน
๒๔๘๒ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“ในการก่อตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยนั้น
ข้าพเจ้าขอขอบพระทัยหม่อมเจ้าวิวัฒนไชย
ไชยันต์ ที่ปรึกษากระทรวงการคลังฝ่ายไทย
และนายดับลิว.เอ.เอ็ม.ดอลล์ ที่ปรึกษา

กระทรวงการคลัง ซึ่งได้ช่วยเหลือและเห็นดีเห็นชอบในการจัดตั้งและวางระเบียบของสำนักงานนี้ และขอขอบพระทัยพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรกับขอบใจนายเฟรดเดอริก อาร์ดอลแบร์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ที่ได้ช่วยเหลือให้คำปรึกษาหารือแก่ข้าพเจ้า

ค. เกจิอาจารย์อ้างพระนามของพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ทักถมคนอื่นเป็นโมฆะบุรุษ

แม้ว่าเกจิอาจารย์ไม่ยอมกล่าวถึงสำนักงานธนาคารชาติไทยว่า เป็นต้นกำเนิดที่เป็นรากฐานของธนาคารแห่งประเทศไทยก็ตาม แต่ในการกล่าวถึงรากฐานของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น เกจิอาจารย์อ้างว่า พระองค์เจ้าวิวัฒนฯ เป็น “บุคคลสำคัญอย่างยิ่ง” ที่ได้วางรากฐานธนาคารฯ นั้นไว้อย่างมั่นคง โดยเกจิอาจารย์อ้างพระนามของพระองค์ที่ประทับ “พลตรี เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ” ร.ม.ต. คลัง ให้เป็นบุคคลที่ตามบาลีเรียกว่า “โมฆะบุรุษ” (อ่านออกเสียง “โมฆะบุรุษ”) คือเป็นบุคคลว่างเปล่าที่ไม่มีความสามารถพัฒนาธนาคารแห่งประเทศไทยจากรากฐานมั่นคงของสำนักงานธนาคารชาติไทยที่มีอยู่ก่อนนั้น ทั้งๆ ที่พลตรี บริภัณฑ์ฯ ได้อุตสาหะพยายามเห็นดีเห็นชอบในการพัฒนาธนาคารฯ นั้น และนายกรัฐมนตรีได้แสดงความขอบใจไว้ในสุนทรพจน์ตอบ ร.ม.ต. คลังในพิธีเปิดธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๕ ว่า

“ขอขอบใจเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังที่ได้ทำการสร้างต่อมา (จากรากฐานที่ปรีดี ร.ม.ต. คลังคนก่อนได้วางไว้) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐมนตรีคลังปัจจุบัน (พลตรีบริภัณฑ์ฯ) และ ม.จ.วิวัฒนไชย ไชยันต์”

แต่เกจิอาจารย์โฆษณาชวนเชื่อว่า พระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ทรงเป็น “บุคคลสำคัญอย่างยิ่ง” ในการวางรากฐานธนาคารฯ นั้น

ถ้าถือตามแนวทางเกจิอาจารย์เช่นนั้นแล้ว นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบกิจการรัฐบาลและกิจการของกระทรวง แต่มีที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรีและที่ปรึกษากระทรวงนั้นก็จะกลายเป็นคนไร้ความหมาย คือกลายเป็น “โมฆะบุรุษ” เพราะความสำคัญอย่างยิ่งตกอยู่ที่บุคคลซึ่งเป็นที่ปรึกษา

โปรดสังเกตว่า หนังสือของธนาคารแห่งประเทศไทยเล่มที่อ้างแล้วหน้า ๗๗ ได้กล่าวถึงวิธีศึกษาค้นคว้าของ ม.จ. วิวัฒนฯ ไว้ตอนหนึ่ง ดังต่อไปนี้

“การจัดร่างออกกฎหมายดังกล่าว (กฎหมายก่อตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย) ดำเนินการสำเร็จลงอย่างรวดเร็วทันความต้องการ กล่าวคือ ม.จ.วิวัฒนไชย ได้ทรงร่างเค้าโครงการธนาคารกลาง โดยอาศัยตำราและกฎหมายธนาคารกลางในต่างประเทศเป็นหลัก ประกอบกับรายงานของเซอร์เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ เสนอพลตรี เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยบันทึกที่ ๗๖/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕.....”

ฉะนั้นพลตรี บริภัณฑ์ฯ ก็มีความสามารถพอที่จะพัฒนาสำนักงานธนาคารชาติไทยเป็นธนาคารแห่งประเทศไทยได้ เพราะท่านนี้ผู้นี้ขณะเป็นนายร้อยตรีเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น ได้รับทุนกระทรวงกลาโหมไปศึกษาวิชาในยุโรปตะวันตก ครั้นเมื่อสยามประกาศสงครามกับเยอรมนี นาย

ทหารไทยผู้นี้สมัครประจำกองทหารอาสาไทย เสร็จสงครามนั้นแล้วได้ยศนายร้อยโท และได้ทุนศึกษาต่อที่โรงเรียนนายทหารพลธิการชั้นสูง ซึ่งย่อมศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ทั่วไปและเศรษฐกิจการทหารที่ต้องติดต่อกับแนวหลัง และการออกธนบัตรทหาร (Military Bank-note) สำหรับกองทัพนำไปใช้ในเขตที่ยึดครองได้

นายทหารไทยผู้นี้ศึกษาและปฏิบัติการในยุโรปรวมเป็นเวลาประมาณ ๙-๑๐ ปี พลตรีบริรักษ์ฯ สามารถอ่านตำราเศรษฐศาสตร์ภาษาเยอรมัน ภาษาฝรั่งเศส และภาษาอังกฤษเข้าใจได้ไม่น้อยกว่าพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ

ปรีดีเชื่อว่า พระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ไม่มีพระนิสัยขิงตึ๊งเต็น ฉะนั้นการที่เกกิจอาจารย์โฆษณาทัพบก พลตรี บริรักษ์ฯ นั้น จึงขัดต่อพระประสงค์ของพระองค์

ง. พระองค์เจ้าวิวัฒนฯ ทรงทราบว่า ปรีดีได้บุกเบิกโดยต่อสู้อุปสรรคนานาประการ เพื่อวางรากฐานธนาคารกลางของชาติไทย อาทิ

ง.๑ พระองค์ทรงเป็นผู้ร่างรายงานด้วยความเห็นชอบของพนักงานธนาคารฯ แล้วนำเสนอ พลตรี บริรักษ์ฯ ซึ่งนำไปอ่าน "ในนามของธนาคารแห่งประเทศไทย" ดังกล่าวใน (๑) แล้วนั้น

ง.๒ พระองค์ได้ทรงติดตามเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจที่ปรีดีได้เสนอรัฐบาลโนฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งมีเรื่องเสนอให้ก่อตั้งธนาคารชาติด้วย แต่รัฐบาลนั้นหาว่าเป็นโครงการคอมมิวนิสต์ รัฐบาลฯ จึงปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญหลายมาตรา อีกทั้งเนรเทศปรีดีจากสยามไปลี้ภัยในฝรั่งเศส แม้กระนั้นปรีดีก็ได้ละทิ้งการต่อสู้ คือ ได้

ต่อสู้มาจนวางรากฐานก่อตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยซึ่งเป็นรากฐานของธนาคารแห่งประเทศไทย

ง.๓ ต่อมาในสมัยที่พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ในเดือนธันวาคม ๒๔๗๖ แล้วนั้น ครั้นถึงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๗๗ พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุนนาค) อดีตอัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส และอดีต ร.ม.ต.คลังในรัชกาลที่ ๕ นั้น ได้เสนอ "โครงการธนาคารของชาติ" ต่อมานายกรัฐมนตรีฯ เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา

ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีลงมติให้รัฐมนตรีคลังรับไปพิจารณาก่อน รัฐมนตรีคลังจึงส่งเรื่องให้นายแบกชเตอร์ ที่ปรึกษาการคลังชาวอังกฤษ และ ม.จ. วิวัฒนฯ ขณะดำรงตำแหน่ง "อธิบดีกรมศุลกากร" (ก่อนย้ายไปกรมศุลกากร) เสนอความเห็นนำไปพิจารณาในคณะรัฐมนตรี

นายแบกชเตอร์ ที่ปรึกษาการคลังชาวอังกฤษ ได้ทำบันทึกแสดงความเห็นคัดค้านการตั้งธนาคารชาติไทย โดยเชิงชี้ว่า ถ้าสยามตั้งธนาคารชาติขึ้นแล้ว ธนาคารอังกฤษจะไม่ร่วมมือด้วย ปรีดีได้ต่อสู้กับนายแบกชเตอร์จนกระทั่งเขาต้องลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นเรื่องยืดเยื้อ

ส่วน ม.จ.วิวัฒนฯ นั้นก็ได้ทรงแสดงความเห็นไม่ให้รัฐบาลพิจารณาโครงการของพระยาสุรียานุวัตร ดังที่หนังสือของธนาคารแห่งประเทศไทยชื่อ ที่ระลึกในการเปิดอาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารแห่งประเทศไทย ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๕ (ซึ่งปรีดีขอให้อักษรย่อว่า ระลึกธนาฯ ไทย ๒๕๒๕) หน้า ๕๐ ได้นำมาลงพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้

"(4) เรื่อง Central Bank นั้น มีคำแนะนำว่า (ก) รัฐบาลจำเป็นต้องริบตั้ง Central Bank (ข) แแบงก์นี้ต้องมีทุนสำรองเป็นทองคำ (ค) เพื่อที่จะให้ได้ทองคำมาเป็นทุนสำรองนั้นรัฐบาลต้องทำป่าไม้ โรงเลื่อย เหมืองแร่ และขายไม้และแร่ไปต่างประเทศแลกเอาทองคำเข้ามา (ง) รัฐบาลจะสามารถทำกิจการเหล่านี้ได้โดยกู้ยืมจาก Central Bank นั้นมาทำ

ข้อแรกที่ยังสังเกตก็คือ คำแนะนำอันนี้เป็น Vicious Circle อย่างบริบูรณ์

ข้อที่ฟังสังเกตต่อไปก็คือ ไม่มีคำแนะนำโดยตลอดว่า แแบงก์นี้มีหน้าที่ในกิจการระประการใดบ้าง ทงกล่าวไว้แต่จะให้รัฐบาลและเทศบาลกู้ยืมเงินไปทำเหมืองแร่ ปลุกห้องแถว ทำไฟฟ้า ฯลฯ ก็ถ้าจะจัดแบงก์นี้เป็น Central Bank อย่างที่เข้าใจกันแล้ว แแบงก์ย่อมจะมีหน้าที่ในการออกจำหน่ายเงินตราและการรับรักษาเงินแผ่นดินด้วย ถ้าจะให้แบงก์มีหน้าที่เช่นนี้ แแบงก์ก็จะเอาเงินทุนสำรองเงินตราหรือเงินรัฐบาลไปให้รัฐบาลหรือเทศบาลกู้ยืม เพื่อทำกิจการที่กล่าวข้างต้นมิได้ เพราะการออกจำหน่ายเงินตราต้องถือคือว่าเงินทุนสำรองต้องมี liquidity ส่วนเงินของรัฐบาลนั้น รัฐบาลก็ต้องใช้จ่ายอยู่เสมอ

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อไม่ปรากฏว่าแบงก์นี้จะตั้งขึ้นได้ด้วยอุปบายอย่างใด และจะทำหน้าที่อย่างไรบ้าง ก็ยังพิจารณาไม่ได้

ในสมัยรัชกาลที่ ๘ จันทรทนต์รัชกาลปัจจุบัน
กำหนดให้มีรูปพานรัฐธรรมนูญไว้ในวงสีขาว (ลายน้ำ) และด้านหลังของธนบัตร

ปรีดีจึงเสนอความเห็นในคณะรัฐมนตรีมีใจความสำคัญว่า พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุญนาคว) เป็นนักปราชญ์ไทยคนแรกที่แต่งตำรา *เอโคโนมิกส์* (Economics) ซึ่งท่านให้ชื่อเป็นภาษาไทยว่า *ทรัพย์ศาสตร์* (ต่อมารัชกาลที่ ๖ จึงทรงใช้ศัพท์ไทยว่า "เศรษฐวิทยา") โครงการธนาคารชาติที่พระยาสุริยาฯ เสนอจึงมีรายละเอียดมากพอสมควร

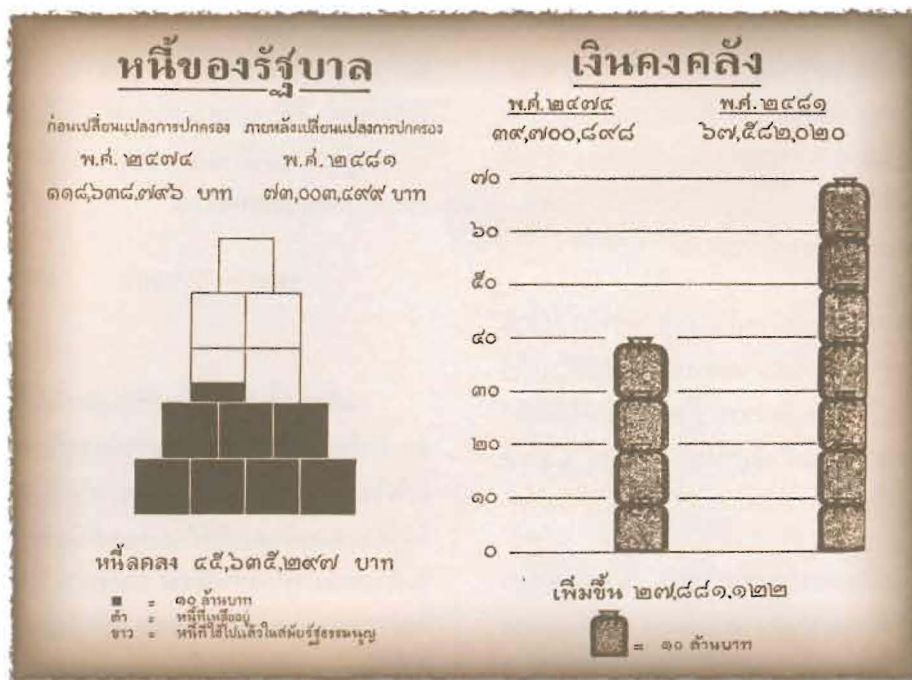
ส่วนความเห็นของม.จ.วิวัฒน์ฯ ที่ว่า โครงการของพระยาสุริยาฯ เป็น Vicious Circle นั้น ม.จ.วิวัฒน์ฯ ทรงใช้คำรุนแรงเกินไป เพราะคำว่า "Vicious Circle" นั้น พจนานุกรมฉบับออกซ์ฟอร์ดให้ความหมายในทางตรรกวิทยาไว้ว่า "A fallacious mode of reasoning. Wherein a premiss is used to prove a conclusion, and the conclusion is used to prove the premiss." แปลเป็นไทยใจความว่า "วิธีผิดในการชี้เอาเหตุผลที่เอาข้อเสนอย่างหนึ่งพิสูจน์ข้อสรุป แล้วเอาข้อสรุปพิสูจน์ข้อเสนอนั้น" ปรีดีไม่เห็นว่าการของพระยาสุริยาฯ มีลักษณะดังนั้น เพราะการวางโครงการจัดตั้งธนาคารชาติหรือธนาคารกลาง

ของชาตินั้น ก็ต้องมีเหตุผลเกี่ยวพันกันทุก ๆ แขนงงานของธนาคารทั้งสิ้น และในขั้นแรกนี้ควรพิจารณาหลักการก่อนว่า สมควรรับหลักการตั้งธนาคารชาติ ซึ่งพระยาสุริยานุวัตรเสนอมานั้นหรือไม่ เมื่อรับหลักการแล้วก็ตั้งกรรมการพิจารณารายละเอียด

แต่รัฐมนตรีคลังซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่โดยตรงแถลงว่า ยังไม่พร้อมที่จะรับหลักการ โครงการจัดตั้งธนาคารของชาติไทยที่พระยาสุริยาฯ เสนอนั้นจึงถูกระงับไว้

ง.๔ เมื่อปรีดีได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ตั้งตำแหน่งที่ปรึกษาฝ่ายไทยของกระทรวงการคลังดังกล่าวในข้อ (๑) ข. แล้ว ปรีดีจึงได้ขอให้ ม.จ.วิวัฒน์ฯ ทรงรับตำแหน่งที่ตั้งขึ้นใหม่นั้น ในขั้นแรกพระองค์ทรงปฏิเสธโดยอ้างว่า ถ้าพระองค์จะต้องประทณคำปรึกษาให้จัดตั้งธนาคารชาติไทยก็จะขัดกับที่พระองค์ประทณความเห็นคัดค้านโครงการของพระยาสุริยานุวัตร ปรีดีจึงทูลพระองค์ว่าความเห็นที่ประทณคัดค้านนั้น เป็นเรื่องของอดีตไป

อนึ่ง ปรีติขอขอบใจคุณป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้ซึ่ง
ตำราที่จะพิมพ์เอกสารหลักฐานแท้จริงเกี่ยวกับ

สถานภาพทางการเงินการคลัง ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
(จากหนังสือ สมุดไทยในสมัยรัฐธรรมนูญ ที่ระลึกในงานฉลองวันชาติและสนธิสัญญา ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒)

ประวัติศาสตร์การแห่งประเทศไทย แต่คุณป๋วยฯ ต้องพ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยไปก่อน ที่การนั้นจะสำเร็จ

ข. ต่อมาคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยปัจจุบันได้ตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือชื่อที่ระลึกในการเปิดอาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารแห่งประเทศไทย ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๕ ซึ่งลงพิมพ์เอกสารหลักฐานหลายประการที่เป็นประโยชน์แก่การอาศัยพิสูจน์ข้อเท็จจริงของเรื่องดังกล่าวนั้น ปรีดีขอถือโอกาสนี้ขอบใจกรรมการฯ ทุกท่านในการลงพิมพ์เอกสารหลักฐานหลายประการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ปรีดี ท่านกรรมการฯ ทั้งหลายได้ปฏิบัติด้วยความกล้าหาญที่ควรได้รับการสรรเสริญ ถ้าหากปรีดีพบว่าตอนใดคลาดเคลื่อนไปบ้าง ปรีดีก็เห็นว่าใช้ท่านกรรมการฯ นั้นต้องรับผิดชอบ

ส่วนผู้รับผิดชอบแท้จริงคือต้นตอที่เขียนโฆษณาไว้ก่อน ถ้าปรีดีเห็นสมควรชี้แจงเพื่อสัจจะทางประวัติศาสตร์ ปรีดีก็ขอชี้แจงไว้โดยหวังว่า ท่านกรรมการฯ ที่ปรารถนาสัจจะทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกันคงรับฟัง

ในการนั้นปรีดีต้องขอภัยท่านกรรมการฯ ทั้งหลายไว้ล่วงหน้า ณ ที่นี้ด้วย

หมายเหตุ โดยเหตุที่หนังสือเล่มนี้ชื่อยาวมาก ฉะนั้นถ้าปรีดีจะอ้างชื่อหนังสือเล่มนี้แล้ว ก็ขอใช้คำย่อว่า “ระลึกธนาคาร ไทย ๒๕๒๕”

-ปรีดี พนมยงค์-

กับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา
ขณะร่วมอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

๒๒. เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
คนหนึ่ง ในคณะผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ ต่อต้านเผด็จการ และปฏิบัติ
การเพื่อให้ชาติไทยได้เอกราชอธิปไตย
สมบูรณ์กลับคืน

(๑)ทางการทูตญี่ปุ่นประจำกรุงเทพฯ ได้ติดต่อ
ขอให้จอมพล ป.พิบูลสงครามจัดการให้ปรีดี พนมยงค์ พ้น
จากตำแหน่งรัฐมนตรีคลังเพราะเป็นผู้นิยมสัมพันธไมตรี
แต่เนื่องจากยังมีราษฎรนิยมนายปรีดีอยู่มาก ฉะนั้นขอให้
จัดการให้ปรีดีดำรงตำแหน่งสูงสุดที่มีใช้อำนาจทางการเมือง
(หมายถึงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการฯ ในคณะผู้สำเร็จฯ ที่
ว่างอยู่ ๑ ตำแหน่ง) จอมพล ป.พิบูลฯ ได้มอบให้พล.ต.ต.
อดุล อดุลเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรี นำความแจ้งแก่นาย
ปรีดี ปรีดีจึงตกลงลาออกจากรัฐบาล

วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ สมาชิกแทนราษฎร
ลงมติแต่งตั้งให้ปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการคนหนึ่ง
ในตำแหน่งคณะผู้สำเร็จฯ ที่ว่างนั้น

(๒) ปรีดีเห็นว่าตามรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย
ฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น พระมหากษัตริย์มี
พระราชอำนาจคัดค้านระบบเผด็จการและปฏิบัติการเพื่อ
ให้ชาติไทยได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ ฉะนั้นในการที่

ขณะปรึกษางานเสรีไทย
ณ ทำเนียบท่าช้าง พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๘

ปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าเสรีไทย
ในพิธีสวนสนามกองทัพลีไทย
ณ ถนนราชดำเนิน ๒๕ กันยายน ๒๔๘๘

ปรีดีรับตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงเป็น
หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติแทนองค์พระมหากษัตริย์ดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑

หน้าที่ต่อต้านเผด็จการ

(ก)ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๘๖ จอมพล ป.พิบูล
สงคราม ได้เสนอพระราชกฤษฎีกาไปยังคณะผู้สำเร็จ
ราชการฯ ให้อำนาจผู้บัญชาการสูงสุด (จอมพล
พิบูลฯ) มีอำนาจสั่งการทุกกระทรวงทบวงกรมได้ ปรีดีจึง
ทำเป็นบันทึกเสนอพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประธานคณะผู้
สำเร็จฯ ว่า สมควรที่คณะผู้สำเร็จฯ (ซึ่งรวมทั้งปรีดีด้วยนั้น)
จะต้องยับยั้ง (Veto) พระราชกฤษฎีกานั้น เพราะเท่ากับให้ผู้
บังคับบัญชาการทหารสูงสุด (จอมพลพิบูลฯ) มีอำนาจ
เผด็จการซึ่งขัดต่อระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ
๒๔๗๕ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประธานคณะผู้สำเร็จฯ เห็น
ชอบด้วย คณะผู้สำเร็จราชการฯ จึง ยับยั้ง (Veto) พระราช
กฤษฎีกาฉบับนั้น พร้อมกันนั้นปรีดีได้ทำจดหมายถึง
พล.ต.ต.อดุล อดุลเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรี ชี้แจงเหตุที่
ยับยั้ง (Veto) พระราชกฤษฎีกาฉบับนั้น พล.ต.ต.อดุลฯ
เห็นชอบด้วยกับคณะผู้สำเร็จฯ และยังมีรัฐมนตรีที่เป็น

ภาพฝีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ขณะทรงเป็นสมเด็จพระอนุชา
พระที่นั่งอนันตสมาคม ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙

ทูลเกล้าฯ ถวายรัฐธรรมนูญ
ฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙

ผู้แทนราษฎรเห็นว่า นายควง อภัยวงศ์ สมควรเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ประธานผู้สำเร็จฯ ไม่ยอมลงพระนามแต่งตั้ง นายควงฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนพรรคพวกของจอมพลพิบูลฯ ก็ได้เรียกร้องให้คณะผู้สำเร็จฯ แต่งตั้งจอมพลพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ปรีดีเห็นควรปฏิบัติตามมติของผู้แทนราษฎรส่วนมากที่ประธานสภาฯ ได้หยังเสียงแล้วนำมาเสนอคณะผู้สำเร็จฯ นั้น พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประธานคณะผู้สำเร็จฯ จึงลาออกจากตำแหน่ง ครั้นแล้วสภาฯ ผู้แทนราษฎรได้ลงมติเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ตั้งปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จฯ แต่ผู้เดียว

ปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงตั้งให้นายควง อภัยวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและจัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้น

ประการที่ ๒

หน้าที่ปฏิบัติการเพื่อให้ชาติไทยได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์กลับคืน

ปรีดีเห็นว่า ถ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบรรลุนิติภาวะ และบริหารราชการแผ่นดินด้วยพระองค์เองตาม

รัฐธรรมนูญ พระองค์ก็จะไม่ทรงนิ่งเฉย หากจะทรงปฏิบัติเพื่อให้ชาติไทยได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์กลับคืน ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่จะปฏิบัติการตามหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์ดังกล่าว

ฉะนั้น ปรีดีจึงดำเนินงานของขบวนการต่อสู้ญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งต่อมาได้ร่วมกับเสรีไทยใน ส.ร.อ. และในอังกฤษเป็นขบวนการอันเดียวกัน ในการปฏิบัติรับใช้ชาติไทย ๒ ด้านประกอบกัน คือ

(ก) ด้านหนึ่ง ต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน

(ข) ด้านที่สอง ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรยอมรับว่า ประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม และการผ่อนหนักเป็นเบา

(ดูหนังสือชื่อ จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุขุมวิท เรื่อง จดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับปฏิบัติการในแคนดี้ นิวเดลฮี และสหรัฐอเมริกา และหนังสือ อนุสรณ์นายปรีดี พนมยงค์ พึ่งสุนทร นักอภิวัฒน์ เสรีไทย, นายสนามมวญเวที่ราชดำเนินคนแรก และบทความ

ในหลวงรัชกาลที่ ๘
ทรงลงพระปรมาภิไธย
และพระราชทานรัฐธรรมนูญ
ฉบับ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

ของนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ เกี่ยวกับเสรีไทย และบทความเกี่ยวกับเสรีไทยอีกหลายท่านที่ลงพิมพ์ในหนังสือของนายดิเรก ชัยนาม เรื่อง ประเทศไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง ฯลฯ)

ประการที่ ๓

ปรารภให้นายกรัฐมนตรีปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์

ท่านที่ได้อ่านสุนทรพจน์ฉบับ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๕ ของปรีดีซึ่งลงพิมพ์เป็นเล่มและได้กระจายเสียงแล้ว ก็คงจะระลึกได้ว่า ปรีดีได้คัดความในพระราชปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ ๒๔๘๕ ซึ่งมีความดังต่อไปนี้

"ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้ปรารภกับนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้พระมหากษัตริย์ได้พระราชทานแก่ชนชาวไทยมาแล้วเป็นปีที่ ๑๔ ถึงแม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี

รัฐธรรมนูญเป็นหลักนี้ จะไต่ยงความเจริญให้เกิดแก่ประเทศชาตินับเป็นอันมากประการ ทั้งประชาชนจะได้รับซาบซึ่งถึงคุณประโยชน์ของการปกครองระบอบนี้เป็นอย่างดีแล้วก็จริง แต่เหตุการณ์บ้านเมืองก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้เลิกบทเฉพาะกาลอันมีอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้น และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นายกรัฐมนตรีจึงนำความนั้นปรึกษาหารือกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ พร้อมกับคณะผู้ก่อการฯ ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อได้ปรึกษากันแล้ว รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ จึงเสนอญัตติต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ขอตั้งกรรมาธิการวิสามัญคณะหนึ่ง....."

ครั้นแล้วการดำเนินเพื่อร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ ก็ได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรตามลำดับ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ให้ใช้เป็นกฎหมายได้ตั้งแต่วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙

๒๓. หลักฐานของสัมพันธมิตรรับรอง เอกราชอธิปไตยของชาติไทย และรับรอง คุณูปการของเสรีไทย และรับรองว่าปรีดี เป็นตัวแทนของชาติไทย

แม้ว่ารัฐบาลไทยซึ่งมีจอมพล ปิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสงครามต่อ ส.ร.อ. และบริเตนใหญ่ และก่อสงครามกับประเทศจีนก็ตาม แต่ด้วยการปฏิบัติของขบวนการเสรีไทยเป็นส่วนรวมที่เป็นคุณูปการแก่สัมพันธมิตร จึงเป็นผลให้สัมพันธมิตรรับรองเอกราชอธิปไตยของชาติไทย และรับรองว่า นายปรีดีเป็นตัวแทนของชาติไทยตามหลักฐานดังต่อไปนี้

(๑) ในระหว่างที่อังกฤษรื้อการรับรองว่าประกาศสงครามของรัฐบาลไทยเป็นโมฆะนั้น ส.ร.อ. ได้มีนโยบายเกี่ยวกับประเทศไทยที่แจ้งต่อรองผู้อำนวยการสำนักงานบริการยุทธศาสตร์โดยจดหมายของ มร. คอร์ดเวลล์ ฮัลล์ ฉบับเลขที่ ๘๙๒/๓๒ ลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ (พ.ศ. ๒๔๘๖) ซึ่งกล่าวถึงนโยบายของอเมริกันไว้ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
เสด็จตรวจพลหน่วยทหารจักราพอังกฤษ
กับ พล.ร.อ. สอร์ดี หลุยส์ เม้าท์แบทเทน

892.01/32

The Secretary of State to the Deputy Director of the Office
of Strategic Services (*Goodfellow*)
Washington, August 26, 1943

My Dear Colonel Goodfellow: In reply to your oral inquiry of August 4 relating to possible American operations conducted in connection with a Free Thai movement, the position of the Department of State is as follows:

The United States recognizes Thailand as an independent state which is now under the military occupation of Japan. This Government does not recognize the Thai Government as it is now constituted; but this Government has refrained from declaring war on Thailand, has continued to recognize as "Minister of Thailand" the Thai Minister in Washington who has denounced his Government's cooperation with Japan, and has sympathetically regarded a Free Thai movement in which he is prominent.

The Government of the United States looks forward to the reestablishment of Thailand's independence as quickly as possible. Available information indicates that there remain in the present Thai Government a number of officials who opposed the capitulation of that Government to Japanese pressure. It is understood that Luang Pradist Manudharm (known also as Nai Pridi Bhanomyong), a member of the Council of Regents, is one of these officials and that he has participated prominently in a secret movement which aims to restore the Government as it was constituted prior to the Japanese invasion.

In the light of this understanding Luang Pradist Manudharm is presumed by the Government of the United States to represent a continuity in the Government of Thailand as it was constituted prior to the defection of the Thai Prime Minister to the Japanese at the time of The Japanese invasion and to be one of the outstanding leaders in the movement for Thai independence. Accordingly, until this Government has indications to the contrary from the Thai people, it feels warranted, without in any way committing itself in respect to the future, in regarding Luang Pradist as one of the leading representatives in Thailand of the Thai nation.

The attitude of this Government, as above outlined, is a provisional position pending a free expression of the wishes of the Thai people following the liberation of Thailand by United Nations forces. The efforts of the Government of the United States are and should be limited to assisting the Thai people to restore a native regime capable of discharging its responsibilities and free from foreign control. The final choice of the leaders of such a government is a matter for the Thai people alone to decide.

It is believed that this will give you information you wished.

Sincerely yours,
Cordell Hull.

แปลเป็นภาษาไทย

7 892.01/32

จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

กิจกรรมอำนวยการสำนักงานพุทธศาสนา (กุกเฟลโดว)

วอชิงตัน, 26 สิงหาคม 1943

พันเอก กุศโลฬโลวิทริก ในการแถลงตอบคำถามของท่านด้วยวาจา เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม เกี่ยวกับปฏิบัติการอันหนึ่งเป็นไปโดยของฝ่ายอเมริกันกับ ขบวนการเสรีไทยนั้น กระบวนการต่างประเทศนั้นเองหน้าที่ของคนคงต่อไป

สหรัฐอเมริกาดูประเทศไทยว่าเป็นรัฐเอกราชที่มั่นคงอยู่ภายใต้
การปกครองด้วยกำลังทหารญี่ปุ่น รัฐบาลนี้ (สหรัฐอเมริกา) ไม่รับรองรัฐบาล
ไทยที่ประกอบอยู่ในปัจจุบัน (รัฐบาลจอมพล ป. หิวนสงคราม) แต่รัฐบาลนี้
(สหรัฐอเมริกา) ยังต้องการประกาศสงครามต่อประเทศไทยไว้ และคงรับรอง
“อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน” เป็น “อัครราชทูตของประเทศไทย”
ต่อไป อัครราชทูตนี้ (ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช) ได้ประกาศความร่วมมือของ
รัฐบาลไทยกับญี่ปุ่น และ (สหรัฐ) ได้นับถือด้วยความเห็นอกเห็นใจต่อขบวนการ
เสรีไทยของอัครราชทูตคนนั้น (ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช) เป็นบุคคลสำคัญ

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะไปข้างหน้าถึงการทำที่สถาปนาเอกราช
ของประเทศไทยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จากข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับ
แสดงให้เห็นว่าในรัฐบาลไทยปัจจุบันก็ยังมีความสับสนวุ่นวายที่คลั่งคลุ้มไม่
เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลไทยยอมจำนนต่อการกดดันของฝ่ายญี่ปุ่น เป็นที่
ทราบกันดีว่าในบรรดาข้าราชการทั้งหลายนี้ หลวงประดิษฐมนูธรรม (หรือที่รู้จักกัน
ในนาม นายปรีดี พนมยงค์) ผู้สำเร็จในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระ
องค์รวบอยู่ด้วยคนหนึ่ง และยังได้ทราบต่อไปอีกว่าผู้นี้มีส่วนอย่างสำคัญร่วม
มือในขบวนการลับที่มีจุดประสงค์เพื่อพ่นชนซึ่งรัฐบาลไทยที่เคยเป็นอยู่ก่อน
หน้าการรุกรานของญี่ปุ่น

(๒) บันทึกจัดทำโดยกรมกิจการปาซิฟิกตะวันตกเฉียงใต้เพื่อประธานาธิบดี

ตามหนังสือของรัฐบาลอเมริกันชื่อ *Foreign Relations of The United States* ค.ศ. ๑๙๔๕ เล่ม ๖ หน้า ๑๒๔๒ - ๑๒๔๔ ดังต่อไปนี้

892.01/1-1345

Memorandum Prepared in the Division of Southwest Pacific Affairs.

Washington, January 13, 1945

*Memorandum for the President
(for possible use in discussion with Mr.
Churchill and Marshal Stalin)*

Subject: Future Status of Thailand

British policies towards Thailand are divergent from ours. The British regard Thailand as an enemy and it is their view:

1. That Thailand's postwar independence should be conditioned on its acceptance of "special arrangements for security or economic collaboration within an international system."
2. That the peninsula of Thailand from Malaya to about 12° north latitude should be considered a vital strategic area and its defense under international security arrangements be undertaken by a protecting power or by an international consortium. This is reported to be the opinion of Mr. Churchill. Such action might substantially impair Thai administrative rights in the area.
3. That actual military government will not be needed, except perhaps in combat zones. However, they believe that an Allied Control Commission should be established in Thailand, which should be continued for some time.
4. That they should not deal at the present time with any Thai Government.

In contrast, we do not regard Thailand as an enemy but as an enemy occupied country. We recognize the Thai Minister in Washington as "Minister of Thailand" with a status similar to that of the Danish Minister. We favor a free, independent Thailand, with sovereignty

unimpaired and ruled by a government of its own choosing. Thailand is the one country in Southeast Asia which was still independent before the war. We believe that it would be prejudicial to American interests throughout the Far East if, as the outcome of the war in which we will have had the major part in defeating Japanese aggression, Thailand should be deprived of any of its prewar territory or should have its independent status impaired. The history of European pressure on Thailand and of European acquisition of territory in Southeast Asia is vivid in Asiatic memories. This Government cannot afford to share responsibility in any way for a continuance towards Thailand of prewar imperialism in any guise.

Within Thailand, the administration which first yielded to Japan and which was notoriously collaborationist has been replaced by an administration largely controlled by Pradist, present Regent, most respected of Thai leaders and opponent of Japan from the first. American contact has been established with Pradist who is actively siding Allied intelligence work and who has expressed his desire that Thailand enter the war against Japan and that the Thai army fight by the side of the Allied.

It is the view of the Department that an effort should be made to persuade the British to alter their plans so that they are not inconsistent with our own. It is believed that if Thailand joins in the war against Japan she should be treated as a liberated country and her government be recognized, at least provisionally. Although there are disadvantages from a political viewpoint in having American troops, except where militarily essential, participate in the recovery of European colonial areas, there would be advantages from a political viewpoint in having American troops under independent American command responsible for the liberation of Thailand, rather than having Thailand occupied as enemy territory by British forces. Whether or not American forces should be used in Thailand, however, is a question which would presumably be decided in the light of over or strategic considerations.

Attached is a brief memorandum regarding the Regent Pradist.

เชื่อว่าผลประโยชน์ของอเมริกันจะเสียหายถ้าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะ
ลอบคืบ ซึ่งเราจะมีภาระส่วนใหญ่ในการทำให้การรุกรานของญี่ปุ่นพ่ายแพ้
(ถ้า) ประเทศไทยไม่มีคนแค่นั่นใครส่วนหนึ่งของคนที่มิไว้นอกสงคราม
หรือฐานะของประเทศไทยจะถูกลบหล่อน ประวัติศาสตร์แห่งการที่ชาวยุโรป
นับนับกับประเทศไทยและชาวยุโรปได้ยึดเอาคนแค่นแห่งเอเชียอาคเนย์นั้น
ยังอยู่ในความทรงจำของชาวเอเชีย รัฐบาลนี้ (ส.ร.อ.) ไม่อาจมีส่วนรับผิดชอบ
น้อยด้วยไม่ว่าในทางใด ๆ ที่จะดำเนินต่อประเทศไทยโดยระบบจักรวรรดิ
นิยมในรูปแบบอย่างใด ๆ ทั้งสิ้น

ภายในประเทศไทย ระบบปกครอง (รัฐบาลทหาร) ซึ่งเดิมยอม
จำนนญี่ปุ่นและต่อมาร่วมมือ (กับญี่ปุ่น) อันเป็นที่รู้จักกันกระฉ่อนทั่วไปนั้น
ได้ถูกเปลี่ยนโดยระบบปกครอง (รัฐบาลคงฯ) ซึ่งส่วนใหญ่คุมโดย
ประคิษฐ์ฯ ผู้สำเร็จราชการปัจจุบันที่ได้รับการสนับสนุนที่สุดของบรรดาผู้นำ
ไทย และเป็นศัตรูกับญี่ปุ่นมาตั้งแต่ต้น อเมริกันได้ติดต่อกับประคิษฐ์ฯ
ซึ่งเป็นผู้ช่วยสัมพันธ์มิตรอย่างจริงจังในงานข่าวและเป็นผู้ที่แสดงความ
ปรารถนาให้ประเทศไทยเข้าสงครามต่อสู้ญี่ปุ่น และให้กองทัพไทยทำการ
รบเคียงข้างเคียงใกล้กับสัมพันธมิตร

เป็นพระคณະของกระทรวงการต่างประเทศ (ส.ร.อ.) ที่ต้องให้
ความอดสาหะพยาตามองใจให้บริติชเปลี่ยนแผนการของพวกเขาเพื่อนำให้บัค
คอสเรา เป็นที่เชื่อว่าถ้าประเทศไทยเข้าร่วมสงครามต่อสู้ญี่ปุ่นประเทศไทยก็จะ
ได้รับการปฏิบัติอย่างประเทศที่ได้รับการก่อสร้างภาพ และรัฐบาลของเขาก็จะ
ได้รับการรับรองอย่างนอกเป็นการชั่วคราว แม้ว่าจะเป็นการเสียประโยชน์
จากพระคณະการเมืองในการมีกองทัพอเมริกัน นอกจากจำเป็นทางทหาร
ในการร่วมยึดบริเวณอาณานิคมของชาวยุโรปกลับคืน แต่จะเป็นประโยชน์
จากพระคณະการเมืองในการที่มีกองทัพอเมริกันภายใต้การบัญชาการอิสระ
ของอเมริกันรับผิดชอบในการก่อสร้างภาพของประเทศไทยยิ่งกว่าที่จะให้ประ
เทศไทยถูกยึดครองกินแดนโดยกำลังทหารบริติช อย่างไรก็ตาม การจะใช้
กำลังทหารอเมริกันหรือไม่ในประเทศไทยนั้นเป็นปัญหาที่อนันตว่า จะช้ขาด
ความกระจำจ้งแห่งการพิจารณาทางยุทธศาสตร์ทั้งปวง

ได้แนบบันทึกข้อเถียงกับผู้สำเร็จราชการประคิษฐ์มาด้วย

(๓) โทรเลขลับระหว่างผู้รักษาการแทน ร.ม.ต. การต่างประเทศ ส.ร.อ. กับ “รูธ” (นามแฝงของปรีดี)

โดยที่กำลังพลพรรคของเสรีไทยได้รับความช่วยเหลือทางอาวุธยุทธโปกรณ์จากฝ่ายสัมพันธมิตรได้ขยายกว้างขวางมากขึ้น ฝ่ายญี่ปุ่นจึงเกิดความระแวงสงสัยมากขึ้นว่า ในประเทศไทยมีการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยอย่างกว้างขวาง กองบัญชาการเสรีไทยเกรงว่าญี่ปุ่นอาจลงมือโจมตีก่อน ดังนั้น “รูธ” จึงส่งโทรเลขลับด่วนมาถึงกระทรวงการต่างประเทศ ส.ร.อ. และถึงผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์มีความตรงกัน และได้รับคำตอบจากผู้รักษาการแทน ร.ม.ต. การต่างประเทศ ส.ร.อ. ยืนยันรับรองความเป็นเอกราชของไทยดังต่อไปนี้

SIAM

740.0011 P.W./5-2948

*Memorandum Prepared in the Department of State
(Washington) May 28, 1945.*

The following message for the Secretary of States from RUTH was received by the Department of States on May 21, 1945.

“Thai Resistance Movement, in all its dealings, has continually adhered to the advice of American representatives not to take any premature action against the enemy. But at this time, I believe the Jap desire to fight can be weakened if the Resistance Movement no longer tries to remain under cover. The Jap will be more quickly forced to surrender unconditionally to the Allies because of the fear of the dissolution of the so-called co-prosperity sphere. Nevertheless, we were advised that the Resistance Movement should attempt to block every effort of the Japs for assistance from Thailand. We have followed this line as closely as possible, but you realize the Japs are becoming more suspicious all the time. Not long ago the Thai Government would not accede to a Jap demand for an additional credit of 100,000,000

bahts. I have been informed by the present government that they will not remain in office if the Japs persist in this matter. In that event, a new government would have to be installed and it would have to take action against the Japs by first ordering void all debts and agreements the Pibul regime had contracted with the Japs, including the treaty on the incorporation of four states in Malaya and Shan States(s) into Thailand, as well as declaration of war against England and the United States. The basis of relation between these two nations and Thailand will to us (have to?) be set up as they were prior to Pearl Harbor.

Before going ahead with this plan I want to keep you advised of the current situation. Although I am positive that the U.S. has good intentions concerning the independence of Thailand and that they have deep regard for the Thais themselves, I believe if the U.S., on the day of the beginning of our action would declare her respect of Thailand's independence and state that she regards Thailand as a member of the United Nations and not as an enemy, it would greatly encourage the Thai people who are already prepared for any sacrifice. I have also advised the Supreme Commander, SEAC, of this whole matter."

The following reply was sent on May 28, 1945:

"Your message to the Secretary is deeply appreciated."

"We understand your desire that Thailand actively oppose the enemy as soon as possible. We are sure you realize, however, that all opposition to our common enemy must be coordinated with the overall strategy against Japan and that it would be unfortunated if the Thai prematurely and before reasonably assured of success should commence overt action which was not integrated with the strategic plan of SACSEA. We hope, therefore, you will continue your endeavors to prevent premature overt action by resistance movement or action which would precipitate taking over of Thai Government by the Japanese. We are confident, you will keep us and the British fully informed should either development become imminent despite your efforts.

"The sincere desire of yourself and the Thai people to repudiate the Pibul declaration of war and agreements is fully understood and appreciated but it is not clear why present government should resign at this time or what compulsion would cause succeeding government to make such repudiation its first act. It would appear that the resistance movement could more effectively accomplish its objectives when emerging from cover by coordinated surprise attack on enemy supplies, communications, forces, and equipment and by seizure of enemy officers, officials, documents and key points. Political acts of repudiation and realignment with the Allies could follow.

"We attach great importance to existence of an effective constitutional Thai Government on Thai soil to work with Allies. We hope that all possible preparations will have been made to forestall seizure or scattering of important pro-Allied personnel so that such government could promptly function in areas free from Japanese, could direct Thai military operations and coordinate them with Allied operations, and could reestablish effective civil government machinery as areas are liberated.

"The United States cannot unilaterally declare another nation a member of the United Nations but it will be happy publicly to reiterate at an appropriate time its respect for Thai independence and to declare that it has at no time considered Thailand an enemy. We look forward to the day when both our countries can appropriately make public our common cause against our common enemy.

Grew
Acting Secretary of State."

แปลเป็นภาษาไทย

เลขที่ 740.0011 พ.ศ. ๒๔๘๖/๕-๒๐๔๘

บันทึกจัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศ (ส.อ.ร.)

(วอชิงตัน) 28 พฤษภาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488)

ต่อไปนี้เป็นสำเนาสำหรับ ร.ม.ค. การต่างประเทศอากรูธ (ปริศ
พนมขงค์) กระทรวงการต่างประเทศได้รับเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1945

"ขบวนการต่อต้านของไทย ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหลายนั้น ได้
ปฏิบัติตามแผนมอซังซึ่งคำแนะนำของผู้นำนครนิวยอร์กที่มีให้ปฏิบัติการใด ๆ ใน
การต่อสู้ศัตรูหน้าก่อนถึงเวลาอันควร แต่ในขณะนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่ากำลังใจ
รบของญี่ปุ่นจะลดน้อยลงไป ถ้าขบวนการต่อต้านไม่คงอยู่ภายในฉากการเมืองต่อไป
ญี่ปุ่นจะถูกบีบให้ยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไขต่อสัมพันธมิตรเร็วขึ้น
เพราะความสลายตัวของสิ่งที่เรียกว่าวงโอบล้อมร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เราได้
ถือตามคำแนะนำว่าขบวนการต่อต้านจะต้องพยายามชักชวนความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่น
จะได้จากประเทศไทย เราได้ดำเนินแนวทางนี้อย่างใกล้ชิดซึ่งที่สุดเท่าที่เป็น
ได้ แต่ท่านย่อมเห็นได้ว่าญี่ปุ่นได้มีความสงสัย (ขบวนการต่อต้าน) มากยิ่งขึ้น
ตลอดมา เมื่อไม่นานมานี้รัฐบาลไทย (รัฐบาลควงฯ) ไม่ยอมตามคำขอของ
ญี่ปุ่นที่ขอเครดิตเพิ่มเติมอีก 100,000,000 บาท ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจาก
รัฐบาลนี้ว่าญี่ปุ่นจะไม่อยู่ในตำแหน่งต่อไป ถ้าญี่ปุ่นยืนกรานเช่นนั้น รัฐบาล
ไทยก็จะคงยืนและจะปฏิบัติการต่อสู้ญี่ปุ่น โดยประการแรกประกาศโมระ
กรรมรังแผ่นดินและข้อตกลงที่ระบุขบวนการกับญี่ปุ่นได้ทำกันไว้ รวมทั้งสนธิ
สัญญาที่ผนวก 4 รัฐบาลอาณานิคมและรัฐไทยใหญ่ไว้กับประเทศไทย อีกทั้งการ
ประกาศสงครามต่ออังกฤษและ ส.ร.อ. พื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่าง
ชาติกับประเทศไทยจะสถาปนาขึ้นดังที่เป็นอยู่ก่อนเพิร์ลฮาร์เบอร์ (ก่อน
ญี่ปุ่นรุกราน) ก่อนที่จะดำเนินแผนการนี้ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้ท่านทราบ
ถึงสถานการณ์ที่ดำเนินอยู่ แม้ว่าข้าพเจ้าตระหนักว่า ส.ร.อ. มีเจตนาที่จะ
กับเอกราชของประเทศไทยและมีความนับถือประชาชนไทยอย่างสุดซึ้ง ข้าพ

จากก้างแล้ว คือ โดยการสมานอุโฆณฉัพพัญญูการดำเลียง ต่อคนนาค
ต่อกองกำลัง ต่อสหประชาชาติของศรี และอีกด้วยนายทหาร พนักงาน เอก
สาร จุดสำคัญของการปฏิบัติทางการเมืองเรื่องการบอกนัก (ประกาศ
สงคราม) และการเข้าสู่ในแนวเดียวกันกับสหพันธ์มิตรคามนาภาส

เราคือเป็นความสำคัญอย่างใหญ่ที่จะมีรัฐบาลไทยตามรัฐธรรมนูญ
อย่างมีประสิทธิภาพอันมั่นคงในไทย ทำการร่วมมือกับสหพันธ์มิตร เรา
หวังว่าการเจรจาทุกอย่างที่จะเป็น ไปได้จะต้องทำขึ้นในอันที่จะบ่งชี้การ
ถึงด้วยบุคคลสำคัญที่สมสหพันธ์มิตรหรือกระจ่ายบุคคลสำคัญเหล่านี้ เพื่อว่า
รัฐบาลดังกล่าวจะปฏิบัติหน้าที่ได้ทันทีในบริเวณที่เป็นอิสระจากญี่ปุ่นและ
สามารถส่งทหารไทยไปปฏิบัติความร่วมมือกับสหพันธ์มิตร และในการสถาปนา
กลไกการพลเรือนของรัฐบาล ในบริเวณที่ก่อสภาพแล้ว

สหรัฐไม้อาจประกาศโดยอ้างได้ว่าชาติจีนชาติโคเป็นสมาชิกสห
ประชาชาติ แต่จะมีความผิดประกาศนี้โดยโคโดยโคในโอกาสเหมาะสม
ถึงการเคารพความเป็นเอกราชของชาติไทย และประกาศว่าไม่มีเวลาโคที่
สหรัฐไม้อาจประเทศไทยเป็นศัตรู เรามองไปยังหน้าผาถึงวันที่ประเทศของเรา
ทั้งสองจะแสดงเบ็ดเตล็ดค่อมหาชนถึงจุดหมายร่วมกันของเรา ในการต่อสู้ศัตรู
ร่วมกันของเรา

(ลงนาม) ภูว
รักษาการแทน ร.ม.ค. ต่างประเทศ

(๔) คำเปิดเผยของลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเทน

Times 18/12/1946

A VISITOR FROM SIAM

Campaign of Luang Pradit Lord Mountbatten's Disclosures

Lord Mountbatten of Burma, lately Supreme Allied Commander, South-East Asia, who was entertained at luncheon by the City Livery Club yesterday at Sion College, described in his speech the great part played by Luang Pradit, Senior Statesman of Siam, in the overthrow of the Japanese army of occupation there. He elaborated in detail the account published in The Times on December 22, almost a year ago, and announced that Pradit, 'one of the romantic figures of the war in South-East Asia,' is due to arrive in England by the Queen Elizabeth to-morrow morning.

Pridi Panomyong, Senior Statesman of Siam [Lord Mountbatten said], is better known to the world as Luang Pradit, and to many of us in S.E.A.C. by the code name of 'Ruth'. He is paying a short good will visit to this country as the guest of the Government, and I hope we shall use the occasion to give him a very warm welcome. For Pradit is one of the most romantic figures of the war in South-East Asia. During the war, of course, his name could only be mentioned in whispers and the whole story was 'top secret' even now the British public may be largely unaware of his exploits.

When the Japanese overran Siam Pradit was a member of the Government, but refused to put his signature to the declaration of war on us. Pibul knew he was one of the most powerful and popular personalities in the country, and hopes to make a figurehead of him by promoting him to the Council of Regency. He accepted. Little did Pibul or the Japanese realize that from the moment Pradit took on the job he began to organize and direct the Siamese resistance movement.

Vanished Missions

We knew from various sources that Pibul was not having it all his own way in Siam, but contact was very difficult, and it was hard to find out what was really going on. Two missions from Pradit got lost on the

hazardous journey to China and were never seen again. At last a rendezvous was made. It coincided almost to the day with my own appointment as Supreme Commander. From that time on we were in constant touch. It was a unique relationship, because a Supreme Allied Commander was exchanging vital military plans with the head of a State technically at war with us.

A force of Free Siamese, trained in this country and operating with detachments of British V Force and Force 136 as well as with American O.S.S. Detachments, were parachuted in to help him. Some were caught by Pibul's men and imprisoned. In order to allay Japanese suspicion they remained nominally in prison, but had secret meetings with Pradit and established wireless contact with my Command.

In January, 1945, he sent a body of his key resistance leaders under the command of the present Foreign Minister of Siam for consultations with me in Kandy. We got them out and back again by seaplane, or by flying-boats. During our talks we laid concrete plans for future action in conjunction with the main forces of my theatre. I had constantly under review the need for Pradit himself to be flown out in an emergency. By the end of the war he had organized sabotage and guerrilla forces comprising some 60,000 fighting men and numerous passive supporters, who were in positions at all the key strategic points in Siam and poised to strike.

'Never Failed Us'

I realized the difficulty he had to hold these forces in leash, but I had also to keep in mind the tremendous danger of a premature move which would bring down crushing Japanese counter action and disturb my strategic plans for the theatre as a whole. The strain imposed on Pradit and the risks he ran for over three years were very formidable, but his own discipline and that which he inspired in his followers won out. He never failed us.

There are, I know, many who were prisoners of war in Siam who have good reason to be grateful for Pradit's good will to us. So let us honour a man who has rendered high service to the allied cause and to his own country, and who from my personal knowledge of him is a firm advocate of Anglo-Siamese friendship. The chain of local resistance to Japanese oppression in the occupied lands of South-East Asia had very few gaps in it, and one of the strongest links was forged by Pradit in Siam. [Loud and prolonged cheers.]

โตม่อ 18/12/1948

อาคันตุกะผู้หนึ่งจากสยาม การณรงค์ของหลวงประดิษฐ์ ฯ

คำเปิดเผยของ ลอร์ด เมาน์ทแบทเตน

ลอร์ด เมาน์ทแบทเตนแห่งพม่า ผู้ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคอาเซียอาคเนย์ ได้รับการต้อนรับเลี้ยงอาหารกลางวันโดย ชิต ไทเวอร์ คัตบ ฌ โซออน คอลเลจ เมื่อวานนี้ ได้บรรยายไว้ในสุนทรกถาของท่านถึงบทบาทอันยิ่งใหญ่ของหลวงประดิษฐ์ ฯ รัฐบุรุษอาวุโสแห่งสยามในการกำจัดการก่อกบฏขึ้นซึ่งยึดครองประเทศนั้น ท่านลอร์ดได้บรรยายเกี่ยวกับรายละเอียดซึ่งหนังสือพิมพ์ 7th ได้เคยลงพิมพ์ในฉบับประจำวันที 22 ธันวาคม ก็ประมาณหนึ่งปีมาแล้ว และได้ประกาศแถลงว่า ประดิษฐ์ บุคคลผู้มีบทบาทที่น่าตื่นตะลึงคนหนึ่งแห่งสงครามในอาเซียอาคเนย์นั้นกำหนดจะมาถึงประเทศอังกฤษโดยเรือเดินสมุทรควีน เอลิซาเบธ พรุ่งนี้เช้า

ลอร์ด เมาน์ทแบทเตน กล่าวว่า ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสแห่งสยามได้เป็นที่รู้จักของโลกในนาม “หลวงประดิษฐ์” มากกว่า และพวกเราหลายคนแห่งกองบัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคอาเซียอาคเนย์รู้จักเขาตามชื่อรหัสว่า “รัฐ” เขามาเยี่ยมประเทศนี้ (อังกฤษ) ด้วยต้นถวไมตรีในระยะสั้น ๆ ในฐานะแขกของรัฐบาล (อังกฤษ) และข้าพเจ้าหวังว่าเราจะใช้โอกาสนี้ให้การรับรองเขาอย่างอบอุ่น เพราะเหตุที่ประดิษฐ์เป็นบุรุษผู้มีบทบาทอันน่าตื่นตะลึงคนหนึ่งแห่งสงครามในอาเซียอาคเนย์ ในระหว่างกาละแห่งสงครามนั้น เป็นการแน่นอนทีเดียวว่าชื่อของเขาจะมีการระบุดังได้ก็แต่โดยการกระซิบกระซาบกันเท่านั้น และเรื่องราวทั้งปวงเกี่ยวกับเขาก็ถูกกล่าวว่าเป็น “ความลับสุดยอด” ทั้งนี้แม้ว่าในปัจจุบันมหาชนบริติชส่วนใหญ่อาจจะไม่ค่อยทราบเท่าไรนักถึงพฤติกรรมอันอาจหาญที่เขาได้เคยกระทำสำเร็จมาแล้ว

ในตอนที่ยู่ป่วนรุกรานยึดครองสยาม ประดิษฐ์เป็นคนหนึ่งในรัฐบาล แต่เขาได้ปฏิเสธที่จะลงนามในการประกาศสงครามต่อเรา ทิเบต...รู้ว่าเขา (ประดิษฐ์) เป็นคนหนึ่งที่ทรงอำนาจอย่างขึงและได้รับความนิยมน้อยอย่างขึงในประเทศ และก็หวังที่จะทำให้เขาเป็นตัวหุ่นโดยยกเขาส่งไปสู่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เขายอมรับ ทิเบตหรือญี่ปุ่นมิได้ตระหนักแม้แต่บัดนี้ว่า ขณะที่ประดิษฐ์ยอมรับตำแหน่งหน้าที่นั้นเขาก็ได้เริ่มต้นดำเนินการจัดตั้งและอำนาจการขบวนการต่อต้านของชาวสยามขึ้น

คณะผู้แทนหายสาบสูญไป

เราได้รับรู้จากแหล่งต่างๆว่า ทิเบตมิได้ประสบผลทุกอย่างตามวิถีทางของเขาในประเทศสยาม แต่การจะติดต่อ (กับขบวนการต่อต้านภายในสยาม) นั้นก็ลำบากมาก และทั้งก็เป็นการยากที่จะล่วงรู้ได้ด้วยว่าอะไรได้ดำเนินไปโดยแท้จริงอย่างไร คณะผู้แทนของประดิษฐ์สองคณะได้หายไปในช่วงระหว่างการเดินทางซึ่งเต็มไปด้วยภัยอันตรายเพื่อไปยังประเทศจีน และแล้วก็ไม่ได้พบเห็นอีกเลย แต่ในที่สุดจุดนัดพบอันหนึ่งก็ได้สถาปนาขึ้นเป็นผลสำเร็จ เหตุการณ์ทั้งนี้ได้เกิดขึ้นในช่วงวาระเดียวกันกับที่ข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการทหารสูงสุดสัมพันธมิตร นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาเราก็ได้ติดต่อกันเป็นประจำ การติดต่อทั้งนี้นับได้ว่าเป็นความสัมพันธ์อันพิเศษอย่างหนึ่ง เพราะผู้อำนวยการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตร ได้แลกเปลี่ยนแผนการทหารที่สำคัญๆ กับประมุขแห่งรัฐซึ่งโดยทางเทคนิคแล้วถือว่าอยู่ในสถานะสงครามกับเรา

กองกำลังเสรีไทยที่ได้รับการฝึกฝนในประเทศนี้ (อังกฤษและจักรภพ) และได้ปฏิบัติการร่วมกันกับกองกำลังบริติชที่ ๕ และกองกำลังที่ ๑๓๖ รวมทั้งกองกำลังอเมริกัน โอ.เอช.เอส. นั้น ได้ถูกส่งไปโดยวิธีกระโดดร่มชูชีพเพื่อช่วยเหลือเขา (ประดิษฐ์) บางคนถูกจับโดยคนของทิเบตแล้วก็ถูกขังไว้เพื่อมิให้

ญี่ปุ่นระแวงสงสัย พวกที่ถูกจำขังนั้นก็อยู่ในที่คุมขังแต่เพียงโน้นมานั่น เพราะพวกเขาก็พบปะกับประติษฐ์ได้อย่างลับๆ และได้ตั้งสถานีวิจัยติดต่อกับกองบัญชาการของข้าพเจ้า

ในเดือนมกราคม ก.ศ. 1945 เขาได้ตั้งหัวหน้าคณะสำคัญแห่งขบวนการต่อต้านภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐมนตรีต่างประเทศสยามคนปัจจุบัน (ดิเรก ชัยนาม) เพื่อปรึกษาหารือกับข้าพเจ้าที่เมืองแคนดี เราให้เขาออกมาและตั้งเขากลับโดยเครื่องบินทะเล หรือโดยเรือบิน (ชนิดที่ต่อเป็นลำเรือ ไม่ใช่ทุ่น) ในระหว่างการสนทนาเราก็ได้วางแผนการที่เป็นรูปธรรมสำหรับการปฏิบัติการภายในเพื่อให้เชื่อมสนิทกับพลังหลักสำคัญแห่งยุทธภูมิของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเองได้เคยใคร่ครวญอย่างไม่ละวางตลอดมาถึงความจำเป็นที่จะให้ประติษฐ์บินออกมาในกรณีที่เกิดฉุกเฉิน ตราบจนถึงตอนปลายสงครามเขาได้จัดตั้งกองกำลังเพื่อการบ่อนทำลายและจัดตั้งกำลังพลพรรคประมาณ ๘ หมื่นคน กับทั้งผู้สนับสนุนแบบดูอย่างสงบไม่หวั่นไหวอีกมากมาย ซึ่งล้วนแต่อยู่ในตำแหน่งแห่งที่อันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญๆ ในสยาม และก็พร้อมอยู่เสมอที่จะลงมือโจมตี

ไม่เคยทำให้เราผิดหวัง

ข้าพเจ้าเข้าใจดีทีเดียวถึงความยากลำบากที่เขาต้องควบคุมพลังเหล่านี้ให้ตั้งสงบเงียบอยู่ได้ แต่ข้าพเจ้าเองก็ต้องระลึกรู้เสมอเช่นเดียวกันถึงภัยอันตรายอันใหญ่หลวงแห่งการเคลื่อนไหวโดยที่ยังไม่ถึงเวลา ซึ่งจะเป็นผลให้ถูกญี่ปุ่นครอบงำได้ทำลายและจะทำให้แผนยุทธศาสตร์แห่งยุทธภูมิทั้งปวงของข้าพเจ้าเกิดผลกระทบอันปั่นป่วนวุ่นวาย ความเครียดที่บังคับให้ประติษฐ์ต้องแบกรับไว้และภัยอันตรายที่เขาต้องเผชิญตลอดเวลา ๓ ปีนับว่าเป็นสิ่งซึ่งน่าทรมานอย่างยิ่ง แต่ก็อาศัยที่ความมีวินัยของเขาเองพร้อมกับที่เขาได้ชักจูงให้บรรดาผู้ซึ่งเชื่อถือเลื่อมใสในเขาปฏิบัติตามที่เขาประสงค์นั้นเองที่ทำให้ได้

ประสบชัยชนะในที่สุด เขาไม่เคยทำให้เราผิดหวังเลย

ข้าพเจ้ารู้ว่ามียุคคลมากมายที่เคยตกเป็นเชลยศึกในสยามได้มีความ
ต้านกันถูกต้องในแง่ที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อความปรารถนาดีของประคิษฐซึ่ง
มีต่อเรา ดังนั้น จึงขอให้เราให้เกียรติแก่บุคคลผู้ที่ได้ให้บริการอย่างสูงค่อ
อุดมการณ์ของสัมพันธมิตรและต่อประเทศของเขาเอง และโดยความรู้เห็นเป็น
ส่วนตัวของข้าพเจ้า เขาก็เป็นบุคคลที่ได้ส่งเสริมมิตรภาพระหว่างอังกฤษกับ
สยามเป็นอย่างหนักแน่นมากด้วย สายระยางแห่งการต่อต้านในท้องถิ่นคือการ
กบฏของญี่ปุ่นในดินแดนอาเซียอาคเนย์ภายใต้การบดครองของญี่ปุ่นนั้นถึงจะมี
ช่องว่างอยู่บ้างก็มีอยู่อย่างเล็กน้อยเหลือเกิน และสายระยางที่เข้มแข็งที่สุดอัน
หนึ่งก็ได้แก่สายระยางซึ่งได้บากบั่นสร้างสรรคขึ้นโดยประคิษฐในสยามนั่นเอง

(เสียงแห่งความชื่นชมยินดีได้โห่ร้องก้องขึ้นเป็นเวลายาวนาน)

๒๔. ประกาศสันติภาพ

(๑) โทรเลข ร.ม.ต. ต่างประเทศอเมริกันถึงเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำอังกฤษ

740.0011 PW/S-1545: Telegram

The Secretary of State to the Ambassador in the United Kingdom.

(Winant)

Washington, August 15, 1945 - 3 p.m.

6922: British Embassy has informed us.

a) that FonOff has authorized Mountbatten personally to advise RUTH to make announcement as soon as possible after final Japanese surrender disavowing Thai declaration of war upon Great Britain and United States and all measures flowing therefrom which may operate to prejudice of Allies, repudiating alliance and all other agreements with Japan, placing Thailand and its armed forces at service of Allies, and declaring his readiness to send a representative immediately to Kandy to get in touch with Allies. British suggested that announcement might also state that RUTH had informed British and American Governments at an earlier stage that resistance movement wished to initiate overt action against the enemy and refrained only on express request of Allies for operational reasons.

b) that FonOff also informed Mountbatten if RUTH takes necessary initiative as advised, British are disposed, because of support by Thai resistance movement and of Allied request not to take action last May, to forego pressing for separate act of unconditional surrender which under existing circumstances would be considered normal procedure, and to mold their policy according to Thai readiness to make restitution for the past and to cooperate for the future.

c) that if RUTH follows advice and sends representative to Kandy, British propose to communicate with Dept before commencing negotiations regarding the terms on which they would be prepared to terminate state of war.

BYRNES

แปลเป็นภาษาไทย

เลขที่ 740.0011 PW/S-1545 : โทรเลข

ร.ม.ค. การต่างประเทศถึงเอกอัครราชทูตในสหราชอาณาจักร
(ไวแนนท์)

วอชิงตัน, 15 สิงหาคม 1945 เวลาบ่าย 3 โมง
(ตรงกับวัน: 18 สิงหาคม 1945 เวลา 8 น. กรุงเทพฯ)

6922. สถานเอกอัครราชทูตบริติชแจ้งเราว่า

(ก) กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษได้อนุญาตเมาน์เทนแบทเคน
แนะนำเป็นส่วนควมมายัง "รูธ" ให้ประกาศโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้ภายหลังจาก
ญี่ปุ่นยอมจำนนในที่สุดแล้วนั้น บอกปฏิเสธการประกาศสงครามของไทยต่อ
บริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. อีกทั้งมาตรการทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการนั้นที่ดำเนิน
ไปเป็นที่เลื่อมใสแก่สัมพันธมิตร ยกเลิกการเป็นพันธมิตรและข้อตกลงอย่าง
อื่นทั้งหมดกับญี่ปุ่น ให้ประเทศไทยและกองกำลังทหารไทยบริการสัมพันธมิตร
และแสดงว่าพร้อมที่จะส่งผู้แทนไปอังกฤษและแคนาดาเพื่อติดต่อกับสัมพันธมิตร
บริติชได้เสนอว่าประกาศนี้อาจกล่าวได้ว่า "รูธ" ได้แจ้งแก่รัฐบาล
บริติชและอเมริกาตั้งแต่ระยะหนึ่งแล้วว่าขบวนการต่อต้านต้องการริเริ่มปฏิบัติ
การต่อสู้ด้วยวิธีเปิดเผยและยังไว้ก็เพราะคำร้องขอโดยเฉพาะเจาะจง
ของสัมพันธมิตรเพื่อการปฏิบัติทางการทหาร

(ข) ให้เมาน์เทนแบทเคนแจ้งด้วยว่า ถ้า "รูธ" ริเริ่มดำเนินการตาม
คำแนะนำนั้น บริเตนก็พร้อมแล้วเพราะความอุปการะของขบวนการต่อต้านของ
ไทยและคำร้องขอของสัมพันธมิตรที่มีให้ลงมือปฏิบัติการเปิดเผยเมื่อเดือน
พฤษภาคมที่ผ่านมา ในการที่(บริติช)ไม่ดำเนินต่อไปซึ่งการบังคับให้(ไทย)
ทำเอกสารการยอมจำนน (ยอมแพ้) โดยไม่มีเงื่อนไขซึ่งตามสภาพการณ์ที่
เป็นอยู่ก็เป็นวิธีธรรมดา (ที่ต้องทำเช่นนั้น) และ (บริติช) จะปรับปรุง
นโยบายของตนตามที่ไทยพร้อมจะคืนให้ซึ่งสิ่งที่เข้ามาในอดีตและที่จะร่วม
มือในภายหน้า

(ค) ถ้า “รูธ” ทำตามคำแนะนำและส่งต้นฉบับไปยังนครแคนดี
บริติชเสนอที่จะติดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันก่อนที่จะตั้ง
เจรจาเกี่ยวกับข้อความที่เนา (ไทย) เตรียมทำให้สถานะสงครามสิ้นสุดลง

(ลงนาม) เบิร์นส์

(ร.ม.ค. กระทรวงการต่างประเทศ)

(๒) ทันใดที่ปรีดีได้รับสาส์นของลอร์ดเมานท์
แบทเดนดังกล่าวใน (๑) ข้างบนนั้นแล้ว ปรีดีในฐานะผู้
สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้เชิญนายควง อภัยวงศ์
นายกรัฐมนตรี และนายทวี บุณยเกตุ รัฐมนตรีสั่งราชการ
สำนักนายกรัฐมนตรีมาปรึกษาเพื่อจะประกาศสันติภาพ
และเห็นควรว่า นายทวี บุณยเกตุเป็นผู้เหมาะสมที่จะ
เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ประกาศนั้น
มีความดังต่อไปนี้

ประกาศสันติภาพ

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

โดยที่ประเทศไทยได้เคยมีนโยบายอันแน่วแน่ที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และจะต่อต้านการรุกรานของต่างประเทศทุกวิถีทาง ดังปรากฏเห็นได้ชัดจากการที่ได้มีกฎหมายกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบเมื่อพุทธศักราช 2484 อยู่แล้วนั้น ความจำนงอันแน่วแน่มิได้เปลี่ยนแปลงให้เห็นประจักษ์แล้วในเมื่อญี่ปุ่นได้ย่ำยีเหยียดหยามคนไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 โดยได้มีการต่อต้านการรุกรานทุกแห่งและทหาร ตำรวจ ประชาชนพลเมืองได้เสียชีวิตไปในการนี้เป็นอย่างมาก

เหตุการณ์อันปรากฏเป็นสัจพยานนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า การประกาศสงครามเมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485 ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปรีชาญาณอันดีของประชาชนไทย เป็นการกระทำอันดีจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และดำเนินขึ้นด้วยจิตตานุภาพแห่งรัฐธรรมนุญและกฎหมายบ้านเมือง ประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสหประชาชาติผู้รักที่จะให้สันติภาพในโลกนี้ ได้กระทำการทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชาชาติ ดังที่สหประชาชาติส่วนมากยอมรับอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนชาวไทยอีกครั้งหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยต่อการประกาศสงคราม และการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติดังกล่าวมาแล้ว

บัดนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ยอมปฏิบัติตามคำประกาศของสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ จีน และสหภาพโซเวียต ซึ่งได้กระทำ ณ นครปอตสدامแล้ว สันติภาพจึงกลับคืนมาสู่ประเทศไทย อันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่ เป็นโศกนาฏกรรมที่ประชาชนชาวไทยในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดีอันเคยมีกับสหประชาชาติเมื่อก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสรีภาพในโลกนี้

บรรดาคนแดนซึ่งผู้ป็นไ้มอบให้ไทยครอบครอง คือ รัฐก้นด้นศรีลังกา ไทรบุรี ปะริศ เบียงตุง และ เมืองพานัน ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาที่จะได้คืนแดนเหล่านั้น และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบในแถบบริเตนใหญ่พร้อมที่จะรับมอบไป

ส่วนบรรดาบทกฎหมายอื่นๆ ไ้ฉันมีผลเป็นปฏิบัตย์ต่อสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่และเครือจักรภพจะได้นำพิจารณายกเลิกไปในภายหน้า บรรดาความเสียหายอย่างใด ๆ จากกฎหมายเหล่านั้นก็จะได้รับแก้ไขโดยชอบธรรม

ในที่สุดนี้ ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ตลอดจนชนต่างด้าวซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จงตั้งอยู่ในความสงบ และไม่กระทำความใด ๆ อันจะเป็นการก่อความวุ่นวายหรือ ฝักใฝ่ในอคติซึ่งได้วางไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซานฟรานซิสโก

ประกาศ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พุทธศักราช 2488 เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ทวิ บุณยเกตุ
รัฐมนตรี

ข้อสังเกต คำอ้างของ ๒ อดีตนายทนายไทย

อดีตนายกรัฐมนตรีไทยซึ่งเป็นอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ๒ ท่าน ได้กล่าวคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการที่ปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ประกาศสงครามต่อ ส.ร.อ. และบริเตนใหญ่ว่าเป็นโมฆะ ปรีดีจึงขอชี้แจงท่านผู้อ่านผู้ฟังดังต่อไปนี้

(ก) เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรียุคและอดีตรัฐมนตรีพรรคประชาธิปัตย์ ได้แถลงในที่ประชุมงาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ที่จัดขึ้น ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีใจความตอนหนึ่งว่า

“ตอนเสร็จสงครามใหม่ๆ เราก็ประกาศสงครามเป็นโมฆะภายใน ฝรั่งเศสก็หัวร่อเอา โมฆะอะไร ไอ้ตัวทศคนหนึ่งมันถูกเอาไปขัง Death Railway เมืองกาญจน์ เหลือแต่กระดูก ทำอะไรก็ไม่อ้วน มันบอกว่า แล้วยังไงล่ะ โมฆะแล้ว เนื้อผมได้คืนไหม ถ้าไม่ได้คืน เขาไม่รับนับถือเลยประกาศเป็นโมฆะนี่.....”

ปรีดีขอเสนอท่านที่มีสติปัญญาซึ่งต้องการจะเข้าใจโปรดอ่านสำเนาเอกสารหลักฐานจากหนังสือรัฐบาลอเมริกันชื่อ *Foreign Relations of the United States* ฉบับ ค.ศ. ๑๙๔๕ เล่ม ๖ หน้า ๑๒๗๘ - ๑๒๗๙ ซึ่งลงพิมพ์สำเนาโทรเลขของ ร.ม.ต. ต่างประเทศอเมริกันถึงเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำอังกฤษที่ ๗๔๐.๐๐๑๑ PW/S-1545 ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ซึ่งกระทรวงอเมริกันนั้นได้แจ้งให้เอกอัครราชทูตอเมริกันประจำอังกฤษทราบ ว่า รัฐบาลอเมริกันได้อนุญาตให้ลอร์ดแมนที่แบทเดนแนะนำ “รูธ” (ปรีดี) ว่า ภายหลังที่ญี่ปุ่นได้ยอมจำนนแล้ว ให้ปรีดี ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประกาศโดยเร็วที่สุด ปฏิเสธการประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. ดังปรากฏข้อความเต็มตามโทรเลขนั้น ซึ่งปรีดีได้นำลงพิมพ์ไว้ในข้อ ๒๔ (๑) ข้างต้นนั้นแล้ว ปรีดีก็

ได้จัดการตามคำแนะนำนั้น ซึ่งสืบเนื่องจากข้อเสนอของปรีดีตามเอกสารหลักฐานหลายฉบับซึ่งได้ลงพิมพ์ไว้ในข้อ ๒๓ นั้นแล้ว อันเป็นผลที่บริเตนใหญ่ไม่บังคับให้ประเทศไทยต้องทำเอกสารการยอมจำนนหรือการยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข เพราะรัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. และบริเตนใหญ่ก็ได้ประกาศสงครามต่อประเทศไทย ซึ่งตามสภาพการทำสงครามนั้น ประเทศไทยจะต้องทำเอกสารยอมจำนนหรือยอมแพ้ ถ้าหากปรีดีมิได้ประกาศว่า การประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. เป็นโมฆะ

ฉะนั้นที่ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีและอดีตรัฐมนตรีพรรคประชาธิปัตย์อ้างว่า “ฝรั่งเศสก็หัวร่อเอา” นั้น ก็เป็นฝรั่งเศสที่ไม่รู้เรื่องความจริงที่รัฐบาลอังกฤษและ ส.ร.อ. ได้ตกลงกับปรีดีไว้ก่อนประกาศสันติภาพที่ประกาศว่า สงครามต่อประเทศนั้นเป็นโมฆะ ส่วนท่านอดีตนายกรัฐมนตรีและอดีตรัฐมนตรีพรรคประชาธิปัตย์นั้น ถ้าสนใจเอกสารหลักฐานแท้จริงที่รัฐบาลอังกฤษอเมริกันเปิดเผยแล้วนั้น ท่านก็ควรกล่าวตามหลักฐานเอกสารแท้จริง จะเป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลังที่จะได้ทราบประวัติศาสตร์ที่แท้จริงไว้ โดยไม่ต้องหลงเชื่อฝรั่งเศสชาติใดหรือชาติใดที่พูดจาเหลวไหล

(ข) นายควง อภัยวงศ์ อดีตนายกรัฐมนตรียุคและอดีตรัฐมนตรีพรรคประชาธิปัตย์อีกคนหนึ่งได้แสดงปาฐกถา ณ หอประชุมคุรุสภา เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖ ในหัวข้อเรื่อง “ชีวิตของข้าพเจ้า” ซึ่งเจ้าภาพได้พิมพ์ปาฐกถานั้นแจกในงานพระราชทานเพลิงศพนายควงฯ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ปาฐกถาดังกล่าว มีความคลาดเคลื่อนหลายประการเกี่ยวกับการงานของปรีดี ซึ่งปรีดีจะได้ชี้แจงในโอกาสสมควรต่อไป ณ ที่นี้ปรีดีขอชี้แจงความจริงเฉพาะตอนที่นายควงฯ กล่าวถึงการประกาศว่า การประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. เป็นโมฆะ และการปลดอาวุธของทหารญี่ปุ่นภายหลังสงครามดังต่อไปนี้

ข.๑ ในหนังสือแจ้งงานในงานพระราชทานเพลิงศพนายควงฯ หน้า ๑๓๓ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

"เมื่อเลิกสงครามนั้น ประชาชนชาวไทยทุกคนสบายใจ แต่ที่ไหนได้ ผมหัวอกเป็นหนองจะหาทางออกอย่างไรจึงจะเอาประเทศให้รอดทางหลวงประดิษฐ์ฯ(หมายถึงปรีดีฯ) พังวิทยุแล้วก็เรียกผมไปหา บอกว่า ควงฯ ญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว เขาขอยอมแพ้โดยแจ้งผ่านทางรัสเซีย...ที่นั่นผมจะหาทางออกอย่างไรเล่า ญี่ปุ่นก็ยอมแพ้ไปแล้ว แต่เมืองไทยยังรบอยู่คนเดียวถึง ๑๕ วัน ท่านทั้งหลายคงไม่ได้นึกหรอกว่า ผมไม่ได้ยอมอะไรกับใครเลย และจอมพล ป.ก็ประกาศสงครามกับเขาเสียด้วย ใครๆ ก็ยอมแพ้กันไปหมดแล้ว เหลือแต่เมืองไทยเท่านั้นยังไม่ยอม ตกลงว่าผมนี่จะเก่งกาจนักรบอยู่คนเดียวได้ตั้ง ๑๕ วัน"

คำกล่าวของนายควงฯ ตอนนั้นคลาดเคลื่อนความจริงที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์คือ

ประการที่ ๑ ปรีดีฯ(หลวงประดิษฐ์ฯ) มิได้บอกนายควงฯ ว่า "ญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว เขาขอยอมแพ้โดยแจ้งผ่านทางรัสเซีย"

ปรีดีและท่านผู้สนใจฟังข่าวสงครามด้วยตนเองตลอดมาก็ยังจำได้ว่า ญี่ปุ่นเริ่มขอเจรจาเลิกสงครามกับสัมพันธมิตรโดยผ่านรัฐบาลสเปนซึ่งเป็นฝ่ายอักษะด้วยกันกับญี่ปุ่น แต่สเปนประกาศความเป็นกลางของตนฝ่ายสัมพันธมิตรก็ตอบไปยังรัฐบาลสเปนว่า ญี่ปุ่นต้องยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข (Unconditional surrender) ญี่ปุ่นจึงขอต่อรองไปว่า ญี่ปุ่นยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข แต่ขอให้สถาบันพระจักรพรรดิคงดำรงอยู่ ฝ่ายสัมพันธมิตรจึงตอบสเปนไปอีกว่า ญี่ปุ่นต้องให้พระจักรพรรดิของตนฟัง คำสั่งบังคับบัญชาของผู้บังคับสูงสุดของสัมพันธมิตรที่จะไปยึดครองญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงแจ้งผ่านรัฐบาลสเปนยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไขโดยยังคงมีสถาบัน

พระจักรพรรดิซึ่งปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาการสูงสุดของสัมพันธมิตร

ฉะนั้นญี่ปุ่นจึงตกลงยอมแพ้โดยผ่านทางรัฐบาลสเปน มิใช่ผ่านทางรัสเซีย ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีและอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ควรรู้ความนึกคิดของญี่ปุ่นที่รักษาศักดิ์ศรีของตนในการที่ไม่ยอมถ่อมตนลงมาแจ้งการยอมแพ้ผ่านรัสเซีย

ประการที่ ๒ ปรีดีขอให้ท่านที่มีสติปัญญาซึ่งปรารถนาดีจะ โปรดพิจารณาหลักฐานประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็จะพบความจริงได้ว่า ญี่ปุ่นยอมแพ้สัมพันธมิตรโดยไม่มีเงื่อนไขเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) ต่อมาอีก ๑ วันคือวันที่ ๑๖ สิงหาคม ปีนั้นเอง ปรีดี ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ลงนามในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประกาศสันติภาพว่า ประกาศสงครามต่อ ส.ร.อ. และบริเตนใหญ่เป็นโมฆะ ประกาศสันติภาพนั้น นายทวี บุณยเกตุ รัฐมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการดังปรากฏใน ราชกิจจานุเบกษา ของวันเดือนปีนั้นแล้ว

ฉะนั้นการที่นายควงฯ พูดว่า "ญี่ปุ่นยอมแพ้ไปแล้ว แต่เมืองไทยยังรบอยู่คนเดียวถึง ๑๕ วัน" นั้น จึงเป็นคำพูดที่เคลื่อนต่อความจริงถึง ๑๕ เท่า

ข.๒ นายควงฯ พูดในปาฐกถาต่อไปว่า

คุณพระอร่ามรมชิต ท่านรับฟังวิทยุต่างประเทศพอได้เรื่องอะไรก็มาเล่าให้ฟัง ผมจึงไปหาหลวงประดิษฐ์ฯ บอกว่า อาจารย์ ถ้าจะได้ความแล้ว ใ้เรื่องโมฆะของอาจารย์ท่านจะใช้ได้...ผมให้หลวงประดิษฐ์ฯ ช่วยร่างประกาศให้ผม แล้วผมก็ไปประชุมสภาผู้แทนราษฎร ทางสภาพอแว่วข่าวว่าเราจะประกาศว่า การทำสงครามของเราเป็นโมฆะ ก็เอะอะสงสัยกันใหญ่ว่าจะเอาอย่างไรกันแน่ ผมบอกว่า นี่หนึ่ง นะคุณ ประเดี๋ยวผมจะประกาศเอง แล้วผมก็เดินไปกระซิบกับบรรดา

สมาชิกสภาว่า คราวนี้ถ้าพวกคุณไม่ยกมือให้พร้อมเพรียงกันละก็ ดายนะคุณ ผมไม่รู้ด้วยนา ในที่สุดพวกนั้นก็ตกลง พอผมประกาศว่าการทำสงครามเป็นโมฆะ สภาก็ลงมติเห็นชอบ แหม ยกมือกันพร้อมหมด แล้วพวกนั้นก็สบายใจ นึกว่าหมดธุระแล้ว แต่ไม่ใช่หมดนะ เราต้องฟังอังกฤษและอเมริกาเขาว่าอย่างไร ต่อมาอีกประมาณ ๓ วัน อเมริกาก็ปล่อยข่าวออกมาว่า เห็นด้วยไม่เอาธรรกับไทย ส่วนอังกฤษยังแบ่งรับแบ่งสู้ ผมก็รอดตัว ภายหลังลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเดนโทรเลขมาถึงผม ให้จัดการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยทั้งหมด ผมก็คิดว่าจะทำอย่างไรดี ถ้าให้ทหารไทยไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นก็จะเกิดเบ่งกันขึ้น แล้วก็อาจเกิดเรื่องใหญ่ ผมจึงเชิญนายพล นาดามูระมาบอกว่า ฝ่ายสัมพันธมิตรเราสั่งมาอย่างนี้จะให้ฉันทำอะไรเพราะเราก็เป็นเพื่อนกัน นายพล นาดามูระบอกว่า ท่านไม่ต้องวิตกหรอก ฉันจะปลดอาวุธตัวเอง ท่านส่งทหารไปรับมอบอาวุธตามจำนวนก็แล้วกัน เรื่องก็เป็นอันเรียบร้อย”

ปรีดีขอให้ท่านที่มีสติปัญญาซึ่งปรารถนาสิ่งจะโปรดสังเกตคำพูดของนายควงฯ ที่คลาดเคลื่อนจากหลักฐานประวัติศาสตร์หลายประการดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ ตามเอกสารหลักฐานของสัมพันธมิตรซึ่งปรีดีได้นำมาลงพิมพ์ไว้ในข้อ ๒๔ (๑) นั้น ปรากฏชัดว่า รัฐบาลอังกฤษพร้อมด้วยความเห็นชอบของรัฐบาลอเมริกันได้อนุญาตให้ลอร์ดเมานท์แบทเดนแนะนำมายังปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้ประกาศว่าการประกาศสงครามที่รัฐบาลไทยทำต่อบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. นั้นเป็นโมฆะ มิใช่เป็นเรื่องที่แนะนำมายังนายควงฯ ฉะนั้นจึงมิใช่ นายควงฯ มาขอหรือมาสั่งให้ปรีดีช่วยร่างประกาศดังกล่าวให้นายควงฯ นำไปแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นเรื่องที่ปรีดีได้รับคำสั่งจากลอร์ดเมานท์แบทเดน แล้วจึงเชิญนายควงฯ ในฐานะนายกรัฐมนตรี และนายทวี บุณยเกตุ ซึ่งเป็น

รัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี มาประชุมที่บ้านปรีดีเพื่อพิจารณาประกาศสันติภาพ โดยเห็นควรให้นายทวี บุณยเกตุ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เพราะเป็นการไม่เหมาะสมที่นายควงฯ จะเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เนื่องจากนายควงฯ ได้แสดงเปิดเผยต่อสัมพันธมิตรว่าเป็นผู้ร่วมมือกับญี่ปุ่น

ประการที่ ๒ คำพูดของนายควงฯ ที่ว่า เมื่อนายควงฯ ประกาศว่าการทำสงครามเป็นโมฆะซึ่งสภาลงมติเห็นชอบตามสำนวนของนายควงฯ ว่า “แหม ยกมือกันพร้อมหมด” ครั้นแล้วนายควงฯ ก็พูดต่อไปว่า “แล้วพวกนั้นก็สบายใจนึกว่าหมดธุระแล้ว แต่ไม่ใช่หมดนะ เราต้องฟังอังกฤษและอเมริกาเขาจะว่าอย่างไร ต่อมาอีกประมาณ ๓ วัน อเมริกาก็ปล่อยข่าวออกมาว่าเห็นด้วยไม่เอาธรรกับไทย ส่วนอังกฤษก็ยังแบ่งรับแบ่งสู้ ผมก็รอดตัว...”

ปรีดีขอให้ท่านที่มีสติปัญญาซึ่งปรารถนาสิ่งจะสามารถวินิจฉัยได้เองว่า คำพูดดังกล่าวของนายควงฯ ปราศจากมูลแห่งความจริง เพราะรัฐบาลอังกฤษโดยความเห็นชอบของรัฐบาลอเมริกันอนุญาตให้ลอร์ดเมานท์แบทเดนแนะนำมายังปรีดีให้ประกาศว่า ประกาศสงครามต่ออังกฤษและ ส.ร.อ. นั้นเป็นโมฆะ เมื่อปรีดีได้มีประกาศดังกล่าวแล้วจึงไม่ต้องรอฟังเสียงของสองประเทศนั้นอีกประมาณ ๓ วัน

ประการที่ ๓ ตามที่นายควงฯ อ้างว่า ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเดนโทรเลขมาถึงนายควงฯ ให้จัดการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยให้หมด และนายควงฯ ไปถามนายพลญี่ปุ่นว่าจะให้นายควงฯ ทำอย่างไร และนายพลญี่ปุ่นก็บอกว่าจะปลดอาวุธตนเองนั้น ก็เป็นเรื่องเหลวไหล ปราศจากมูลความจริง ซึ่งขัดต่อเอกสาร หลักฐาน และสภาพการที่คนไทยจำนวนไม่น้อยที่เห็นสภาพแก่นียน์ ดาตนเองและยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ระลึกภาพได้ว่า กองทหารอังกฤษได้เดินทางเข้ามาทำการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย มิใช่ นายพลญี่ปุ่นปลดอาวุธทหารของตนเองโดยมอบอาวุธให้แก่ทหารไทย

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๘)

หมายเหตุ เพื่อความเป็นธรรมแก่นายควงฯ ปรีดี
จึงขอเชิญคำไว้อาลัยซึ่งกรมหมื่นพิทยลาภฯ (พระองค์
เจ้าธานีนิวัติ) อดีตอัครราชมนตรี อดีตผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ อดีตประธานองคมนตรีได้ประทานไว้ในหน้าต้น
แห่งหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพนายควงฯ
ดังต่อไปนี้

ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิตของนายควง อภัยวงศ์นี้ ข้าพเจ้าทอด
ให้ด้วยจริงใจว่านับถือความไว้วางใจโดยตลอด และน้อมใจกล่าวยิ่ง
ปรากฏมาเรื่อยๆ ในเวลาที่ล่วงมาแล้ว จึงขอสนองคำขอรับของเจ้า-
ภาพด้วยคำอาลัยข้างบนนี้

กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร
วันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๑

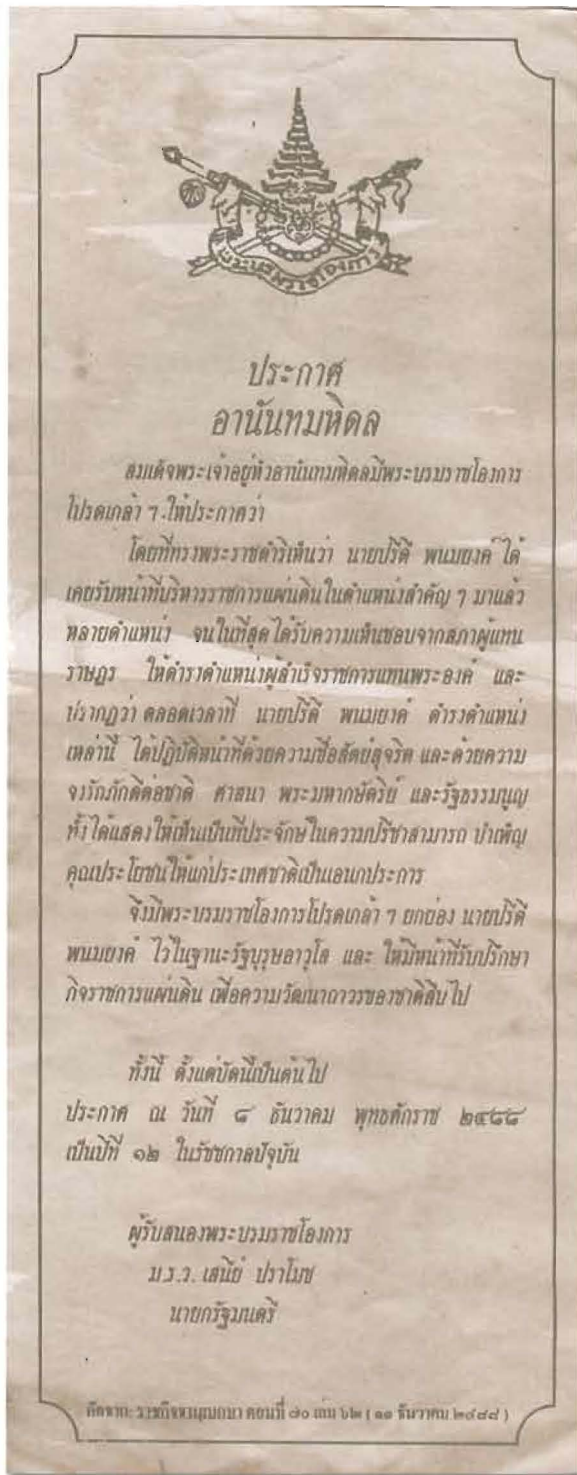
๒๕. ัญเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท มหิตลเสด็จกลับสยามเพื่อทรงบริหารราช การแผ่นดินด้วยพระองค์เอง

เมื่อได้ประกาศสันติภาพซึ่งถือว่าสถานสงคราม
สิ้นสุดแล้ว นายปรีดีผู้สำเร็จราชการ จึงขอัญเชิญสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวอานันทมหิตล(รัชกาลที่ ๘) เสด็จกลับสยาม
เพื่อทรงบริหารราชการแผ่นดินด้วยพระองค์เอง

ได้เสด็จกลับถึงพระนครเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๘๘

๒๖. ประกาศพระบรมราชโองการยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็น รัฐบุรุษอาวุโส

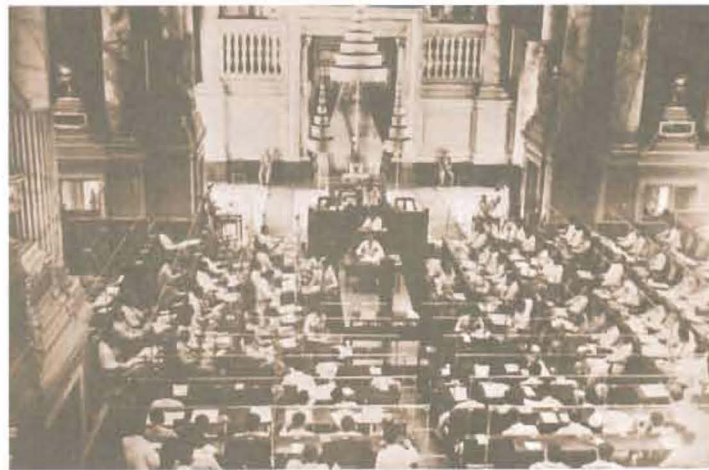
เข้าร่วมการประชุมคณะรัฐมนตรี
รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ณ วังปารุสกวัน พ.ศ. ๒๔๘๓

๒๗. นายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๑ เป็นเวลา ๒ เดือน ๑๐ วัน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมขอรับรองให้ปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรีในภาวะคับขัน จึงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ครั้นถึงวันที่ ๓ มิถุนายนปีนั้น ภายหลังที่ได้เปิดการประชุมรัฐสภาประกอบด้วยพฤฒสภาและผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๔ แล้ว ปรีดีได้พิจารณาว่า แม้รัฐธรรมนูญมิได้มีบทบังคับว่าถ้ามีรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นเมื่อใด รัฐบาลก็ต้องลาออก แต่ปรีดีเห็นว่าตามมารยาทนั้น รัฐบาลควรลาออกเพื่อเป็นแบบฉบับสำหรับรัฐบาลต่อไป ฉะนั้นปรีดีจึงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อในหลวงจะได้พิจารณาแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ต่อไป

รวมเวลาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๑ นี้ ๒ เดือน ๑๐ วัน

การแถลงนโยบายของรัฐบาล
โดยนายกรัฐมนตรี ปรีดี พนมยงค์
๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

เข้าร่วมการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

๒๔. นายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ เป็นเวลา ๒ วัน

วันที่ ๘ มิถุนายนปีนั้น ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าอนันทมหิตลตามความเห็นชอบของสมาชิกวุฒิสภาและสภาผู้แทนว่า สมควรโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งปรีดี เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี

แต่ยังไม่ทันที่ปรีดีจะประกอบคณะรัฐมนตรี สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ก็เสด็จสวรรคตในวันที่ ๙ มิถุนายน ปีนั้น

ปรีดี นายกรัฐมนตรี จึงขอเสนอความเห็นชอบต่อรัฐสภาให้อันเชิญพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์ต่อไป รัฐสภาเห็นชอบเป็นเอกฉันท์

เสด็จประชุมรัฐสภาแล้ว ปรีดีขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราวตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๔

รวมเวลาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ เพียง ๒ วัน

๒๕. นายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๓ เป็นเวลา ๒ เดือน ๑๐ วัน

เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ปีนั้น ประธานรัฐสภาด้วยความเห็นชอบของสมาชิกรัฐสภาส่วนมาก ได้เสนอคณะผู้สำเร็จราชการฯ ชั่วคราวให้แต่งตั้งปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง (ครั้งที่ ๓)

ครั้นถึงวันที่ ๒๐ สิงหาคม ปีนั้น ปรีดีลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพราะเหตุได้ตรากตรำทำงานฉลองคุณประเทศชาติมาเป็นเวลาพอสมควร รู้สึกว่าอนามัยเสื่อมโทรมลง ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของรัฐได้เต็มที่

รวมเวลาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๓ นี้ ๒ เดือน ๑๐ วัน

สีกายที่สิงคโปร์

ภายหลังการรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

๓๐. ลี้ภัยรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

เมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ บุคคลคนหนึ่งใช้ชื่อว่า “คณะรัฐประหาร” ได้ยึดอำนาจรัฐโดยใช้กำลังทหารประกอบด้วยรถรบและอาวุธทันสมัยยิงระดมทำเนียบทำช้างวังหน้า (ซึ่งเป็นทำเนียบที่รัฐบาลให้ปรีดีกับครอบครัวอาศัยอยู่นั้น) แล้วบุกเข้าไปในทำเนียบเพื่อจับปรีดี แต่ปรีดีได้เล็ดลอดหลบหนีไปได้โดยอาศัยตามบ้านเพื่อนที่ไว้วางใจ และไปอาศัยที่กรมนาวิกโยธินที่สัดหีบ

เมื่อพิจารณาเห็นว่ายังไม่พร้อมที่จะต่อต้าน “คณะรัฐประหาร” ได้ ปรีดีจึงเดินทางไปอาศัยอยู่ที่สิงคโปร์ชั่วคราว แล้วเดินทางไปอาศัยอยู่ในประเทศจีนขณะนั้นซึ่งเจียงไคเช็คยังมีอำนาจปกครองแผ่นดินส่วนใหญ่ของจีน

๓๑. ขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ (๒๔๙๒)

พวกปรปักษ์ประชาธิปไตยเรียก “ขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์” ว่า “ขบถวังหลวง” บางคนก็พลอยเรียกเช่นนั้น โดยไม่พิจารณาตามหลักวิชาการ แท้จริงว่า ขบวนการดังกล่าวเป็นขบถต่อระบบปกครองประชาธิปไตยที่ได้สถาปนาขึ้นโดยถูกต้องสมบูรณ์ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ หรือเป็นขบวนการที่ต่อต้านพวกปฏิกิริยาที่ทำลายระบบประชาธิปไตยซึ่งได้สถาปนาถูกต้องสมบูรณ์ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นปรีดีจึงขอเสนอท่านที่ปรารถนาจะโปรดใช้สติปัญญาระลึกและศึกษาความเป็นมาดังต่อไปนี้

(๑)

(ก.) เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ยังทรงดำรงฐานะเป็นพระมหา

เข้าเฝ้า มจ. หญิง พูนพิสมัย ดิศกุล
ที่ทำเนียบเอกอัครราชทูตไทยกรุงปารีส พ.ศ. ๒๕๒๐

กษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งทรงมีพระราชอำนาจ
ทำการแทนปวงชนชาวสยามได้โดยไม่ต้องมีผู้รับอำนาจ
จากราษฎรรับสนองพระบรมราชโองการนั้น พระองค์ได้
ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานธรรมนูญการปกครอง
แผ่นดินชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ระบบ
ปกครองนั้นจึงถูกต้องสมบูรณ์ทั้งทางนิติบัญญัติและพฤตินัย

ธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดวิธีตราพระราชบัญญัติ
ไว้ ซึ่งการแก้ไขธรรมนูญปกครองแผ่นดินก็จะต้อง
ดำเนินตามวิธีการที่ธรรมนูญนั้นได้กำหนดไว้ มิใช่จะทำ
โดยพลการของบุคคลใดคณะใดที่ฝ่าฝืนวิธีการตามธรรมนูญ
ฉบับนั้น

(ข) ต่อมารัชกาลที่ ๗ ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญ
ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ซึ่งอนุกรรมการของสภา
ผู้แทนราษฎรที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้นได้ร่างขึ้น
โดยร่วมมือกับพระองค์นั้น สภาฯ ได้ลงมติให้ประกาศใช้
เป็นกฎหมายได้

(ค) ต่อมาเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ รัชกาลที่
๘ ได้ทรงตรารัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม โดยใช้ตั้ง
แต่วันที่ ๑๐ พฤษภาคมนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ตราขึ้น
โดยถูกต้องตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐
ธันวาคม ทุกประการ ดังนั้นระบบการเมืองประชาธิปไตย
ที่ได้สถาปนาขึ้นโดยรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม
๒๔๘๙ จึงเป็นระบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องตามวิถีทาง
รัฐธรรมนูญที่บัญญัติขึ้น โดยสืบต่อมาจากรัฐธรรมนูญการ
ปกครองฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ และรัฐธรรมนูญฉบับ
๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

(๒)

ต่อมาเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ได้มีบุคคล
คณะหนึ่งเรียกว่า "คณะรัฐประหาร" ได้ยึดอำนาจรัฐ
ระบบประชาธิปไตยที่สถาปนาขึ้นอย่างถูกต้องตามวิถี
ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวใน (๑) ข้างบนนั้น ต่อมาในวันที่
๙ เดือนนั้น คณะบุคคลดังกล่าวได้สถาปนาระบบรัฐ
ธรรมนูญฉบับชั่วคราวที่มีสมญาว่า "รัฐธรรมนูญฉบับใต้ร่ม
ซึ่งนอกจากมิใช่ระบบการเมืองประชาธิปไตยตามวิถีทาง
รัฐธรรมนูญโดยชอบตามที่ได้กล่าวใน (๑) นั้นแล้ว
หากกระบบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐประหารทำขึ้นเองนั้น ก็มี
ใช้เป็นระบบปกครองที่สมบูรณ์ในตัวของรัฐธรรมนูญ
นั้นเองด้วย ดังจะเห็นได้ดังต่อไปนี้

(ก) ขอให้นักวิชาการแท้จริงดูต้นฉบับรัฐธรรมนูญ
ฉบับใต้ร่มนั้น ที่ได้ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา
ฉบับพิเศษ ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ซึ่งสำนักพิมพ์
"นิติเวช" รวบรวมโดย ร.ต.ท. เสถียร วิชัยลักษณ์ เนติ
บัณฑิตไทยและรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต กับ พ.ต.ท. สืบวงศ์
วิชัยลักษณ์ นิติศาสตรบัณฑิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์ ได้นำมาลงพิมพ์ไว้ในหนังสือชื่อ รัฐธรรมนูญ
อย่างตรงไปตรงมามีได้มีการตัดตอนบิดเบือนให้ผิดไป
จากต้นฉบับ ราชกิจจานุเบกษา ปรากฏชัดแจ้งในตอนต้น
ของรัฐธรรมนูญฉบับใต้ร่มที่ปริทัศน์ภาพมาพิมพ์ไว้ดัง
ต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ฉบับชั่วคราว

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร

ให้ไว้ ณ วันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๐

เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

กับประธานเหมาเจ๋อตง
เมื่อครั้งลี้ภัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้นิยมประชาธิปไตยสมัยนั้นแม้มิใช่อาจารย์หรือนักศึกษากฎหมายก็ตาม แต่เมื่อได้เห็นหัวรัฐธรรมนูญมีความปรากฏดังนั้น ก็ใช้สามัญสำนึกได้ทันทีว่า หัวเรื่องรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว เขียนตำแหน่งผู้ลงนามในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” ซึ่งในภาษาไทยคำว่า “คณะ” หมายถึงบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป แต่เหตุใดจึงมีผู้ลงนามเพียงคนเดียวคือ “รังสิต กรมขุนชัยนาทเรนทร” ส่วนหลายคนที่มีจิตใจสังเกตก็แสดงความเห็นว่า เมื่อก่อนหน้าวันที่ ๘ พฤศจิกายน นั้น เคยได้ฟังวิทยุกรมโฆษณาอ่านประกาศกฎหมายหลายฉบับ คือ เมื่ออ่านคำว่า “คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” แล้วก็อ่านต่อไปถึงชื่อคณะนั้นที่ลงนาม ซึ่งผู้ลงนาม ๒ ท่าน คือ “รังสิต กรมขุนชัยนาทเรนทร” และ “มานวราชเสวี” (พระยามานวราชเสวี) แสดงว่า คณะนั้นประกอบด้วยบุคคล ๒ คน ฉะนั้นผู้ใช้คำสั่งเกิดจึงเห็นได้ทันทีว่า รัฐธรรมนูญ (ฉบับใต้ร่ม) ดังกล่าวยังเริ่มแสดงถึงการเป็นโมฆะตั้งแต่หัวเรื่องของรัฐธรรมนูญฉบับนั้น

ส่วนนักวิชาการแท้จริงสมัยนั้นก็ได้ค้นคว้าเอกสารหลักฐานแท้จริงแทนที่จะถือเอาคำบอกเล่าเป็นหลักฐานการนั้น

ก็พบประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา และวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาลที่ได้ลงและแจ้งประกาศตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ขณะยังทรงพระเยาว์ ตามประกาศลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๘๙ มีความดังต่อไปนี้

“โดยที่รัฐสภาอาศัยร่างตามความในมาตรา ๑๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ปรึกษากันเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๘๙ และลงมติตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประกอบด้วย

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทเรนทร
เป็นประธาน

๒. พระยามานวราชเสวี

โดยมีข้อตกลงว่า ในการลงนามในเอกสารราชการนั้น ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทั้งสองเป็นผู้ลงนาม จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๘๙

วิไล โอสธานนท์
ประธานรัฐสภา

เข้าเยี่ยมคำนับนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล
กรุงปักกิ่ง พ.ศ. ๒๕๐๘

ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับได้ตุ้มซึ่งกรมขุนชัยนาท
องค์เดียวเป็นผู้ลงนามจึงเป็นโมฆะ เพราะฝ่าฝืนต่อข้อ
กำหนดในประกาศแต่งตั้ง “คณะผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์” ฉบับวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๙๙

ส่วนระบบการเมืองและรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒
และฉบับต่อๆ มา อาทิ ฉบับ ๒๕๑๗ ที่ถือเอาฉบับ ๒๔๙๒
เป็นแม่บทนั้นจึงเป็นโมฆะ และองค์การใดที่กำลังเรียกร
้องให้มีรัฐธรรมนูญโดยถือเอาฉบับ ๒๕๑๗ เป็นแม่บท
นั้นจึงชักจูงให้บุคคลทำสิ่งที่ เป็นโมฆะ

ข้อสังเกต

มีหนังสือบางเล่มที่พิมพ์รัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ
จำหน่าย ได้จัดทำหัวเรื่องรัฐธรรมนูญฉบับได้ตุ้ม
โดยพลการ ซึ่งขัดต่อ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ปรีดีอ้างไว้
อาทิ บางเล่มได้ตัดคำว่า “คณะผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์” ออกไป คงมีแต่ชื่อ รัชสีตกรมขุนชัยนาท
นเรนทร เป็นผู้ลงนาม แต่ก็ไม่ได้ปรากฏว่า กรมขุนชัยนาท
ลงนามในฐานะใด ซึ่งต่างกับที่เคยปฏิบัติมาว่า ผู้ลง
นามในหัวเรื่องบทกฎหมายใดๆ นั้นให้แจ้งว่า “ในพระ
ปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว...” และถ้าผู้สำเร็จ
ราชการหลายคนก็แจ้งว่า “คณะผู้สำเร็จราชการแทน

พระองค์” ถ้าในกรณีที่ตั้งผู้สำเร็จราชการฯ ไว้คนเดียว
ผู้ลงนามก็บอกตำแหน่งของตนว่า “ผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์”

ฉะนั้นขอให้นิสิตนักศึกษาที่ศึกษากฎหมายรัฐ
ธรรมนูญนั้นใช้ความรอบคอบตรวจสอบให้ถี่ถ้วนว่า ในกรณีที่มี
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้สำเร็จฯ ได้ลงนาม
ครบถ้วนตามข้อกำหนดในประกาศแต่งตั้งหรือไม่ ไม่ควร
ศึกษาแต่เพียง “ย่อรัฐธรรมนูญ” เพื่อสะดวกในการสอบ
ไล่เท่านั้น

(ข) ในตอนท้ายแห่งรัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับ ๙
พฤศจิกายน ๒๔๙๐ (ฉบับได้ตุ้ม) นั้น ปรากฏความ
ดังต่อไปนี้

“จอมพล ป.พิบูลสงคราม
ผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐”

นิสิตนักศึกษาและสามัญชนที่แม้มิใช่นักวิชาการ
ก็เห็นได้โดยไม่ยากว่า “ผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย”
เป็นตำแหน่งที่คณะรัฐประหารตั้งให้ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ซึ่งผิดต่อกฎหมาย และผู้นั้นไม่มีอำนาจตาม
ที่กฎหมายที่จะลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ดังนั้น

สนทนากับประธานโฮจิมินห์
ฮานอย พ.ศ. ๒๕๐๙

นอกจากรัฐธรรมนูญฉบับได้ดุ่มเป็นโมฆะตามที่ได้กล่าวใน (ก) ข้างบนนั้นแล้ว ก็ยังเป็นโมฆะอีกสถานหนึ่งเพราะผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการไม่มีอำนาจหรือสิทธิใดๆ ตามกฎหมายที่จะทำเช่นนั้นได้

(ค) ขอให้บัณฑิตนักศึกษามีปัญญาประกอบด้วยสติโปรดพิจารณาว่า การที่บุคคลหลายคนได้ร่วมมือกันทำรัฐประหาร ทำลายระบบปกครองประชาธิปไตยที่สถาปนาโดยระบบรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ นั้น ได้ทำการที่เข้าลักษณะเป็น “กบฏ” หรือไม่ และกฎหมายนิรโทษกรรมที่ได้ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับได้ดุ่มนั้น ถือว่าถูกต้องในทางนิติบัญญัติตามวิถีทางรัฐธรรมนูญหรือไม่

(๓) ปรีดีได้รวบรวมนักประชาธิปไตยจำนวนหนึ่งที่เห็นว่า ถึงเวลาสมควรแล้วที่จะลงมือใช้กำลังอาวุธต่อสู้คณะรัฐประหารกับพวกที่ทำลายระบบปกครองประชาธิปไตย ที่สถาปนาขึ้นถูกต้องตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙

ปรีดีเดินทางกลับประเทศไทยเป็นการลับ และนำการต่อสู้ฝ่ายประชาธิปไตยดังกล่าว เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ซึ่งขณะนั้นระบบปกครองของ

ประเทศเป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ (ฉบับได้ดุ่มที่เป็นโมฆะ)

วัตถุประสงค์ของขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ได้แถลงเมื่อขบวนการได้ยึดสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้ว่า ขบวนการนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูระบบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙

ขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ จึงมีใช้กฎหมายต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย จึงไม่ควรที่ผู้รณรงค์เพื่อความเป็นประชาธิปไตยจะสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับได้ดุ่มและระบบต่างๆ ที่สืบเนื่องจากระบบได้ดุ่มโดยใส่ความว่า ขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ เป็นขบวนการล้มล้าง

ข้อสังเกต

ในการต่อสู้ระหว่างขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ กับขบวนการปักษ์ประชาธิปไตยเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ นั้น ในหลวงมิได้ประทับอยู่ในประเทศไทย ฉะนั้นการยึดวังหลวงชั่วคราวจึงไม่มีภัยอันตรายต่อพระมหากษัตริย์

กับคู่ชีวิต พูนสุข พนมยงค์
ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน

ลี้ภัยในต่างแดน

๓๒. ลี้ภัยในสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายหลังนำขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ พ่ายแพ้

เมื่อปรีดีได้นำขบวนการประชาธิปไตย ๒๖
กุมภาพันธ์ พ่ายแพ้ต่อฝ่ายปักษ์ประชาธิปไตยแล้ว ปรีดี
ได้หลบอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาประมาณ ๖ เดือน ครั้น
แล้วจึงลี้ภัยเดินทางเรือไปยังเกาะแห่งหนึ่ง ซึ่งขณะนั้น
อยู่ภายใต้การปกครองของวิลันดา และจากเกาะดังกล่าวได้ลี้ด
ลอดมายังสิงคโปร์ และจากสิงคโปร์ไปฮ่องกง แล้วเดิน
ทางจากฮ่องกงไปขอลี้ภัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็น
เวลา ๒๑ ปี ครั้นถึงปี ค.ศ. ๑๙๗๐ (พ.ศ. ๒๕๑๓) จึงเดิน
ทางจากประเทศจีนมาอาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศสจน
ถึงปัจจุบันนี้

๓๓. ถูกใส่ความว่าสมคบการปลงพระ ชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘

ระหว่างที่ลี้ภัยอยู่ในต่างประเทศนั้น ปรีดีถูก
โฆษณาใส่ความว่า สมคบการปลงพระชนม์ในหลวง
รัชกาลที่ ๘ ผู้บริสุทธิ์หลายคนต้องถูกประหารชีวิต ส่วน
ปรีดีได้ฟ้องผู้ใส่ร้ายต่อศาลยุติธรรมไทย จำเลยยอม
ประกาศขอมาปรีดีดังต่อไปนี้

ประกาศ

ตามที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นโจทก์ฟ้อง บริษัทสยามรัฐ จำกัด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายสำเนียง ฐนธวณะ นายประจวบ ทองอุไร และ นายประยัก ศ. นาคะนาท เป็นจำเลยต่อศาลแพ่งใน ข้อหาละเมิดโจทก์ ตามคดีหมายเลขคำที่ 7236/2513 เนื่องจาก หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ฉบับลงวันที่ 1 สิงหาคม 2513 และหนังสือพิมพ์ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับลงวันที่ 30 สิงหาคม 2513 ลง ข้อเขียนซึ่งเขียนโดย นายสำเนียง ฐนธวณะ ใช้นามปากกาว่า ส.ร.น. ซึ่งมีใจความว่าโจทก์พัวพันในคดีสวรรคตนั้น

จำเลยขอแถลงความจริงว่า โจทก์ไม่เคยเป็นจำเลยในคดี สวรรคตเลย และไม่เคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด เมื่อโจทก์ไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษ จึงถือว่าโจทก์ยังบริสุทธิ์

ส่วนการที่โจทก์หลบหนีออกจากประเทศไทยนั้น เป็น เพราะหลบหนีการรัฐประหาร จึงขอให้ผู้อ่านทราบความจริง และ ขอร้องในความกลาดเกลื่อนนี้ด้วย

บริษัทสยามรัฐ จำกัด

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

นายสำเนียง ฐนธวณะ

นายประจวบ ทองอุไร

นายประยัก ศ. นาคะนาท

ประกาศ

ตามที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นโจทก์ฟ้อง บริษัท ไทย
เตล็กการพิมพ์ จำกัด ที่ 1 นายสาร บรรคาศักดิ์ ที่ 2 นายรุ่งโรจน์
นรเชษฐวุฒิวิทย์ ที่ 3 และ นายจันทน์ แก้วโสวัฒนะ ที่ 4 เป็นจำเลย
ต่อศาลแพ่ง ในข้อหาละเมิดปณินญาสากตว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและ
หมิ่นประมาทโดยใส่ความทำให้โจทก์เสียหาย ตามคดีหมายเลขคำ
ที่ 113/2514 เนื่องจากหนังสือพิมพ์ หลักเมืองสมัยไทยคดี ฉบับ
ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2513 หน้า 8 ลงข้อความซึ่งเขียนโดยจำเลย
ที่ 2 ใช้นามปากกาว่า ขวานทอง ในคอลัมน์ตอบปัญหาขัดข้องหมอง
ใจ เป็นการหมิ่นประมาทนายปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐ
มนูธรรม ว่า เป็นคนล้มชาติกำเนิดของตนเอง ไม่มีน้ำใจเป็นนัก
กีฬา จะเป็นผู้นำใจเป็นนักประชาธิปไตยไม่ได้ และเป็นอ้ายโจร
ปล้นราชบัลลังก์ มีการพัวพันในกรณีสวรรคตด้วยนั้น

บัดนี้ข้าพเจ้าจำเลยทั้งสี่คนได้รู้สึกสำนึกว่า ข้อความที่
จำเลยเผยแพร่ข้างต้นนั้นมิได้มีมูลความจริงแต่ประการใดเลย

ข้าพเจ้าจำเลยทุกคนจึงขออภัย นายปรีดี พนมยงค์ หรือ
หลวงประดิษฐมนูธรรม โจทก์ ที่ถูกข้าพเจ้าทั้งสี่ใส่ความด้วย
ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ดังกล่าวแล้ว ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ ได้กรุณา
ให้อภัยและถอนฟ้องคดีแล้ว

นายรุ่งโรจน์ นรเชษฐวุฒิวิทย์

ในนามบริษัท ไทยเตล็กการพิมพ์ จำกัด จำเลยที่ 1

นายสาร บรรคาศักดิ์ จำเลยที่ 2

นายรุ่งโรจน์ นรเชษฐวุฒิวิทย์ จำเลยที่ 3

นายจันทน์ แก้วโสวัฒนะ จำเลยที่ 4

คำพิพากษา

ในกรณีไต่สวนคดีคดี

คดีหมายเลขคำที่ ๑๐๑๒/๒๕๒๑

คดีหมายเลขแดงที่ ๑๐๑๐/๒๕๒๑

ศาลแพ่ง วันที่ ๑๔ เดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๑

ความแห่ง ระหว่าง

โจทก์ นายปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรี ผู้รับมอบอำนาจ

จำเลยที่ ๑ นายวิชาญ เอี่ยมกระดิ่ง

จำเลยที่ ๒ นายวิชาญ กุหาสวัสดิ์

จำเลยที่ ๓ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สยามสัมพันธ์

จำเลยที่ ๔ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประพันธ์พาณิชย์

เรื่อง ละเมิด, หมิ่นประมาท

ผู้พิพากษาได้พิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความ
ระหว่างโจทก์และจำเลยในคดีนี้ ฉบับลงวันที่ ๑๔ เดือน มิถุนายน
พ.ศ. ๒๕๒๑ เห็นว่าชอบด้วยกฎหมายแล้ว จึงพิพากษาให้คดีเป็น
อันเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถิ่นค่า
เงินศาลให้ ๕,๕๐๐ บาท ให้หักค่าการร้องถอนฟ้องจำเลยที่ ๒-๔
ไว้ก่อน.

สมน พ่วงบุญไธ

ป้อม ไรสินธุยากร

อรรถ เจริญ

ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษา

เอกสารแนบท้ายสัญญายอม

คดีหมายเลขคดีที่ ๘๖๑๒/๒๕๒๑

คดีหมายเลขแดงที่ ๘๘๑๐/๒๕๒๒

ศาลแพ่ง วันที่ ๑๔ เดือน มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

ความแพ่ง ระหว่าง

โจทก์ นายปรีดี พนมยงค์ โดย นายปาด พนมยงค์ ผู้รับมอบอำนาจ

จำเลยที่ ๑ นายชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์

จำเลยที่ ๒ นายบัญชา คุหาสวัสดิ์

จำเลยที่ ๓ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศึกษาสัมพันธ์

จำเลยที่ ๔ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประพันธ์สาส์น

เรื่อง ละเมิด, หมิ่นประมาท

ตามที่โจทก์ได้ยื่นฟ้องจำเลยทั้งสี่เป็นคดีนี้ แต่จำเลยที่ ๒-๓ ขาดนัดให้การและขาดนัดพิจารณา โจทก์จึงขอถอนฟ้องจำเลยที่ ๒-๓ และประนีประนอมยอมความกับจำเลยที่ ๑ และที่ ๔ นั้น

ข้าพเจ้านายชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ จำเลยที่ ๑ และห้างหุ้นส่วนจำกัดประพันธ์สาส์น จำเลยที่ ๔ ขอแถลงความจริงว่า โจทก์เป็นผู้บริสุทธิ์ในกรณีสวรรคตของในหลวงอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ โจทก์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง โจทก์ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

และรัฐธรรมนูญ เป็นที่เห็นประจักษ์ คงได้มีพระบรม
ราชโองการโปรดเกล้าฯ ขก้องใจทั่วไว้ในฐานรัฐบุร
รวุโส ตามประกาศพระบรมราชโองการ ณ วันที่ ๘
เดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ นั้นแล้ว และการที่
ใจที่หลบหนีออกนอกประเทศนั้นเพราะหลบหนีรัฐประ
หารเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

องชอ ช่างดี เอี่ยมกระตั้นธุ์ จำเลยที่ ๑
(นางชางดี เอี่ยมกระตั้นธุ์)

องชอ ประพันธ์ เศรษฐา ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด
ประพันธ์สาธิต

(นางประพันธ์ เศรษฐา) จำเลยที่ ๔

สวัตร อภัยภักดิ์ ทนายจำเลยที่ ๔

ได้อ่านประกาศให้คู่ความฟังแล้ว

พนม พ่วงภิญโญ

นายวิชา กันตามระ

ทนายโจทก์

นายคิอประโช ชัยวัฒน์

ทนายโจทก์

นางประพันธ์ เศรษฐา

จำเลย

นายสวัตร อภัยภักดิ์

ทนายจำเลย

นางชางดี เอี่ยมกระตั้นธุ์

จำเลย

๓๔. ตัวการสำคัญที่ปลุกปั่นให้คนเข้าใจผิดว่า นายปรีดีสมคบปลงพระชนม์ในหลวง เอกสารหลักฐานซึ่งอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ รายงานต่วนถึงกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ดังต่อไปนี้

[CYFHER]

F8710

JUN. 1946

DEPARTMENTAL NO. 1.FROM BANGKOK TO FOREIGN OFFICEMr. Thompson,
No. 769

D. 1.05 p.m. 12th June 1946

12th June 1946

R. 3.06 p.m. 12th June 1946

Repeated to Singapore. Personal for Lord Killearn

IMPORTANTDEYOUTOP SECRET

Since this is a country "where the blindest bluffs hold good and wildest tales are true" I feel I should report to you the visit paid to me last night after dinner by a leading member of the Royal family who arrived in a British military car driven by a senior British officer whom I know well. My conversation with the Prince lasted almost two hours and it will be convenient if I record in my two immediately following paragraphs firstly what he said and secondly what I answered.

2. His Royal Highness told me that there was no doubt whatever that the late King had been murdered. He himself had seen the remains and he could assure me that the bullet had entered the back of the head and emerged in the front. The motive for the crime had been [grp. undec. ?] to prove once and for all to the Royal family that they must toe the line. It was because this was fully realized that a

number of his relations had agreed to allow their names to appear in the communiqué indicating that the tragedy had been due to accident. The new King would never be allowed to attain his [? grps. omitted] politicians in power bring about a Republic or even feared that once British troops were withdrawn there would be a reign of terror. It had been fear of British intervention that had prevented massacre of the Royal family after the coup d'état of 1932. Could British support be expected should such a danger arise again?

3. I told His Royal Highness that internal affairs of Siam were not (repeat not) the concern of His Majesty's Government and that he and his relations and friends would be guilty of most dangerous wishful-thinking if they entertained for one moment any idea, whatever the circumstances, we would take a hand in these mysterious affairs. I repeated this several times with the utmost emphasis. I explained that the independence and also [grp. undec. ? defence of] Siam remained to-day as they always had been of vital interest to Britain. For the rest we wished to see an early recovery of the country because only through such recovery could internal order be restored and Anglo-Siamese trade re-established. As regards our troops they were here for the primary purpose of ensuring the orderly repatriation of Japanese. In the event of trouble they would not (repeat not) take sides between opposing Siamese factions, but would confine themselves to protection of British subjects, property and installations. As regards the King's death I knew that a spate of sensational and even terrible rumours were circulating and that the political atmosphere had suddenly grown alarmingly tense. But I could not discuss the varied accusations that were being made. I would, however, venture to extend, purely personally, and as an old man with some experience of the world, a word of advice. This was that the Royal family would do well not (repeat not) to be carried away by their emotions at a very dangerous moment. Frankly it seemed to me that certain of his relations were like the Bourbons; for they forgot nothing and they learnt nothing. For good or ill the country was going forward along a new path of constitutional development and the impulse could not now be reversed. There were strong and determined men at the controls. A false step on the part of the Opposition might have the most serious consequences for them and if they provoked a crisis it would be useless to look for outside help.

4. His Royal Highness eventually left close to midnight in a calmer and I hope more realistic mood. He thanked me warmly for the frankness with which I had spoken. I can only hope my words sank in for I do not doubt that he was sent here by elements who under the impact of recent events may be contemplating some wild initiative.

5. I have shown this telegram to G.O.C. and to Mr. Whittington. After it has been cyphered by Mr. Hopkirk I am destroying the draft. Lord Killearn please burn after perusal.

[Note by Communications Department:
Repetition of missing groups being obtained].

O.T.P.

จากกรุงเทพ ฯ ถึงกระทรวงการต่างประเทศ (ฟอเรน ออฟฟิส

มร. ฮอมป์ตัน
เลขที่ 769

12 มิถุนายน 1946 (พ.ศ. 2489)
ส่งมาถึงถึงคโปร. เพอ ลอร์คิลเลอรันเดพา

ส่งเวลาบ่าย 1.05 น. 12 มิถุนายน 1946-(พ.ศ. 2489)

รับเวลาบ่าย 3.06 น. 12 มิถุนายน 1946

สำคัญมาก

คือ

ความลับสุดยอด

(1) โคตที่ (ประเทศไทย) เป็นประเทศหนึ่ง "ซึ่งคำทดลอง
อรรถาธิบายที่ผู้คนนั้นคือกันว่าเชื่อได้ และคำบอกเล่าที่ชาวเมืองที่ผู้คนนั้นคือกัน
ว่าเป็นความจริง" ข้าพเจ้ารู้สึกได้ว่าข้าพเจ้าจำต้องรายงานมายังท่านถึงการหาพบ
ข้าพเจ้าเมื่อคำวันวานนี้ภายหลังรับประทานอาหารเย็นแล้วโดยสมาชิกชั้นนำ
คือนางแห่งพระราชวงศ์ ที่โคมาดิง (สถานทูต) โคตนั้นมาในรถยนต์ทหาร
อังกฤษซึ่งขับโดยนายทหารอังกฤษคนหนึ่งซึ่งข้าพเจ้ารู้จัก การสนทนากับ
เจ้าองค์นั้นใช้เวลาถึง 2 ชั่วโมง และจะเป็นการสะดวกถ้าข้าพเจ้ายืนยันถึงวันที่
ที่ใน 2 วรรคต่อไปนี้ คือ วรรคที่หนึ่งเขาได้พูดว่าอย่างไร และวรรคที่สอง
ข้าพเจ้าได้กล่าวอย่างไร

(2) เจ้าองค์นั้น (ภาษาอังกฤษใช้คำว่า HIS ROYAL HIGH-
NESS ซึ่งหมายถึงพระราชวงศ์ชั้นสูงซึ่งเทียบกับพระราชวงศ์ไทยนั้น "พระ
เจ้า" ซึ่งอาจเป็น "พระเจ้าบรมวงศ์เธอ" หรือ "พระเจ้าวรวงศ์เธอ")
ได้บอกข้าพเจ้าว่าไม่มีข้อสงสัยเลยที่อยู่ในท่วงองค์แล้วดูขนาดกรรม เขาเอง
ได้เห็นพระบรมศพและเขาสามารถยืนยันกับข้าพเจ้าว่ากระสุนปืนเข้าทางหลังพระ
เศียรและออกทางหน้าพระพักตร์ เหตุแห่งขนาดกรรมได้เป็น (จีอาร์พี.ซีเอ็น
คือบี. พู-คำระพัทธ์ไม่ชัดเจน) แสดงออกครั้งหนึ่งและเป็นครั้งแรกที่พระ

ราชวงศ์ต้องล่มสลาย ทั้งนี้เพราะแสดงให้เป็นจริงเต็มที่โดยสมาชิกองค์หนึ่งแห่ง พระประยูรญาติของเขาได้ตกลงยอมให้พระนามของเขาปรากฏในแถลงการณ์แสดงว่าโคกนาฏกรรมนั้นเกิดขึ้นเพราะอุบัติเหตุ ในท่วงองค์ใหม่จะไม่ได้รับอนุญาตให้บรรลุนิติภาวะ (จีอาร์เอส.-คำขาดไป) นักการเมืองที่มีอำนาจกำลังจะสถาปนาสาธารณรัฐ หรือได้กล่าวกันว่าอำพการบริติช (อังกฤษ) ได้ถอนไปแล้ว (ภายหลังส่งทหารญี่ปุ่นกลับประเทศเสร็จแล้ว) การประท้วงประท้วงก็จะเกิดขึ้น (คณะราษฎร) ได้เคยกล่าวการแทรกแซงของ บริติชมาแล้วที่ได้บังกับการทำลายเบนมาพระราชวงศ์ภายหลังรัฐประหาร ค.ศ. 1932 (การปฏิวัติ 2475) (ท่านเจ้าองค์นั้นถามว่า) จะหวัง ความสนับสนุนจากบริติช (อังกฤษ) ได้หรือไม่ถ้าชนชั้นกรรมาชีพได้เกิดขึ้นอีก

(3) ข้าพเจ้าได้พูดเจ้าองค์นั้นว่า กิจกรรมภายในของสยามไม่เคย (ใช้คำว่า "ไม่") เกี่ยวข้องกับรัฐบาลของพระราชินี (อังกฤษ) และแจ้งว่า เขา (เจ้าองค์นั้น) และพระประยูรญาติกับมิตรของเขาจะมีความผิด เพราะ จงใจลิดควายที่เป็นอันตรายอย่างซึ่ง ถ้าพวกเขาคงมีความคิดเช่นนั้นอยู่ถนัด แม้แต่จะเคี้ยว ไม่ว่าสภาพการณ์อย่างไร เราจะไม่ยื่นมือเข้าเกี่ยวข้องใน กิจกรรมลึกลับเหล่านี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวซ้ำหลายครั้งหลายหนด้วยการอธิบายความ ให้กระจ่างที่สุด ข้าพเจ้าได้อธิบายว่าเอกราชรวมทั้ง (จีอาร์พี.-ระบอบสองไม่ ออก การขึ้นกับประเทศของ) สยามคงเป็นอยู่ทุกวันนี้เหมือนที่เคยเป็นมาว่า เป็นประโยชน์สำคัญของบริเตน (อังกฤษ) นอกจากนั้นเราปรารถนาเห็นการ กลับฟื้นฟูประเทศ (สยาม) โดยเร็วที่สุด เพราะโดยการฟื้นฟูเช่นนั้นเท่านั้น ความสงบเรียบร้อยภายในก็จะสถาปนาขึ้น และการค้าระหว่างอังกฤษกับสยาม ก็จะกลับสถาปนาขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวกับกองทัพของเรา (อังกฤษ) อยู่ใน ประเทศ (สยาม) นั้น วัตถุประสงค์เบื้องต้น เพื่อบำบัดการส่งผู้กลับ ประเทศอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบเรียบร้อย ในกรณีมีความวุ่นวายเกิดขึ้น (ในสยาม) กองทัพ (อังกฤษ) จะไม่ (ใช้คำว่า "ไม่") เข้าข้างฝ่ายใดของชาวสยาม ที่ขัดแย้งกัน แต่จะจำกัดตัวเองในการรับรองกันคนในบังคับบริติช, พระมหากษัตริย์และ

สถานที่ (ของบริติช) ในส่วนที่เกี่ยวกับการสวรรคตของในหลวง ข้าพเจ้า
ว่าการแพร่ข่าวขึ้นเด่นอย่างท่วมท้นแม้กระทั่งชาวสหราชอาณาจักรได้กำลังแพร่
หลายมาก และบรรยากาศทางการเมืองเกิดขึ้นที่โคตติงเครียคอย่างโกลาหล
แต่ข้าพเจ้าไม่อาจอธิบายถึงการกล่าวหาต่างๆที่ได้ทำขึ้น อย่างไรก็ตาม
ข้าพเจ้าขอเสนอที่จะขึ้นเองเป็นส่วนตัวโดยแท้ และในฐานะที่เป็นคนมีอายุที่
ประสบการณ์ในโลกมายาว ซึ่งคำแนะนำสำคัญหนึ่ง ที่ผมคิดว่า พระราชวงศ์
จะทำการที่ดีไม่ (ถ้าคำว่า "ไม่") คำเน้นการโคตติงเครียคความรู้สึกทวนใจใน
ขณะที่เป็นอันตรายอย่างถึง ข้าพเจ้ารู้สึกอย่างตรงไปตรงมาว่า มีพระประยูร
ญาติบางส่วนของพระเป็นเหมือนราชวงศ์บูร์บง— (ราชวงศ์ของพระเจ้าหลุยส์
16) เพราะเขาเหล่านั้น (พระประยูรญาติส่วนที่กล่าวถึง) ไม่ทำอะไรเลย
และไม่ทำอะไรเลย จะดีกว่าเล็กน้อยตาม ประเทศ (สยาม) ข้าพเจ้าจึง
กล่าวหาว่าไปตามวิธทางการพัฒนาระบบรัฐธรรมนูญ และกล่าวคำค้นคว้า
กำลังให้หลักกลับในเวลาที่ไม่ควรให้มัน ได้มีบุคคลที่เข้มแข็งและไม่โคเล
นั้นควบคุม (รัฐบาลอยู่) การกล่าวหาผลพวงของฝ่ายค้านอาจนำมาซึ่งผลเรื่อ
หาอย่างมากสำหรับเขาทั้งหลาย และถ้าพวกเขา (ฝ่ายค้าน) ก่อให้เกิด
วิกฤตการณ์ก็จะไม่มีทางที่จะขอความช่วยเหลือจากภายนอก

(4) เจ้าองค์นั้นได้อำลาไปเมื่อประมาณหนึ่งคืนด้วยอารมณ์สงบ
ขึ้น และข้าพเจ้าหวังว่า (เขา) มีอารมณ์ในทางความแท้จริงมากขึ้น เขาได้
ขอยกข้าพเจ้าอย่างอบอุ่นต่อการตรงไปตรงมาที่ข้าพเจ้าได้พูด ข้าพเจ้าได้
แต่หวังว่าข้อคำของข้าพเจ้าถึงส่วนลึก (ในจิตใจเจ้าองค์นั้น) เพราะข้าพเจ้า
ไม่สงสัยเลยว่า เขา (เจ้าองค์นั้น) ได้ถูกส่งมาที่นี่ (สถานทูตอังกฤษ) โดย
พวกที่อาศัยความตื่นเด่นจากเหตุการณ์ใหม่ ๆ อาจกำลังพยายามเริ่มเข้าเดือน
ขึ้นบางอย่าง

(5) ข้าพเจ้าได้ส่งโทรเลขแก่ จี.โอ.ซี. (ผู้อำนวยการทหาร
อังกฤษ) และแก่ มร.วิททิงตัน (ต่อมาได้ฐานันดรศักดิ์ชั้น "เซอร์" และเป็น

เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ) ภายหลังให้เนั้วรัชส์ โดย น.
สอปเพิร์ทแล้ว ข้าพเจ้าได้ทำลายต้นร่าง (ระพี) ล่องคดเลือนไปรศเตา
(ธำเนา) ภายหลังอ่านด้วยความพิณิจฉันทแล้ว

(โน้ตโดยกระทรวงคมนาคม : ทบทวนคำที่หายไปแล้ว)

ไอ.ที.พี.

ข้อสังเกต

พระเจ้าวรวงศ์เธอองค์นั้นมิได้ทรงคิดถึงประเทศชาติ เพราะกองทหารอังกฤษที่เข้ามาในประเทศไทยเพื่อ
ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นนั้น เสร็จภาระแล้วกำลังเตรียมถอนออกจากประเทศไทย แต่พระเจ้าวรวงศ์เธอองค์นั้นร้อง
ขอให้กองทหารอังกฤษอยู่ในประเทศไทยต่อไป

ภาพสำเนาเอกสารหน้าปกบันทึกความเห็น
ของกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ

10-10

Foy 10/G

13.10.14

CONFIDENTIAL

F 8710/4 4c

English.
No. 1000

10/13

Situation in Siam

Reports concerning the death of the late King had been received in order to permit the independence of His Majesty's Government. The Mr. Thompson's opinion is that the British Government is under no obligation to take any action.

Last Paper.

(H. H. H. H.)

References

Colonel & Minister. Mr. Thompson took the right line in his conversation.

G. H. H. H.
10/16

(Print.)

(How disposed of.)

L. B. B. B.
No. 705

Mr. S. S. S. S.
(Special Commissioner)
No. 828
June 17.

The suggested notice for the alleged crime does not seem a very likely one on the other hand, I understand that the Siamers are not given to suicide & that there was no particular reason for King Rama to take his life.

Mr. Thompson says well & I think we should appear. has language. H. H. H. H.
10/16

(Action suggested.)

(H. H. H. H.)

10/1

10/1

Seen by Mr. Thompson & Sir G. S. S. S.

10/1

ภาพสำเนาคำแปลเอกสารหน้าปกบันทึกความเห็น
ของกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ

[illegible][illegible]

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร
เสด็จเยี่ยมที่บ้านพักองโดนี ซานกรุงปารีส พ.ศ. ๒๕๑๙

๓๕. ผู้จ้างหรือวานบุคคลทำการใส่ร้าย ปรีดี ในกรณีสวรรคต ร.๘

นอกจากจำเลยหลายคนดังกล่าวในข้อ ๓๔ ได้ทำ
ข้อตกลงขอกฎปรีดีในการที่จำเลยใส่ความว่าปรีดีสมคบ
ปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ซึ่งบางคดี ศาลได้มีคำ
พิพากษาให้คดีสิ้นสุดลงแล้วนั้น ก็ยังมีบุคคลที่เป็นตัวการ
อยู่เบื้องหลังใช้วิธีใส่ความปรีดีต่อไปอีก ปรีดีจึงขอเสนอ
ท่านผู้อ่านโปรดสังเกตไว้ดังต่อไปนี้

(๑)ในงาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ซึ่งหลาย
องค์กรได้ร่วมกันจัดให้มีขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ระหว่าง ๒๔-๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๕ นั้น ได้มีตัวการคน
หนึ่งใช้ให้ลูกสมุนลอบนำหนังสือที่พวกเขาแต่งขึ้นใส่
ความปรีดีว่า เป็นผู้ฆ่าในหลวงรัชกาลที่ ๘ โดยผู้แต่งใช้
นามแฝงว่า ดาบชัย ปิตินาฏ พวกเขาได้ลอบกระทำโดย
คณะกรรมการของงานนั้นไม่รู้เห็นด้วย

ผู้ประราณชาติได้แจ้งให้ปรีดีทราบว่า ตัวการนั้นเป็น
สตรีคนหนึ่งที่ได้ทำการใส่ร้ายปรีดีติดต่อกันมา ณ มหา
วิทยาลัยแห่งหนึ่งตั้งแต่ในหลวงรัชกาลที่ ๘ สวรรคตเมื่อ
๕ มิถุนายน ๒๔๘๙ เป็นต้นมา

สามีของสตรีผู้นั้นถึงแก่กรรมไปแล้วก่อนที่ปรีดี
ได้ออกจากประเทศจีนมาอาศัยอยู่ในฝรั่งเศสตั้งแต่ พ.ศ.
๒๕๑๓ แต่ทว่าก่อนที่สามีของสตรีผู้นั้นถึงแก่กรรม เขา
ได้ว่าจ้างชาวออสเตรเลียคนหนึ่ง ซึ่งทำงานอยู่ที่หนังสือ
พิมพ์ภาษาอังกฤษ ณ กรุงโรม ให้แต่งหนังสือใส่ความ
ปรีดี แต่เมื่อชาวออสเตรเลียนั้นได้เข้ามาในประเทศไทย
ทำการสืบสวนทราบความจริงแล้ว ก็ไม่ยอมรับเขียนใส่
ความปรีดี ต่อมาเจ้าหน้าที่ฝ่ายการข่าวของรัฐบาลออส
เตรเลียได้มาพบปรีดีที่ปารีส ยืนยันว่า นักหนังสือพิมพ์
ชาวออสเตรเลียนั้นให้คำมั่นว่า เขาจะไม่เขียนใส่ความ
ปรีดี และเขาได้บอกชื่อตัวการสำคัญซึ่งเป็นสามีของสตรี
ที่ใช้ลูกสมุนนั้นแต่งหนังสือใส่ความปรีดี โดยใช้นามแฝงว่า
“ดาบชัย ปิตินาฏ”

(ผู้เขียนบางคนที่ใช้ร้ายปรีดีนั้น ก็เคยอาศัยอยู่ที่
บ้านสามีของสตรีคนนั้น)

(๒)ในหนังสือที่สตรีผู้นั้นจ้างหรือวานให้ลูก
สมุนที่ใช้นามแฝงว่า “ดาบชัย ปิตินาฏ” เขียนใส่ร้ายปรีดีว่า
สมคบปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ นั้น ได้ส่งให้ลูก
สมุนเขียนใส่ความปรีดีอีกสถานหนึ่งว่า ปรีดีเป็นตัวแทน
ใช้ให้คนไทยในสหรัฐอเมริกาแต่งหนังสือชื่อ เสด็จสหรัฐ
๘๐ สตรีผู้นั้นกับพรรคพวกจึงทำ “บาป” ที่ได้ใส่ความปรีดี
ผู้บริสุทธิ์ ที่มีได้รู้เห็นด้วยเลยกับผู้แต่งหนังสือเล่มนั้น

ท่านที่อ่านหนังสือที่สตรีผู้นั้นจ้างหรือวานผู้
ใช้นามแฝง “ดาบชัย ปิตินาฏ” เขียน ก็จะได้เห็นว่า สตรีผู้นั้น
ได้ทำไปโดยมิได้จงรักภักดีแท้จริงในพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวและในพระบรมราชินีนาถ เพราะเขามีเพียงแต่ใส่
ความปรีดีว่า ใช้ให้นักเรียนใน ส.ร.อ. แต่งหนังสือเล่มที่
อ้างถึงข้างบนนั้นแล้ว สตรีผู้นั้นยังใช้ให้ลูกสมุนระบุหนังสือ

สือของนักเรียนไทยอีกหลายประเทศ ซึ่งสตรีผู้นั้นอ้างว่า ปรีดีใช้ให้เขียน ผลจึงเป็นว่า สตรีผู้นั้นชี้ช่องทางให้ผู้อ่าน หนังสือที่เกี่ยวกับทั้งสองพระองค์นั้นเพิ่มขึ้นอีก

(๓) เมื่อ “สำนักงานเอกสารสาธารณะ” (Public Record Office) ของรัฐบาลอังกฤษได้เปิดเผยให้มหาชน พิจารณาเอกสารทางราชการที่มีอายุเกินกว่า ๓๐ ปี แล้ว นั้น ก็มีผู้สนใจกรณีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ ได้ ไปขอพิจารณาเอกสารเกี่ยวกับเรื่องนั้น ณ สำนักงานดังกล่าว ที่มีอยู่ ๒ ฉบับ ซึ่งมีผู้ขอคัดสำเนาคือ

(ก)บันทึกการสนทนาระหว่างลอร์ดแมนที่ แบทเดนกับพระองค์เจ้าธานีนิวัติ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ (พ.ศ. ๒๔๙๑) ซึ่งสำนักงานข้าหลวงใหญ่ อังกฤษประจำกรุงเตหะรานได้รายงานมายังรัฐมนตรีอังกฤษว่า การกระทรวงจักรภพล้มพันธ์

(ข)บันทึกการสนทนาระหว่างนาย (ภายหลังเป็น “เซอร์”) เมเบอร์ลีเดนนิ่ง (Maberly Denning) ผู้ช่วยปลัด กระทรวงต่างประเทศอังกฤษ กับพระองค์เจ้าธานีนิวัติ ฉบับลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ (พ.ศ. ๒๔๙๑)

พรรคพวกของสตรีไทยดังกล่าวข้างบนนั้น ก็สร้าง ขึ้นว่า ปรีดีเป็นผู้บอกลอร์ดแมนที่แบทเดนและนายเดนนิ่ง ให้เข้าใจผิดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๙ ฉะนั้นเมื่อถึงโอกาสสมควรที่ปรีดีจะฟ้องต่อศาลยุติธรรม ให้พิจารณาผู้ใส่ความ ปรีดีก็จะอ้างเอกสารดังกล่าวเป็น พยานเอกสาร พร้อมทั้งอ้างพยานบุคคลที่ให้การเป็น เท็จไว้ในกรณีสวรรคตแล้วขอมาโทษต่อปรีดีนั้น เป็น พยานโจทก์ในคดีใหม่

อนึ่ง ปรีดีสามารถพิสูจน์ได้ว่า ปรีดีไม่เคยใส่ความ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๙ ต่อลอร์ดแมนที่แบท เดนหรือต่อนายเดนนิ่งเลย

๓๖. ต่อสู้เพื่อสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ ของชาติไทย

ประเทศไทยยังไม่มีสถาบันวิจารณ์ความถูกต้อง ของเอกสารที่มีผู้พิมพ์แพร่หลาย ดังนั้น เฉพาะผู้เสียหาย เท่านั้นจึงมีสิทธิฟ้องผู้เขียนและผู้พิมพ์โฆษณาเอกสาร ที่ฝ่าฝืนความจริงนั้นต่อศาลยุติธรรมได้

ปรีดีจึงได้ดำเนินคดีแก่ผู้ละเมิดซึ่งทำให้ปรีดีได้ รับความเสียหายในทางประวัติศาสตร์นั้นเสร็จสิ้นแล้ว ๒ คดีคือ

๑. คดีที่ศาลแพ่งหมายเลขคดีดำที่ ๔๒๒๖/๒๕๒๐

นายปรีดี พนมยงค์ โดยนายปาล พนมยงค์
ผู้รับมอบอำนาจ โจทก์

ระหว่าง นายรอง คยามานนท์ จำเลยที่ ๑
บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำเลยที่ ๒
บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด จำเลยที่ ๓

๒. คดีศาลแพ่งหมายเลขดำที่ ๘๕๘๖/๒๕๒๓

นายปรีดี พนมยงค์ โดยนางสาวนวลจันทร์
ณ ป้อมเพชร ผู้รับมอบอำนาจ โจทก์

ระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการ จำเลยที่ ๑
ห้างหุ้นส่วนจำกัด บรรณกิจเทรตดิ้ง จำเลยที่ ๒

ปรีดีจึงนำคำพิพากษาของศาลและสัญญาประนี ประนอมยอมความกับคำขอมาต่อจำเลยมาลงพิมพ์ไว้ ดังต่อไปนี้ ส่วนสำเนาคำฟ้องทั้งฉบับ*มีใจความยืดยาวทางประวัติศาสตร์นั้น จะได้นำลงพิมพ์ในภายหลัง

หมายเหตุ สำนวนฟ้องทั้งฉบับนำมาตีพิมพ์ใหม่อีกครั้งใน คำตัดสินใหม่ กรณีสวรรคต ร.๘ ใน “หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาเซียน”

-บรรณาธิการ-

18/11/2564

(๑)

(ก)

○

(๒๙)

คำพิพากษา

ตามยอม

แผนกคดี

คดีหมายเลขคำที่ 4226 / ๒๕๖1

คดีหมายเลขแดงที่ / ๒๕

ในทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากรุณาธิคุณ

ศาลแพ่ง

วันที่ 17 เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕ 22

ความแพ่ง

นายเปรี๊ญ พงษ์พงศ์

โจทก์

ระหว่าง

นายรอง พงษ์พานิช กับพวก

จำเลย

เรื่อง ละเมิด โดยหมิ่นประมาท เว้นการเสียหาย

ผู้พิพากษาได้พิจารณาสำนวนประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์

และจำเลยในคดีนี้ฉบับลงวันที่ 17 เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕ 22

เห็นว่าชอบด้วยกฎหมายแล้ว จึงพิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปตาม

สัญญาประนีประนอมยอมความนี้ ในอันจะปฏิบัติตามข้อนี้ หากจำเลยไม่ปฏิบัติตาม

ยอม จะถูกฟ้องคดีอาญาหรือถูกจับและจำคุก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คดีนี้แล้วคดีโจทก์ 3 ใน 4 คดี

ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษา

๑๖๙

(၁)

คดีหมายเลขคำที่ 2446 / ๒๕ 21

คัตถุกรรมเทศน์ / ๓๕

117 118

วันที่ 17 เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕ 22

ความ แดง

นายบุรีศักดิ์ พลนรงค์ ใจทัก

ระพว้าง

นายจ.จ. สยามานนท์ กับพวก จำเลย

๕๕๓ ตะเบ็ง โดงหมิ่นประมาท เว้นค่าเสียหาย

ภาพจำ โทก และจ่าแม่ทั้งสาม

ขอทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาลมีข้อความดังนี้

รูป ๑ การพิจารณาและทั้งสามลักษณะและจำนวนจากหนังสือที่จำแนก

แก่งขึ้นไว้ว่า ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยรวมหมู่ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 250๔ อันมีข้อความ

คนภาคใต้ก็บอกความจริงบ้างประการนั้น ชี้กันว่าเขาให้ทราบความจริงจากเทคโนโลยีวิทยุ

ต่าง ๆ ที่โลกได้บันทึกพบเห็นพบานเอกสาร และเหตุผลที่โลกนี้แรงประกอบไว้แล้ว

จำเลยจึงยกข้อบกพร่องนี้ไว้ ประสงค์ศาลฎีกาในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นนิติรัฐใน

ค. ๖. ถึงกับในความปกครองของเจ้าเอง และเจ้าเองสามารถเก็บคืนคืนนั้น มาตั้งมอบให้

[illegible]

(4470)

จะให้อีกเล่มนั้นมาส่งศาลให้คำสาป โจ้จำเลยต้องรับอีกในคำขอเรื่องนี้

ข้อ 2. จำเลยยอมรับว่า จะไม่เขียนหรือพิมพ์ข้อความตาม

หนังสือเล่มนั้น ออกจำหน่าย จำเลย แยก อีกต่อไป ถ้าจะเขียนหรือพิมพ์โดยแก้ไขใหม่

ให้โจ้จำเลยก็จะไม่ถูกความผิดให้จริงและเหตุผลความเอกสารที่โจ้กับรวบรวมไว้ในห้อง

และเอกสารทางห้อง ถ้าหากจำเลยจะสร้างที่แก้ไขเล็กให้โจ้ก็ควรจะทำให้ความถูกต้อง

เกี่ยวกับตัวโจ้ โจ้ก็ยินยอมให้คำแนะนำเมื่อโจ้ก็มีเวลาว่าง และมีสุขภาพสมบูรณ์

โจ้จะขายหนังสือ

ข้อ 3. จำเลยยอมรับลงโทษจำคุกความผิดฐานประณาม

การประณามความผิดฐานนี้ ในหนังสือพิมพ์และสหายรัฐรายวัน หน้าถึงของแต่
โจ้จำเลยได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ. (ต่อหน้าผู้พิพากษา)

โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย
โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย

คู่ความทั้งสองชื่อต่อหน้าผู้พิพากษา

โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย โจ้จำเลย

ผู้พิพากษา

โจ้จำเลย

สัญญาประนีประนอมขอความนับที่ 2
แนบกลางใจ

○ (๔๐)

- 2 -

ละฉบับ มีกำหนด 3 วัน โดยให้ลงมือทำด้วยคำใช้จำของจำเลยภายใน 15 วัน
นับแต่วันที่ศาลพิพากษาคำสัญญาประนีประนอมขอความ หากจำเลยไม่จัดการลงโฆษณา
โจทก์มีสิทธิจะนำลงโฆษณาได้ โดยจำเลยต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายนั้น

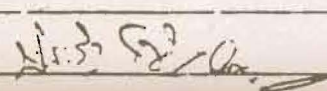
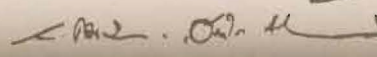
ข้อ 4. จำเลยยินยอมยกเงินให้แก่โจทก์เพื่อสมทบทุนปลูกพืช
พรมยงค์ ซึ่งเป็นทุนการศึกษา ๘ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นจำนวนเงิน 30,000 บาท
(สามหมื่นบาทถ้วน) ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันนี้

สำหรับข้อความที่จะประกาศนึ่งสื่อพิมพ์ในให้ข้อความทั้ง
ต่อไปนี้

ข้อความที่ว่า จำเลยที่ 1 เป็นผู้แต่งหนังสือชื่อ ประวัติศาสตร์
ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ พิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2520 โดยจำเลยที่ 2 เป็นผู้พิมพ์ และจำเลย
ที่ 3 เป็นผู้ถือลิขสิทธิ์ จำหน่ายจ่ายแจกนั้น จำว่า จำเลยขอประกาศความจริงในทรา
ทั่วกันว่า

1. หนังสือเล่มนี้มีข้อความคลาดเคลื่อนจากความจริงบาง
กฤษฎ เพราะจำเลยดูว่าคำอธิบายซึ่งจำเลยได้รวมดกล่ามาจากบุคคลอื่น

2. บัญชีโจทก์ได้แสดงเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไว้พอสา
ซึ่งจำเลยทั้ง 3 ได้ตรวจสอบและยอมรับว่า โจทก์เป็นรัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งรับราชการมา
โดยตลอดด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐ-
ธรรมนูญ เป็นที่ประจักษ์เห็นแก่การไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสตามพระบรมราชโองการ
มอบหมายให้ปฏิบัติ และจำเลยจะไม่พิมพ์หนังสือที่พิพาทกล่าวหาว่าขึ้นอีก

 โจทก์
 จำเลย

(๑)

(๒)

○

(๒๑)

ราชวง
กรรณ
พิชิต

แนบเอกสารไว้

คดีหมายเลขคดี 4226 / ๒๕ 20

คดีหมายเลขคดี / ๒๕

ศาล แขวง

วันที่ 17 เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕ 22

ความ แขวง

นาย/ผู้ใด ลงนาม

โจทก์

ระหว่าง

นาย/ผู้ใด ลงนาม

จำเลย

ผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณาคดีในเวลา 15.30 - 9.15 น. พิพากษา

คดีหมายเลขคดีนี้ นาย/ผู้ใด และนาย/ผู้ใด ลงนามตามศาล

คดีหมายเลขคดีนี้ ซึ่งศาลได้พิจารณาคดีเรียบร้อยแล้ว

ในคดีนี้ ศาลได้พิจารณาคดีเรียบร้อยแล้ว

คดีนี้ ศาลได้พิจารณาคดีเรียบร้อยแล้ว

คดีนี้ ศาลได้พิจารณาคดีเรียบร้อยแล้ว

คดีนี้ ศาลได้พิจารณาคดีเรียบร้อยแล้ว

คดีนี้ ศาลได้พิจารณาคดีเรียบร้อยแล้ว

ลงนาม
ศาล

โจทก์
จำเลย
นาย/ผู้ใด

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๕

สาหร่าย

“ชีวิต 5 แผ่นดิน”

สะท้อนจริยธรรมทางวิชาการ

หนังสือ “ชีวิต 5 แผ่นดิน” ซึ่ง พลโทประจักษ์ ภมรนนตรี เป็นผู้เขียนนั้น หากยังไม่ผิดยุคก็พิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร “ฟ้าเมืองไทย” ของอาจินต์ ปัญจพรรค์ เมื่อหลายปีมาแล้ว และได้รับความสนใจอย่างมากเนื่องจากพลโทประจักษ์นอกจากเป็นนักการเมืองคนสำคัญแล้วยังเป็นสมาชิก “คณะราษฎร” ระดับที่ 1 ซึ่งมีจำนวนไม่กี่คนอีกด้วย

หนังสือเรื่องนี้ต่อมา เฉลิมศักดิ์ ศิลาพร ในยุคที่ยังทำงานร่วมกับเสนาบดีคดี เศรษฐมนต์ ได้นำไปให้สำนักพิมพ์ “บรรณกิจ” จัดพิมพ์เป็นเล่มปกแข็ง

และด้วยคำอ้างภายในอันเกร่งกล้าของ “บรรณกิจ” และด้วยความสนใจต่อผู้เขียน เจ้าของสมญา “เทววิงเมืองไทย” ในปี 2518 กรรมการประกวดหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการได้ตัดสินให้ “ชีวิต 5 แผ่นดิน” ได้รับรางวัลชนะเลิศประเภทสารคดี

แม้เนื่องจากมีข้อความบางข้อความที่พาดพิงถึง นายปรีดี พนมยงค์ อันก็เกี่ยวกับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์การเมือง นายปรีดีได้ยื่นฟ้องพร้อมกันนั้นในเดือนสิงหาคม 2522 ก็ได้ยื่นคำประท้วงและบันทึกประกอบคำประท้วงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการว่ามีข้อความมากมายหลายประการในหนังสือที่ฝ่าฝืนความเป็นจริง กระทรวงศึกษาธิการได้รับคำประท้วงและบันทึกเอาไว้พิจารณา

จนกระทั่งเมื่อเดือนกรกฎาคม 2525 ศาลแพ่งได้พิพากษาให้คดีสิ้นสุดลงตามหนังสือประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์กับจำเลย โดยจำเลยคือห้างหุ้นส่วนบรรณกิจ

เธอดัง ขอมส่งมอบหนังสือ “ชีวิต 5 แผ่นดิน” ที่เหลืออยู่ 1,000 เล่มต่อศาลเพื่อทำ

ลายและประกาศขอขมาต่อ นายปรีดี พนมยงค์

รายงานข่าวจากกระทรวงศึกษาธิการแจ้งว่า

“กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อผดุงไว้และส่งเสริมที่จะแห่งประวัติศาสตร์ของชาติไทยและเพื่ออนาคต อนุสรณ์คุณของชาติไทยเห็นด้วยอย่างดีธรรมเนียมอันดี จึงขอเทิดทอนคำตัดสินของคณะกรรมการพิจารณาหนังสือแห่งชาติประเภทสารคดีที่ได้ตัดสินรางวัลชนะเลิศ และถอนสิ่งที่ปรากฏหลักฐาน ซึ่งคณะกรรมการจัดงานหนังสือแห่งชาติที่ให้แก่นักพิมพ์บรรณกิจด้วย”

คำตัดสินของกระทรวงศึกษาดังกล่าวสะท้อนถึงสิ่งที่เรียกว่า “จริยธรรมทางวิชาการ” ของคนที่น่านับถือในกระทรวงศึกษาธิการยังพอมืออยู่(บ้าง)

ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงคุณภาพของคณะกรรมการที่ตัดสินไปแล้วด้วยว่ามีมากน้อยเพียงใดและกระทำไปด้วยความรอบคอบและด้วยความรับผิดชอบต่อ “จริยธรรมทางวิชาการ” แค่ไหน

กรณีหนังสือ “ชีวิต 5 แผ่นดิน” ถูกศาลแห่งตัดสินในแง่ความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ไปแล้ว คงจะเป็นบทเรียนให้คณะกรรมการมีความรอบคอบรัดกุมและมีความรับผิดชอบต่อ “จริยธรรมทางวิชาการ” มากยิ่งขึ้น

ไม่เพียงแต่เฉพาะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อันเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งไม่ยอมให้มีการบิดเบือนอย่างใดให้หลักการ แต่ควรที่จะเคารพความเป็นจริงในด้านอื่นด้วย เพื่อที่มาตรฐานของหนังสือสารคดีและมาตรฐานของนักเขียนเรื่องทางวิชาการของเราจะได้สูงขึ้นและเที่ยงตรงต่อความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์อย่างมั่นคงแล้ว

ส่วนนักเขียนประวัติศาสตร์ทางการเมืองยุคใกล้ก็โปรดสังวรณให้จงหนัก อะไรที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี พนมยงค์ หากไม่มีหลักฐานอย่างเพียงพอก็อย่าได้เขียนอย่างเด็ดขาด

จินตนาการพลินแบบทอไทยประบุรี หรือแม้แต่อาจารย์รอง ศยามานนท์ ก็มักจะลงเอยด้วยแพ้ความ!

๓๗. สุนทรพจน์ของปรีดี พนมยงค์ แสดงในสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม และคำกล่าวตอบของประธานสภาผู้แทนราษฎร (พระยามานวราชเสวี ต่อมาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และองคมนตรี)

เอกสารทางราชการของกรมโฆษณาการ ๘ พ.ค. ๒๔๘๙

(๑)

สุนทรพจน์

ของ

นายปรีดี พนมยงค์

แสดงในสภาผู้แทนราษฎร วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๘๙

ท่านผู้เป็นประธาน

ในการที่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๕ จะ
ได้สิ้นสุดลงในวันนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสเจริญชนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายให้ระลึก
ถึงพระมหากษัตริย์องค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้พระ
ราชทานรัฐธรรมนูญเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ พระราชประสงค์ของพระองค์ซึ่งมีมาแต่ก่อนพระราช
ทานรัฐธรรมนูญนั้น คณะราษฎรพึงทราบเมื่อ ๖ วัน ภายหลังที่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง
แล้ว คือ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ได้มีพระกระแสรับสั่งให้พระยาพลเทพพยุหเสนา พระ
ยาภิเษราชลยุทธ พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาศรีวิสารวาทฯ พร้อมทั้งข้าพเจ้าไปเฝ้า

ทูลละอองธุลีพระบาท และเจ้าพระยามหิธร ซึ่งเป็นราชเลขาธิการขณะนั้นเป็นผู้ควบคุมทัก
มีพระกระแสรับสั่งว่า มีพระวราชประสงค์จะพระราชทานรัฐธรรมนุญ แต่เมื่อได้ทรงปรึกษา
ข้าราชการมีตำแหน่งสูงในขณะนั้นก็ไม่เห็นพ้องกับพระองค์ ในที่สุดท้ายเมื่อเสด็จกลับจากประพาส
อเมริกา ได้ให้บุคคลคนหนึ่งซึ่งไปเฝ้าในวันนั้นพิจารณา บุคคลนั้นก็ถวายความเห็นว่ายังไม่
ถึงเวลา และที่ปรึกษาก็กลับเห็นพ้องด้วยบุคคลนั้น คณะราษฎรมิได้รู้พระราชประสงค์มา
ก่อน การเปลี่ยนแปลงได้กระทำโดยบังเอิญ ไม่ได้วางแผนตั้งที่มีผู้ปลุกเสกหรือเท็จจริงให้เป็น
อย่างอื่น ความจริงทั้งหลายปรากฏในบันทึกการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันนั้นแล้ว และ
โดยที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมีพระราชประสงค์มาก่อนแล้ว หากมีผู้คัดค้านไว้
ขณะนั้น เมื่อคณะราษฎรได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนุญ พระองค์จึงพระราชทานด้วยดี พระ
บาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ชาวไทย ข้าพเจ้าจึงขอให้
ท่านทั้งหลายที่อยู่ ณ ที่นี้ และบรรดาชาวไทยทั้งหลาย จงระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และ
เทอดพระเกียรติของพระองค์ไว้ชั่วกาลปาวสาน

บัดนี้ผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนุญและผู้ที่ได้ร่วมมือช่วยเหลืออันประกอบเป็น
สมาธิกรประเภท ๒ ก็ระสัดสันสมาธิภาพลงแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีหน้าที่ที่จะต้องช่วย
ความเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะราษฎรได้ขอพระราชทานมาจาก
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ว่าระบอบประชาธิปไตยนั้น เราหมายถึงประชาธิปไตยอันมี
ระเบียบตามกฎหมายและศีลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช่ประชาธิปไตยอันไม่มี
ระเบียบ หรือประชาธิปไตยที่ไร้ศีลธรรม เช่น การใช้สิทธิเสรีภาพอันมีแต่จะให้เกิดความ
บั่นบั่น ความไม่สงบเรียบร้อย ความเสื่อมศีลธรรม ระบอบระบอบนี้เรียกว่า อนาธิปไตย
หาใช่ประชาธิปไตยไม่ ขอให้ระวัง อย่าปนประชาธิปไตยกับอนาธิปไตย อนาธิปไตยเป็น
ภัยอย่างใหญ่หลวงแก่สังคมและประเทศชาติ ระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงอยู่ได้ ต้องประ
กอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต หรือในครั้งโบราณกาลเรียกว่าการ
ปกครองโดยสามัคคีธรรม การใช้สิทธิโดยไม่มิชอบระบดักภายใต้กฎหมายหรือศีลธรรม หรือ
ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ไม่ใช่หลักของประชาธิปไตย ไม่ใช่หลักซึ่งคณะราษฎรขอพระราชทาน
รัฐธรรมนุญ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนุญให้แก่ประชาชน
ชาวไทยนั้น ไม่มีพระราชประสงค์ให้เป็นอนาธิปไตย ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างประเทศอิตาลี

เมื่อก่อนสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งประธาธิบดีโดยรองอธิบดีในขณะนั้นเจ้ารัชกาลที่ ๖ ไม่มีความ
อดทน จึงเป็นเหตุหรือให้พวกพาสตอริสธอ์เป็นเหตุในการสถาปนาระบอบเผด็จการในประ-
เทษธิชาติ เจ้าฟ้าไม่พึงประสงค์ที่จะให้ระบอบเผด็จการในประเทศไทย ในการนี้เจ้าฟ้าเป็น
ต้องบอกรับหรือศรัทธาว่ามีให้มอบอธิปไตยอันเป็นทางที่ระบอบเผด็จการจะอ้างได้ เจ้าฟ้าเชื่อ
ว่า ถ้าเราช่วยกันประคองให้ระบอบประชาธิปไตยนี้ต่อไปตามระเบียบเรียบร้อยอย่างที่
เจ้าฟ้าได้กล่าวมาแล้ว ระบอบเผด็จการย่อมมีขึ้นไม่ได้ เจ้าฟ้าเป็นผู้หนึ่งที่ได้ร่วมกับเพื่อน
คณะราษฎรขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เจ้าฟ้าได้ประคองระบอบประชาธิปไตยตาม
รัฐธรรมนูญนั้นตลอดมา แม้ในการต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งในการต่อต้านนั้นอาจะมีมีความจำเป็นที่
จะต้องตั้งรัฐบาลชั่วคราว แต่เจ้าฟ้าก็เลือกเอาทางที่จะตั้งรัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญที่
ไว้ก่อน เจ้าฟ้าไม่มีเหตุผลอันใดที่จะกลายมาเป็นศัตรูของระบอบประชาธิปไตย เจ้าฟ้า
สังเกตว่า มีผู้เข้าให้ระบอบประชาธิปไตยผิด โดยเอาระบอบอนาธิปไตยเข้ามาแทนที่ ซึ่งเป็น
ภัยต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง เจ้าฟ้าไม่ประสงค์ที่จะให้ใครเข้าเจ้าฟ้าโดยไม่มีค่าน
เจ้าฟ้าต้องการให้มีค่าน แต่ค่านโดยสุจริตใจ ไม่ใช่เงินหรือทองหรือเงิน ทางธรรมนั้นการ
กล่าวเท็จหรือกล่าวเท็จเป็นผิด ในการเมืองการไว้สัตย์ตามระบอบประชาธิปไตยต้องทำ
โดยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลส่วนรวมจริง ๆ ไม่ใช่มุ่งหวังส่วนตัว หรือมีความอิจฉา-
ริษยาอันเป็นมูลฐานเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัว (เอโกอิสม์) ความสามัคคีธรรมหรือระบอบ
ประชาธิปไตยอันแท้จริง จึงจะเป็นไปได้ ผู้ใดมีอุดมคติของคนโดยสุจริต เจ้าฟ้าเคารพใน
ผู้นั้น และเราร่วมมือกันได้ เจ้าฟ้าเชื่อว่า ถ้าต่างฝ่ายต่างสุจริตมุ่งส่วนรวมของประเทศชาติ
ไม่ใช่มุ่งหวังส่วนตัว แม้แนวทางที่จะเดินไปสู่จุดหมาย จะเป็นคนละแนว แต่ในจุดหมาย
เราก็พบกันได้ เจ้าฟ้าเชื่อว่าเจ้านายหลายพระองค์ ซึ่งเดิมท่านมีแนวทางอย่างหนึ่ง และ
เจ้าฟ้ามีแนวทางอีกอย่างหนึ่ง แต่เจ้านายหลายพระองค์นั้น ท่านก็มีจุดหมายเพื่อส่วนรวม
ของประเทศชาติ ไม่ใช่ส่วนพระองค์ ผลสุดท้ายเราก็ร่วมมือทำงานด้วยกันมาเป็นอย่างดี
ในการรับใช้ประเทศชาติ และรักใคร่กันสนิทสนมยิ่งเสียกว่าผู้ซึ่งเอาประเทศชาติเป็นสิ่งที่กำบัง
แต่ความจริงมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตัวมาก ผู้ที่คอยอิจฉาริษยา เมื่อไม่ได้ผลสมหวังแล้ว
ก็ทำลายกิจการอันเป็นประโยชน์คือประเทศชาติ แทนที่จะเสริมก่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่ประเทศ
ชาติอันเป็นส่วนรวม ผู้ที่ทำการปฏิวัติคือคณะราษฎรแต่โดยมีอุดมคติหรือสัจธรรมคือองค์พระ-

มหาอำมาตย์ เจ้าแก้วเทพในความซื่อสัตย์ ซึ่งมีชีวิตอยู่มาหลายทศวรรษที่ผู้ซื่อสัตย์เหล่านั้นได้
ร่วมกิจการรับใช้ชาติกับเจ้าแก้ว ท่านเหล่านั้นไม่ต้องวิตกกังวล แต่ผู้ซึ่งแสดงว่าซื่อสัตย์คือ
องค์พระมหากษัตริย์ในภายนอก ส่วนภายในหวังผลส่วนตนหรือมัวลืมนึกถึงแต่ความไม่
พอใจเป็นส่วนตนเช่นนั้นแล้ว ก็เกรงว่าผู้นั้นก็อาจหันเหไปได้สุดแต่ว่าตนจะได้รับประโยชน์
ส่วนตนอย่างไหนมากกว่า

เจ้าแก้วหวังว่า ท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายคงจะไร้สิทธิของท่านด้วย
ความบริสุทธิ์ใจ และอาศัยกฎหมายและศีลธรรมความสุจริตเป็นหลัก ไม่ช่วยกันส่งเสริมให้
มีระบอบอนาธิปไตย เจ้าแก้วรอฟ้าถามความคิดไว้คือท่านผู้แทนราษฎรทั้งหลาย โดยเป็นห่วง
ถึงอนาคตของชาติ เจ้าแก้วปรารถนาที่จะได้เห็นประเทศชาติปลอดจากระบอบเผด็จการและ
ปลอดจากระบอบอนาธิปไตย คงมีแต่ระบอบประชาธิปไตยอันพึงพร้อมไปด้วยสามัคคีธรรม
ระบอบประชาธิปไตย โดยพร้อมไปด้วยสามัคคีธรรมนี้ เป็นวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรที่
ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ และเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่
หัวที่พระราชทานรัฐธรรมนูญ

เจ้าแก้วขอขอบคุณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้ให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือ
รัฐบาลนี้ด้วยดี ขออวยพรให้ท่านทั้งหลายประสบความสำเร็จความสุจริตความล้ำค่า และในโอกาส
ขอเชิญชวนท่านทั้งหลายขออวยพรให้ระบอบประชาธิปไตย พรั่งพร้อมด้วยสามัคคีธรรมตาม
รัฐธรรมนูญ คงสถิตยสถาพรอยู่ในประเทศไทยชั่วกาลปาวสาน

(๒)

คำกล่าวตอบ

(๑)

ของ

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ในโอกาสที่คณะรัฐมนตรีประชุมสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร
พุทธศักราช ๒๔๔๙

(๒) ท่านนายกรัฐมนตรี

วันนี้ เป็นวาระสุดท้ายที่จะได้มีการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร เกิดขึ้นก็ดังที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้กล่าว เพราะเหตุที่สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานหรือมีพระราชประสงค์ที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประเทศชาติ พระราชประสงค์ที่ได้ทรงตั้งพระทัยไว้ตามที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้แจ้งให้เวททั้งหลายทราบนั้น เป็นเหตุอันหนึ่งที่ทำให้การบ้านเมืองได้เป็นมาอย่างราบรื่น และการดำเนินงานในหัวเดียวหัวต่อเป็นไปอย่างที่ไม่มีความผิดคิดหวังว่าจะทำได้ เพราะฉะนั้นที่ท่านนายกรัฐมนตรีขอให้ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายที่นั่งอยู่ในที่นี้ ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงมีพระทัยที่จะพระราชทานให้ก่อน แต่ที่ไม่มีโอกาสจะพระราชทานและได้มาพระราชทานในตอนหลังนี้ ก็สมควรอย่างยิ่งที่ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายควรจะจารึก และในนามของสมาชิก ข้าพเจ้าขอให้จารึกไว้ถาวรระหนึ่ง

(๑) พระยามานวราชเสวี ค่อมมาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และองคมนตรี

(๒) นายปรีดี พนมยงค์

เมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้ว คณะราษฎรได้ทำหน้าที่มาอย่างไร
ข้าพเจ้าได้รับเชิญเข้ามาไม่อยู่ในฐานะที่จะขบถ แต่ขอเรียนให้ทราบว่า ก็ได้ทำงานทุก
สิ่งทุกอย่างจนเป็นผลเอาตัวรอดมาเป็นไทยโดยอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะคณะราษฎร หรือผู้ที่เห็นหัว
หน้าคณะราษฎร และที่ท่านนายกรัฐมนตรีบอกท่านได้ตั้งใจไม่ไร้เดียงสา เป็นเวลา
นานมาแล้ว ที่ระบิชาและระบิชาซึ่งประชาธิปไตยให้ประเทศไทยนั้น ข้าพเจ้าขอเรียน
ด้วยความเคารพว่า ท่านสมาชิกทั้งหลายที่นั่งอยู่ในที่นั่งก็ได้ทราบซึ่ง ไม่เฉพาะแต่คำพูดของ
ท่าน ได้ทราบซึ่งในการกระทำของท่านตั้งแต่เดิมนานนับนี้ ไม่เป็นที่สงสัยแต่ประการใดเลย
และขอเรียนให้ทราบในที่นั่งว่า ถ้าแม้ว่าอยู่เย็นเป็นสุข ความคิดระดึกที่จะไปหาท่านนายก
รัฐมนตรีขึ้นเป็นที่เคารพนับถือกันอยู่ แต่เมื่อมีทุกขวิบัติมีความจำเป็นยุ่งยากแล้ว ข้าพเจ้า
เองเป็นผู้หนึ่งที่ถูกรับเชิญเข้ามาไว้ได้ไปรบกวนท่าน ท่านไม่เคยปฏิเสธแม้แต่เวลาเดียว คนที่
เคยช่วยเหลือออกจากผู้ก่อการกำเริบเป็นจำนวนมาก ข้าพเจ้าขอเป็นพระยานในที่นั่งว่า ท่านได้
ดำรงตัวของท่านมาอยู่ในความสัตย์ความจริงในความบริสุทธิ์ สมควรที่เราจะเคารพนับถือ และ
แม้ในคราวสุดท้ายที่ท่านนายกรัฐมนตรีไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง แต่
เมื่อได้ไปหาท่านด้วยได้รับมอบหมายจากท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายนี้ ท่านยอมรับ ก็ทำให้ข้าพ-
เจ้าผู้มีหน้าที่ในฐานะที่เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร หมกความห่วงใยและยังมีหวังว่าท่าน
จะแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ของการกระทำที่ได้เป็นมาแล้วให้ตลอดรอดฝั่ง และท่านก็ได้แก้ไข
สัญญาการให้ชาวเปเลาได้เป็นการชั่วคราว และแก้ไขรัฐธรรมนูญได้มีกิตติศัพท์ว่า ไทย
เราเป็นคนแปลกเวลาทำเถียงกันเสียเกือบจะทุกแห่งทุกมุม แต่ถึงเวลาเอาจริงเอาจริงในวาระ
ที่ ๓ มาให้คะแนนเสียง ซึ่งคนต่างประเทศพูดกับข้าพเจ้าว่าไม่เคยคิดเคยฝันเลย การทรง
สมาชิกทั้งหลายย่อมระลึกเสมอว่าเป็นด้วยผู้ที่เห็นหัวหน้าคณะซึ่งมีเสียงข้างมากในสภาฯ จึง
จะทำได้ ผู้ที่สามารถทำได้ก็ไม่ใช่คนอื่น คือ ท่านนายกรัฐมนตรีคนนี้ เพราะฉะนั้นข้าพ-
เจ้าจึงขอเรียนต่อท่านด้วยความจริงใจไม่ไร้เดียงสาว่า ถ้าไม่ได้ท่านนายกรัฐมนตรีแล้ว
รัฐธรรมนูญไม่มีโอกาสจะแก้ไขให้เป็นไปได้เลย แต่ที่แก้ไขมาได้ทั้งนี้ไม่เฉพาะแต่เป็น
เกียรติของสภาผู้แทนราษฎร เป็นเกียรติศักดิ์ของชาติไทย และเป็นเกียรติศักดิ์ของท่านทั้ง
หลายที่นั่งอยู่ในที่นั่งด้วย

เพราะฉะนั้น ในวาระสุดท้ายนี้ ในนามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าพเจ้า
ขออวยพรให้ท่านนายกรัฐมนตรีที่ข้าพเจ้าเคารพนับถือ ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป และขอให้
ท่านรัฐมนตรีทั้งหลายอยู่เย็นเป็นสุข และขอให้มีโอกาสทำงานเพื่อประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง
ในเวลาต่อไปให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เคยได้ทำมาแล้ว ให้สมตามความปรารถนาของคนโดยมาก

กรมโฆษณาการ

๘ พฤษภาคม ๒๔๘๕

23 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง องค์การยูเนสโกประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็น
บุคคลสำคัญของโลก
เรียน ประธานคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก
(ดร.วิเชียร วัฒนคุณ)
อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม 0701/4392 ลงวันที่ 24 กันยายน 2542

ตามหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่อ้างถึงแจ้งมติของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก มอบหมายให้ ดร. วิเชียร วัฒนคุณ ประธานอนุกรรมการฯ และ
ดร.ประณีต ภูมิถาวร อนุกรรมการและเลขานุการ เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์และติดตามการประชุมคณะกรรมการ
บริหาร ครั้งที่ 157 ขององค์การยูเนสโก ระหว่างวันที่ 5 - 22 ตุลาคม 2542 ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542
ที่ประชุมคณะกรรมการ (Commission) 1 ของการประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ขององค์การยูเนสโก
ได้พิจารณารับรองการเสนอให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษ
อาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของโลก ตามการเสนอของคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) และ เมื่อวันที่ 16
พฤศจิกายน 2542 ในที่ประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ครั้งที่ 30 ขององค์การยูเนสโก ได้มีมติประกาศ
ให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของ
โลกอย่างเป็นทางการแล้ว และจะมีการจัดพิมพ์การเฉลิมฉลองบุคคลและเหตุการณ์สำคัญเป็นรูปเล่มเพื่อแจกจ่าย
ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกต่อไปโดยองค์การยูเนสโกจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชูชัย เกษมศานติ)

รองปลัดกระทรวงฯ ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

กรมองค์การระหว่างประเทศ

กองการสังคม

โทร. 643-5065, 643-5066

โทรสาร 643-5064

ชุดี

คนดีไม่มีด้อม
ดีแต่คอยจับที
ร้ายน้อยกลับทอยทวี่
หรือมิพิศคิดป้าย

ดีชุมเช่นนี้ขาด
ดีแต่ก่อชั่วลาม
ดีจริงส่งเสริมความ
ดีท่านดีตนเอื้อน

ดูดี กันพ่อ
ทำร้าย
ถวิลเพิ่ม มุกนา
โปะร้อน ช้อนสุข

คุณงาม
เลอะเปื้อน
ดีทัว กันแฮ
ออกอ้าง สร้างดี

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓)

และในวาระที่องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ใน

ปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก (ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๐๑)